

ELEKES FERENC

BEKAMERON

FERIFORMA

Marosvásárhely
2017

ELEKES FERENC BEKAMERON

FERIFORMA

Marosvásárhely, 2017

KorkéP
könyvek

Ennek a könyvnek minden sorát a felhőkből szedtem össze. Onnan, ahová a FERIFORMA-című blogomat menekítettem.
Ez a könyv a blogbolondok könyve.

A borítót
Siklodi Zsolt
készítette

Nyomda és kiadó:
Silk Design Kft. Szováta

ISBN: 978-973-0-15567-9

© Elekes Ferenc 2017

Kikötőben szeretnék lenni most - kocsmában, persze -, valahol egy déli kikötőben, hol hallgatag matrózok üldögélnek révedezve, kagylók és moszatok szagát hozza a szél, ott szeretnék lenni most, valahol délen, ahol már közel a messziség, s akár az ötletek, olykor fölbukkannak a szigetek. Istenem, hol vannak azok a szép, estébe nyúló délutánok, amikor teljesen mindegy, hogy hány az óra, szerda van-e, vagy péntek, ahol csak úgy elperreg az idő, akár a homok, vagy mint az élet, ahol az ember megbecsüli a pillanatot, hisz nyilvánvaló, hogy csak a pillanat örök, ezt maga a végtelennek tűnő tenger is jól ismeri, ezért is hánykolódik, s ha lecsöndesül, a mélyben akkor is ott feszül valami nagy-nagy nyugtalanság.

Bekameron

Énnekem macskám nincsen. Három macska ugyan futkározik az udvaron, de azok közül egyik sem az enyém. Az ötödik, vagy hatodik szomszédé lehet. Szép macska mind a három. Két kölyök, s az anyjuk. Amikor éhesek, csak állnak és néznek reám. Amikor nem éhesek, játszadoznak és mosakodnak. Mondom, szépek mind a hárman. Körülbelül tíz napja egy kosztos élünk, mint akik egy családdhoz tartoznak. Egy napon parizer nevű felvágottat vett a feleségem, kértem, miért vett parizert, jól tudja, én azt nem szeretem. Azt mondja, a macskáknak vette. Oda is ad az anyának egy szépen levágott szeletet. A macska meg sem kószolja, hanem fut egyenesen a kölykeihez és a szájukba adja. Mondom a feleségemnek, vajon melyik iskolában tanulhatta ez a macska az anyai szeretetet? És a gyermekekről való gondoskodást? Azt mondja a feleségem, ez az anyai ösztön és ő éppen ezért a szép állati ösztönéért kedvelte meg azt a macskát, vagyis a két kölyök anyját.

Másnap ösztönösen benéztem a főtéri vendéglők ajtaján, hátha meglátnék valahol egy otthagyt sült csirkét, májat, akármit, hogy azt elkérjem, s hazahozzam a macskáknak. Mondom, ösztönösen néztem be, mert eszem ágában sem volt macskatartásra berendezkedni. Mert énnekem macskám nincsen.

Van itt egy étkezde, amelynek ablakában villany által forgatott nyárson sülnék a csirkék, illatuk elterül a tér fölött, gondoltam, oda benézek. Egyenesen hátra megyek a fehér kendővel bekötözött, testes szakácsnőhöz, aki éppen egy nagy darab, pirosra sült csirkét marcangolt kettőbe-négybe. Mondom neki finoman, kedves hölgyem, az a helyzet hogy volna nékem három macskám. Fölkapja a fehér kendővel bekötözött fejét ez az asszony, s azt mondja, neki macska nem kell. Ő szereti az állatokat, szó se róla, de macska, az neki nem kell, mert a macskák nyávognak és állandóan szaporodnak. Különben is van neki baja elég. Mondom, jogom sem lenne ahhoz, hogy azt a három gyönyörű macskát elajándékozzam, mert azok nem az én macskáim. Csak azért jöttem, hogy ha véletlenül valaki nem eszi meg a porcióját, otthagyja, s elmegy, akkor azt a megmaradt ételt tenné félre a macskáknak, érte jönnék a nap bármely órájában. És mondom neki, azért bátorkodtam hozzá fordulni, mert már az ajtónál észrevettem, hogy neki jóságos tekintete van, s a jóságos tekintetű embereket én messziről föl szoktam ismerni. Énnekem olyan szemem van. Ez a fehér kendővel bekötött fejű, jóságos tekintetű asszony megtörli a zsíros kezét, belenéz az én olyan szemembe és azt mondja nekem, nézzek föl a menyeyezetre, vagy bármelyik sarokba. Fölnézek. Mondom, én ott nem látok sehol semmiféle csirke maradékot. Azt kérdi ez az asszony, hát maga nem hallott a

bekameronról ? Mondom neki, hát hogyan hallottam volna én a Dekameronról, azt a nagy Boccaccio írta. Nagyon rég. Azt mondja nekem, uram, ezek mind újak, nem régiek. Az egész büfé be van kameronozva azokkal a kamerákkal, hogy ne lehessen lopni, elcsenni egy csirkecombot. Még azt is meglátnák ezek a nagyszemű bekameronok, ha én most egy szem paszulyt becsúsztatnék a köpenyem alá. Azt is ! Olyan magasra került a mai technika. Ide semmiféle élő emberre nincsen szükség, hogy minket följelentsen, ha ellopnánk egy féligrágott csirkecombot, annyira bekameráztak mindent. Azok figyelik minden mozdulatunkat, onnan, a mennyezetről. Még azt is fölveszik, hogy mi ketten itt most beszélgetünk. Még szerencse, hogy nem hozta magával azokat a nyávogó macskákat ! És a másik dolog az, hogy ne csodálkozzék rajtunk, hogy így meg vagyunk figyelve minden pillanatban, mert nem csak mi, hanem az egész főtér bekamerázva van. Különösen az átjáróknál. Hogy lássák a figyelő központban, ha valaki megbotlik, s estében kikapna egy táskát valami ártatlan személy kezéből. Mert ilyesmik is előfordulnak a mai világban. Nem hallotta, hogy amíg fölsegítettek a járdán egy magát részegnek tettető tolvajt, az a gazember kiszedte a segítségére siető pietonnak a zsebéből a drága mobilját ! A rádió is bementa. Ezért van az a rengeteg bekameron mindenfelé fölszerelve. Legjobb, ha elmegy szépen a piacra, a bejáratától jobbra van egy üzlet, a szentkirályi emberé, vagy egészen hátul, ahol csirkeszárnyat lehet kapni. Na, esetleg ott vehet valamit azoknak a macskáknak. Csak vigyázzon nagyon, mert ha elkényezteti őket, egész nap csak nyávognak az ételért és szaporodnak. Ilyenek a macskák. Hiába szépek, ha állandóan nyávognak és szaporodnak.

Mondom ennek a jóságos tekintetű asszonynak, azért én mégis maradok a macskáknál. Mert ezek a bekamerák ugyan nem nyávognak, de szaporodni rohamosan szaporodnak. Ráadásul nem tudok bennük gyönyörködni. Minden esetre, köszönöm a piacra való irányítást. És elindultam a piac felé. Pedig énnekem macskám nincsen.

Isteni szemmérték

Mint gyarló, elfuserált ember, sokszor nézek föl az égre, s le, a földre is. És sokszor fölteszek magamnak egy bűnös, szemtelen kérdést: milyen szemmértéke lehetett Istennek, amikor ezt a világmindenséget teremtette? És milyen eszközzel számította ki, hogy mi mekkora legyen? Nagy-e, vagy kicsiny? És miből mennyit érdemes teremteni ahhoz, hogy a világnak értelmes kinézete legyen.

Hogy legelőször a szorzótáblát teremtette az Úr, azt majdnem biztosra veszem. Mert az mondja meg, hogy kétszer kettő mennyi. Szorzótábla nélkül semmire sem lehet menni. Mégis, vannak dolgok, amelyekhez nem elég a szorzótábla. A milyenséghez például nem elég. Valami kék legyen-e, vagy vörös? Ezt nem lehet szorzótáblával elintézni. Ez a formára is vonatkozik. Gömbölyű legyen-e egy csillag, vagy lapos? Csupa nehéz, megoldhatatlan kérdés.

Szeretem a nehéz, megoldhatatlan kérdéseket. Például azt, hogy milyen az isteni szemmérték? Mert szemmérték nélkül semmire sem lehet menni. Mi történne, ha minden tárgyat, élőlényt, felhőt, ködöt, folyót, szellőt, pirkadatot és naplementét milliméternyi pontossággal ki kellene mérni? Hát a bacillusokat, az apró, szemmel láthatatlan lényeket és porszemeket mivel lehetne meghatározni? Hogy mekkorák legyenek? Idő sem lenne semmire, csak állandóan méricskélénk. Ezért van szükség szemmértékre, arányérzékre, a saccolás csudálatos képességére. Akinek nincs jó szemmértéke és a saccolás csudálatos képessége is hiányzik belőle, ne is fogjon hozzá világmindenséget teremteni.

Vegyünk például egy kalapácsot. Egy kalapács nem lehet akkora, mint egy fogpiszkáló, mert azzal egy szeget sem tudnánk a falba beverni. De akkora sem lehet, mint egy torony, mert kézbe sem tudnók fogni. Egy jó kalapács megalkotásához nem kell semmi mérőeszköz, csak jó szemmérték kell. Ha jó a fogása, máris kész a jó kalapács.

A póknak például jó a szemmértéke. Pontosan akkora hálót fészít ki szobánk falai közt, amekkora elbír egy szunyogot, legyet és nem szakad el. A pók tökéletes teremtmény.

De vegyük a fülbemászót. Rengeteg lába van, fut ide-oda, kapkodva keres valamit, ő sem tudja, hogy mit. Utálatos teremtmény. Én ki is hagytam volna a világmindenségéből.

És itt jön elő a legnagyobb kérdés: mit érdemes teremteni? Fát, felhőt, tengert, napsütést, virágot, szellőt, énekes madarat, szökkenő sáskát, piros és fekete bogyót, hajnalt, csöndes estét, halk zümmögést, langyos, futó esőt, puhán hulló havat érdemes teremteni. És lenne még néhány apróság: nem hagynám ki a

teremtésből a mélységet és magasságot, a dallamokat és színeket, a formákat és ízeket, az illatokat, a közelséget és a távolságot.

Szép mesterség a teremtés. Isteni mesterség. Szorzótábla kell hozzá és szem-mérték. Határozottság kell hozzá, elképzelés, könnyedség és nyugalom. Vagyis művészi lélek.

Átszállás Kocsárdon

Ha véletlenül egy napon megjön a behívóm, nem fogok habozni. Azonnal indulok a frontra. Vagyis Brüsszelbe. Ott van most a harctér. A Donnál a front meggondolta magát, kanyarodott egyet és meg sem állt Brüsszelig. Most ott van. Szereti ott. Meg is szépült egészen, rendbe van téve. Brüsszelben szebb a harctér, mint másfelé. Ott nagy élvezettel lehet küzdeni. A boldog jövőért. És én imádom nagy élvezettel küzdeni. A boldog jövőért.

Amikor az állomás pénztárosnője megkérdi, hová utazom, azt felelem, a frontra lelkem, a frontra megyek. Mégpedig direkt! A jegyre legyen ráírva: Brüsszelesz. És fölhívom a figyelmét, kizárólag olyan vonatot válasszon nekem, amelyről nem kell Kocsárdon átszállni. Ez a Kocsárd valamiért nem tetszik nekem. Nem igazi harcosnak való átszállóhely. Főleg éjjel. Az éjjeli váróterem hangulatát nem tudom elviselni. Ott mindig batyuikra hajtott fővel, egymásnak dőlve alusznak a porszagú, ki tudja, honnan jövő, ki tudja, hová menő, tébláboló emberek. Annyit sem lehet tudni róluk, tulajdonképpen mit akarnak, mi az elképzelésük a világ állapotáról. De még jövőképük sincs. Nem tudom fölfogni, hogy lehet elindulni bárhová is, jövőkép nélkül. Ennekem azt tanították, jövőkép nélkül ki se tegyem a lábam a kapun. De ezeknek a kocsárdi várakozóknak csak ráncos, poros képük van, itt szoktak összegyűlni. Minden ráncos, poros képű ember itt szokott gyülekezni, a kocsárdi állomáson. Ide valamirevaló harcos be se teszi a lábát. Hogy nézne ki egy igazi harcos, batyujára borulva, lehajtott fővel? Vagy valami ismeretlen embernek nekidőlve? Ilyen hozzáállással nem lehet harcolni. A hozzáállást a politikusok különben is már sokszor megüzenték. Nem a szemünkbe mondták, ez igaz, de megüzenték. A jóakarató harcos pedig gyorsan fölfogja az üzenet fontosságát, nem vacakol, azonnal nekifog és küzd a boldog jövőért.

Szóval, azt már a pénztárnál kikötöm, hogy semmi átszállás, semmi Kocsárd

! Semmi gyűródés, vagy ilyesmi. És a vonatjegyre is vigyázni fogok. Nehogy véletlenül baja essék. Mert a harctéren azt nekem elszámolják. Minden hadi helyen mindenkor és mindennel pontosan el kellett számolnia egy igazi katonának. Le az utolsó kapcáig. Az utolsó gombig. A trombitát sem illik a hátunk mögé eldugni, mert fénylik és kilátszik. A pontos elszámolás hadi helyeken pont olyan fontos, mint a sorakozó, a jól befűzött bakancs, vagy a kicsi lapát tisztasága.

Bakancs, kicsi lapát! Még ha csak reájuk gondolok, attól is megfájdul a fejem. Már fáj is. Sok fekete és piros felhő az égen. A barométer leesett a sárga földig. A pirulák keresése közben kiesett a kezemből. Idegalapon esett ki, nem szándékosan vertem le. Szándékosan soha, semmi rosszat nem szoktam cselekedni. De sok fekete és piros felhő gyűlt össze az égen. Ilyenkor frontátvonulás van. Mindegy, hogy honnan, s hová vonul át a front. Ha átvonul, hát átvonul. Nincs mit csinálni. Régi öregektől tudom: ahová egyszer beüt a ménkö, az ott is marad! Csak ezt a kocsárdi állomást, ezt szeretném valahogy megúszni.

A pénzfogyott ember

Régen, amikor még kocsmába jártam, hallgatni jártam a kocsmába. Ha sokat ittam, leborultam a kocsmai asztalra, úgy hallgattam. Leborulva. Apró búbanatok, sértődések, szomorúságok vacogtak a hallgatásomban. És revolúció! Hogyne lázongott volna a lelkem, mert amikor végignéztem a rekedten éneklő, részeg társaságon, nem láttam magam körül egy árva nemes embert. Egy okos beszédű, halkszavú, falusi tudóst szerettem volna látni a közelemben, akibe kevesebb búbanat, sértődés és szomorúság rekedt, mint belém. Mondtam is magamban, leborulva, milyen falu az én falum, hogy a kocsmában megkérdezni sem érdemes senkit, például arról, miért nem teremnek minálunk hírességek? Bezzeg, vannak falvak, ahol szobrok állnak a főút mellett, kőbe, márványba öntve és koszorúzni járnak oda a miniszterek.

Egy napon mellém telepedett egy pénzfogyott ember és azt kérdezte tőlem, hát belőled mi lesz öcsém, mert az idő telik...Kértem, hát mi kellene, hogy legyen belőlem, bátyám? Valami híres, nemes ember, felelte a pénzfogyott ember. Mégis, milyennek képzeled azt a híres, nemes embert, szögeztem neki a kényelmetlen kérdést.

Bennebb mentünk a poharazásban, egyszer azt mondja a pénzfogyott ember: olyannak képzelem, aki nem jár ebbe a kocsmába, hanem beszél a rádióban az életéről, akiről azt mondják a faluban, hogy ez a mi emberünk milyen szépen beszélt a rádióban az életéről. Olyannak képzelem. De te lehetnél her-

ceg is, ha már nem akarsz beszélni a rádióban, mit gondolsz, hogyan lesznek a hercegek? Mondom, a hercegek könnyen lesznek, annak születnek, s kész. És nem lehet a hercegséget valahogy kiverekedni, kérdezte a pénzfogyott ember. Lehet, hogy ki lehet verekedni, de énnekem ehhez semmi kedvem nincsen, feleltem, s töltöttem a poharainkba.

Amikor már nem volt mit tölteni, így szólt, legyintve: igazad van, minek annyi herceg? Fömlélt mellőlem a pénzfogyott ember és azt mondta a mulatózó társaságnak, figyeljeteK ide, ma is csináltunk valamit. Megspóroltunk a világnak egy herceget! És reám mutatva megerősítette aznapi munkánk eredményét, mondván: mert ebből a legényből sem lesz herceg! Sem pedig híres, nemes ember. Úgyhogy szoborra nálunk nem kell költekezni.

Közepes stádium

A sors összehozott egy vadidegen, eléggé nyomorúságosan öltözött emberrel. Ilyenekkel általában éjnek idején, csöndes vasúti állomásokon lehet találkozni.

Beszélgettünk. Olyasmikről beszélgettünk, amikről eddig senkivel sem beszélgettem. Például arról, hogy jóból is megárt a sok, s mert a boldogság jó, mennyi lehet az az öröm, ami már ártalmas az egészségre. Ezt ő fogalmazta meg. Erre én azt mondtam neki, szerencsés ember lehet, ha ez az ő gondja.

Azt felelte, tévedek, mert neki fogalma sincs a boldogságról, nem volt része még benne. De ez a kérdés foglalkoztatja, mert soha nem lehet tudni, mit hoz a jövő. Hátha egy napon megüti a lottó főnyereményét? Jó, ha erre is előre fölkészül az ember.

Kérdem, mégis, milyen stádiumban van ezzel a fölkészüléssel, az elején-e, vagy már a vége felé. Azt feleli, a közepes stádiumban lehet, mert képzeletben már megütötte a főnyereményt. Aranyat is vásárolt képzeletben. De sokat. Annyit, hogy karórán, ékszeren kívül aranyból való ágyat is vett magának, mert eddig ócska vaságyon aludt. És nem egy aranyból való ágyat vett, hanem tízet, hogy legyen, ha már van miből. És pont ennél a pontnál akadt meg a stádiumban. Mert ha már az embernek van tíz arany-ágya, kipróbálja mind a tízet, olyan a természete, telhetetlen. De hogy lehet egyetlen éjszaka leforgása alatt tíz ágyban aludni? Ahogy elszenderedik az egyikben, kelhet is föl, hogy kipróbálja a másikat és így tovább. Tehát nem alszik egész éjjel, csak rendezgeti a pokrócot, lepedőt, párnát. És reggel, nagy, kialvatlan, piros szemekkel néz maga elé, elátkozza a lottót, hogy miatta nem tudott nyugodtan aludni. Mint ahogyan a vaságyban tudott, a kopott pokróc alatt.

Mondom ennek a vadidegen embernek, jobban tenné, ha csak egy aranyból való ágyat venne, s pokróc helyett dunyhát vásárolna a többi pénzen, mert párnája, lepedője már van, amint említette. Azt mondja, a dunyha kérdése is ott van ebben a közepes stádiumban, ahol megakadt. A dunyha ugyanis roppant veszedelmes találmány. Egyszer kora reggelre hivatalos volt egy gazdag emberhez, aki valami munkát ígért neki. Kopogtatott az ajtón, senki nem válaszolt. Beljebb lépett, kérdi, van itt valaki? Semmi válasz. Lépett megint beljebb, hát ott alszik a gazdag ember egy vastag dunyha alatt. Mintha gomolyfelhőkbe lett volna burkolózva. Szólt neki, hogy megjött, de hiába szólt, a dunyha nem engedte közelébe a hangot. Ki is rabolhatta volna a gazdag embert, elvihette volna minden aranyát, pénzét, a dunyha miatt. A dunyha roppant veszedelmes találmány, neki ingyen sem kellene. Még most sem kellene neki dunyha, amikor csak egy ócska vaságyon alszik, mert miatta bárki ellophatná a sapkáját, s a pokrócát is.

Amikor eljött az elválásunk ideje, mondom, maga egy boldog ember. Ilyenekkel csak éjnek idején, csöndes vasúti állomásokon lehet találkozni.

Baráti érzelem

Régebben, amikor voltak még baráti érzelmű suszterek, tiszta ingyen kop-pintottak föl cipőmre egy spiccet. Fenyédi, a falumbéli suszter még azt is megkérdezte, hová üsse a spiccet, mert ha oda üti, ahol még nem vásott el a talp, karikós lesz. Mondtam, üsse oda, ahová akarja, ő a lábbelik szakértője. Hátat is fordítottam Fenyédinek, volt egy régi plakát a szobája falán, azt nézegettem. Rá volt írva, hogy a lakkcipő nem repedezik, ha naponta bekenjük egy kis krémmel.

Fenyédi észrevette, mivel foglalkozom, azt mondta, nem nekem van az oda kiírva, sőt, nincs a falunkban senki, aki lakkcipőt hordana, csak azért nem veszi le a plakátot a falról, mert a cipő szépen van rajta megrajzolva.

Manapság nincsenek baráti érzelmű suszterek, akik tiszta ingyen fölkoppintának cipőmre egy spiccet. Még spiccet is nehezen lehetne találni, nemhogy baráti érzelmű susztert.

Az utolsó, akit ismertem, egy vékonydongájú, rőthajú, karikóslábú, részeges suszter volt, itt lakott a szomszédban. Egyszer átmentem hozzá egy kis pálinkával, gondoltam, megkérdezem tőle, igazat mondott-e Fenyédi, amikor azt állította, hogy a rossz helyre fölütött spicc miatt lesz karikós az ember? S hogy

meg ne haragudjék, azt is mondtam, azért kérdezem ezt épp tőle, mert neki nagy a jártassága a karikósságban.

Ez a rőthajú, karikós suszter nem haragudott meg, hanem valósággal kivirágzott, amikor megpillantotta a kezemben lévő pálinkásüveget, azt mondta, lépjek közelebb, ő megsúgja nekem a teljes igazságot. Közelebb léptem, és ő megsúgta: az a teljes igazság, hogy nem igaz. Mem a spicc miatt lesz karikós az ember. A nyikorgó lakkcipő okozza a karikósságot, mondta a rőthajú suszter. Kértem tőle, ezt ő honnan tudja, s főleg miért titkolózva súgta meg nekem a teljes igazságot?

Erre azt mondja a rőthajú suszter, maga nem találkozott azzal a nyikorgó lakkcipős emberrel, aki épp tőle ment ki az ajtón, amikor én ide bejöttem? Mondom, találkoztam, csakugyan nyikorgott a lakkcipője, mert minden lépését jól odanyomta a földhöz. De azt nem vettem észre, hogy karikós lett volna a járása. Na, éppen erről van szó, mondta a rőthajú suszter. Ezek a lakkcipősek úgy járnak, hogy ha akarják, karikós a járásuk, ha pedig nem akarják, akkor nem karikós. Ezeken nem lehet eligazodni. Van olyan lakkcipős, aki mesterségét tekintve karmester és állandóan körül van véve besúgókkal. És van olyan lakkcipős, aki mesterségét tekintve besúgó, mindig ott ténfereg, ahol mások is vannak, benéznek a sügölyükbe is, ha épp a színházban jön reájuk a kíváncsiság. Ő pedig azért mondta meg nekem titkolózva a teljes igazságot, nehogy véletlenül meg találja hallani az a lakkcipős ember, aki innen ment ki az imént. Mert az ilyen bármely pillanatban visszatérhet.

Milyen gyártmány ez a világ ?

Ha azt mondom, hogy ezt a tojást az anyám tyúkja tojta, akkor én biztos vagyok abban, jó az a tojás. A sárgája sárga, s mindene olyan, amilyen egy igazi tojás szokott lenni, évezredek óta. Csak éppen megjegyzem, most telefonált anyám, hogy bizony az egyetlen tyúkja nagy bajban volt, látni lehetett rajta, napok óta bajban van, nem tud megtojni, keresztbe fordult benne a tojás, de ő ezt észrevette és helyreigazította. Pedig a szeme is hályogos, s a keze is reszket anyámnak. (Hiába, kilencvenöt év, az bizony testvérek között is kilencvenöt.) Szóval a tojás világrajött és a tyúknak sem lett baja. Ilyen tojást ma semmilyen állam tyúkja nem tud tojni. Még az USA önkormányzatának büszkejárású tyúkjai sem. Ugyanezt merem állítani az ENSZ, vagy az EU tagállamainak tyúkjairól is. Mert kinek van ma ideje, s türelme például a tojás sárga színének kikeverésére ? Anyámnak van erre ideje. Valami ősi, megmagyaráz-

hatatlan odafigyeléssel keveri ki azt a sárga színt. Föltételezem, a naplementék árnyalataiból rakja össze, s hozzáadja a hajnalok nyiladozó pirosságát, midőn elhangzik a faluban az első kakasszó. Ki tudná megmondani, EU-községben hány óraker szólalnak meg a kakasok ? Lehet, meg sem szólalnak. Nem jártam utána. Mindenre nekem sincs időm, honnan lenne ?

Ha azt mondom, hogy az én beretvám Solingen, akkor bárki mérget vehet rá, jó acéből készült az a szerszám. Mert azt mindenki tudja, Solingenben kizárólag jó beretvát tudtak csinálni. Valószínűleg büszkék voltak beretváikra a solingeniek, s ők éppen ezt a büszkeséget használták föl adalékanyagként a krómnikkelhez, s ki tudja, még mihez. A jó acélhoz nem elég, hogy jól megválasztjuk, miből rakjuk össze a beretva anyagát, még a legoptimálisabb öntési hőmérséklet sem elég. Oda egy jó adag büszkeség is kell. Enélkül a büszkeség nélkül orcátlanság reáírni egy beretvára, hogy Solingen. Más beretvára írhatnak akármit, az a beretva olyan, amilyen. A solongeni beretvát más acélből gyúrták. Ha gyúrták egyáltalán. Azt hiszem jobban teszem, ha inkább azt mondom, megálmodták a Solingen beretvát. Álmatlan éjek idején álmodták meg a mesterek. Ágyaikban forgolódva, fejüket törvén, fölriadván, ha úgy adódott. Ilyennek képelem a fölfedezők álmatlanságát.

Itt van az udvaromon egy öntöttvasból készült, falra szerelhető mosdókagyló. Nekitámasztottam a falnak, hogy lássam. Pedig nincs benne semmi különös. Mosdókagyló. Öntöttvas. Régi. Több, mint száz éves. Reá van írva kitörölhetetlen betűkkel : Nagy Károly, Marosvásárhely. Harangokra szokták fölírni, ki, mikor és hol öntötte. Az utókorak. Ez a Nagy Károly fölírta a nevét erre az egyszerű mosdókagylóra is. Nem szégyellte sem a nevét, sem az alkotását, sem pedig azt a várost, ahol élt. Hogy hol készült ez a mosdókagyló. Ami fölrohható neki, az talán az évszám hiánya. Meglehet, azért jányzik az évszám, mert esztendőkorán át ilyen mosdókagylókat készített, nem akarta a számokat cserélni. Hogy a máz itt-ott lepattogzott róla, az nem az öntőmester hibája, hanem az utókoré. Mert fogta magát az utókor és kihajította ezt a mosdókagylót valahová a szemébe. Más divatok kötötték le fantáziáját.

Ez az utókor egészen más műhelyt talált ki magának. Úgy hívják, EU. Ez van manapság reáírva mindenféle mai portékára. Ember legyen a talpán, aki meg tudja fejteni, egy mostani tárgy pontosan hol készült, mely országban, s ki csinálta. Ebben a műhelyben már nincsenek olyan mesterek, akik saját nevükre büszkék lennének. Vagy a városukra. Vagy a faljukra. Vagy a portékájukra. Nincs bennük büszkeség, erkölcsi adalékanyag. Munkáikon föl sem fedezhető,

ki törte a fejét rajtuk. Amit ebben a műhelyben készítenek, arról nem lehet megállapítani, milyen gyártmány. A mai portékák hasonlatosak ahhoz a tojáshoz, amit az állam tyúkjá tojt. Valahol. Vagy éppenséggel ahhoz a világhoz hasonlatosak, amelyben élünk. Csakugyan, milyen gyártmány ez a világ ?

A tyúkketrec alapkövének ünnepélyes elhelyezése

Anyámnak volt egy beteges, örökké lábadozó, de jóra való francia tyúkjá. Akkor is tojt, amikor a falunkban minden tyúk megfeledkezett alapvető föladatáról. A francia tyúk nem feledkezett meg. Tojt rá a falunkbéli, ellustult tyúkokra. Betegeskedett, lábadozott, de mindig volt tojás a háznál. Mondta is anyám, nézd meg ezt a francia tyúkot! Ez az én utolsó tyúkom, mert én már ezután majorságot nem tartok. A ketrec is silány állapotban van...

Megvizsgáltam a ketrecet. Csakugyan silány állapotban volt. A lépcsőnek kialakított följáró sem volt különb a ketrecnél.

Egy napon elhatároztam, új tyúkketrecet építék a derék, francia tyúknak. Először tervet készítettem. Tudományos tervet, mely három alapvető pilléren nyugodott: módszer, szisztéma, rend. Én ezt egy bölcs embertől tanultam. De sokszor összekevertem a módszert a szisztémával, s a renddel is. Mert ez a három tudományos pillér nem erőssége a természetemnek. Azért elkészült a terv. Képzületben. És elfogadhatónak ítélték meg a tyúkketrec tervét. Azt mondtam, nem lesz nagy ez a ketrec, de egy tyúknak bőven elég. Miért ne lenne elég, hiszen ez a tyúk beteges, örökké lábadozik, ki tudja, meddig él? És ha még sokáig él is, miért építsek nagy ketrecet egyetlen egy tyúknak? És miért ácsoljak cifrább ketrecet? Azért, mert a tyúk francia? Szóval, a saját tervemet elfogadtam.

Mielőtt hozzá kezdtem volna az építéshez, elképzelték a tyúkketrec alapkövének elhelyezését. A hely adott volt, azon nem változtattam, mert azt a helyet már megszokta a francia tyúk. Legnagyobb gondot a ketrec fölavatásának körülményei okozták. Mert azt nem lehet megcsinálni, hogy egy jóra való francia tyúk vadonatúj ketrecét egyszerűen letesszük a régi helyére és kész. Azt nem lehet megcsinálni. Nem azért, mert a tyúk jóra való és ráadásul francia, hanem mert ő a mi utolsó baromfink az udvaronkon. Tehát az avatás eseménye történelmileg pontosan be volt határolva. Márpedig ha egy esemény történelmileg pontosan be van határolva, illik, hogy ünnepélyes keretek között végezzük az avatási ceremóniát. Föl is írtam egy puhafődelű noteszbe: a tyúkketrec alapkövének ünnepélyes elhelyezése. És alája, a meghívandó vendégek, követek névsorát.

A névsorral hamar végeztem, mert csak egy vendégre számítottam, Idukára, aki rokonunk, valamint egy követre, a szomszédasszonyra, akit a mi francia tyúkunk rokonszenvével mindig kitüntetett, ha végigment az udvarunkon.

Jóformán be sem csuktam a puhafődelű noteszt, jön anyám a szomorú hírrel, hogy a francia tyúk fel van fordulva, annak vége. És úgy is történt, vége volt a francia tyúknak.

Hanem a tyúkketrec ünnepélyes fölavatásának ezzel nem lett vége. Mert valahányszor végigmegyek az udvarunkon, nem is a francia tyúk jut eszembe, hanem az alapkö ünnepélyes elhelyezésének elmaradása.

Milyen szép lett volna az a nap, Istenem, milyen szép! Iduka azt mondta volna, jaj, te, mik jutnak eszedbe, alapkövet helyezni el egy szimpla tyúkketrecnek? Ilyen egy rokon: hibát mer találni bennem.

Éva, a követ- szomszéd pedig azt mondta volna, jól tette, biza, jól tette! Az a francia tyúk megérdemli, hogy ünnepélyes keretek között helyezzük el a tyúkketrec alapkövét. Már csak azért is, mert valahányszor végigmegyek a maguk udvarán, engem az a tyúk mindig hűségesen követ!

Most már se tyúk, se ketrec. Csak a tanulság maradt: módszer, szisztéma, rend.

Kacsalábon forgó kunyhó

A legutolsó ház a faluban? Hogy kié, azt kérdi? Az biza a Kalányoséké. Szép ház a Kalányoséké. Erősen szép ház. Csak kicsi. Erősen kicsi. Úgy is hívják a Kalányos házat, hogy kacsalábon forgó kunyhó. Maga hallott olyanról, hogy egy ház kacsalábon forgó, de mégsem kastély, hanem kunyhó? Vagy vityilló? Vagy kulipintyó? Ugye, nem hallott? Én sem. Még a legszebb mesékben sincs ilyesmi megemlítve.

Régebben egyszer még keresték volt ezeket a Kalányosékat. Az összeírásakor. Amikor számlálták meg a népeket. Keresték, hogy belétegyék őket valami rubrikába. Azt mondták, etlikai alapon keresik Kalányosékat. Valahogy így fejezték ki magukat. De mondták azt is, a szép házuk miatt keresik. Hogy mitől olyan szép a házuk. Mások szerint valakiknek föltűnt, hogy mégis túl kicsi az a ház a hat gyermekhez képest, azért keresik. Szerintem mégis etlikai alapon keresték. Mert megkérdezték magát, Kalányost, minek írják be, cigánynak-é, vagy pediglen magyarnak. Vagy valami más nemzetiségűnek.

Hogy mit diktált Kalányos, azt nem lehet tudni. Mi sem tudjuk, hogy ő mi-csoda. Még ő sem tudja.

Csak rebesgetik a faluban a származását, ha valamiért előhozzák. Főleg, akik isznak. Akik sokat isznak, itt, nálunkfelé mindig etlikai alapon isznak. Egyet énekelnek, s előveszik Kalányost. A beszédjükben. Hogy ő micsoda származásilag. Csak rebesgetik, hogy nem is Kalányos ez a Kalányos. Hanem valami Villányi, vagy mi. Hogy is fejezzem ki magam? Kanál lett a villából. Mert volt itt egy gazdag ember, akit Villányinak hívtak, de az is elitta mindenét. Az ökrei is mind lementek a torkán, s a nagy háza is. Kalányos pedig állítólag Villányinak a titkolt gyermeke. Csak erre biztonsággal még soha nem sütött rá semmi fényesség. Homályban van a Kalányos igazi neve. Úgy is marad immár, homályban. Az idők végezetéig.

Maga sem tudja kideríteni, ki ez a Kalányos. Hiába is megy el a falu végéig. Az utolsó házig. Megnézni azért megnézheti azt a mesebéli házat. De csak messziről nézze meg, bé ne akarjon menni. Mert Kalányos nem szereti, ha idegenek járják a házat. Ha kiderül, hogy maga is etlikai alapon keresi őt, el is kergetheti. Tőle kitelik.

Tudja, milyen furcsa ember ez a Kalányos? Nincs honnan tudja. Ma jártam náluk. Ugye, karácsony van, ilyenkor mindenki hoz valamit valahonnan, s visz valamit valahová. Ebből áll az ünnep. Kopogok, megyek be a szobába, mert csak annyi a házuk, egy szobácska, s hát Juci, a Kalányos felesége áll egy hokedlin. És egy másik hokedlin áll maga, Kalányos. Kettejük között a karácsonyfa. Nyújtózkodnak, de em érik fel a tetejét azzal a bolti csillaggal.

Maga most azt hiszi, magas az ő fájuk. Éppen fordítva! Kicsiny. Kalányos a karácsonyfát felszögezte a mennyezetre, mert a padlón nem fért volna el. Hol látott maga olyant, hogy egy karácsonyfát felszögezzenek a szoba mennyezetére? Mert a padlón nincs neki helye? Ugye, hogy ilyent nem látott? Nem is láthatott! Tiszta nyomorúság! De legyen akármekkora a nyomorúság, Kalányoséknak minden esztendőben van karácsonyfájuk. Ilyen ember ez a Kalányos! Ha gondolja, elmehet odáig. Mert kívülről szép az a ház. Vastagabb a födele, mint onnan lefelé. Kacsalábon forgó kunyhó! Vagy vityilló! Vagy kulipintyó! De ha azért jött, hogy lássa, hát nézze meg. A legutolsó ház, abban lakik Kalányos.

Felmosott padlójú kocsmá

Nincs rosszabb hely ezen a világon, mint egy felmosott padlójú kocsmá. Ezt egy megrögzött részeges szögezte le, teljesen józan állapotában, miközben füstös ujjáival ott dobolt a sarokbéli, borfoltos asztalon.

– Magának mi baja a felmosott padlóval, kérdezte tőle egy megrögzött antialkoholista, aki csak azért járt a kocsmába, hogy legyen társasága.

– Megmondom magának, mondta a megrögzött részeges. Ahol a padlót felmossák, ott csikket is nehéz találni.

– Milyen emberek vannak, Istenem, milyen emberek, csak ülnek a kocsmá sarkában és kapják a hibát a világban, mondta csöndesen a józanéletű ember.

– Van magának fogalma, milyen volt ez a kocsmárok a régi, szép időkben, tette föl a kérdést a részeges.

– Először is volt itt egy kopott zongora. Nyitás előtt a kocsmáros lejött az emeleti lakásából, végighúzta ujját a zonora billentyűin, azzal megadta a hangot az egész napnak. És az egész nap abban a hangulatban telt el, amiképpen a hangot megadta hozzá a kocsmáros. Ha jókedvű volt, visszafelé is végighúzta ujját a billentyűkön, utána szólt az asszonynak, ma ne mosd fel a padlót szívem, ne kínlódj véle, maradjon úgy, ahogyan van. Ilyen napokon volt csikk bőven a földön, s még a zongorán is! Boldog békeidők!

– És másodszor? Mi volt másodszor, mert azt mondta, először is volt itt egy kopott zongora...

– Másodszor pedig tudja, mi volt itt? Nyugodt, békességes élet. Az volt. És hitel! Na, most kérjen valamit hitelbe! Senkinek nincs már hitele. Még nekem sincs! Magának van hitele?

– Énnekem semmiféle hitelre nincs szükségem, mert én egyáltalán nem fogyasztok, mondta a józanéletű ember.

– Legjobban azokat utálják a kocsmárosok, akik semmit nem fogyasztanak, mondta a megrögzött részeges.

– Azt hiszi, magát nem utálják? Mind ihat, mégis megutálják. Például, ha nem egyébert, a füstje miatt utálják meg, mondta a józanéletű.

– A füst elszáll, de a józan magatartás nem száll el, hanem valósággal megüli a kocsmá hangulatát az ő unalmasságával. Még a függönyök is magukba szívják az egyhangú, józan viselkedést, mondta a részeges. A régi, szép időkben sem azért jártak a népek kocsmába, hogy ott unatkozzanak, hanem a mulatságért jártak. Mit gondol, miért volt régen ebben a sarokban is egy kopott zongora? A vidámságért volt, nem a szomorúságért!

– Maga olyasmiket beszél, hogy nem is olyan rég még följelentették volna, a

hatóságoknál! Ugye, emlékszik még azokra az időkre?

– Miért ne emlékeznék? Az idők leforgása alatt mindig voltak följelentők. Most is vannak. Éppen egy itt felejtett újságban olvastam, hogy följelentették a nagy szálloda tulajdonosát. Hogy miből építette a szállodáját. Engem soha nem jelentettek föl. Soha. Mert rajtam soha nem volt följelentenivaló. És az sem volt, aki följelentsen. Mert ahhoz irigység kell, s az irigységhez barát, vagy ismerős kell. Énnem se barátom nincs, se ismerősöm. És lakásom sincs, nemhogy szálloldám! Ezt majdnem kifelejtettem.

– Jó magának, mondta a józanéletű.

– Jó, mondta a megrögzött részeges. De sokkal jobb lenne, ha nem volna fölmosva ennek a kocsmának a padlója! Mert ha nem volna fölmosva, csikket is találnék könnyedén.

– Márpedig én, a maga kedvéért most hirtelen nem szokom rá a cigarettára, hogy csikkel tudjak szolgálni, mondta a józanéletű. Esetleg meghívhatnám, jöjjön el hozzám aludni. De attól félek, útközben talál valahol eldobott csikket, nálam rágyújt, s az egyetlen függönyöm is magába szívja azt a bűdös dohány-szagot, azt pedig én ki nem állhatom.

– Jó lelke van magának, jó lelke. De én még aludni sem tudnék unalmas emberek társaságában, mondta a megrögzött részeges.

A villanykapcsoló hazafias kezeléséről

Sokáig azt hittem, a hazafiság megfogható valami, mint mondjuk, az ember feje, vagy nyaka. Az iskolában is azt tanították, a jó hazafi ontja vérének a hazáért, nyakra-főre, s ahol véréből elázott a föld, oda szobrot emelnek, az utókor pedig minden évben nagy szorgalommal hordja arra a helyre a kegyelet virágait, verseket szaval és beszédet mond.

Sokáig azt hittem, a hazafiság megfoghatatlan valami, mint mondjuk, maga a lélek, a szellem, mely ott lebeg a vizek fölött, vagy a szemünk előtt, de mi nem láthatjuk. Az iskolában is azt tanították, a jó hazafi lelkében hordozza hazáját, bármerre jár a világban, reá gondol és imádkozik érette.

Eljött aztán egy olyan világ, amelyben azt tanították, a hazafiság az, hogy az ember ragaszkodik az olyan világhoz, nem foglalkozik más világok berendezésével. Sőt, az igazi hazafi ki sem teszi a lábát a saját hazájából. Csak ül otthon a fenekén és dicséri az olyan világot, más által szigorúan kiválasztott verseket szaval, s nem mond beszédet, csak összecsapja tenyerét, amikor látja, hogy tap-solnak körülötte.

Ebben az olyan világban volt a legegyszerűbb hazafinak lenni.

Egyszer például határozatot hoztak a villanykapcsoló hazafias kezeléséről.

E határozat szerint a jó hazafi előre tudja, hogy a villanydrótok ereiben egyre kevesebb áram csörgedezik, ezért a villanykapcsolót kikapcsolja, ne maradjon teljes sötétségben az ország. Egy kattintás lefelé, s máris jó hazafi volt az ember. Egy kicsit ültünk a sötétben, de tudtuk, legalább jó hazafiak vagyunk. Ezt a módszert kizárólag a saját használatomra, előrelátó hazafiságnak neveztem el. Hogy legyen elnevezve.

De nem voltam eléggé előrelátó.

Mert íme, most más rendszer van. És más a hazafiság is.

Most nem kell itthon ülnöd a fenekeden, míg lapos lesz, elmehetsz Brémába bank-betyárnak, s ha gyűlnek az árnyak, nyomás Zélandra, az Újra, újra, meg újra, csak átlépsz Afrikába, csodálni, a vadbikák, ha hágnak, Hága is csak itt van, egy futamodás, de vehetsz kalapot Kölnben, hogy megemeld a Dómnál, vagy leköpheted a francúzt a szétvetett lábú toronyból, ha látod, nem tetszik neki a képed, beállhatsz nomádnak, ha befogadnak, csak annyi szorgalmad legyen, mint körmöd feketéje, máris szedheted az epret spanyolban, a pénzen felnevel apád egy árva malacot itthon, az ólban, s a fáradozásért küldesz néki lapot, képest, a Niagarától, ahhoz képest nagy dolog ez, mert ő még tengert se látott, már késő, belevénült a jó hazafiságba, de sokra is viheted, ha kerítesz magadnak jobb „job”-ot, amitől a tenyeredre seb nő, igaz, akkor már nem néz reád egy kényesebb nő, de bárhogyan alakul a sorsod, az maradsz, jó hazafi. Ez a divat ma.

A villanykapcsolót nem kell kikapcsolnod ahhoz, hogy jó hazafi légy. Egy egész város világítását kikapcsolják, ha nincs kifizetve a számla. Ha kifizeted, akkor újra fényben úszik egy egész város. Ez az igazság: a számla kifizetése maga a hazafiság ! Meg lehet venni. Árú lett a hazafiság. Mint a sósperec, a spenót, a kupácscserép.

Szünet

Ideje lenne már egy kis szünetet tartani ebben a nagy zenebonában, hadd pihenjenek a kürtök és dobok, tenyereketek tegyétek rá szépen a réztányérra, nem árt, ha meglazulnak a húrok hegedűn, nagybögön, vonón, lógjon önfeledten a harangkötél, túl sok a zúgás fülben, levegőben, ne hordjátok szét a szórólapokat, engedjétek, hulljanak egyenesen a szemébe, nyomdából kijöve, s ti, költők, jelöljétek ki egy napot legalább, amikor nem írtok lagymatag verset, pihenjétek

ki a semmitmondás fáradalmait, egy hétre maradjatok otthonaitokban, ti, örökös szervezők, ne nyissatok meg semmi fesztivált, kiállítást, konferenciát, túl van beszélve ez a kurta emberi élet, ó, el ne felejtsem a sok politikust, gyertek ki szépen a térre, mint más, egyszerű halandó, gyalogosan, engedjétek szabadon a sofőrjeiteket, hadd tűnődjenek csöndben egy kocsmai pultnál a világ folyásán, gyertek ki szépen a térre, mint más, egyszerű halandó, fontosságotokat hagyjátok otthon, akár egy kopott kabátot, szegre akasztva hanyagul a kijárat ajtónál, a sarokban, gyertek ki saját véleményetek nélkül, keveredjétek el a galambok között, legyetek szelídek, a postáskisasszonyt se riassa senki, hogy hordja szét a fölszólítást, számlát, büntetést, fenyegetést, hagyjatok néki egy csöpp időt, fodrászra, pedikűrre, apró gyermekére, ideje lenne már egy kis szünetet tartani ebben a nagy rohanásban, figyeljétek meg, csöndben történnek a legnagyobb dolgok a világon, nem kiabál a fűszál tavasszal, kalapáccsal sem tudnátok visszaverni a földre, az este is úgy jó, s a hajnal is, szinte észrevétlen, akár a tél, vagy a nyár, ezek a legnagyobb dolgok a világon, nem a parittyakő, s a kilótt golyó.

Hozzáadott érték

Már jó messziről lehet látni rajtam, hogy megbízható ember vagyok. És ropant tájékozott. Valósággal lerí rólam a tájékozottság. Még azt is meg tudom mondani, hogy hány óra van. Ha megkérdezik. És meg is kérdezik. A nyílt utcán kérdezik meg, ahol nem csak én járok. Kiválasztanak engem a járókelők sokasága közül és tőlem kérdezik meg. Hogy biztos legyen. Mert messziről látszik rajtam, én tudom, mennyi a pontos idő. Most például bizalmas hangon, illedelmesen állít meg valaki a nyílt utcán és felém hajolva arra kér, mondanám meg neki, hány óra. Látom rajta, nem szórakozásból kérdezi. Le nem veszi tekintetét a bal kezemről, amelyen az órát hordom. Feszült figyelemmel nézem én is az órám. Mert nem látok jól szemüveg nélkül. A szemüveg nincs nálam. Kicsi az óra, kicsi a számlap, a mutatókat föl sem tudom fedezni. De nézem az órám, hunyorítva. Nap felé tartva és ellenkező irányba is. Egyre kínosabb, hogy nem tudom kivenni, mit mutat az óra. Aztán határozott hangon azt mondom ennek az embernek, uram, tudja meg, akármennyit mutathat ez az óra, az a helyzet, hogy el van telve az idő. Homlokára csap ez az ember és azt mondja, szent Isten, énnekem még le kell mennem az állomásra ! És úgy siet az állomás felé, meg sem köszöni, hogy fölvilágosítottam. Állok és nézem a siető embert, amint zsugorítja őt az egyre növekvő távolság. És meg vagyok elégedve ma-

gammal. Jól válaszoltam, amikor nem törődtem a pontos idővel. A pontos idő nagyon változó. Most valamennyi, két perc múlva már nem annyi. Két perccel vagy több, vagy kevesebb. Attól függ, honnan nézzük. Én az állandóan változó pontos idő helyett arra hívtam föl ennek az embernek a figyelmét, ami örök. Vagyis arra, hogy az idő örökösen telik. Sőt, lehet, már el is van telve. Legalábbis az az idő, amely arra kellett volna, hogy elérje a vonatát az én emberem. Ez a figyelmeztetés pedig nem más, mint a kérdéséhez hozzáadott érték. És ő ezt értékelte. Ezért is hagyott engem ott hirtelen.

Autóstop

Belülről nyitom az autó ajtaját, megkérdi hová megyek. Mondom. Azt mondja, az neki jó. Magas ember, kalapos. Nem nagyon kedvelem a kalapos embereket, de gondoltam, valahogy csak elviselem. Mielőtt elkezdené a beüléssel járó ceremóniát, gondosan leveszi a fekete kalapját, s elhelyezi az ülésen, nehogy leverődjen a poros útra. De a bajok csak gyűlnek, mert kissé beüti kopaszodó fejét a géderbe, s leülni sem tud. Mert a fekete kalapja ott van az ülésen. Segítek neki, elveszem a kalapot, leül, aztán mint valami ékszer helyezi el ölében azt a lábatlankodó, fekete kalapot. Azt mondja, most már indulhatunk. Csavarintok egyet a rádió gombján, szóljon erősebben, mert épp arról beszélnek, hogy egy rabló milyen könnyedén fosztott ki valami bankot valahol. Egyszerű, műanyagból való pisztolyt vett elő, ráadásul még piros is volt az a játékpisztoly, de a bankos kisasszonyok minden pénzt odaadtak neki. Még a saját táskáikat is kiüresítették, ne menjen el üres kézzel az a bankrabló, ha már tiszteletét tette náluk.

Azt mondja az én utasom, ilyenek a fehérnépek. A kicsi fejüket nem gondolkodásra használják. Persze, hogy odaadnak minden pénzt egy bankrablónak, még ha nem igazi a rabló, akkor is. De azért ha csak tehetik, el is veszik a férfiak pénzét. Mert annyi eszük mindig marad abban a kicsi fejükben. Erre mondom az én utasomnak, mi, férfiak sem vagyunk sokkal különbek, nem tudunk eléggé vigyázni magunkra. Még egy autóba sem tudunk úgy beülni, hogy a fejünket bele ne ütnők a géderbe. S a kalapot is előre odatesszük az ülésre, ne legyen ahová leüljünk. Ugye, ez most magára vonatkozik. De én sem vagyok sokkal okosabb, s előrelátóbb. Mert én még segítettem is egy idegennek ide beülni. Meg sem kérdeztem magától, véletlenül nem tetszik rabló lenni? Ennyit legalább megkérdezhettem volna. Azt mondja az én utasom, na és ha megkérdeztem volna tőle, s ő azt válaszolja, biza, rabló vagyok, akkor becsa-

pom az orra előtt az ajtót, s nem veszem fel ? Mondom neki, dehogycsaptam volna be az ajtót az orra előtt ! Akkor még belém is löhető. Mert az igazi rablók könnyen lövöldöznek és én ki nem állhatom a lövöldözést. Ha maga nekem azt mondja, hogy biza, rablónak tetszik lenni, akkor én szépen kiszállok az autóból, átmegegyek magához, a túlsó oldalra, s nem a fekete kalapjával törődöm, hanem a fejével. Nyomok egyet a fején beszálláskor, nehogy beleüsse a géderbe. Ahogy szokás. Nem tetszett látni a tévében, hogy a rendőrök is mindig lenyomják az elfogott rablók fejét, nagyon vigyáznak, nehogy valami baja legyen a rablók fejének ? Ezt cselekedtem volna, nem pedig azt, hogy becsapom az ajtót a maga orra előtt. Azt mondja az én utasom, hogy akkor én nagyon nagy tévedésben vagyok. Mert az ő fejét senki emberfiának lenyomni nem szabad. Még megérinteni sem. Csak abban az esetben, ha rendőr vagyok. Sőt, ha rendőr lennék, akkor sem nyomhatnám le az ő fejét, csak miután igazolom magam, s fölmutatom a rendőri mivoltomat igazoló papírokat. Akkor lenyomhatja. Akkor pedig köteles is lenyomni a rabló fejét, mert a letartóztatás pillanatában a rabló a rendőr fennhatósága alá kerül. Egy rendőrnek pedig szent kötelessége vigyázni az elfogott rabló testi épségére. Már csak azért is, hogy legyen aki tanúskodjék, vagy fölfedje az egész banda hollétét. Ha van bandája. S ha nincs, akkor is. Ameddig valaki nem rabló, hanem közönséges, egyszerű halandó, mint amilyenek mi vagyunk, addig senkinek nem kötelessége a mi fejünk épségére vigyázni. Nyugodtan beleüthetjük bármibe a fejünket. S annyszor, ahányszor akarjuk. Ha nem vagyunk rablók. Ameddig valaki nincs letartóztatva, vagyis szabad ember, addig nincs joga ahhoz, hogy bárki is vigyázzon reá. Azt ki kell előbb érdemelni. Legalább egy kis rablási cselekedettel. Ezt csak azért mondom, hogy jól tette, amikor nem szállt ki az autóból, s nem nyomta le a fejem, mert ahhoz magának joga nem lett volna. Ami pedig a kalapomnak az ülésről való elvételét illeti, hogy legyen ahová leüljek, az már sokkal bonyolultabb jogi kérdés. Mert a törvény szerint senkinek nincs joga a más kalapjával foglalkozni. Csakis a saját kalapját rakosgathatja mindenki. A maga esetében enyhítő körülmény, hogy helyet csinált nekem az ülésen, s a kalapomat vissza is adta azonnal. Szóval, itt a jóhiszeműség kérdése forog fenn. Ami pedig azt a maga elgondolását illeti, mely szerint elővigyázatosságból meg kellett volna kérdeznie tőlem, hogy rabló tetszem-e lenni, azt örökre vesse ki a fejéből. Mert az fölé egy bűncselekménnyel. Senkiről nem szabad föltételezni, hogy rabló. Vagy betörő. Ha nincs reá elegendő oka, s nem tudja kellő módon indokolni. Az ilyesmi a rágalmazás fogalmát is kimerítheti.

Mondom az én utasomnak, milyen nagy szerencse, hogy őt fölvettem. Legalább tanultam valamit tőle a törvények természetéről. Mert egy ilyen, jogi tudományokban jártas embertől érdemes tanulni. Erre azt mondja az én utasom,

hogy ő egy csepp sem jártas a jogi tudományokban. Amit tud, azt is a napokban tanulta, mégpedig a saját vejének esetéből szűrte le magának. Mert az a helyzet, hogy az ő leányát éppen egy rabló természetű ember vette el, akinek a fejét nemrég nyomták le a rendőrök, az ő elvitele alkalmából. És most már ott maradt sírós hangulatban a leánya, az ő szép, pufók kis gyermekével. Ki tudja, abból is mi lesz, ha megnő, mert előre semmit nem lehet tudni. Egyetlen egy szerencséje van a leányának, mégpedig az, hogy ez a rabló természetű ember nem vette el őt egészen. Csak félig-meddig. Az élete még fordulhat jobbra is, szóval alakulhat. Erről az esetről sokat tudna beszélni, de most már nincs rá időnk, mert úticéljához mindjárt megérkezünk. Búcsúzáskor mondom az én utasomnak, né, a fekete kalapját ne felejtse itt, vegye magához, én egy újjal is hozzá nem nyúlok.

Szakmai képzés a túlvilágon

Valahol itt lakik a közelben egy furcsa ember, akit időnkint látni lehet, amint végigmegy az utcán egy hosszú léniával. Jól ismerjük egymást. Ha találkozunk, nem beszélgetünk. Ez a furcsa ember azért nem szól hozzám, mert néma. Én azért nem szólok hozzá, mert ez a furcsa ember süket. Egészen néma és egészen süket ez a furcsa, léniás ember. Azért jól megértjük egymást. A füle mögött mindig ott van egy lapos plajbász. Zsebében rongyos notesz. Leírja, ha valamit szeretne nékem mondani. Nemrég csak annyit írt a noteszébe : lépcső. Odaírtam a lépcső alá : perfekt. Ettől a perfekttől kivirult az arca, intett a fejével, hogy jól van és ment is tovább azzal a hosszú léniával. Szóval, megbeszélünk mindent.

Mesterségét tekintve ács ez a furcsa ember. Jó ács. Azért perfekt a padlásra vezető lépcsőm.

A minap, hogy találkoztunk, intett, hogy valamit szeretne mondani. Azt írta a noteszébe : nemsokára meghalok. Alája odaírtam : én is. Egy lapot fordított, s írta : hallottam, maga már meghalt egyszer. Odatettem : meg. Ő folytatta : van-e szakmai képzés a túlvilágon ? Odaírtam nagy betűkkel : ott minden van. Ennek a furcsa embernek most is kivirult az arca, intett a fejével, hogy akkor jó és ment is tovább azzal a hosszú léniával.

Négylevelű lóhere

Van nékem egy félig-meddig barátom, Sötétfalvi Nyeremec Tihamér. Ezt a nem fényes, de érdekes nevet én adtam neki ajándékkul, azt remélve, hogy ezzel kihúszom őt a mindennapok szürkeségéből. Ez a szegény Tihamér ugyanis a mindennapok szürkeségében élt eddig, az ő eredeti, ugyancsak szürke, semmitmondó, megjegyezhetetlen nevével. Pedig szorgalmas, jóra való ember ez a Tihamér. Kipróbált minden módszert, amivel az ember ha csak egy fél arasszal is, de előrébb juthat ebben a szeszélyes, kiszámíthatatlan életben.

Árult például sorsjegyet, azt hangoztatva, hogy csak az nyer, aki játszik, bízni kell a szerencsében. És hogy ne csak hirdesse a szerencsében való bizodalját, kipróbálta maga is, megvett egy rakás sorsjegyet. Nem nyert.

Sötét napokra virradt minden hajnalon, de nem vett erőt rajta a csüggedés. Elszegődött intézőnek egy turista irodába, melynek kirakatában kecses repülőök szelték keresztül-kasul a kék eget. Ott ismertem meg Sötétfalvi Nyeremec Tihamért, a kirakat előtt, épp jacht-kirándulásra ösztökölt valakit, nekem pedig magát a jachtot ajánlotta, mondván, vásároljak jachtot, mert annak az ára most suppan le egészen a sárga földig. Így mondta, a sárga földig, ez tetszett nekem legjobban. Mondtam, énnekem pontosan jachtra lenne szükségem, de egészen kicsinyre, amit hordozhatnék magammal, hogy bármerre járok nézegessem, gyönyörködjem benne, különben is ilyenre lenne pénzem. Sötétfalvi Nyeremec Tihamér gyorsan változtatott az elgondolásán, javasolta, vegyek akkor egy távoli szigetet. Magányos embernek nézek ki, jól állana nékem egy távoli sziget. Vagy menjek el Rómába, Róma is szép és látogassam meg a pápát, megúnta már az államföket. Fölvilágosítottam Sötétfalvi Nyeremec Tihamért a magam álláspontjáról, mely szerint távoli szigetet nem veszek, mostanában mindegyre átcsapnak rajtuk a háborgó tengerek hullámai. Rómába pedig nem megyek, mert nincs szerencsém a pápához. A múltkor is, amikor kerestem, épp elutazott valahová, kipróbálni a legújabb mobilját, különben sincs papához illő öltözetem. Mondtam azt is, bölcs emberekre hivatkozva, hogy szerencse kell mindenhez ebben az életben.

Sötétfalvi Nyeremec Tihamérnak nem volt szerencséje se mással, se velem, lemondott a turisták meggyőzéséről és heteken át kóválygott a város elhagyatottabb utcáin, fogai közt tökmagot ropogtatva.

Hanem a város elhagyatottabb utcáin kóborolva, egy napon, költőkre jellemző, szomorkás hangulatok környékeztek meg Sötétfalvi Nyeremec Tihamért. Fejéhez kapott, s reá is csapott a feje búbjára, mint aki önmagának tesz szemre-

hányást és elhatározta, felcsap költőnek, miért ne csapna föl, ha már a szomorúság hangulatok megkönyékezték. Gyönyörű szavakat illesztett egymás mellé, olyanokat, mint holdvilág, illat, homály, mama, elmúlás, szerelem, barka, pirkadás, jövő, remény. Amikor látta, hogy jól rímelnek a szavak, leírta őket egy szélfúttá plakát sarkára és bevitte a szerkesztőségbe. Ott azt mondta neki egy kopaszodó költő, hogy ma már nem divat érthető verseket írni. Ha költő akar lenni, akkor írjon teljességgel érthetetlen mondatokat, amelyekben üdeség van és talány.

Sötétfalvi Nyemerec Tihamér képtelen volt olyan mondatokat írni, amelyekben üdeség lett volna és talány. De a szélfúttá plakátról az jutott eszébe, ki próbálja a politikát is, mert vannak emberek, akiknek sikerül fényes csúcokra fölhágni ezen a sikamlós pályán. Valami ünnepség volt a városban, piciny zászlókat lengettek a fölvonulók, szólt a rezesbanda, gondolta, itt a jó alkalom a politizálásra. Odaállt a sor elejére és időnkint elkiáltotta magát, éljen, éljen! Valaki rászólt a tömegeből, most ne éljenezzen, nem jött el annak az ideje. Sötétfalvi Nyemerec Tihamér soha nem tudta meg, mikor van az éljenezésnek ideje, ezért a politikai pályafutásából sem lett semmi. Magányosan kóválygott tovább a város elhagyatottabb utcáin, mint azelőtt. Annyi különbséggel, hogy most már tökmagra sem jutott pénze.

Egyszer megkérdeztem tőle, hogy vagy, Tihamér? Sehoggy sem vagyok, válaszolta szomorúan Sötétfalvi Nyemerec Tihamér. Mindenhez szerencse kell, mondta többször is ismételve Sötétfalvi Nyemerec Tihamér, nyilván a bölcsebb emberekre hivatkozva.

Mostanában Sötétfalvi Nyemerec Tihamér amikor eszébe jutok, meglátogat engem. Úgy szokott lenni, hogy jön, csönget és amikor kinyitom a kaput, csak áll és néz, nem siet bejönni. Hát nem jössz be, Tihamér, kérdem tőle, mert ha nem kérdem, ott állna és nézne, ki tudja, meddig.

Ma nem volt úgy. Sötétfalvi Nyemerec Tihamér mai megjelenésével mély benyomást tett reám, s a félig kinyitott kapura is. Kérdem tőle, mi van veled, Tihamér, hová sietsz, nyomod nekem a kaput, légy türelemmel, épp ki akarom tární egészen. Ne vacakolj azzal a kapuval, mondta Sötétfalvi Nyemerec Tihamér, s fölmutatott egy kisdud fűcsomót. Kérdem, miért mutatod nekem ezt a fűcsomót, Tihamér? Azért, mert van benne egy négylevelű lóhere, felelte Sötétfalvi Nyemerec Tihamér. Itt találtam a kapud előtt, a rózsabokor tövében. Naponta eljársz a szerencséd mellett és nem veszed észre, tette hozzá mosolyogva, mint amiképpen a silány riportokban szokás, szóval, tette hozzá mosolyogva Sötétfalvi Nyemerec Tihamér.

Azt mondd, eljárók a szerencsém mellett, és nem veszem észre, Tihamér ?
Azt mondom, felelte röviden és határozottan Sötétfalvi Nyeremec Tihamér.
És te hiszel a négylevelű lóherében, Tihamér ?
Én már csak a négylevelű lóherében hiszek, mondta határozottan Sötétfalvi Nyeremec Tihamér.

Áhítatos vadak

Éppen csak föl nem öklelik a népeket, akikkel találkoznak. A férjnek kidüldedt, szőrös melle van, csámpás járása és fölfelé tekintő, ravasz nézése, amivel a háztetőkön kívül semmit nem láthat.

Érdekes, nem botlik meg semmiben. Pedig azt várom, hátha megbotlik mégis valamiben. Hiába várom.

A régi rendszer szabályaiban sem botlott meg. A mostani rendszer szabályait pedig mintha pont neki találták volna ki. Úgy járkal a világban, ahogyan kedve tartja. Most épp a csámpás járást választotta. És a fölfelé tekintő, ravasz nézést. Úgy látszik, a háztetőkön kívül semmi mást nem akar látni. Mit is nézzen a mellette elhaladó pórnépen ? Ez a pórnép régen is az volt, ami most. Semmi. Ő viszont tényező volt régen. És most is tényező. Annak született. Tényezőnek.

A feleség szépen kikerekedett fehérnép. A naccságák fajtájából való. Orcája szélességében hosszúkás. Fontos embert rendelt mellé a sors. És ő fölnéz a fontos emberére, pedig meglehet, hogy ő még egy fél arasszal a férjénél is tényezőbb.

Szóval, mennek ketten a járda közepén. Éppen csak föl nem öklelik a népeket, akikkel találkoznak. Olyan a menésük. A járásuk. A tartásuk. Minden mozdulatuk olyan. Fontos. Mintha nem is a földön járnának, hanem egy óriási plakáton. Mintha minden lépésre járdaszéli kövekből lenne a saját nevük kiírva. Úgy járnak.

Véletlenül tudom, hová mennek. Gyónni mennek. Nem templomba, hanem oda, ahol verseket olvasnak. Szelíd, szomorú költők, szelíd, szomorú verseket olvasnak. Ahol hárfák és lantok zengenek. Ők ketten pedig leülnek a szelíd, szomorú költők elé, az első padsorba.

Lehajtott fővel gyónnak az áhítatos vadak.

Nemzeti kérdés

Ma jó napom volt. Csináltam ma is valamit. Fölaraktuk az új csatornát és megoldottuk a nemzeti kérdést. Az első könnyebb föladat volt. Megjött a három csatornás cigány, autóval jöttek, lerakták a fölszerelést a kicsi udvar közepébe, már ahogy szokás. A kávé robbantotta ki a nemzeti kérdést, nem a csatorna föltevése. Mert kisurrant a kapun a bajuszos cigány és hozta a kávé-t a közeli bárból. Mondom neki, miért nem szóltál, rég megfőztem nektek a kávé-t. Azt mondja büszkén, uram, mi cigányok vagyunk, de nem szeretjük a cigánykodást. Mi nem potyázunk. Mi göcsiek vagyunk. Egy göcsi ember nem cigánykodik. Ismeri maga a göcsi embereket ? Az én nevem Demeter. A másik nevemet most hagyjuk. Azt maga is kitalálja. Hát Gábor. Mi legyen egy cigány ember neve, ha nem Gábor ? Itt van például a fiam, na, benne van egy kis Mihályság, de ezt most ne feszegezzük, ő is Demeter. Megisszuk a kávékat, s máris ahhoz fogunk, amiért jöttünk. Szóval harmincegy méter. S a végébe az a cifraság. Már ahogy szokás. Nem? Persze, mondom, ahogy szokás. De előbb tisztázhatnók valamit, ha meg nem sértelek benneteket. Ti nem romák vagytok ? Mert az imént azt mondtad, hogy cigányok vagytok. Nem én mondtam. Azt mondja erre a vékony, bajuszos Demeter, a göcsiségére büszke vállalkozó : romák ? Minket hívhatnak akárhogy, mi cigányok vagyunk, s ezzel minden el van intézve. Ez a romázás most került elő valahonnan, ki tudja miért, minálunk a fehérnépeket cigánynéknak hívják, nem pedig romanéknak. Még ki-mondani is szörnyűség. Máskülönb minket, cigányokat ez nem foglalkoztat. A csatorna, az igen. Az foglalkoztat. Az a mesterségünk. Ha valaki elmegy a piacra, s pityóka helyett krumlit kér, vagy fuszulyka helyett paszulyt, akkor az nem ugyanaz ? Mi minden esetre pityókát szoktunk venni, s fuszulykát. Ennyiből áll a nemzeti kérdés. Tudja maga azt, hogy mi ezzel az igazi probléma ? Az az igazi probléma, hogy sok politikus ember abból él, hogy hadakozik a mi romaságunkért. Úgy látszik, ők ebből meg tudnak élni. Ebből a vitatkozásból. Hogy mi mik vagyunk, vagy mik legyünk. Cigányok-e, vagy pedig romák. Abból élnek uram, a nemzeti kérdésből. A vitatkozásból. Jobban tennék, ha ehelyett dolgoznának. Nem tisztességes dolog abból élni meg, hogy mi mik vagyunk. Azt az élet úgysis kiforogja. A csatorna felrakását nem forogja ki az idő, azt föl kell rakni, másképpen nem kerül a helyére. Mi ahhoz erősen kicsiny emberek vagyunk, hogy vitázásból meg tudnánk élni. Na, gyere te kicsi Demeter, vedd azt az ollót, s a forrasztót. A savra vigyázz. Aztán hadd eméssze magát a házigazda, ha az érdeklí, hogy mik vagyunk. Cigányok-e, vagy romák.

Szép munkát végeztek ezek a göcsi cigányok. Elmentek rég, én pedig az új csa-

tornában gyönyörködöm itt, a meggyfa tövében, de azon is eltűnődöm, amit ettől a bajuszos Demetertől hallottam. Már mint azon, hogy valakik meg tudnak élni a cigánykérdés feszegetéséből. Csupán abból, a feszegetésből. Nincs más dolguk. De a megélhetés eme módját kitalálták. Okos emberek lehetnek, ha munka nélkül meg tudnak élni. Szép, puha, fényes tenyerük lehet, gondolom magamban.

Közben megjönnek a régi verebek. Az ideszokottak. Fölszállanak az új csatornára, látom, valami nem tetszik nekik a változásban. Sokan le is csúsznak róla, nem tudnak megkapaszkodni, mint amiképpen abban a régiben megszokták. Túlságosan fényes és síma nekik ez az új csatorna. Olyan, akár azoknak a politikusoknak a tenyere. Abban sem lehet megkapaszkodni. Nem is érdemes.

Fényűzetés

Ki sem kell tennem a lábam a házból, sem az udvarról, sem a városból, sem Európából, csak bekapcsolom a lámpát az asztalom fölött, s máris jönnek a hírek a nagyvilágból, egy ezüstös csillogású molypillanccs hozza a hírt, hogy élet van körülöttem, cikázva közli velem, sikerült kibújni a falra akasztott kép mögül, a sarokból, vagy a székre letett báránybőröből, itt van ő is velem, roppant kíváncsi, miért keltem föl éjnek idején, nem tolakszik, nem csapkodja a mellét, csak körberöpül a fényben, s leszáll valahová, a függöny rojtjaira, ahonnan jobb a kilátás reám, nem üldözöm, még egy új szót is kitalálok a tiszteletére, fényűzetés ez a szó, most barátkozom én is e fölfedezéssel, próbálom magamra ölteni a szó jelentését, mintha találna hozzám ez a vadonat új szó, mert engem is sokszor elűz magától az erős fény, szúrja a szemem, bezzeg, a vándorlepke nyugodtan elüldögél egy érő almán a napsütésben, nyíló virágon, csalánon, van, amelyik jól érzi magát a hangyabolyban, a másik mézet, cukros vizet keres magának, nem szeretem a cukors vizet, a könnyelmű limonádét, a büszke politikát, a hatalom kifeszített mellét, a rikító nyakkendőt, a magassarkú cipőt sem szeretem, se a fülbevalót, jobban szeretem a fahéjbarna ősmolyokat, kik lomhán szállanak le virágos réteken, fölkeresik a málnát, a szedret, megmutatják a kapornak, milyen szép, zsendelyes a kicsiny testük, nem kitüntetések a színes foltok a szárnyaikon, hanem inkább gyöngyház, fénylik, akár a tükör, megnézheti benne magát a szerény ibolya, s a zümmögő darázs is, jól ismerem ennek a kíváncsi pillanccsnak a rokonait, kik megúnván a hitvány társaságot, fogják magukat és fölkerelkednek egy tétova alkonyat idején, egyszerűen elmennek délre, más világot látni, nem ezt a sok, korhadó belsejű, mimikris fatörzset,

akik kiállanak a pódiumok elé és magyarázzák, szerintük mi az igazság ezen a földön, s hogy nélkülük éhen halna a horokály, hiába koptatja csőrét a kemény körtefán, ezek azt hiszem, a tekintélyelvű varjak rokonai, messzire hallszik a károgasuk, tekintetük tovasíklík minden útjukba eső sorsbogáncson.

Repedések

Jönnek a másfajta gátszakadások, már látom, amint jönnek, nem ez a sáros, savanyú föld, nem a táj, nem a ház, a nyelvünk törik meg, csupán egy hétre, kettőre ment el egy lány Pestre, elment a Hargita tövéből, el Pestre, s hogy jött haza onnan, bizony, markánsan jött haza onnan, nagyon markánsan jött haza és elmesélte, mi történt véle Pesten, egyébként, így kezdte, egyébként jó dolga volt neki Pesten, markánsan jó dolga volt neki ott, föl is csomagolták atyásan egyébkénttel, most ősz van egyébként, de elmúlik az ősz, s a tél is egyébként, majd tavasz jön és markánsan kidugja fejét az első hóvirág, egyébként a többi tavaszi virág is kinyílik rendre és bárányok születnek, markáns bárányok, egyébként csöndesen bégetnek ezek a markáns bárányok, megjönnek talán a fecskék, ha úgy adódik, s nyárra markáns fiókák dugják ki kócos fejüket az egyébként tavalyi fészkekből, markánsabb lesz a kert, az udvar, egyébként úgy szép a kert, s az udvar, ha markánsabb, mint amilyen volt eddig, jönnek a másfajta gátszakadások, már látom, amint jönnek, nem ez a sáros, savanyú föld, nem a táj, nem a ház, a nyelvünk törik meg, csupán egy hétre, kettőre ment el egy lány, nyomában jól kivehető a törésvonalak, egyik vonal, az egyébként mentén húzódik, a másik a markáns mentén, ideérnek a másfajta gátszakadások repedései, sunyín közelítenek a kerítések alatt, kikerülve a lomha csigákat, araszolnak, befonnak, átszónek, összebogoznak mindent ragadós nyelvi-nyá-laikkal, hogy egymást meg ne értsük, csak azt vegyük tudomásul, ami trendi, vagyis az egyébkéntet vegyük tudomásul, valamint azt, hogy minden markáns lesz ezután egyébként, akár a tévében, a rádióban, jaj, miket mondok, a médiában, ott, a médiában, jönnek a másfajta gátszakadások, már látom, amint jönnek, lesznek markáns jobboldali és lesznek markáns baloldali egyébkéntek, jaj, nem ez a sáros, savanyú föld, nem a táj, nem a ház, a nyelvünk törik meg.

Éktelen bibircsók

Feleségem kizavart a házból, járjam meg magam ebben a gyönyörű, novemberi napsütésben. És kivel találkozom a főtéren ? Egy régi barátommal, akinek már a nevét is elfelejtettem. Ő viszont tudja az enyémet, s ezen felül mind a negyvennyolc betegségemet is ismeri.

– Hát megint beteg vagy, Feri ?

– Honnan veszed, hogy beteg vagyok megint ?

– Onnan, hogy aki egy ilyen szép, napsütéses vasárnapon sétál a főtéren, csakis beteg lehet. A séta elő van írva neki. Úgy, amiképpen nekem is elő van írva. Azért jöttem ki.

– Csakugyan az vagyok, beteg, megint.

– Most mi bajod van, te, Feri ?

– Valami fájó, rusnya pattanás nőtt a mellemre, ott, ahol a jelvényt szokták viselni.

– Az a rusnya pattanás nem betegség, te, Feri. Még a pápák orcáján is megjelenhet valami éktelen bibircsók. A te melleden miért nem jelenhet meg? Mondjuk, éppen azon a helyen, ahol a jelvényt szokták viselni ?

– Nem mondom, hogy nem jelenhet meg, de énnekem minden betegségem halálos szokott lenni...

– Hányszor halhat meg egy ember, te, Feri ? Mert egyszer már meghaltál. Majdnem.

– Honnan veszed, hogy egyszer már meghaltam, majdnem ?

– Onnan, hogy épp ma reggel olvastam az interneten, az Ingyen visz nevű újságban a böződi napjairól írott könyvedet. Annak a végén van egy rész, az a címe, hogy Belehalt egy pattanásba. Ugye, hogy mégsem haltál bele abba a pattanásba ? Mert az egy nagy semmi. Csak egy éktelen bibircsók ! Azért jó, hogy megírtad. Hogy is van az a rész, amikor majdnem meghaltál?

– Az a rész így van : “Egy napon kórházba kerültem. Mint más beteg ember. Egy ápolónő jött be a kórterembe, aki rőt volt, nagy kiterjedésű és jóságos tekintetű. Mintha valami sűrű ködből bukkant volna elő, úgy lépett be az ajtón. Maga előtt hatalmas fecskendőt tartott, s a hóna alatt akkora vatta csomót hozott, mint egy kisdud gomolyfelhő. Pont az ágyam előtt állt meg. Félrehajtotta a pokróc sarkát és leült. Azt mondta nekem, tudja, hogy én magát most meg fogom szűrni? Mondom, tudom. Már akkor tudtam, amikor az ajtón belépett. Aztán arra ébredtem, hogy meg vagyok halva. Majdnem.”

– Jó, hogy ezt megírtad, Feri.

– Te pedig azt mondd meg nekem, hogy találtál rá arra az újságra ?

- Arra úgy, hogy a magamfajta szegény ember azt keresi, ami ingyen van. Így jött elő az Ingyen visz portál.
- És mit találtál benne, amit ingyen elvihetnél ?
- Én a te pattanásodon kívül semmit nem találtam benne, ami nekem való.
- És az én pattanásom neked való ?
- Nekem, ha nem halálos. Ha az csak egy éktelen bibircsók...

Csak meg ne vénüljeteK !

Szóval, lett egy pattanás a mellemen. Ott, ahol a jelvényt szokták viselni. Semmi kis folt, éktelen bibircsók. Nem zavart sokáig, előfordul ilyesmi a pápák orcáján is. Az én mellemen miért ne lehetne pattanás, tettem föl a kérdést magamnak reggelente, a tükör előtt. Aztán észrevettem, vörösös udvara lett az éktelen bibircsóknak. A Holdnak is van néha vörösös udvara, nyugtattam meg magam. De ahogy teltek a napok, lassan benépesült ez az udvar. Amiképpen általában a csöndes, falusi házak előtt kinő a papsajt, a sok apró, névtelen virág, fűszál és levél, azon módon kezdtek szaporodni a pattanás körüli furcsa alakzatok. Ha behunytam a szemem, pihe pipéket, bugyuta récéket láttam szaladgálni öszevissza a frissen nőtt pázsiton, méhek, sárga darazsak köröztek a levegőben, bele is szédültem a nagy zümmögésbe.

Összeszedtem magam, elmentem a sebész professzorhoz. Mutattam az éktelen bibircsókot. Megemlítettem a pihe pipéket, a bugyuta récéket, a méheket, sárga darazsakat, s a névtelen virágokat is, ne törje a fejét az előzményeken. Persze, megjegyeztem, na, látja, professzor úr, ez az a pattanás, amibe bele fognak halni. Kész röhej, hogy egyszer már megmentett egy súlyos ráktól, most pedig ebbe az egyszerű, ártatlannak tűnő, közönséges pattanásba kell nekem belehalnom. Kész röhej !

- Ebbe a pattanásba nem lehet belehalni, - mondta a sebész professzor és kivágta az éktelen bibircsókot. Udavarostól, pipéstől, darazsastól. Vattára sötét folyadékot csöppentett, bepamacsolta a sebet, összevarrta, bekötötte, s meghagyta, mikor menjek, hogy a cérnát kiszedje.

Otthon azért megvizsgáltam a mellemet, hogy lássam, rendben van-e minden. Rendben volt, de gondoltam, a biztonság kedvéért nem ártana, ha én is csöppentenék a kötés mellé egy kis sötét folyadékot, mert maradt még belőle a régebbi bajaimból.

A kártyajátékban nagy hiba, ha az ember ráhúz még egy lapot, nem elégzik meg azzal, amiye van. Úgy látszik, az élet és halál kérdése is hasonlatos a kártya-

játékhoz. Ráhúztam én is a sorsomra, ezzel a sötét folyadékkal ! Mert másnapra tűzbe jött az egész mellem, vörös pettyek lepték be, nem csak azon a helyen, ahol az éktelen bibircsók volt. Kiöltöm a nyelvem. Piros. Égő piros. Kék duzzanatok az ajkaimon. Ráz a hideg. Fejem fáj. Mindenem fáj. Veszem az üveget a sötét folyadékkal, nézem az érvényességi dátumot. Három évig érvényes. Pont három éve, hogy őrzöm ezt az üveget. Most járhatott le a érvényessége ennek a folyadéknak. Mondjuk, öt perccel, vagy tízzel ezelőtt ! Végem van !

Lássuk, mit ír erről a laptop. Azt írja a laptop, súlyos allergia léphetett föl. Mentőt kell hívni, orvost, nem szabad késlekedni az adrenalin injekcióval.

Hívom a mentőt. Beraknak. Egy kemény legény ráteszi nagy tenyerét a mellemre és megrázza, úgy, amiképpen a síró gyermeket szokás megnyugtatni. Mondom, jaj, mit csinál, pont ott vagyok megműtve, a mellemen, ott volt az éktelen bibircsók ! És minden baj ott van, ahová a tenyerét rátette ! Most mi lesz ? – Semmi nem lesz, öreg, most megmérjük a vérnyomását, nyújtsa a karját ! – Ennekem most nem vérnyomást kell mérni, hanem adrenalint kell adni, de gyorsan. És jó lenne, ha jönne velünk a feleségem is ! – Nem jöhet semmiféle rokonság, hozzátartozó, csak a beteget viheti a mentő, ez a protokoll, – mondja a tenyeres legény. – És ha én most elveszítem az eszméletemet, az sem lesz, aki elmondja a sürgősségin, mi volt a betegségem előzménye. – De maga el tudja mondani ! – Most még el, de mire odaérünk, lehet, el sem tudom mondani, engedje, jöjjön a feleségem is ! – Mondtam, hogy semmiféle rokonságát nem vihetjük. – Én nem kértem, hogy az egész rokonságomat hozzák velem, csak kizárólag a feleségemet említettem !

– A feleség nem beteg, hanem hozzátartozó, öreg ! Ilyen a protokoll !

Megméri a vérnyomásom. Kérem, jó-e a vérnyomásom ? Azt feleli, majd beszámol erről az orvosnak, a sürgősségin, amikor odaérünk.

Odaértünk.

– Magának mi a baja öreg ? – kérdi a szolgálatos nővér. Mondom: éktelen bibircsók, műtét, súlyos allergia, adrenalin, egy perc és már beszélni sem tudok, nézze, ráz a hideg, reszketek, hívjon orvost ! – Előbb megmérjük a vérnyomását ! – Minek, hiszen már megmérték, amikor beraktak a mentő

autóba. – Megmérjük ismét ! Annyiszor mérjük, ahányszor elő van írva !

Átadnak a szolgálatos orvosnak. – Mitől reszket öreg ? – Az idegességtől reszketek, földidegesítettek a mentősök a sok vérnyomással, nekem adrenalin kell. – Jó, akkor nyugodjék meg, öreg, várok öt percet, hogy megnyugodjék...

Vártunk tízet. – Na, megnyugodott, öreg ? – Meg. – Akkor most mondja el, mi a panasz.

Kiöltöm a nyelvem. – Miért ölti ki a nyelvét ? – Hát nem látja, hogy égő piros a nyelvem ? – Nem. Nem piros. – És az ajkaim nem kékek ? Nincsenek meg-

duzzadva ? – Nincsenek. Azt mondja el, öreg, hányféle betegsége volt eddig ? – Ennekem negyvennyolc betegségem volt eddig, úgymint: rák, gyomorfekély, szív, máj, tüdő, mindenem volt már beteg. Most pedig volt egy éktelen bibircsó, műtét, allergia, de vigyázzon, egy percem, ha van és nem tudok tovább beszélni. – Nyugodjék meg, öreg, azonnal jövök, hogy megmérjem a vérnyomását. Megmérte. Kérem jó-e a vérnyomásom? Azt mondja, jó és most van egy kis dolga, de azonnal jön.

Fekszem a magas ágyon. Sokan fekszenek magas ágyakon, van, akit most hoznak, egyik lába hiányzik, mondják, autóbaleset. Ilyenkor kevés az orvos, sok a beteg. Mert vasárnap van. Mondják. És megszólal a tőszomszédom, egy józanodó férfi : – Maga mit ivott, öreg ? Mert én a ködöt is megittam, öreg ! Vasárnap van...

Nincs kedvem válaszolni, hallgatok. De átszól a fejünk fölött egy bozontos fejú asszony, akinek karjába valami folyadék csepeg : – Csak meg ne vénüljete ! Itt egyebet sem lehet hallani, csak azt, hogy magának mi baja, öreg ? Nem elég az embernek, hogy beteg, még öregítik is ? Maga nem így gondolja, öreg ? Ez a kérdés nekem szól, mert itt egyedül én vagyok öreg, mindenki más csupán beteg. De nem mondok semmit. Nem foglalkozom az öregséggel, a műtött mellemet tapogatom. Nagy híd a mellem. Oda van kifeszítve a reám kimért idő két partja közé. Ha hagynám, hogy egyszerre lépjenek rá a hangulatok, azonnal össze is omlana.

Éjszakai buszmegálló

Hajnali négy óra. Két rendőr áll mellettem, távolsági autóbuszra várva. Az egyik rendőr neve Vasile, a másiké Popica. Ezt onnan tudom, hogy az egyik azt mondta a másiknak, hallgass ide, Vasile. És Vasile azt válaszolta, előbb te hallgass meg engem, Popica. Na, akkor kezd el te, Vasile, mondta Popica.

- Nem az volt a betörő, akit megfogtunk, azért is engedtem el, mondta Vasile.
- Azért jól megszorogattad, mondta Popica.
- Jobban meg kellett volna, hogy szorongassam. Ezeken nem lehet eligazodni, mindenfélét összehazudnak, mondta Vasile.
- Ártatlanul szorongattad ? Az nem törvényes, mondta Popica.
- Semmi szorongatás nem törvényes, mondta Vasile.

Rágyújtottam, s egy szép, szabályos füstkarikát engedtem ki a ködös, hajnali utcára.

- Ilyenkor, reggelizés előtt legártalmasabb a cigaretta, mondta felém fordulva Vasile.

– Tudom. De mindig fölfut a vérnyomásom, ha betörőkről hallok, mondtam, s mélyen leszívtam még egy slukkot. És folytattam:

– Tessék mondani, mégis, az éjszaka melyik órájában szokott lenni a legtöbb betörés ?

– Pont ilyenkor. Hajnali négykor, mondta Popica.

– A szomszédom lakását többször is feltörték már este kilenckor.

– És intézkedtek ?-kérdzte Popica.

– Én hívtam a száztizenkettőt, mert a szomszédom nem volt otthon.

– És megfogták a betörőt ?-kérdzte Vasile.

– A rendőrök szeme előtt ment ki a lakásból, tántorogva. De nem fogták meg.

– Bizonyosan csak részeg volt az a betörő, mondta Popica.

– Úgy tett, mint aki be van rúgva. De én utána rohantam, nem volt részeg, nyílegyenesen szaladt végig az utcán.

– Rosszul tette, hogy utána szaladt, mert ha az a betörő megbotlott volna valamiben, s betöri a fejét, a törvény előtt maga lett volna a hibás, -mondta Vasile.

– Épp ezzel fogadtak a rendőrök is, amikor hozzájuk visszatértem, a feltört lakás elé. Hogy a törvény előtt én lettem volna a hibás. Az egyik még azt is mondta, mit csodálkozom egy betörésen, az ő saját édesanyját is kirabolták.

– A betörő azért betörő, hogy betörjön, ahová csak lehet, mondta Popica.

– Furcsa időket élünk, mondta Vasile.

– Furcsa időket élünk, de azért a betörőket megfoghatnák, mondtam szemrehányólag.

– Mindig is voltak betörők, mondta Popica.

– Lehet, hogy eddig hozzám is betörtek, azt tetszett mondani, hajnali négykor van a legtöbb betörés...

– Semmi nincs kizárva, mondta Vasile.

– Semmi, de semmi, mondta Popica.

– És én mit tehetek, ha látom, éppen betörtek a lakásomba ?

– Ilyenkor, reggelizés előtt legártalmasabb a cigaretta. Legelőbb azt kell elhagyni, mondta felém fordulva Vasile.

Fölösleges fölfedezések

Ha most leírom azt a szót, hogy buckminsterfullerene, C60, akkor csak a kémiában jártas szakemberek kapják föl a fejüket. Márpedig ők fölkapják, azt remélve, hogy valami gyakorlati dolgot találtam föl a fullerénekről. Régóta törik a fejüket a kémiai tudományokban jártas emberek, mondhatnám azt is, éjjeleken

át nem alusznak a fullerének miatt. A futballisták például nyugodtan alusznak. Nem kapják föl a fejüket, ha ezt a szót meglátják valahol. Pedig lenne okuk rá. Mert az a labda, amibe belefejeznek, amelyet ott rugdosnak százezrek szemelátára, - bekiabálások közepette, - formáját tekintve világra olyan, mint az a molekula, amit fullerénnek nevez a kémiai tudomány. Öt és hatszögű lapocskákból van összerakva. Ráadásul a belseje is üres, akárcsak a futballabdának. (Az európainak, hogy pontos legyenek.) Szeretnék pontosan fogalmazni, ezért nem állítom, hogy a futballisták feje üres. Mert abban azért kell lennie valaminek, különben a labdát sem találnák el. Csak a levegőt.

Immáron hetek óta ezt a szép molekulát tanulmányozom, pedig nem vagyok kémikus. Nincs ilyen végzettségem. Miért ne tanulmányoznám? Fuller úrnak sem volt felsőfokú végzettsége, amikor tanulmányozta, a múlt század közepén. Ő csupán költő volt, író, építész, látnok, ilyesmi. Egész életét az emberiség fennmaradásának, jólétének kutatására rendezte be. Róla is nevezték el azt a szép molekulát. Nobel-díjat ugyan nem ő kapott érte, de ez már más lapra tartozik. Hogy én mi módon tanulmányozom a fulleréneket, amikor nincs hozzá semmiféle felszerelésem? Megmondom. Egyszerűen. Kiállok este és nézem a csillagokat. Elképzelem a csillagok közötti tért. És azt találgatom, hová lesz a csillagok füstje? Mert annyit már tudok, hogy a csillagok is füstölnek, nem csak a kéményeink, s abban a füstben is vannak ilyen molekulák. Máskor meg elnézek egy szenes favéget az udvaron. Kormos. Abban a koromban is ilyen molekulák vannak. Aztán előfordul, hogy másképpen tanulmányozom a fulleréneket. Behunyom a szemem, s arra gondolok, vajjon a régi kínaiak, mondjuk, a Ming dinasztia idején miképpen tudták megszerkeszteni azt az alakzatot, mely olyan, mint a mai futballabda, vagy a fullerén molekula? Mert megszerkesztették. Én nem láttam, de leírták mások, hogy egy óriási oroszlán-szobor talpzata olyan alakú. Öt és hatszögű lapokból van összerakva. A művészek erről többet tudnak, mint én.

Abból indulok ki, hogy ha az ember törli a fejét valamin, legalább nem a más fejét törli. Mert erre is van példa. Szinte naponta. Persze, jól tudom, ha véletlenül fölfedeznék valamit, teljesen fölöslegesen fedezném föl. Már kétszer is megjártam. Van ugyanis két fölfedezésem, de az emberiség eddig reá sem hederített. Fölfedeztem például azt, hogy mikor lesz jó világ ezen a földön. Mert én is állandóan a világ dolgaival foglalkozom. Mint Fuller úr. Kijelentettem, sőt, írásban is leszögeztem: akkor lesz jó világ ezen a földön, ha letöröljük a lábunk, mielőtt házainkból a lábunkat az utcára kitennők. Az emberiség még ma is másképpen gondolkodik. Akkor törli le a lábát, amikor be akar lépni saját otthonába. Nem fordítva. Ezért nincs jó világ. Sőt, folytathatnám, miért nincs jó világ, a lábtörlésről nem is beszélve. Mert van, aki akkor sem törli le a

lábát, amikor belép otthonába. Ha van otthona. És van, aki a nyílt utcán, fényes nappal például pökdösik. Ha épp a fejét nem törí be valakinek. Ezért volt teljességgel fölösleges ez a fölfedezésem.

Azért megemlítem a másik fölfedezésemet is, bár annak jelentősége szinte semmi. Csupán számomra érdekes. Megfejtettem, mi a különbség falu és város között. Függetlenül attól, hogy miképpen könyvelnek el a hatóságok egy települést. Fölfedezésem ennyi : a város ott kezdődik, ahol idegennek már nem köszönnek. Ezt is kijelentettem már régen és írásban is rögzítettem. Soha, senki nem hivatkozott rám, midőn valamely települést várossá nyilvánítottak. Ez a téma föl sem merült. Ez is egy fölösleges fölfedezés volt. Most nézhetem tovább a csillagos eget...

Aranyhegyű Parker

Nincs a világon tökéletesebb műszaki alkotás, mint egy aranyhegyű Parker. Talán nem is töltőtollnak tervezték, amivel írni lehet, mert ha ír vele az ember, az aranyból való hegye elkopik. Hiába van iridiumból a hegyének hegye. Elkopik az iridium is, akárcsak minden ezen a világon. És ha sokat fogdossuk elkopik ennek a tollnak a teste is. Mert ezüstből való. Színezüstből. Reá van írva a karcsú ezüst-testére, hogy Made in USA. Diszkréten persze, amiként illik. Mert amikor ezt a tollat csinálták, Amerika még Amerika volt. Maga a tökéletesség. És a remény.

Ezt a tökéletes tollat egy szép, öblös korondi edényben tartom. Magam előtt, az asztalon, hogy lássam. Mert reánézni is gyönyörűség.

Van olyan nap, amikor azt mondom, büszke lehet az öblös korondi edény, hogy ilyen tökéletes alkotás van benne. Olyan, mint egy kis tengeralattjáró. Egy valamirevaló tengeralattjáróban sem lehetne kivetnivalót találni, mert ha lehetne, kivetné a tenger.

Van olyan nap, amikor azt mondom, büszke lehet ez az aranyhegyű Parker, hogy éppen egy szép, öblös korondi edénybe került. Mert kerülhetett volna hóhányó, milliomos ember parfümös lajbizsebébe is. Ahol senki sem látná. Soha. Mert a parfümös milliomos ember lehet akármilyen híres hóhányó, nem szokott nyilvános helyeken havat hányni.

Estendők óta nézem ezt az aranyhegyű Parkert és a szép, öblös korondi edényt. Eddig nem tudtam eldönteni, melyik, mire lehetne büszke, ha már

együtt vannak, ebben a nagy békeességben .

Ma sejteni kezdtem. Az aranyhegyű Parker arra lehetne büszke, hogy akkor csinálták, amikor Amerika még Amerika volt. Maga a tökéletesség. És a remény. A szép, öblös korondi edény is arra lehetne büszke, hogy ilyent ma nem csinálnak. Mert már Korond sem Korond, s az idevaló edény sem tökéletes. Csak azt nem tudom még, hogy van-e remény.

Classic Printing

Azt mondja nekem Berta Laci az ő szép nyomdájának kellős közepén, mely gondolom, ott van ma is Clevelandban, a Madison út 9527 szám alatt, szóval azt mondja nekem, csípőretett kézzel, hogy ha már indulok haza Amerikából, vigyek magammal egy szép kis szocializmust és világbékét. Mondom neki, te, Laci, nálunk bőven van szocializmus, de világbékéből vihetek, ha már fölajánlotta, mert abból soha nem elég. Azt mondja Berta Laci, hogy ő nem viccel, éppen most nyomtatta ki azt a szép könyvet, amelyben szocializmus van és világbéke. Ez a címéből is látszik. Még meleg. És elővett egy szép kötetű könyvet, kezembe adta, s csakugyan meleg volt még. És erősen nyomdafesték szagú. Nézem közelebbről ezt a könyvet, hát rajta van a fűtőkár fényképe. Mondom, ha ezt én elviszem haza, az olyan, mintha a Szaharába homokot vinnék. Mégpedig onnan, ahol alig lehet homokot kapni. Azt mondja Berta Laci, a hasonlat szép, de ez a könyv is szépen van kinyomva. Mert ő rusnya könyveket nem szokott kinyomni. És hogy csak vigyem haza emlékebe az ő mukáját, tegyem, ahová akarom, de vegyem tudomásul, ez a könyv nyomdatechnikailag tökéletes. Aztán, hogy mi van egy könyvbe írva, az más lapra tartozik. Őt például egyáltalán nem érdekli, mi van abba a könyvbe beleírva. És őt a politika sem érdekli. Ennek a könyvnek a kinyomtatását neki jól megfizették és ő jó munkát végzett. Meg lehet nézni. Megsaccolom a szép könyv súlyát, s mondom, ebből ki kellene vágni. Ne legyen ilyen nehéz, mert a repülőn sem szeretik a nehéz csomagokat. Hogy is képzelem én azt, hogy abból kivágjunk, mondja halovány sértődéssel Berta Laci. Mert ő ugyan ki tud vágni belőle, de akkor az a könyv hogyan fog kinézni? Mondom, az akkor kisebbnek fog kinézni. S főleg könnyebbnek. És meg is mutattam ennek a Berta Lacinak, honnan lehet abból a könyvből kivágni, hogy nyomdatechnikai szempontból mégis nézzen ki valahogy. Mutattam a lapok széleit. Két ujjnyit oldalt, két ujjnyit felül, s alul. Az a fehérség nem számít. Ha le lehet vágni. Mert ha nem lehet levágni, akkor én el sem viszem. És fogta azt a könyvet Berta Laci, behelyezte egy hatalmas

vágómasinába, nyomkodott valami gombokat, s hát máris le van vágva minden fölösleges fehérség. Én láttam a Berta Laci arcán, hogy ez az embertelen könyvcsonkítás szakmailag nem tetszik neki. Ezért rámutattam arra a részre, ahol világosan látszott a fölírás : Classic Printing. És mondtam Berta Lacinak, hogy nincs veszve semmi. Mert akinek én ezt a könyvet otthon megmutatom, azt is megmondom neki, miért van így megcsonkítva és azt is megemlítem, hogy a repülőn sem szeretik a súlyos csomagokat. És hogy ott van a nyomda neve, a Classic Printing. Ahol ez a könyv készült. Búcsúzaskor csóválta a fejét Berta Laci, de azért jó utat kívánt nekem.

Azóta nem láttam Berta Lacit. A megcsonkított könyv sincs már meg. Elajándékoztam valakinek. Ami benne volt, az a szocializmus is annyira megcsonkult, hogy csak néhány füstös, omladozó gyárosszlop, s elhagyatott kémény maradt belőle. Esetleg holmi attitűd. Most attól félek, nehogy így járjak a világbékével is. Mert ha jól megnézzük, a világbéke lapjain is lehet nyomdatechnikailag hibát találni. És ki tudja, él-e még Berta Laci, s működik-e még a Classic Printing ? Csak az az egy biztos, hogy a repülőgépeken általában nem szeretik a súlyos csomagokat.

Az én olvasatomban

Azt kérdi, hogy vagyok, mondom, nem vagyok jól, az én olvasatomban ez azt jelenti, beteg vagyok, ő meg azt feleli, nem számít, csak egészség legyen, mondom, igen, persze, hogy nem számít, legjobb, ha egészséges az ember, ez az én olvasatomban azt jelentette az adott helyzetben, hogy bizony, barátom, kérdezted, hogy vagyok, én mondtam neked, nem vagyok jól, te pedig nem figyeltél oda, a te olvasatodban nekem nincs semmi bajom, nem számít, hogy van-e valami bajom, csak az, hogy egészség legyen, eltűröm már azt is, hogy ne figyeljen senki rám, akkor se, amikor beteg vagyok, pedig az én olvasatomban úgy illennék, hogy valaki meghallgassa a bajom, de ha nem hallgatja meg, akkor ez az én olvasatomban azt jelenti, senki nem figyel már reám, mert jól tudja, hallotta valahol, megütötte a fülét, úgy rémlik neki, az a gyanúja, azért sügnak össze mögöttem volt barátaim, mert azok már mindannyian tudják, nagy beteg vagyok, azt nem is lehet ép, egészséges mondatokkal kifejezni, mennyire beteg vagyok, más olvasatában nem is élek már, s mégis, mert naponta látnak, az talán csak álom, az én olvasatomban pedig az a helyzet, hogy gyötör engem ez a visszatérő álom: halogatom a halálom.

Legjobban a rózsaszínű pirulákat szeretem

Egy ideje már-már betegesen nekifogtam a gyógyulásnak. Betartok mindent, amire figyelmeztetett az orvos, ha egy marék pirulát kell bevennem evés előtt, akkor én azt a marék pirulát habozás nélkül beveszem evés előtt és most már mondanom sem kell, hogy evés után is így cselekszem, vagyis habozás nélkül veszem be marékszámra a pirulákat. Legjobban a rózsaszínű pirulákat szeretem, azokat veszem be legszívesebben, van valami üdeség, mondhatnám vidámság a rózsaszínű pirulákban, úgy érzem, fiatalítanak engem a rózsaszínű pirulák, vidámabb leszek tőlük, hancúrozni támad kedvem, ha rózsaszínű pirulát veszek be, ha egyáltalán le tudok mászni az ágyból. A minap le tudtam mászni, ki is mentem a nyílt utcára, hogy ugyancsak előírt sétámat maradéktalanul elvégezzem. Ott jutott eszembe, hogy elfejtettem bevenni a tablettákat, amiket marékszámra írt fel az orvos, igaz, örültem is ennek az elfelejtésnek, nem éreztem semmiféle szorítást, görcsöt a gyomromban, egyedül az otthon maradt, rózsaszínű pirula után éreztem honvágyat, jól mondom, honvágyam támadt a rózsaszínű pirula után, valami olyasmi, mint amikor ott kellett hagynom a Niagarát, amelynek zúgását egyetlen perc leforgása alatt örökre megszerettem, kibírhatatlan a honvágy, olyan érzés, amit nem elég elmesélni, el is éneklí az olyan ember, aki tud énekelni, ugye sokszor vagyunk tanúi annak, amikor honvágya támad valakinek, s olyasmit énekel, hogy többé nem hagyná el őt, vagyis a hazáját, itthon éneklí, a hazájában, hogy nem hagyná el őt, ahelyett, hogy itthon is maradna véglegesen és örülne nyugodtan a hazájának, pityergés helyett minden nap örülhetne, s ha esetleg olyan napja is lenne, amikor semminek nem tud örülni, mert mondjuk, megbetegszik, ugye, ez is benne van a pakliban, olyankor csak bevesz egy rózsaszínű pirulát, s ezzel már meg is lenne oldva honvágyának problémája, s a pityergés is meg lenne oldva, ezt én garantálom, mert kipróbáltam. Elkalandoztam egy csöppet a témámtól, hogy otthon felejtettem a rózsaszínű pirulámat, nem baj, ott a patika, be is megyek nyomban, s bizalmasan közlöm a patikus asszonysággal, szíveskedne nékem egyetlen egy rózsaszínű pirulát adni, tudom, recept nélkül nem szabad, de tegyen kivételt velem, mert nem bírom tovább, honvágyam van, gondolom, ismeri, milyen makacs érzés a honvágy, énnekem csupán egy rózsaszínű pirulára lenne szükségem, mert már-már betegesen nekifogtam a gyógyulásnak, egy percet sem szalasztok el úgy, hogy ne a gyógyulásommal foglalkoznék, most is azért jöttem el hazulról, a kötelező séta miatt, azt mondja erre a fehérköpenyes kisasszony, rendben van, kivételt teszek magával, egyet-

len pirula még nem egy marék pirula, csak azt mondjam meg, milyen fajta legyen az a pirula, s ha tudom, a nevét is mondjam meg neki, mert így nehéz neki eligazodni, annyiféle van abban a patikában. Rózsaszínű legyen, mondom neki suttogva szinte, rózsaszínű, a többivel ne törődjék, vegye úgy, mintha itt sem lettem volna, de ő nem tágitott, könnyögött már valósággal, hogy ha már a pirula nevét sem tudom, akkor mondjak valamit a betegségemről, ez őt segítené a rózsaszínű pirula kiválasztásában, mert az ő szakmája szerint szeretne cselekedni, az pedig előírja, hogy ne adjon senkinek olyasmit, ami nem való, ami esetleg ártalmas is lehet, szóval mondjak valamit a betegségemről, hát gondoltam, ez nem lesz nehéz, pontosan tudom, mi a bajom, s ha valaki pontosan tud valamit, akkor azt könnyedén el is tudja mondani, bele is kezdtem nyomban, hogy segítek rajta, ott kezdtem, hogy tudja, kedves asszonyom, az én betegségem roppant egyszerű, mondhatni mindennapos betegség, neve is van neki, de az most nem jut eszembe, tessék elképzelni egy művelődési házat, ahol mulatságokat is szoktak faluhelyen tartani, mondjuk, hogy ez a művelődési ház nem más, mint az én hasam. Úgy kell elképzelni, mintha a cimbalom nem ott lenne a sarokban, ahol lenni szokott, hanem föl lenne akasztva a falra, egy óriási szögre, a nagybögő pediglen a másik falra lenne fölakasztva, ugyancsak egy óriási szögre, s ha egyet-kettőt lépek a nyílt utcán, akkor ezek kezdenek kalimpálni és furcsa hangokat hallok olyankor, ezeket ne úgy képzelje, hogy szimpla korgások a gyomromban, ami bárkinek lehet, mármint szimpla korgás a gyomrában, énnálam elviselhetetlen zenebona van a művelődési házban, vagyis a gyomromban, hirtelen nem jut most jobb példa az eszembe, de tetszik tudni, mire gondolok, nagy a rendetlenség ott, ahol a cimbalom s a nagybögő ott lógnak a falon, s ezek csak úgy, behangolatlanul, pengeni és bögni kezdenek a hasamban, ugye, most már reá tetszett jönni, mi az a betegség, amelynek ilyen megnyilvánulásai vannak, s máris tudni tetszik, melyik az a rózsaszínű pirula, ami találja az én helyzetemet, hogy ez a rettenetes honvágy csituljon, ugye, kapok egy rózsaszínű pirulát, s nem kell újrakezdenem, milyen érzés a honvágy, az ének is mondja, tisztán kimondja az a dal, hogy aki énekli, soha nem hagyná el őt, vagyis a hazáját, tessék mondani, sokat kell még várnom arra a rózsaszínű pirulára, mely megmenthetné az életemet, vagy ha azt nem is, a pityergéstől bizonyosan megmentene, tudja, hogy a pityergés még a sírásnál is rosszabb, sírás alkalmával ugyanis a könnyek valósággal kimosásák az emberből a siratnivaló dolgokat, de a pityergés nem old meg semmit, könnyek nélkül nem lehet élni, rózsaszínű pirula nélkül sem lehet, mert azok, amint mondtam az elején suttogva, hogy a kettőnk titka legyen, azok valósággal megfiatalítják az embert, vidámabb leszek a rózsaszínű pirulától, még hancúrozni is tudnék olyankor, ha fel tudok kelni az ágyból.

Vannak még a világon rendes emberek, itt van például ez a patikus kisasszony, már zsebemben is a rózsaszínűpirula, de amint kilépek a patikából, hogy valamerre elinduljak, visszanézek, s látom, hogy ez a patikus kisasszony épp a patika bepárásodott ablakát törli az ő szép, szabályos könyökével, hogy láthasson engem, s maga elé képzeljen egy művelődési házat, amelynek falán egy hatalmas szegen lógva elbőgi magát a nagybőgő, s megpendül a stímolatlan cimbalom.

Mondják

Az élet szép. Mondják. Lehet. Csupán meguntam néhány dolgot, ami velem jár. Meguntam például önmagam, hogy másokról ne is beszéljek. Unom a génjeimet, már a könyökömön jönnek ki a génjeim, unom kevés hajamnak színét, a mozdulatot, amint megfogom a poharat sörivás idején, unom a megkopott cipőmet, a járásomat, unom a másoktól hallott vicceimet, unok köszönni, viselkedni, kérdésekre válaszolni, unom, ha kifogásolják tetteimet, szavaimat, véleményemet, ízlésemet, sőt, ha egyetértenek velem, azt is unom. Unom, ha valakiről kiderül valami, s ha nem derül ki, az sem érdekel. Olykor száz Oblomov lakik bennem, őket is unom. Unok mulatni, unok unatkozni. Unom a temetéseket, a lakodalmakat, a vendégeket, a rokonaimat. Unom azt is, ha valaki magyarázni próbálja, miért untam meg egy-két apróságot, például amiket eddig felsoroltam. Egyáltalán minden magyarázatot unok nagyon, a főlemelő célokat is unom, akár a semmittevést. Ezt a rengeteg találmányt is meguntam, a gombokat, amelyek nyomogatni valók. Unom a teákat, a vitaminokat...

Pedig az élet szép. Mondják...

A legjobb mesterség

Semmilyen betegség nem egészséges dolog. Ez az én saját felfedezésem. Erre magam jöttem rá, tiszta egyedül. Még arra is rájöttem, hogy minél súlyosabb egy betegség, annál rosszabb. Az ember állandóan ki van téve egy csomó furcsa dolognak. Például annak, hogy hirtelen észébe jut valami. Énnekem az imént az jutott eszembe, hogy lehet az, hogy az örök igazságok csupán az én fejemben születnek meg úgy általában, a mások fejében nem, vagy ha igen, akkor nagyon, de nagyon ritkán.

Vegyük csak a főtebb említett példát, azt, hogy a legjobb mesterség egészséges embereket gyógyítani. Egyszerű példa, közérthető, de eddig senkinek nem jutott eszébe, vagy ha mondjuk eszébe is jutott, nem mondta. Legalábbis nekem senki sem mondta. Egy csomó ember él ezen a földön, aki nem szeret beszélgetni. Én például szeretek beszélgetni, bárhol is vagyok, buszon, vonaton, akárhol, ahol mások is vannak. Sőt, előfordul velem, hogy saját magammal is beszélgetek, megkérdem magamtól, na, hogy vagyunk, hogy aludtunk, satöbbi. Megkérdem magamtól, de nem válaszolok magamnak, nem mondok el semmit, mert ha elmondanám, miről beszélhetnék másokkal, teszem fel ugyancsak magamnak a kérdést.

Ismertem egy embert, akárcsak a derék katona, Svejik, ő is azt szokta mondani, ha csak tehetne, hogy ismert egy embert ebből és ebből a faluból, szóval ismertem egy embert, akiről beszélgetés közben kiderült, hogy neki nincs semmi baja, egy fuvintás betegsége sincs neki, olyan egészséges, mint a makk, amivel az éhes disznók szoktak álmodozni. A magam részéről normális dolognak tartottam, hogy ne higgyek ennek az embernek, van, aki szeret lódítani, ezeknek nem szabad bedőlni. Például én sem várom el senkitől, hogy elhiggye az én saját lódításaimat, mondjuk azt, amikor elsorolom, hányféle betegségem van nékem. Most elárulom, minek rejteném véka alá, azok a betegségek a véka alatt is betegségek maradnának elrejtve is, szóval nekem pontosan negyvennyolc bejegyzett, orvosok által kimutatott betegségem van. Lehetne több is, de csak ennyit tudtam megjegyezni, mert a negyvennyolcadik betegségemnél kénytelen voltam abbahagyni a számolást, ugyanis előállt egy újabb betegségem, mégpedig az agkori vészes elbutulás. Sok kedvenc betegségem van, amint említettem, némelyikhez határozottan ragaszkodom, de ezt a legutolsót, ezt ki nem állhatom, legalábbis nem vagyok büszke rá, mert vészesen fenyegeti azt a szép szokásomat, hogy szeretek beszélgetni, úgy általában. Fontos dolgokról, semmiségekről, mindegy, csak beszéljünk. Az agkori vészes elbutuláso-mat nem is szoktam nagyon fitogtatni, nehogy megirigyelje valaki, mondjuk, egy olyan valaki, akinek rengeteg kellemetlen emléke van, s azokat szeretné véglegesen elfelejteni. Például bankrablás, öngyilkossági kísérlet, effélék.

Szóval ismertem egy embert, akinek nem volt semmiféle betegsége. Kikérdeztem én őt alaposan, deréktájától lefele, a lábujjáig, s fölfelé is, egészen a feje búbjáig. Nem volt semmi baja ennek az embernek, ez teljességgel kiderült, de azért a feje búbjához érve azt mondtam ennek a makkegészes embernek, na, itt azért álljunk meg egy kicsit. - Magának szokott fájni olykor a feje? Azt válaszolta röviden: soha. - Kár, nagyon kár, mondtam neki aggodalmasan. Csak nézett rám ez az ember, s azt kérdezte, miért kár, hogy neki soha nem fáj a feje. Mondom neki, két dolog miatt kár, az egyik az, hogy véletlenül van

nálam fejfájás csillapító orvosság, ma szeretnék jót tenni valakivel, maga itt van a kezemügyében, nem kell keresgélnem senkit, hogy segítsek rajta, s erre kiderül, magának nincs szüksége rám. Ilyenkor fölöslegesnek érzem magam, akárcsak az angol, vagy orosz irodalom emlékezetes regényhősei, ilyenkor jön, hogy föbelőjem magam, vagy ha azt nem is, hát legalább felszólítsak valakit, jelölje meg a segédeit. Sajnos, ez sem divat ma már, úgyhogy most elmondom magának, mi az a másik dolog, amiért kár, hogy nem fáj a feje...

Azért kár, mert maga nagyon beteg. Jobb, ha tőlem tudja meg, nem pedigriglen egy orvosságzagú rendelőben, ahol egy kalapáccsal a térdére ütnek, s onnantól kezdve élete végéig fájhat feje, karja, lába, tüdeje, még a veséje is. Nézze, én nem vagyok orvos, de veséjükbe látok az embereknek, s különben is van egy találmányom. Kissé irigy természetű vagyok, nem árulom el ezt a találmányt senkinek, de magának most elmondom, mennyire veszélyes az, ha valakinek nem fáj soha a feje. Könnyen meg fogja érteni, mert egyszerűen mondom el, a maga színvonalán, vagyis a népi tömegek színvonalán, ha meg nem sértem.

Találmányomnak az a lényege, hogy akinek soha nem fáj a feje, mint magának, annak el vannak romolva a fájdalom továbbítására való útvonalak a szervezetében, nincs, ami jelezze a fejének, hogy itt vagy ott baj van, sürgősen meg kell operálni máját, veséjét, tüdejét, akármit, de meg kell sürgősen operálni, mert beteg. Nincs, ami továbbítsa. Ez a maga betegsége. Micsoda szerencséje van magának, hogy ez most kiderült. Mert ezt a betegséget nem lehet megelőzni, amikor már a feje se fáj, akkor már késő, akkor már kámpec. Ez az én saját felfedezésem, amiről mélyen hallgatok, tiszta irigységből. És mondok magának még valamit: a legjobb mesterség egészséges embereket gyógyítani. Maga például az én emberem, magát valósággal gyönyörűség gyógyítani.

Laló

Majdnem húsz esztendőn át dolgoztunk mi együtt, egy szerkesztőségben, ugyanabban a szobában, de mi ketten soha nem tegeződtünk, ugye, Laló? Nem tudhatom miért, így alakult. Ön nékem mindig Laló volt, én Önnek mindig Frici úr. Még akkor is, amikor másképp volt helyes egymást megszólítanunk, ugye, Laló? Hát alaposan elmúlt az idő felettünk, már néhány ujjunkon meg tudnók számlálni, hányan maradtunk abból a szobából, talán csak mi ketten, ugye, Laló? Tanúja sincs már annak, hogy milyen eredeti módon voltunk hazafiak mi ketten, ugye, Laló? Bizonyára Ön is jól emlékszik arra a felsőbb elvárásra, hogy abban a szobában hazafiakhoz illő módon el kell oltanunk a villanyt

minden reggel, amikor már látjuk egymást, annyira megvilágosodott. Persze, téli napokon. Ebből a felsőbb elvárásból Ön azt a következtetést vonta le, hogy hazafinak lenni ezek szerint roppant egyszerű dolog, nem kell mást tenni, mint egyet pattintani a villanykapcsolón. Ha lekapcsolom, hazafi vagyok, ha felkapcsolom, nem vagyok hazafi. Énnekem annyira tetszett az Ön ötlete, következtetése, találmánya, hogy magam is naponta gyakoroltam a kapcsoló pattogtatását, vagyis a világ legegyszerűbb módját annak, hogy hazafi legyek-e, vagy ne legyek. Ezekre a vidám percekre Ön is jól emlékszik, ugye, Laló?

Remélem, arra is emlékszik, hogy mi ketten a majdnem húsz év alatt soha össze nem vesztünk, egymásnak bajt, szomorúságot nem okoztunk. Ugye, Laló? Most viszont valami furcsa dolog történt, amitől elszorul a torkom: a világhálón elolvastam az Ön visszaemlékezését, életrajzának egy darabját és megjegyeztem egy számot, amiről nekem majdnem húsz év alatt nem sokat beszélt.

43083. Negyvenháromnolcvanhárom. Tudom németül is...

Azt tudtuk, hogy Ön lágerlakó volt gyermekkorában, csodával határos módon szabadult, sok mindent tudtunk Önről, de ezekről ritkán beszélt nekünk, ugye, Laló? És amit most sem értek, hogyan történhetett, hogy a majdnem húsz év alatt Ön egyetlen egyszer sem tegezett engem. Legalább egyszer mondta volna nekem, szevasz Frici, vagy valami ilyesmit... Szóval az bánt, hogy megvé-nültünk, de az a kis magázós távolság megmaradt köztünk. Mert megmaradt, ugye, Laló? Pedig milyen jó hazafiak voltunk egykor mind a ketten, amikor pattintgattuk a villanykapcsolót, és olyankor cinkosan egymásra pillantottunk, ugye, Laló?

A túl hosszú vastagbél fölösleges

Levelet kaptam Lalótól Budapestről, melyben megállapítja, hogy teljesen fölösleges, ha túl hosszú vastagbele van az embernek. Ide is másolom a Laló levelet, nehogy azt higgye valaki, hogy csak úgy, hányaveti módon kezelem, vagy nem idézem helyesen:

“Drága Frici úr - írhatott volna valami örömtelibb hírt.

Annál jobban tisztetem a betegséget elviselő embert, semhogy példálózzak, hány barátom él így nem tudom mióta, stb.

Remélem, okosan alkalmazkodott a változott feltételekhez, derűsen szemléli amúgy kívülről önmagát.

És most valamit a magam és a Maga tapasztalataiból:

A lágeridők óta Isten felkentjeiként tisztetem az orvosokat. A jókat, és ha a sors mást rendelt mellém, a rosszakat is. Mert akár a papok, azok is az ő szavát tolmácsolják, jók és rosszak egyformán. Hallgasson rájuk.

Egyszer Elekes Úr szétszedett - nem emlékszem, egy Leicát vagy Zorkijt.

Összerakta, és a tálcán ott maradt két kis csavar. Akkor azt mondta: ezek ott rosszul tervezték meg a Leicát. Két fölösleges csavarral terhelték. Hát uram, kimaradt a szerelésből egy nagy darab vastagbél. De így is működik a szerkezet - Maga legalábbis így értékelte annak idején az esetet.

Drága Frici, nagyon remélem, ebben a helyzetben is megőrzi ezt a képességét. Öleli, Laló”

Nagyon szeretem ezt a levelet, egyszer azért, mert rövid (akár az élet), másodszor pedig azért, mert igaz.

Kedves Laló, valóban írhattam volna örömtelibb hírt magamról, de sajnos, nem volt jobb hír a kezemügyében. Továbbá: ha nem is okosan, de alkalmazkodtam a változott feltételekhez, önmagam derűsen szemlélem, úgy, ahogyan említette, vagyis kívülről... Olykor annyira kívülről, hogy valósággal magamon kívül vagyok, ezt csak a szójáték kedvéért mondom, hogy máris derűsebb legyek. Hanem ezt a levelet azért szeretem a legjobban, mert Ön azt a Leicát még nem felejtette el, amelyet valóban szétszedtem s hibát találtam benne, mármint a fölösleges alkatrészeit illetően. Van annak már talán több, mint harminc esztendeje. Hibát találni egy Leicában? Ki hiszi el ezt nekem valaha? Pedig találtam. Nem hiányzott abból semmi, hanem inkább több alkatrésze volt csakugyan, mint amennyire föltétlenül szüksége lett volna. Ezért is maradhatott ki az a két kicsi csavar. A magam fölfogása szerint. Mert az is meglehet, azt a két kicsi csavart nem véletlenül tervezte oda a Leica mérnöke. Lehet, őjobban tudta, mint én, miért kellene oda azok a kis csavarok, fölöslegesen nem tervezte volna, hanem elment volna inkább sörözni, akár a mi közös barátunk, Lazics, Isten nyugosztalja őt békében. Szóval, Ön azt mondja, hogy az én szerkezetem, vagyis a szervezetem a Leicához hasonlóan így is működik, ha ki is maradt belőle egy jó nagy darab alkatrész... Bárcsak igaza lenne, Laló! Bár úgy lenne, hogy az a magosság Úr engem is úgy tervezett volna meg, direkt, hogy így is működhessek még egy ideig. Bárcsak így lenne, Laló! Mert néha az a gyanúm, nem véletlenül tervezett így engem az Úr. Csak tudott ő valamit, amit mi csupán találgatunk. Mégpedig azért találgatunk, mert reménykedünk.

Leveléből az derül ki, hogy nem csak én, hanem Ön is reménykedik az én életem alakulását illetően. Ketten reménykedünk, ugye, Laló, most már abban, hogy hátha mégis tévedett, aki megtervezett és a túl hosszú vastagbél csakugyan teljesen fölösleges. Ketten reménykedünk. Ketten, ugye, Laló!

Regény

Az én életem egy regény.
Mi?
Regény.
Regény?
Így, ahogy mondom, regény.
És az én életem mi?
Az a maga élete.
Az az én életem, de ha úgy vesszük, az is regény.
Attól függ, milyen regény.
Legalább olyan, mint a magáé.
Az enyém?
A magáé.
Azért ezt éppen így nem lehet mondani.
Miért nem lehet mondani?
Mert csak az a regény, ami érdekes.
Ami érdekes?
Az.
És az én életem nem érdekes?
Azt maga tudja.
Azt nem csak én tudom.
Nem az a fontos, hányan tudják, az a fontos, érdekes legyen.
Magának mi érdekes?
Az az érdekes, ami csak kevesekkel történik meg, nem pedig mindenkivel.
Ezt nem írom alá.
Hogyhogy nem írja alá?
Úgy, hogy másképpen vélekedem.
Maga még vélekedett másképpen és azt is mondta, nem írja alá, aztán mégis aláírta, akárhogyan vélekedett.
Az más.
Hogyhogy más?
Úgy, hogy más a vélekedés és megint más az aláírás.
Jól van, kíváncsi vagyok a maga életére. Tetszik?
Ezt akartam magától hallani.
Mit?
Azt, hogy kíváncsi az életemre.
Miért akarta ezt hallani?

Azt hittem, magát csak a maga élete érdekli.
Ne személyeskedjünk. Arról volt szó, hogy beszélgetünk.
Beszélgessünk.
Miről tudnánk mi beszélgetni?
Cseréljünk történetet.

Kiállhatatlan ember vagyok én

Az. Kiállhatatlan. Barátom sincs. Ha mégis van, az csak olyan barát, aki ha meglátogat, megtapogatom az orcámat, hogy meggyőződjek saját kezemmel, vajon élek-e még. Mert ez az én mégis-van-barátom olyankor szokta meglátogatni az ő barátait, amikor azoknak már nem sok van hátra az életükből, akiket úgy engedtek ki minden kórházból széttárt karokkal az orvosok, hogy sajnos, már késő, nincs mit csinálni...

Hát a minap meglátogatott engem ez az én barátom, talpig feketében, persze, szemügyre vett alaposan és olyasmit mondott, hogy ő kutya kötelességének tartja, hogy engem fölkeressen, személyesen - tette hozzá, hogy szavainak nagyobb súlya legyen. Szóval meg vagyok látogatva, mégpedig személyesen, valami effélet válaszoltam, szavaimat megsózáván némi iróniával, hogy azoknak is nagyobb súlya legyen. Meg. Meg vagy látogatva, - mondta -, s ha megengeded, le is ülnék egy kicsit, mert fontos mondanivalóm lenne számodra.

Kiállhatatlan ember vagyok én, például ezúttal azt mondtam látogatómnak, értem, miért jöttél, minden világos, a Béla barátunkat is meglátogattad, talpig feketében, persze, s néhány napra rá már temettük is a Bélát. - Így volt bizony - mondta a barátom, - Isten nyugosztalja szegényt, s bocsássa meg neki, hogy elrontotta az életét, nagy reménység volt ő, de nem lett semmi belőle, úgy halt meg, hogy a pap sokáig köhécselt a sírnál, várta, legyenek legalább tízen, hát így kinek beszéljen, kinek énekeljen a zsoldáros könyvből, tiszta szégyen úgy tartani temetési beszédet, hogy azt csak a madarak hallják, ha közben el nem repülnek. Szóval Bélából nem lett semmi. Egyszerű halandóként halt meg a Béla barátom, pedig azt hittem róla sokáig, lesz valami belőle. Ha nem is miniszter, hát legalább mondjuk író. Még ha nem is írt volna semmit, csak előszókat, utószókat, megnyitó beszédet, zárszót, akármit, csak lett volna a neve után odaírva, hogy ÍRÓ. Így már más lett volna a véleményem róla, mármint a Béláról, mert hát azért barátom volt a Béla. És most, hogy leültettél, elmondom, miért jöttem hozzád, mert nem véletlenül jöttem, hanem szándékosan, személyesen. Föl akarom hívni a figyelmedet, hogy nem halhatsz meg csak

úgy, önféjűleg, úgy, mint akiből nem lett semmi, pedig azt vártuk, hogy legyen. Tőled például sokat vártunk. Emlékszem, régen volt neked egy írásod, amit a kocsmában föl is olvastál nekünk, lásd, mit szólunk hozzá, mert a faludról szólt, ahol nagy évfordulós ünnepre készültek az emberek. Abban az írásban olyasmik voltak, hogy azokat negyven év múltán sem felejttem el. Benne volt abban az írásban tudomány, lélek, ragaszkodás, büszkeség, hovátartozás, minden, amit jó volt hallgatni. Emlékszem, nagy csönd lett abban a kocsmában, miután elolvastad, csak a poharak koccanása hallatszott, egyéb semmi. Na és a torkunkban valami gombóc keletkezett, úgy folytattuk a poharazást, gombóccal a torkunkban, én ezt el nem felejttem. Például az is benne volt a te írásodban, hogy Amerika nem is létezett, vagy ha igen, csak akkora volt, mint az ember kisujja, amikor a te faludban már templomba jártak a népek, zsoldáros könyvvel a kezükben, úgy mentek át a födeles hídon, áhítattal, a fönnvaló nagy Úrnak is tetszően. Amikor Amerika még sehol sem volt, vagyis éppen csak hogy alakulgatott. Ilyesmiket írtál. És például azt, hogy az emberiség még a lázát sem tudta megmérni, a hőmérőfel sem volt találva, amikor a te falud már nem csak létezett, hanem még adót is fizetett, illetve tizedet, ahogy akkor hívták az adót azon a tájon, ahol születted. Most azért jöttem, írnál még valami effélét az emberiségnek, nem baj, ha neved után nem teszik oda, hogy író, de legalább lesz miről és kiről beszéljen temetésed napján a tiszteletes úr. Ezért jöttem. Hogy legyen belőled valami, ne úgy halj meg, mint a Béla, egyedül és csöndben, mint a Béla. Ne úgy halj meg, már csak azért se, mert én szeretek nagy temetésekre járni, ahol rengeteg a koszorú és nem csak ott szipognak a gyászolók a koporsó mellett, hanem elhúzódva a nagy fenyők tövében, ott is sírnak, ahol nem látja őket senki, ott is megsiratják az elmenőt. Csak egy kicsivel legyél nagyobb ember, mint a Béla, hogy legyen valami értelme ott lenni a temetéseden, csak egy kicsivel, tedd meg értem, hiszen a barátom vagy. Neked nem nehéz egy kicsivel nagyobb lenni, mint most vagy, mert kitaláltad azt is, hogy az emberiség meg sem tudta mérni a lázát, amikor a te faludban, szóval a többit tudod. A barátom vagy.

Vezércsikk a nonstop büfében

Látod, ez egy rendes ország, azt mondják, ha kiteszed a lábad, mondjuk elmész nyugatra, megfogtad az Isten lábát, ha találsz valahol egy tovább szívható cigarettát, nézz ide, ezt a vezércsikket itt találtam eldobva ebben a nonstop büfében, éjnek idején, eldobta valaki, mert itt sem szabad cigarettázni, eldob-

ni, azt lehet ugye, csak szívni nem, azt a törvény nálunk még nem tiltja olyan szigorúan, szóval eldobták ezt a gyönyörű vezércsikket, mondom neked, ez még egy rendes ország, itt még meg lehet élni, ma például a városban ebédelek, mondtam is az asszonynak, ne legyen semmi gondja ma reám, ha ezt mondom neki, ő rögtön tudja, hogy én a városban ebédelek, nézz ide, kukkints bele ebbe a nájlon zacskóba, csupa jó kaja van benne, eldobott zsíroskenyér, még szalámi is van benne, nem csak percc, én a perccet úgy meguntam már, akár a keksz, az elején, szóval amikor kukázni kezdtem, azt kerestem szinte kizárólagosan, a perccet és a keksz, mert ezek mégis gusztusosabb ételeknek tűntek, mint mondjuk, ez a hamburger, amiből félig kifolyt már a kecsup, s a nyála valakinek, bocsáss meg, ha ilyen ízléstelen dolgot emlegetek most, éjnek idején, szóval azért a nyálért elnézést kérek, mondom, én az elején, ha azt mondtam, ma a városban ebédelek, akkor szinte kizárólag perccre s kekszre gondoltam, s el is fogyasztottam azokat jóízűen ennek a blokknak a háta mögött, van ott két roskatag pad, egy nagy diófa s egy porolóvas, na, az csakugyan ragyogó hely volt evés és alvás szempontjából is, mert ugye, éjjel az emberek alusznak, nem porolnak szőnyeget, s ha nem volt nagy hideg, csodálatos takarót csináltam magamnak a mobilt áruló boltból kidobott hatalmas skatulyákból, ezekben hozzák a mobiltelefonokat direkt a gyárból, ahol még ki is bélelik őket puha, habkőnyű műanyaggal, ezekkel lehet a legjobban takarózni, na, nézd, már meg is sütötték a szalmakrumplit, amit nekem rendeltél, ezt csupán azért kívántam meg, mert meleg, jól tesz a gyomornak, jó az illata is, olyan jó konyhaillata van, na, meg azért, mert téged sem rövidítelek meg nagyon vele, mert viszonylag olcsó, próbáld meg te is, tegyük ide né, középre, jaj, hogy te ilyenkor nem tudsz enni, túl korán van, én is így voltam az elején, aztán elmúlt, nincs olyan időszak, amikor én ne tudnék enni, de mondd, ha nem vagyok túlságosan indiszkrét, te ilyenkor miért nem alszol, mint más idős ember, régen úgy mondták, aki nem tud jól aludni, annak nem tiszta a lelkiismerete, remélem, nincs nagy baj a te lelkiismeretteddel, mert még nem láttalak ebben a fertályban kint lenni éjnek idején, szóval elpusztult a kutyád, ha jól emlékszem, Rebekának hívták azt a gyönyörűséges kutyát, szóval elpusztult, hány éves lehetett, ugye, úgy hat körül, ugye, jól mondtam, te, az én kutyám, amikor még volt nekem kutyám, ha megálltunk ketten valahol, az egyik lábát mindig a cipőm orrára tette, ezzel is gondolom, azt akarta kifejezni, hogy mi egymáshoz tartozunk, most már megértelek, hogy miért nem tudsz aludni éjnek idején, én sem tudtam, amikor meghalt a fiam valahol Amerikában, tévedek, Kanadában halt meg, elütötte egy motorbicikli, húsz éves volt, én akkor suvadtam meg, kezdtem kukázni, mert a feleségem, ő nagy beteg, hagyjuk ezeket a szomorú dolgokat, finom ez a szalmakrumpli, nagy szerencsém van veled, hogy találkoztunk,

ugye, egy kis meleget is ehettem, s te sem kóricáltál egymagadban, mert úgy még rosszabb a bánat, te, énnekem már könnyű, az elején szégyelltem magam, amikor be kellett nézнем egy szemetes kukába tanár létemre, mindig kívártam a pillanatot, amikor nem lát senki, csak akkor kezdtem kotorászni élelem után, s megenni is úgy ettem meg, amit találtam, hogy ne lássa senki, akkor még azt hittem, enni is szégyen, mármint így, egy eldugott kapualjban, ma már kiművelődtem, azt mondom, a városban ebédelek, ugye, így mennyire elegánsan hangzik, ebédelni a városban, ez igen, ma már viccet csinállok az ebédemből, a vacsorámból, az alvóhelyemből, az egész életemből viccet csinállok, te el sem hiszed, milyen jól tudok szórakozni, ha éppen kedvem van szórakozni, például van úgy, hogy reggelente, mikor munkába mennek az emberek, megkérdem valakitől a főtér közepén, uram, nem tudja, hol találnék egy bankot, az ember csak néz, esetleg azt mondja, nézzen szét, egyéb sincs már ebben a városban, csak bank, patika és mobilüzlet. Csakugyan egyéb sincs már ebben a városban, na de ne túlozzak, van kaszinó is bőven, szóval ilyesmikkel szoktam szórakozni, meg olyasmikkel, hogy megkérdem, nem tudja, hol van egy utca, mondom neki a régi nevét, ahogyan gyermekkoromban hívták azt az utcát, persze, hogy nem tudja, erre csak megjegyzem bizonyos fokú kajánsággal, na, akkor maga sem idevalósi, hát tudod te azt, hogy maholnap senki sem idevalósi, csupa idegenek járnak az utcákon, ők mennek a bankokba, a mobilboltba, a kaszinóba, mérget vehetsz rá, hogy a kukázók, azok mind idevalósiak, tősgyökeres kukázók vagyunk, de amint mondtam, azért ez egy rendes ország, a nyugat-hoz hasonlítva, itt meg lehet élni, s ha az embernek egy kis szerencséje van, akkor vezércsikket is találhat, mint én az imént, ebben a nonstop büfében, a szalmakrumplit pedig köszönöm, haver, s csak úgy megjegyzem, hogy tudjad, ma a városban ebédelek.

Ha kiteszem a lábam

Meg kell bolondulni. Ha kiteszem a lábam, rögtön kiég egy villanykörte, nem fordul többé a kulcs a zárban, átjön a szomszéd rőt macskája, s lerántja a száradó ingem a sárba, ha kiteszem a lábam, azonnal jön a villanyóra-leolvasó ember, kinek egy éve a színét sem láttam, így van ez a gáz- és vízleolvasóval is, ezek hárman úgy járnak, mintha testvérek volnának, sőt, ikertestvérek, akik egyidőben indulnak el leolvasni, ilyenkor szokott csöngetni a postás, miután kiteszem a lábam, s mivelhogy nem talál itthon, hagy egy cédulát, mehetek máris a postára sorbaállani, ott azt mondják, túlságosan hamar jöttem, a ki-

hordó még nem számolt el, jöjtek holnap, mehetek haza, megyek is szomorúan és arra gondolok közben, mennyire jobb sora van egy pakulárnak, gondolom, ez világos, nem kell nagy képzelőerő ahhoz, hogy ezt belássuk, a szomszéd is azt mondja, ő is úgy van, mint én, ha kiteszi a lábát, a hűtőszekrénye azonnal nekifog az elromláshoz, a tévéről nem is szólva, úgy látszik, más is úgy van ezzel a dologgal, vagyis ha kiteszi bárki a lábát, jönnek a bajok rögvest, ez a jelenség az emberiség mindennapjaihoz tartozik, a szomszéd szerint jogunk sincs panaszkodni, mert nem mi irányítjuk a véletleneket, sem pedig a törvényszerűségeket, rajtunk nem múlik semmi, esetleg néhány dolog, amitől az életünk függ, de ez egy apróság csupán a világmindenséghez képest, legalábbis így magyarázta a szomszéd, akinek átjött a rőt macskája. Csak úgy mellékesen megjegyzem, azt a rőt macskát azóta már be is fogadtuk, s őis elfogadott bennünket, s meglehet, nem veri le többé a kiakasztott, száradó ingeimet, legfőntebb nyávogni fog csupán a mindennapi tejért, na, erről jut eszembe, vagyis a tejről, hogy mennyire igazam van, amikor azt állítom, hogy ha az ember kiteszi a lábát, annak beláthatatlan következményei lesznek, szóval az jut eszembe, hogy gyermekkoromban anyám is mindig azt mondta, ha ő kiteszi a lábát, máris kifut a tej, nem tudtam rá vigyázni, mint más gyermeke, aki az ilyesmire tud vigyázni, direkt úgy születnek a más gyermekei, hogy állandóan szemmel tartják, figyelik a tejesfazekat, nehogy kifusson a tej, ha az anyjuk kiteszi a lábát, na, ezt azért anyámért is el kellett mondani, mert én anyámnak még a jóságos szidalmazásait is a végtelenségig tiszteltem, nem úgy, mint sok olyan gyermek, aki direkt a fővő tej megfigyelésére, vigyázására született, s akiről ha egyebet nem is, de annyit lelkiismeretfurdalás nélkül följegyezhet a történelem, hogy neki köszönhetően soha nem futott ki a tej, ha az édesanyjuk kitette a lábát, most pedig veszek egy mély lélegzetet, olyant, mintha az utolsó lenne, hogy bátorságom legyen kimondani a következő elképzelésemet: néha azt hiszem, maga a Teremtő, aki ott fönt van a magosságokban, egyszer, valamikor, miután e világot megteremtette, valami apró dolga akadván a csillagok között, maga is egy pillanatra kitette a lábát, s emiatt van ennyi nyomorúság a földön. Hangsúlyozni, s egyben bevallani szeretném, én ezt nem állítom, csupán képelem olykor a világ dolgairól, nyilvánvalóan azért, mert valami baj van az elképzeléssel, ami akkor foganhatott meg a fejemben, amikor dolga akadván a Teremtőnek, kitette a lábát egy pillanatra, magamra hagyott, nem is sejthette, hogy semmit nem szabad reám bízni, még azt sem, hogy ne fusson ki a tej. Vagy azt, hogy bármiféle elképzelésem legyen. Meg kell bolondulni.

Életkoromnak támaszkodva

Mindig találok igazságot abban, ha valaki igazat ad nékem. Már csak az "aki keres, talál" alapon is találok igazságot, mert mindig keresem az igazságomat. Ez az állandó keresés tesz boldoggá engem az unalmas, szürke hétköznapokon. Valósággal örülök annak, ha valaki igazat ad nekem, mert ilyenkor érzem igazán, hogy valamire helyesen tudtam rávilágítani, mégpedig okosságomból kifolyólag, hogy szerényen fejezzem ki magam, s ne használjak olyan túlzásnak tűnő kifejezést, mely szerint lenyűgöző egyéniség vagyok.

Bevallom, azért van úgy, hogy nekem is fejembe száll a sikertelenség, miközben igazságaim után kutakodom. Például amikor valaki igazat ad nékem és hozzáteszi, az én koromban rengeteg tapasztalatot felhalmoz az ember, nem árt hallgatni az öregekre, már csak illendőségből is... Tulajdonképpen azt közlik velem: már képtelen vagyok megállni a saját lábamon, nem érdekli őket az én okosságom, s az sem, hogy lenyűgöző egyéniség vagyok, örüljek, ha egyáltalán szóhoz juthatok, mégpedig csakis életkoromnak támaszkodva.

Ilyenkor legszívesebben azt a szójátékomat szeretném megvillantani, hogy akkor most mit tegyek, ha már így megöregedtem? Legyek platán e kínos helyzet magaslatán? De nem villantom meg, mert az a gyanúm, aki csak illendőségből ad igazat nekem, amikor csakugyan igazam van, lehet, azt sem tudja, mi fán terem a platán. Ilyenkor én bölcsen hallgatok, nem vitatkozom, nem neheztelek, hanem koromhoz méltó módon fittyet hányok mindenre, igazamra, vénségemre, megalázásomra, nyomorúságos helyzetemre. Szóval fittyet hányok. Valamennyire már meg is szoktam, hogy fittyet kell hányni, ez a leghatásosabb módszer a kellemetlen helyzetekben. Fittyet hányok a származásomra, természetemre, jobb- és baloldaliságomra, fittyet hányok az időjárásjelentésekre, melyek minden reggel nagy sebességgel közelednek felém a rádióhullámokon, fittyet hányok múltamra, s ha lesz még, a jövőmre is, íme, milyen előrelátó lettem, nem volt hiábavalóság, hogy megöregedtem, nem volt hiábavalóság, mert én már mindenre találok kibúvót, magyarázatot, ürügyet, s talán néha még az igazamat is megtalálom, életkoromra támaszkodva. Hát nincs igazam?

A virágszaboló gép

Tisztára majális ez a rövidszoknyás vasárnap, boldog lehetnék, hogy láthatom, minő kecsességgel járnak fel s le a téren, akiknek nincs egyéb dolguk, csak az, hogy örüljenek a térnek, a napnak, a fának, az égnek s egymásnak, persze. Szokásomtól merőben eltérően épp arra gondolok, legjobban teszem, ha megpróbálok példát venni másoktól, azoktól, akik itt sétálnak előttem a téren önfeledten, s próbálok magam is boldog lenni, legalább ma, ezen a gyönyörű vasárnapon. Még végig sem gondoltam, miképpen lehetnék boldog, máris észrevettem, hogy feltűnő módon néz engem valaki arról a sétatéri padról, ahol magam is ülök, s ahol csakugyan a boldogságon járt az eszem abban a kicsi, buksi fejemben.

Mondja, maga észrevette? Hogyhogy mit? Hát azt, hogy sütik a kürtőskalácsot. Szóval észrevette. És nem tűnt föl semmi magának? Például az, hogy milyen módszerrel sütik manapság a kürtőskalácsot. Mert ugye, régen másképpen sütötték. Nézze csak meg jól: lent van egy villanymotor, az hajt egy kereket, azon a keréken van egy ékszíj, megint egy kerék, egy másik ékszíj, egy lassító, ami nem más, mint egy reduktor, remélem, tudja, mi az a reduktor... Megint egy kerék, amely már lassabban forog és megint egy ékszíj, ami felfügglőd, ahol azokat a rudakat forgatja, amikre föl van téve maga a kürtőskalács. És mindennek a tetejébe, a forgó rudak fölött van egy szabályos ecset, olyan, mint amiket a szobafestők is használnak. Ez az ecset keni be cukrozott vízzel a piruló kürtőskalácsot. Az ember, az a tagbaszakadt nagy darab ember, akin a háján kívül egyebet nem lehet látni, az pedig háttal áll az egész kalácssütésnek és számolja a pénzt. Hát ugye, ez nem más, mint egy találmány. De én például ezt a találmányt nem szeretem. Nem tudom, maga hogy van vele, de én itt kürtőskalácsot nem veszek. Az biztos. Én akkor ettem kürtőskalácsot utoljára, amikor azt szép, pirosarcú menyecskék sütötték, mégpediglen sajátkezűleg. Azok voltak a szép idők, uram. Mert azokon a kalácsokon ott volt még a szép menyecskék mosolya is, arról nem is beszélve, hogy nem fordítottak hátat a kalácssütésnek, hanem jó étvágyat kívántak mindenkinek és szép vasárnapot. Tudja mi a helyzet uram? Az, hogy ha ez így megy, ez a nagy motorizálás, eljön az idő, amikor kitalálják azt a gépet is, amelyik leölés előtt megsimogatja hús-vét idején a bárányokat. Mert ember azokat már meg nem simogatja. Csak gép simogatja meg, abba talán még bele lehet programozni egy kis sajnálatot, vagy valami kis jószágot. Ha egyáltalán lesz még olyan ember, akinek lelke is lesz a jószág beprogramozásához. És mondja, maga mit szólna ahhoz, ha kitalálják egyszer a virágszaboló gépet is? Mert ugye, a virág megszabolása is ma már

túlságosan emberi dolog. Emberi dolgokra pedig ebben a világban úgy látszik, nincs semmi szükség. Virágszagoló gép. Ez az én saját találmányom. De ki halott olyasmiről, hogy valaki ne szeresse a saját találmányát?

Egy templomot nem lehet fiókban tartani

Csőrepedés. Ez hiányzott. Telefon. Jön a vízgázszerelő. Minden rendben. Megmossa a kezét, kérdem, iszik-e egy kávé. Szívesen. Főleg, mert itt érdemes szétnézni. Képek a falakon, szóval szívesen.

Van nekem is egy festményem, jónak néz ki a kép, olyan bányaisnak tűnik, sajnos nincs aláírva. Én szeretem, ha egy kép alá van írva. Persze, van olyan képem is, amelyik alá van írva, de hiába van aláírva, nem lettem okosabb tőle. A kétkötetes életrajzi lexikonban két sort írnak róla, azt, hogy ekkor-s-ekkor a bányai festőiskolában dolgozott, slussz, ezzel el van intézve. Jó erős kávé főzött, ezt meg kell adni. Tudja, a lexikonoknak is megvan a maguk baja. Legalábbis én úgy vettem észre. Nem könnyű mindennek aprólékosan utánanézni, látja, ezt a csőrepedést is meddig vizsgálgtuk, hogy a baj forrását megtaláljuk. Úgy képzelem, ha egy lexikon kiadása sürgős és nincsenek hozzá forrásmunkák, nincs mit csinálni. Persze, ha vannak forrásmunkák, akkor sincs minden elintézve, mert azoknak is megvannak a maguk korlátai. Van olyan eset, hogy egy festőről, aki mondjuk a múlt században élt, nem tud senki semmit, mert az a festő nem szeretett szerepelni, kiállítani, jelen lenni. Voltak nagyon tehetséges, de szerény festők, akik visszahúzódva éltek és dolgoztak, kerültek a tömeget, a magányt választották tanácsadónak, tűnődésre alkalmas helyzetnek, nem pedig a megnyilvánulásokat. Ezért aztán kimaradtak abból a társaságból, amely számontartotta a festőket, azok életét és munkásságát. Így nem kerültek be a lexikonokba. Van, aki alá sem írja a munkáját, de attól az a munka lehet jó. Csak el van dugva, nincs szem előtt. Előfordul ilyesmi az irodalommal is. Talán csak az építészeknél van ez másképpen, mert mondjuk egy igazi, valóságos, megépített templomot nem lehet fiókban tartani, mint egy kéziratot. Az látszik, arról bárki megmondhatja a véleményét. Nem igaz? Szóval, az építész, az más. Egy festmény, egy rajz, egy írás megint más. Én például azt mondom, hogy a mondaton belül dől el, hogy egy írás irodalom-e, vagy nem irodalom. A mondaton belül és nem abból derül ki, hogy miről ír az író. Írhat akármiről, a jó író kitetszik minden mondatából. A jó festőt is azonnal föl lehet ismerni, nem kell hozzá nagy tudomány. Legalábbis én így látom. Ha tehetséges valaki, azt föl lehet ismerni anélkül, hogy nagy tanulmányokat, kritikákat olvasna hoz-

zá az ember. A tehetség nagy dolog! Sokszor jut eszembe egy rokonunk, aki mindenképpen hegedűművész akart lenni fiatal korában. Szülei meg is vettek neki több drága hegedűt, a végén aztán kiderült, nincs neki zenehallása. Ezt az egyet kifejejtették a számításból. Tudja, az élet azért nagyon kiszámíthatatlan. Ez a hölgy híres akart lenni mindenáron. Az is lett. Arról lett híres, hogy sok, nagyon sok híres hegedű tulajdonosa. Ez sem megvetendő, legalábbis én úgy gondolom. Aztán hívjon fel még, ha szivárgást észlel, vagy akármilyen baj van a csapokkal. Persze, csak akkor, ha ilyen jól elbeszélgethetünk, ha már a szükség összehoz minket... Jaj, látja, miket beszélek, maga még meg se szólalt.

Tavasza van és nyílnak az irodák

Nincs is szebb annál, főként ilyenkor, tavasszal, ha elnézzük, milyen szépen nyílnak ki sorra az irodák. Nem, nem tévedek most semmit, nem ibolyáról, hanem irodáról van szó, irodáról, ahol finom illatok szállnak a levegőben és a titkárnő keresztbe teheti a lábát. Egy titkárnő akkor a legszebb, amikor egy frissen kinyílt irodában keresztbe teheti lábát, legalábbis szerintem akkor a legszebb.

Most különösen boldog vagyok, mert írja az újság, hogy Budapesten is megnyílt végre egy képviselőnek az irodája. Nemrég jártam Budapesten, s roppant szomorú lettem, mert akkor még nem volt kinyílna az a bizonyos iroda. Valósággal kongott a város eme iroda nélkül, nem volt értelme végigmenni a városon, csupa kopárság fogadott mindenfelé, a Lánchídig el se mentem, mondom, nem volt értelme, hiszen mit néztek, ha egyszer nincs iroda, s valósággal kong az ürességtől a város... Így jártam annak idején Nyáradszeredával, Csíkszeredával, Nagyváradal is, úgy jártam, hogy ameddig nem láttam e városokban a megnyíló irodákat, ahol engem képviselhetnek, mégpedig kellő tisztelettel és alázattal, addig én arrafelé sem mentem. Egyszer történt meg, hogy elindultam egy erdélyi városba, de útközben megtudtam, ott még nem nyílt meg az iroda, így hát leültem az út martjára, kibúsultam magam s visszafordultam.

Ezeknek a szomorú visszafordulásoknak már végük. Nyílnak, nyiladoznak mindenfelé az illatos irodák, írja az újság.

És most, hogy a sötét fellegek elszálltak messze, bevallom, éjszakákat nem aludtam a képviselői irodák miatt, azon tűnődtem, megérem-e, hogy azok szépen, sorjában kinyílnak mindenfelé, amerre jár az ember. Hát íme, megérem. Tavasz van és nyílnak az irodák. Most már nyugodtan aludhatok, ha kedvem tartja, vagy kísérelhetek a főtérrre, zsebredugott kézzel, fütyörészve, csak

úgy, önfeledten, hiszen megoldódott az emberiség egyik legnagyobb gondja, az irodanélküliség. Mert valljuk be, hogy nézne ki egy kisváros képviselői iroda nélkül? Budapestről ne is beszéljünk, mert amiképpen már mondtam, kongott az ürességtől a város. Kongott. Reá gondolni is borzalmas arra, hogy megérkezik a mi képviselőnk valahová és ott őt nem várja senki, nincs néki irodája. Üljön le az útszéli kőre és búsulja el magát, vagy csak úgy, váratlanul állítson be egy házhoz és mondja azt, hogy megjöttem, maguk hogy vannak, van-e egészség, mit segíthetek? Állítólag Mátyás csinált ilyesmiket utoljára, hogy csak úgy, beállított, félretéve a viselkedés legelemibb szabályait. Mátyás... Na, de hát ő nem volt képviselő, csak egyszerűen király volt, mégpedig egyszerű király. Így mondják. Egy képviselő nem állíthat be csak úgy valahová, ahol még irodája sincsen, a titkárnőről nem is beszélve, sem pedig arról, hogy mi manapság a trendi. Ugye, milyen gyönyörű ez a szó: trendi! Csak gyakorolni kell. Olyankor lehet a legjobban gyakorolni, amikor épp nyiladozik egy iroda valahol a láthatáron. Különösen városban lehet gyakorolni, mert ott szépen zakatol hozzá a villamos... A falusi embernek nehezebb hozzászokni a trendihez, mert falun a gyakorlásába belekukorékolhat bármikor a kakas. Amíg egyáltalán van kakas...

Hogy mi az igazság?

Az, hogy a falusi ember számára nincs utálatosabb hely egy irodánál. Mindig irodákba invitálták őt, vallatták, kényszerítették, verték valamiért, aláírásért, beleegyezésért, földért, házért, barmokért, fáért, útért, hídért, szomszédért, vélekedésért, szóval mindenért.

Tessék? Hogy most nem verik? Meglehet. De mielőtt egy irodába belépne, le kell vennie a sapkáját, lábat kell törölnie, ki kell várnia, hogy sorra kerüljön, sa-többi. Otthon nem érezheti magát semmiképp. Akkor kérdem én (bár tudom, nincs kitől), miféle öröm és győzelem, ha valahol megnyílik egy újabb iroda? Miféle?

Egy hektár újság

Itt van ez a stadion. Nincs benne semmi különös. Elfér benne ötvenezer ember. Rendben van, ha hetvenezer fér el benne, akkor mi van?

Ma nagy meccs volt ebben a stadionban. Na és? Máskor is szoktak nagy meccsek lenni.

Ma teltház volt a stadionban, holnap írni fogja minden újság. Hadd írja. Azt is írja majd minden újság, hogy nagy volt az ordítózás, a bíraskodás miatt.

Hadd írja. Már vége a meccsnek. Sasztán. Máskor is vége szokott lenni minden meccsnek. A sokezer néző elment haza, vagy amerre akart. Máskor is el szoktak menni, ha vége a mérkőzésnek.

Igen, csak az a helyzet, hogy a hatalmas lelátón ott maradt egy ember és nézi a semmit. Nekem legalábbis úgy tűnik, a semmit nézi, mert mit nézzen egyebet, meccs nincs. Csak ül egy padon és nézi a semmit. Ez már érdekes. Ez már jobban érdekel engem, mint az, hogy ki játszott kivel, ki győzött, s hogy hány ezren ordítottak. A bírászkodás miatt. Vagy egyszerűen azért, mert szeretnek ordítani. Nem érdekel. Engem ez az egy ember érdekel, aki csöndben ül és nézi a semmit. Egyedül.

Szóval azt hitte, hogy valami baj van velem, azért jött ide, kíváncsiságból. Szép magától. Lehetnék nagy bajban is, mondjuk a szívemmel, vagy akármimmel, mert maholnap azt sem tudom megmondani, hogy hol nem fáj, úgy öszszegyűltek a betegségek... Szóval azért jött ide, kíváncsiságból, hogy nincs-e valami bajom, mondom, ez szép magától, a meccs idején például meg is halhat az ember, ki törődik vele, meccskor semmi nem számít, csak a meccs, még azt is ordítják, rúgd már agyon, ezt vagy azt a játékost, én mondom magának, nem viccelnek, ha pedig lennénk fel a szívem felmondja a szolgálatot, akkor nekem kámpec, szép magától, hogy ide jött hozzám... Most pedig megmondom magának, miért szoktam meccsek után még egy-két órát itt tölteni a lelátón, lehet, nem normális dolog, mert ha normális dolog lenne, akkor mások is ittmaradnának még egy-két órát, de hát én ezzel nem sokat törődöm, nézzen körül egy kicsit és legyen csöndben, meglátja, milyen érdekes egy ilyen óriási stadion, ha csönd van benne, nem fűtyül a bíró és nem ordít senki, csak azt lehet hallani olykor, hogy fölkap a szél egy újságot a padokról, s viszi zörögve tovább, van úgy, hogy az ölembe hull egy lap, már ez is megtörtént itt velem, hogy az ölembe hullt, hozta a szél direkt nekem, hogy nézzek bele, na, látja, már az megéri, hogy itt maradjak meccs után még egy ideig, szóval az újságok miatt is érdemes, mert nézze, az egész lelátó tulajdonképpen egy óriási újság, mindenki itt hagyja a lapokat, amiket hozott magával, ön szerint mekkora lehet ez a stadion, lehet egy hektár, na, akkor egy hektár újság mind az enyém, legalábbis úgy képzelem, hogy mind az enyém az a sok újság, persze, én ezt most nem mondom komolyan magának, inkább csak úgy, filozofikusan fejezem ki magam, ugye érti, mert mit is csinálhatnék ennyi papírral, s különben is nem lehetek itt sokáig, bezárják a stadiont is, de érdekes, ezt még megemlítem magának, észrevette a gondnok, vagy hogy is hívják a stadion vezetőjét, szóval a főnök észrevette, mániám nekem az ittmaradás, észrevette, hogy szeretek még egy kicsit itt üldögélni egymagamban, ő nem is sejtí, hogy filozofikusan üldögélek én itt, nem zavar ki engem, hagyja, hogy elmélázzak, teljék kedvem

valamiben ezen a vasárnapon, szóval jó lelkű ember ez a gondnok, igaz, odáig még nem ereszkedett le, hogy szóljon is hozzám, mint ahogyan maga tette, de azért én respektálom őt, még akkor is, amikor csak int nekem, hogy na, vége a mulatságnak, záróra, olyankor azonnal fölkelek és elindulok valamerre, neki a vasárnapnak.

Hogy nekem mik jutnak eszembe...

Hallgatom a rádiót, s hirtelen a világ legbutább gyereke jut eszembe: Imruska. Karinthy bájos humoreszkiének Imruskája. Ő. Aki a Cinike név hallatán megkérdezi anyjától: - Én Cinike vagyok? Aki miután felmászik egy kis dombra, ugyancsak megkérdezi az anyjától: - Most fönt vagyok? Ő jut eszembe bizony, a világ legbutább gyereke, míg hallgatom a rádiót. Mert épp beszél valaki a rádióban. Nem akárki beszél, hanem csakugyan valaki, nagy betűkkel írva.

Ez a csakugyan valaki nem más, mint egy újság új tulajdonosa. Laptulajdonos. Arról beszél, hogy milyen nagy vívmánya társadalmunknak a cenzúra eltörlése. Hogy ma olyan dolgokat lehet megírni, amiről eleddig nem is álmodhatott az emberiség. Lehet szidni például a kormányt, ha valakinek éppen kedve van szidni a kormányt, le lehet rántani a leplet, akin van lepel, ha kedvünk szottyán lepellerántáshoz, szóval ilyesmiket ecsetelgetett a tulajdonos. Hanem amikor a halk szavú interjúkészítő megkérdezte tőle, mi történik akkor, ha mondjuk egy újságíró leleplez valakit a lapjában, aki épp az ő újságjában szokott nagy összegek fejében hirdetni, s így jelentős anyagi kár éri a tulajdonost, akkor is megjelenhet-e az a bizonyos leleplező írás, hirtelen más irányt vett a sajtósza-badságról szóló tulajdonosi magyarázat. Íme az irány: ez speciális kérdés. Távol áll tőle bármiféle cenzúra bevezetése. Isten ments! Csupán arról van szó, hogy vannak esetek, amikor vigyázni kell, nehogy valaki önféjűleg fecsegjen, vagyis leírja, amit hallott és látott. Az ilyen speciális eseteket egy bizottság elemzi a szerkesztőségben, ez a bizottság lehet egyetlen egy jószemű ember, vagy mondjuk kettő, de semmi esetre sem beszélhetünk cenzúráról. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy nem szabad hitelt adni még annak a fényképnek sem, amit maga az újságíró készített egy helyszínen, azt előzőleg jó, ha megnézi ez a bizottság. Mert ez a bizottság jól képzett emberekből áll, okos emberekből, akik tudják, mi a jó, az igaz, mi a rossz, a hazug. Mindenki más nagyon buta. Akárcsak Imruska. Szóval, ha egy eseményről egy szemtanú valamit el akar mondani az újságban, előbb egy bizottság megvizsgálja, jól látta-e, amit látott, jól hallotta-e, amit hallott. De nehogy ez a tanú cenzúrára gondoljon, Isten

ments! Gondoljon inkább arra, hogy ő valójában buta. Nagyon buta. Mint Imruska. És amikor belép a bizottság ajtaján, először is kérdezze meg: – Én most itt vagyok? Mindenki kérdezze meg, hogy hol van. A bizottságtól. Hogy megtudja, hol van. És azt is, hogy őt miképpen hívják. A bizottság jobban tudja. A bizottság mindent jobban tud. Akkor is, ha az a bizottság nem más, mint egyetlen egy, de jószemű ember. Vagy mondjuk, kettő...

Szignifikáns

Sokszor elnézem a sietős gyermeket, amint nagy lendülettel becsapja maga mögött a kaput. Olyankor nem számít semmi. Nem számít, romlik-e a zár, törik-e a lécz, a deszka, s az sem, ha netán lehull a házszerűség.

Sokszor elnézem a gyöngye öreget, amint lassan, szinte félve, szép óvatosan csukja be maga mögött ugyanazt a kaput. Remegő keze elidőz a kilincsen, kell ez a csöpp idő, hiszen ki kell számítani a következő lépést. Ki kell számítani. Akár a sakkozónak, neki is számolnia kell. Számba kell vennie tán azt is, vajon hányszor csukhatja be még maga mögött azt a kaput. Mert egyszer úgy fogja becsukni, véglegesen.

Sokszor azt hiszem, nagy hibát követ el az, aki rászól a sietős gyermekre, mondván, hogy bánjék kíméletesebben, finomabban azzal a kapuval, s az is, aki türelmetlenül arra inti a gyöngye öreget, igyekezzék már, mert telik az idő.

Sokszor arra gondolok, van-e értelme egyáltalán odafigyelni, ki hogyan csukja be az ajtót, kaput, kit érdekel ma már, honnan hull le egy házszerűség, s az is kit érdekel, hogy valaki először vagy utoljára lép ki vagy be egy ajtón, kapun. Először vagy utoljára? Ma már nem szignifikáns...

Lópatkolás

Kemény, hangos beszédű emberek hozták szilaj lovaikat hómenés idején a kovácshoz, nyugodt léptekkel jöttek, fölemelt fővel, büszkén, mi, apró gyermekek pedig a ház sarkához húzódva, riadt lélekkel vártuk a nagy eseményt - amikor a falu kovácsa abbahagyja a nagy kalapálást a műhelyben, amikor földre hull a szikrázó pöröly, s a mester az ajtóba kiállván megszólal: - Ki következik?

És következett az a bizonyos lópatkolás. Inak feszültek lovon, emberkézen, megtelt az udvar égett paták szagával. Látván, hogy ez a férfias munka nem is

olyan veszélyes, megtelt a szívünk valami furcsa nyugalommal. Már nem félünk a nyugtalan lovaktól. Elkezdtünk tanakodni, közülünk ki merné tartani a ló lábát, hogy rásüsse a forró vasat a kovács.

És most, hogy erre a régi, hőmenéses napra emlékezem - amikor először sikerült legyőznöm félelmemet -, azt mondhatom: ez volt az az emlék, mely nélkül annyit érne a gyermekkorom, mint holt lovon a patkó.

Makk ász

Kártyás embernek nem kell magyarázni, mit jelent, ha “bejön” egy jó lap. Mondjuk, éppen a makk ász. Föltételezem, hogy voltak, akik meggazdagodtak egy makk ász révén, s olyanok is, akik golyót röptettek önnön fejükbe miatta. Ki tudná megmondani, mennyi bonyodalmat okozott már a világon egy szimpla makk ász? Hogy mennyi örömet és bánatot lehetne a számlájára írni?

Most bárki föltehetné a kérdést: voltaképpen mit akarok épp a makk ásszal, amikor köztudomásúlag valamennyi kártyalap egyformán fontos, ha ott van, ahol lennie kell. Nos, semmi különöset nem akarok ezzel a makk ásszal, mit is kezdhetnék véle, hiszen nincs kártyám, se kedvem a kártyázáshoz, szóval nekem nem hiányzik az életemből semmiféle makk ász. Hogy most mégis róla fecsegek, annak egyszerű a magyarázata: Évek hosszú során át, ha tehettem, vasárnaponként eljártam a bolhapiacra. Föltűnt nekem, hogy egy idős úr, ki rendszerint ott ült az ő háromlábú székén, eladó holmijai között egy makk ászt is árult, éveken át láttam azt a kártyalapot konzervnyitó, Anna Karenina, ácsplajbász, sótartó, palatábla társaságában. Egyszer fültanúja voltam, amikor valaki megkérdezte tőle, ugyanbiza meddig hozza még ki öreg ezt a makk ászt, azt hiszi, kell egy ilyen kopott lap egymagában valakinek? Nem szólt semmit az idős úr, csak szomorúan, reménytvesztetten nézett a kérdezőre, az pedig fölényesen sétált tovább a sorok között, mint valami ellenőr. Kevés tétovázás után lehajoltam, fölvettem a kopott kártyalapot, mondván: - Pont a makk ász hiányzik nekem, micsoda szerencsém van magával... És megvettem a makk ászt.

Kevés boldog embert láttam életemben, de ez az idős úr akkor az volt. Nem azért a kicsiny pénzért volt boldog, hanem azért, mert “bejött” neki a vevő, aki én voltam. Elmenőben arra gondoltam, ha mégis lenne egy csöppnyi szomorúság az idős úrban, annak oka csak az, hogy közben eltűnt a forgatagban a kétkedő ember, nem láthatta a nagy eseményt, amikor elkelt a makk ász.

Nehogy véletlenül

Úgy gondoltam, fölveszem a kapcsolatot a tökmagáruossal, pontosan így gondoltam, ezekkel a szavakkal fogalmaztam meg magamban a szándékot, akár csak egy diplomata, szóval fölveszem a kapcsolatot, mert már zavart, hogy csak elmegyek mellette, soha nem veszek tőle tökmagot és még csak nem is köszönök neki, pedig érdekes ember lehet, észrevettem már többször, amikor arra jártam, hogy van neki egy mániája, pontosabban az, hogy fölneéz. Egyszerűen fogja magát és naponta többször fölneéz. Nem egy fontosnak tűnő emberre, nem is az égre néz föl, hanem a háztetőre, a fölötte lévő ereszre, csatornára néz föl, mintha attól félne, hogy fejére eshet bármely pillanatban egy cserép, vagy féltégla, vagy gyűrött kalapjára pottyanthat egy gerle, vagy veréb. Fölneéz, mégpedig kutató szemmel, mondhatnám, fontoskodva. Valamit csak tud ez az ember a fönnavaló dolgokról, ami nekem soha föl nem tűnt, nem láttam értelmét a gyakori fölneezésnek, kivéve mondjuk, ha nagy robajjal megjelent fölöttem egy helikopter, s annyi. Soha nem éreztem szükségét annak, hogy fölneézzek egy csatornára, ereszre, fontosnak tűnő emberre, ezért gondoltam, érdekes lehet ez a tökmagárus.

Ma direkt feléje mentem, telefonnal, cigarettával bibelődtem, vagyis kivártam azt a pillanatot, amikor föl szokott nézni az én emberem. Megálltam előtte, köszöntem és fölneéztem magam is, akár csak ő. Aztán egy darabig csak néztük egymást, úgy látszik, meglepte őt a váratlan viselkedésem, ha a fölneezést egyáltalán viselkedésnek lehet nevezni.

Nincs ott semmi, uram, csak én már megszoktam, ellenőrzöm, nehogy véletlenül... Az a helyzet, hogy tavaly télen vettem észre, hóolvadáskor megindult egy cserép, fele fönnekadt a csatornában, s elkezdtem félni tőle, ugye, soha nem lehet tudni, nehogy véletlenül. És tudja meg, hogy az a lógó cserép egy szép napon, jobban mondva egy szeles napon le is esett, pont itt ment széjjel, ahol most állok, éjszaka lehetett, ez volt a szerencsém ezzel a cseréppel. Akkor én jól megnéztem magamnak a cserépdarabokat, s elgondoltam, ha azok a fejemre esnek, akkor mi most ketten nem beszélgetünk. Ehhez még szeretnék valamit hozzáfűzni, ha már ezt a dolgot elkezdtem mondani magának. Az élet roppant egyszerű, mert csak két dolgot kell megjegyezni: ha indulsz ki a házból, előbb nézz széjjel, van-e valami, amit ki kell vinni, mert ha kimész és nem viszed magaddal, akkor azért a valamiért vissza kell jönnöd. És fordítva: ha indulsz bemenni a házba, előbb nézz körül, van-e valami, amit be kell oda vinni. Ez az egyik dolog, amit az életről tudni kell. A másik az, amiről az előbb szó volt. Vagyis csak arra az egyre ügyeljen az ember, bárhol is van, nehogy véletlenül...

Csak azt várom, megkérdezzék, hány óra

Nincs is kisebb újságos bódé a városban, mint ez, még egy szék sem fér el benne, ha a lábam miatt mégis le kell ülnöm, hát nézze, ott van az a kicsi ládaféle, hát, arra ülök le, de mondom, kizárólag a lábam miatt, mert ugye, azért üldögelni itt sem lehet nagyon, valamit mindig kérdeznek tőlem, s ha ott lent ülnék, azon a ládafélén, hiába válaszolnék, nem hallanák az emberek, szóval csakugyan nincs itt hely semmire, még a levegő sem tudna bejönni a sok újság miatt, ha nem nyitanám ki az ajtót, nehogy azt higgye, olyan könnyű az én dolgom, mert csak látszólagosan könnyű, ha megáll itt, a bódé mellett, mint most is, hát csak azt látja, hogy kérnek egy friss újságot, s én adok, de hányszor megtörténik, olyasmit kérdeznek, hogy van-e, amiről azt sem tudom, hogy mi-csoda, csak sejtem, hogy valami külföldi divatlap, vagy valami furcsa kiadvány lehet, persze, külföldi nyelven, ha azt mondom, nincs, akkor megkérdezik, szokott-e lenni, s mikor szokott, vagy mikor volt utoljára, na, erre mit feleljek, mikor azt sem tudom, miről van szó, hát ki tud ma eligazodni annyiféle kiadvány között, én sokfélét ismerek immár, a legtöbbet onnan ismerem föl, hogy mennyire csóré a nő a címlapon, érdekes, manapság olyat nem hallok, hogy valaki érdeklődne például a cukorrépa-tenyésztésről, vagy arról, van-e valami szaklap a kapálásról, a divat a divat, na meg a pénzügyekről, politikáról, sportról érdeklődnek, engem egyik sem érdekel különösképpen, na, mondjuk az az egy igen, hogy milyen számok jöttek ki a lottón, s azzal kész, azért én válaszolok mindenkinek, ha tudok, abból nem lehet megélni, hogy egész nap hallgat az ember, de az a helyzet, hogy nagyon egylére megy az egész, van-e ez, van-e az, s azzal mennek tovább, ugye, mindenkinek van valami dolga, ezt elismerem, én sem vagyok mindig beszédes kedvemben, na, de sokszor van úgy, hogy csak azt várom, megkérdezzék, hány óra, na, olyankor meglódul bennem valami és nem csak annyit teszek, hogy felhúrom az ingem ujját, rápillantok az órára és mondom az időt, hanem még hozzáteszem a pontos időhöz azt, hogy most mondta be a kicsi rádióm, az én kicsi rádióm pontosan szokta bemondani a pontos időt, s az időjárást is örökké jól mondja, az igazságnak megfelelően, mert olyan kicsi az én rádióm, hogy abban el sem férne semmi hazugság, mint amiképpen a nagy rádiókban elfér akármennyi hazugság, van hely azokban bőven a lódításokra is, ez a legnagyobb előnye a kicsi rádióknak, főleg az olyanoknak, mint az enyém, amelyiken csak egyetlenegy állomást lehet fogni, ennek is óriási nagy az előnye a perfekt rádiókkal szemben, emlékszem, volt egy nagy rádiónk, állandóan csavargattuk a gombját, kerestünk sokféle hírt rajta, de egyet sem tudtunk tökéletesen meghallgatni, mert legtöbbször a híreknek

csak a farkát kaptuk el, aztán csak találgattuk, mit is mondhattak be tulajdonképpen, soha nem volt megbízható a hírünk, mert a félig hallott hírt úgy adtuk tovább, hogy csak a fele volt igaz, ha annyi is igaz volt belőle, ezért szoktam mindig kitérni az én kicsi rádiómra, nézze, ott van hátul az a hófehér kicsi csoda, reá is szoktam mindig mutatni, mikor arra válaszolok, hogy hány óra és eldicsekszem az őkicsinységével, azzal, hogy nem fér el benne semmi hazugság, még az igaz dolgok is alig férnek el benne, pedig köztudott dolog, hogy a világon nagyon kevés az igazság, de azok is alig férnek el benne, az igaz dolgok, ugyanis olyan kicsi az én rádióm, ráadásul még az alkatrészeknek is hely kell, nem csak a híreknek, szóval ezt a hülyeséget szoktam én elsütni mindig, ha megkérdezik tőlem, hány óra, s meg is hallgatják a válaszomat, na, látja, amikor én ezt valakinek elmondhatom, egész nap boldog vagyok, nem is tudom pontosan, miért vagyok boldog, lehet azért, mert olykor azt látom, amint hallgatnak engem, miket beszélek a kicsi rádiómról, rendszerint el is mosolyodnak, úgy mennek tovább a ropogós, friss újságaikkal...

Tudósítás a ló túlsó oldaláról

Szóval azt elfelejtettem a múltkor mondani magának, hogy amikor kigördült velem a nikkeles toloszék a kórház udvarára, a nővér, míg segített taxiba ülni, azt mondta búcsúzóul: ugye, mondtam, hogy nem hal bele, igazság szerint kétszer is belé kellett volna halnia, de énnekem volt egy megérzésem, mely szerint nem hal belé, csak most már fogadjon szót a doktor úrnak, menjen szépen sugarazásra, s vigyázzon nagyon magára, főleg arra, hogy ne essen át a ló túlsó oldalára, vagyis kímélje magát, s egy percre se felejtse el, a csoda hozta vissza magát, a csoda, az hozta vissza...

Ilyesmiket mondott a nővér, de én már a taxiban éreztem, hogy semmit nem tudok betartani, hiába hozott vissza a csoda, máris kívánom a cigarettát, na jó, azért nem gyújtottam még rá, de olyasmiken jár az eszem, amik a doktor úr szerint szigorúan tiltva vannak, most ne kérdezze meg tőlem, mik azok a dolgok, amelyek szigorúan tiltva vannak, hosszú lenne azokat felsorolni, röviden az a helyzet, hogy nem szabad úgy élnem, ahogyan eddig éltem, mert ha úgy próbálok élni, máris át vagyok esve a ló túlsó oldalára, úgy nézzen rám, hogy én már kikalkuláltam, miképpen földjem újra a tetőt, éjjeleket nem alszom, csak töröm a fejem, milyen munkához fogjak, ha eljön a reggel, van egy kockás füzetem, abba beírom az elvégeznivalókat, mint ahogy régen is bele szoktam írni, szóval régen is, amikor még nem kellett vigyázzak, nehogy átessek a ló túlsó oldalára,

mert az a helyzet, én mindig itt éltem, azon az oldalon, ahol az embernek más volt a gondja, nem az, hogy kímélje magát, hát most mondja meg, lehet úgy élni, hogy kíméljük magunkat és csak azt csináljuk, ami az előírás, mármint orvosilag, szerintem az ember úgy van megalkotva már kezdettől fogva, hogy nem tud nyugodtan ülni, ugye érti, mit akarok kihozni ebből...

Például, ha engem örökös semmittevésre ítélnének, bele is halnék hamar a semmittevésbe, idegi alapon, ahogy mondani szokták, idegi alapon, ezt tudom most mondani magának, ezt mondom én, akit csak a csoda hozott vissza, a csoda, s máris átestem a ló túlsó oldalára, mert csak itt tudok élni, ezen az oldalon, ahogy mondani szokás, idegi alapon, ezt a múltkor elfelejtettem mondani magának...

Súrolom a hülyeség határát

Lehet magával egy kicsit beszélgetni? Elnézem naponta, csak sétál le és fel, főleg a napos oldalon, mint Benő, az író, mondja, csak nem valami orvosi előírás ez a séta, mert magamból indulok ki, nekem határozottan előírták a mindennapos sétát, csak egyedül roppant unalmas, van olyan napom, amikor csak annyit beszélek, hogy párdon, olyankor félreállok valakinek az útjából, szép ez a mai nap, s pláne szép lenne, ha valakivel kiadósan beszélgethetnék, nem ragaszkodom ahhoz, hogy az a valaki teljesen normális legyen, a normális emberek roppant unalmasak, már nehogy félreértsen engem, nem magára céloztam, előfordul velem, hogy súrolom a hülyeség határát, de azért meg tudok állni, reájövök magamtól, ha hülyeséget beszélek, ha az ember magától jön rá, akkor még nagy baj nincsen, nézze, ott, azok turisták, azért fényképeznek, ezen a téren állandóan villognak a gépek, ha süt a nap, akkor is, én pedig ilyenkor elnézem őket és arra gondolok, ki az az ember, aki megértené, mire jöttem én rá a minap, tisztára fölfedezés, amire rájöttem, megpróbálom ezt magának elmondani röviden, szóval szerintem a világon már több a kép, mint a valóság, képzelje el, azt a palotát lefényképezik évente mondjuk százezerszer, ez csak egy szám, a példa kedvéért mondtam ennyit, szóval van egy palota és arról van százezer fénykép, hallott maga arról, hogy megapixel, mert ha igen, akkor könnyebb a dolgom, az a szó, hogy pont, maholnap teljesen kimegy a divatból, ma már egy valamirevaló ember tudja, hogy a pont az pixel, a megapixel pedig nagyon sok pixel, vagyis nagyon sok pontocska, azt hiszem, eléggé világos vagyok, szóval van egy palota és van arról annyi fénykép, hogy nem férnének el ezen a téren, ha azokat ide leterítenék, most már érthetőbb ugye, hogy ebben

az esetben is több a kép, mint amennyi a valóság, de így van ez mondjuk egy hóvirággal is, azt le lehet fényképezni rengetegszer, elhervad az a hóvirág, a rengeteg róla készült kép nem hervad el, hány példát hozzak fel magának, hogy megértse, nézze, itt van a mobiltelefonom, az is egy jó példa, van nekem belőle három, abban a három telefonban van összesen vagy kétezer hely, ahová be tudnám írni az ismerőseimet, a barátaimat, de énnekem nem hogy kétezer, de kettő darab barátom sincs, így, ahogy mondom, kettő, pedig az nem sok, különösen most nincs barátom, mióta kiderült, hogy nagy az én betegségem, tudja, a beteg embert kerülni szokták, ezért járok én is itt naponta le és fel, különösen a napos oldalon, mint Benő, az író, ez nekem előírás, orvosilag, szóval higgye el nekem, sokkal kevesebb dolog van a valóságban, mint ahogy az ember hinné, a telefonos példámat jobban szeretem, mint a pixelest, tudja, az egyszerűbb dolgok sokkal érthetőbbek és világosabbak, csak előfordul, hogy bonyolultabban mondjuk el, ugye, kezddhetem volna azzal, hogy a telefon tulajdonképpen egy eszköz, egy szerszám arra, hogy beszélgethessünk, de ez így oly semmitmondó, mint ha azt mondanám, hogy szeg és kalapács. Ez az! Megvan a legújabb felfedezésem, amit most elárulok magának, hogy teljesen érthető legyenek: arrafelé megy velünk ez a világ, hogy ma holnap több lesz a kalapács, mint a szeg. Köszönöm, hogy meghallgatott.

Királyság

Milyen nyugodtan, boldogan éltem eddig, mint egyszerű ember, mondhatnám úgy is, járókelő, akinek különösképpen nem kell viselkednie, csak megy valahová, vagy jön valahonnan és kész, senkinek semmi köze hozzá. Most pedig - vénségemre - ki vagyok téve annak, hogy bármi történhet velem, reám szakadhat egy nagyon nagy díj, vagy mondjuk, kikiáltanak királynak! Manapság bármi megtörténhet. Most nincs időm példákat hozni fel a történelemből, mert készülnöm kell: a mi családjunkban viszonylag kevés király volt, őszintén szólva senki, így aztán nem tudom, hogyan kell viselkednie egy királynak, s egyáltalán milyen a jó király. Ettől a királyságtól félek legjobban, mert a Nobel-díjjal valahogyan elboldogulnék, ugyanis nem jár vele nagy felelősség. Csak felelgetnék, ha kérdeznének az újságírók. Bármit kérdeznének, én azt válaszolnám - persze, kellő nyomatékkal és fontoskodva -, hogy szerény munkásságom a világbéke ügyét hivatott előmozdítani, céloom kizárólag az emberiség haladása, a népek közötti egyetértés megteremtése. Azt hangsúlyoznám, hogy szerény képességeim szerint, így ugyanis szebben hangzik a semmitmondás.

Királynak lenni nehezebb. Főleg jó királynak.

Most ha valaki rosszmájúlag azt mondaná, ne rettegjek, belőlem soha nem lehet király, nem is úgy nézek ki, különben is a nemzetközi helyzet s a körülmények is arra utalnak, hogy messzire elkerül engem a királyi titulus, akkor én azt válaszolnám neki: pontosan erről van szó. A nemzetközi helyzetről s a körülményekről. Azok pedig köztudomásúlag épp úgy változnak, akár az időjárás. Ezért ami engem illet, titokban tanulgom a királyi mesterséget...

Messzire kimagaslik az ökrös szekér

Hát gyarapodik Sík úr, gyarapodik, amikor utoljára jártam itt, még nem volt meg ez a szekrény, mondja, ez könyvnek való?

Könyvnek.

Szóval könyvnek. Sejtettem, hogy könyvnek. Na és mondja csak, az a Louis-quinze még nem ment el? Az a készlet a háta mögött...

Nem, mert nem valódi.

Szóval nem valódi. És az a kölni, az milyen, Sík úr?

Keleti.

Azt hittem, német, szóval az sem valódi. Na és ez a tál valódi?

Igen, ez valódi.

Mennyivel könnyebbek ezek, mint a mostaniak, az újak, ugye, ön is így látja, Sík úr, nemde? És az a furcsa szerkezet mire való, itt jobbra, ez a gömbölyű fedelű?

Nagyítógép.

Szóval nagyítógép. Valószínű, most azért nem világít, mert nincs bekapcsolva. És miért is lenne bekapcsolva? Látja, miket kérdek? És mondja csak, az ott, az a pici sárga, az micsoda? Ott, ahol a jobb keze van, az, az...

Az csak egy kiömlött lakk maradványa.

Persze, persze, nem jól láttam, na és az a gyöngy?

Az borostyán.

Borostyán! És mondja, honnan ismerheti fel az ember, hogy borostyán, mondjuk, a laikus ember? A fényéről, vagy a rajzolatáról? Vagy azt csak a szakember tudja eldönteni, hogy borostyán-e, vagy hamisítvány...

A szakember.

Ebből kettő is lenne, olyan hosszú, ugye, Sík úr...

Lenne.

Én azt hiszem, azért nem mondható túlságosan drágának, mert kettő is lenne

belőle, jaj, olyan szabályosak a golyócskák, olyan szépen csökkenőek... És tudja azt, hogy a sárga gyöngy sokkal szebb, mint a piros?

Ízlés dolga.

Igen, persze, ízlés dolga, de azért tudja meg, a sárga sokkal szebb. Az meg ott, micsoda? Repülő? Persze, hogy repülő, na de el ne felejtsem, van nekem egy mozsaram, régi nagyon, gyönyörű munka van rajta, csak nincs neki ütője, az baj?

Az nagyon nagy baj, ha nincs ütője...

Gondoltam. Hát az ott, az a masina?

Remington villanyborotva.

Ugye, a Philips sokkal jobb, mint a Remington, vagy mégis, ön mit gondol a borotvák felől, Sík úr?

Attól függ.

Azok a kék tálak milyenek, Sík úr?

Egyszerű, fajanszból valók...

És szoktak a fajanszból való tálaknak ilyen kék alapot adni?

Szoktak.

És mennyit ér darabja?

Hatvanat, hetvenet...

Szóval hatvanat, hetvenet...És van itt egy korondi tál is, az mennyi?

Harminc, negyven. Amelyik régi.

És ha nem régi, akkor mennyi? Akkor ugye kevesebb...

Kevesebb.

Tudja azt Sík úr, hogy messzire kimagaslik az az ökrös szekér? És órák is vannak, faliórák, szépen gyarapodik, Sík úr... Ugye, egyetért velem, ha azt mondom, hogy a francia púder a legjobb még mindig, a kölni is jobb, ha francia, pedig az én időmben nem így tanították... A franciákat nem lehet utolérni... És erről a tükörről mit tud mondani, ha meg nem sértem, Sík úr ...

Metszett üveg, nyolc milliméter és belga.

Belga? Istenem, belga...

Egy jó búsulás mindent megér

Sokszor elnézem magát, csak úgy, szórakozásból, szeretem tanulmányozni az embereket, megfigyelem a járásukat, ahogy leülnek egy padra, ahogy szórják a magvakat a galamboknak, vagy amint épp sört isznak, vagy megállnak, s nézik a toronyórát, mely száz éve ugyanazt az időt mutatja, vagyis nem jár, meg

szoktam olykor figyelni, hogyan köszönnek ismerőseiknek, megállnak-e velük beszélgetni, vagy mennek tovább közömbösen, van, aki mindig siet, minden áldott nap sietni látom, úgy igyekszik valahová, mintha épp a vonatját késné le, van, aki mindig csak ballag, nem siet soha, nem is néz semerre, csak megy valamilyen irányba, s csak arra figyel, nehogy belebotoljék valamibe, aztán ugye azokat se felejtsem ki, akik úgy mennek az úton, oly vidáman, mintha zsebükben lenne a lottónyeremény, ezek valósággal röpködnek a gyalogosok tömegében, csak ellibbennek mellettünk, úgy járnak közöttünk, mint akik hiszik, hogy kizárólag a boldogságra születtek, tudja, ezek a vidámságtól kipattanó, kacarászó emberek engem nem nagyon érdekelnek, tulajdonképpen nem irigylem őket, csak épp arról van szó, hogy nem nagyon hiszek ezeknek a valaminek állandóan örülő embereknek, volt egy nagynéném, Bertának hívták, na, erről a Bertáról mesélték, hogy gyermekkorában úgy tudott örülni minden apróságnak, hogy például egyszer egy naposcsibének, vagy piciny rucának úgy örült, hogy örömeiben véletlenül leharapta a fejét, ez fönnmaradt róla, akkor is emlegették, amikor már bottal járó vénasszony volt, akkor is, szóval ezt csak épp megemlítettem, nem jellemző eset, ugye, nem minden vidám emberről mondhatjuk azt, hogy leharapná a naposcsibe fejét örömeiben, ilyesmit nem mondhatunk, de azt mondhatom magának, hogy például én repülőgépen nem ültem, de elképzelttem sokszor, az nyugtatna-e meg engem a repülőgépen, ha látnám, roppant jó kedvében van a pilóta, madarat lehetne fogatni véle, ahogy mondani szokás, vagy pediglen az, ha szótlan lenne, komoly, nyugodt az a pilóta, ugye, érti, mire gondolok, hát arra, hogy több bizalmam lenne a hallgatóg pilótában, szóval úgy általában véve a nagyon vidám emberekben nem nagyon bízom, nem kedvelem a nagyon örvendő embereket, nem tudom, maga mit szól hozzá, de én azt mondom, sokszor egy jó búsulás mindent megér, persze, nem olyan nagy búsulásról beszélek most magának, mikor az embernek azon jár az esze, eldobja-e magától az életét, vagy várjon még ezzel egy kicsit, nem ilyen óriási búsulást kedvelek én, hanem mondjuk úgy, azokat a szimpla búsulásokat szeretem, amikor szép nyugodtan, feltűnés nélkül fogadunk egy meglepetést, aminek örülnünk illene, s arra is gondolunk, vajon, ennek a meglepetésnek mi a hátulütője, ezt nevezem én jóféle búsulásnak, nem azt, amikor elbógi magát az ember, ha kell, ha nem, igaz, volt úgy, megjegyzést tettek rám, amikor egyszer nagyon jó hírt hozott valaki nékem, s én nem tudtam annak a jó hírnek úgy örülni, hogy mások is lássák, azt mondták nekem, tessék már egy percig boldog lenni, mert ha nem, akkor meg sem érdemli ezt a jó hírt, sokszor elnézem magát, de nem láttam soha boldognak lenni, legalábbis nem mutatta, járnai is csak úgy jár az úton, mint akit nem nagyon érdekel semmi, lehetséges az, hogy rokonlelkek vagyunk, azok lennének csakugyan, mondja, magának is az a véleménye, hogy sokszor egy jó búsulás mindent megér?

Maga mindent kell, hogy tudjon, Zsóka

Belépek egy hivatalba, a főnök diktál éppen, nem illik zavarni, gondoltam, valami fontos dologgal töltöm ki a várakozási időt, vagyis végleges formába öntöm, miképpen köszönjek. Peckesen járnak fejemben a gondolatok, azt találgatom, miféle emberek közé jöttem. Előbb a titkárnőt veszem szemügyre, valami reflex munkál bennem ilyenkor, de hamar végzek a titkárnővel, megállapítván, hogy ezt a hölgyet könnyebb teherbe ejteni, mint gondolkodóba, mert szemmel láthatóan úgy gépeli a főnök szavait, mintha azok magából a Szentírásból valók lennének. Aztán elgondolom, tévedhetek, volt már eset arra is, hogy nem volt igazam, ítéletem bizonyos kívánnivalót hagyott maga után. Volt már eset erre is, mondom, de nem vagyok hozzászokva, hogy másnak legyen igaza, legtöbbször zászlóvivője vagyok a magam véleményének, vélt igazamnak. Zászlóvivője vagyok, ugye, milyen bájosan hangzik... Hát még, ha e zászlóvivéshez hozzáteszem azt is, hogy pusztá megjelenéssel elbűvölök valakit. Ha nem mást, hát akkor saját magam. Na, most már ki kell találnom, miféle ember lehet maga a főnök. Jó nagy darab ember, ezt diktálja éppen:

Új bekezdés, idézőjel kinyitva. “Ráncba kell szedni a népet. Különösen ezt, az erdélyi fajtát, mert hajlamos rögtön pofázni, bármiféle igazságtalanság éri.” Idézőjel bezárva, Zsóka. És most írja oda, kitől idéztük ezt a mondatot. Ugye, tudja. Maga mindent kell, hogy tudjon, Zsóka. Miért néz így rám? Csak nem azt akarja mondani, hogy nem tudja...

Nem, nem tudom főnök úr, nem is hallottam, tessék megkérdezni az urat, aki itt várakozik, hátha ő tudja.

Kihúzómagam és már kezdeném is, hogy halványlila gőzöm sincs, de nem mondom, ehelyett kellő tisztelettel közlöm, hogy roppant szórakozott szoktam lenni, mint például most is, furcsa mondatokat gyártok azonnal, ha van rá két percnyi időm, az imént például azt találtam ki, hogy vajon van-e Zebevényben zabigény, de a lediktált mondatról azért tudok valamit. Tudja, főnök úr, az úgy volt, hogy amikor a székelyeket elvitték a francia háborúba, tavasszal, s nyár elején minden nap lövészárkot ástak, az volt a feladatuk, ha esett az eső, ha sütött a perzselő nap, harcba nem vitték őket, de minden nap kilátásba helyezték az ütközetet, amely rájuk is vonatkozott. Eljött június, el július is, érett az aranylós búza, s a székelyek küldöttséget menesztettek a főhadiszállásra, mely küldöttségnek meghagyták, hogy adja elő a székelyek panaszát. Ez úgy hangzott, hogy nyár van, aratásnak ideje, szíveskedjenek kijelölni az ellenségnek rájuk eső részét, hogy azzal végezzenek, s mehessenek haza, Erdélybe, mert ott ilyenkor halaszthatatlan dologidő van. És még azt is mondták... Ekkor meg-

szakított a főnök és így szóló Zsókához, Zsóka, írja tovább, mindegy, hogy ki mondta azt a lediktált mondatot, a háborúban sokan vannak, mindenki mond valamit, maga csak írja azt, hogy elhangzott a francia háborúban.

A háborúban általában csakugyan sokan vannak, mindenki mond valamit, akárcsak én az imént, de hogy lódítottam, azt még Zsóka se sejti. Zsóka, akit könnyebb...

Mintha konyhában élnék napestig

Főzni nem tudok, csak teát s tojást, de azt roppant szakszerűen, vagyis otthagynom a plattenen lobogásig. Azért szeretek konyhában lenni, félfénnel ülve is jobban érzem ott magam, mint egy süppedő fotelben, valamely szalonban, ahol minden pillanatban viselkedni kell. Mert viselkedni, azt nem szeretek. Valószínűleg azért, mert nem is tudok viselkedni, legfőntebb sértegetni azt, aki a közelemben kerül. Talán mondanom sem kell, hogy e sorokat is sértegetésnek szántam, sokkal nyugodtabb a napom, ha valakit jó korán megsérthetek, ez a nyugaltság eltölti a lelkemet és kitart rendszerint egészen estig.

Említettem, hogy szeretek konyhában lenni, de csak azzal a feltétellel, hogy közben ne mosogasson senki és ne beszéljen a főzés titkairól, hanem hallgasson inkább engem, aki ha csak teheti, mindig kitalál valami meghallgatnivalót, még akkor is, ha a közelben nincs semmi különös, csak mondjuk az ablakban egy árva muskátli... Szóval szeretek konyhában üldögélni, a jó ételek szagát is szeretem, beleértve a báránypörköltet, vagy a sersistergő borjújáját is. Csak éppen arról ne beszéljen a konyhában senki, hogy miképpen nyúzták meg azt a bárányt, mely épp pörkölődik a plattenen, sem pedig a borjúról ne szóljon egy szót se, hogy az milyen kedves volt az ő göndör szőrével és sötétbarna foltjaival. Szóval ha ilyesmiről beszélnek, én azonnal kirohanok a konyhából, otthagytok csapot-papot, muskátlit, feleséget, mindent és elbujdosom egészen a szomszéd utcáig, ahol hátratett kézzel, szomorún ballagok, hogy teljen az idő, lelohadjon a mérges hangulatom, mondom, ott járkálok, mint egy bölcs, s ha csak lehet, nem is köszönök senkinek, mintha nem is látnék senkit. És olyankor csakugyan nem is látok mást, mint azt a konyhában emlegetett ártatlan bárányt, s a göndörszőrű borjút, melynek zsenge mája ott sersistereg a plattenen.

Említettem, hogy e sorokat is sértegetésnek szántam, hát íme, mi a helyzet. Az a helyzet, hogy ha bekapcsolom reggel a tévét, mert ugye, bekapcsolom, akkor legtöbbször színészek, rendezők beszélgetnek a szakma titkairól, gondolván, hogy ez kell a népnek. Vagyis nem az, hogy a nép - nevezzük nézőnek - jó elő-

adást lásson a tévében, hanem az, hogy tudja, vésse az eszébe az a szerencsétlen nép, miképpen készült egy előadás, egy jelenet, amikor nagy slamasztikába került egy színész, mivelhogy a színpadon épp akkor jött reá a hasmenés, épp néhány perccel a fellépése előtt büntette meg a forgalmista rendőr gyorshajtásért, mindegy, miért, de megbüntette, és az ő idegei éppen nem arra voltak beállítódva, hogy mindezek után ne ordítson, hanem egy könnyed “blúzt” énekeljen kedvese fülébe, szóval a népnek ezt föltétlen tudnia kell. Annak a szerencsétlen népnek tudnia kell, mert nagy bravúr ilyenkor “blúzt” énekelni és nem ordítani, vagy káromkodni. Nos, íme, így kerülök egy olyan konyhába, ahol az ártatlan bárányról és a szép bociról van szó, nem az ablakban virító muskátli-ról. Szóval a színházművészet konyhájában érzem magam majdnem minden reggel, s nem túlzok, ha azt mondom, napközben és este is, ha bekapcsolom a televíziót. Mintha konyhában élnék napestig. Ahonnan azonnal el kell bujdosnia az embernek, ha nem akar káromkodni. Én olyankor megnyomom a kikapcsoló gombot, a tévém pedig egyetértően sistereg még egy kicsit, akár a borjú zsenge mája a plattenen.

Óriási tudással rendelkezem

Legalábbis ezt mondta rólam az egyik szomszédasszony, aztán leült és folytatta:

Maga az égvilágon mindenhez ért, ezt az egész utca tudja. Én a maga helyében csodámra járnék, hogy úgy mondjam, ugye, nem a leghelyesebb ez a mondat, nem baj, azért érthető, szóval a maga helyében én fölnéznék magamra. Óriási tudással rendelkezik. Mondja, ért maga a váláshoz? Szóval nem ért. Csak annyit, mint bárki, vagyis, hogy nem jó dolog. Ennyit én is tudok, de énnekem föltétlen válnom kell, mert az uram, hogy úgy fejezzem ki magam, meghibbant. Elment az esze. Amnéziás, vagy, hogy is mondják a doktorok, alchejmerben szenved, elfelejt mindent, ami történt velünk ötven év alatt, hát meddig bírjam idegekkel, hogy újra elmeséljem neki, mi történt velünk ennyi év alatt, ki bírja ezt idegekkel? Most példának okáért egy szekrény miatt vesztünk össze, de véglegesen. Ezt már nem lehet visszacsínálni, mert ő is megkutyálta magát, s én is meg, de véglegesen, amint említettem. Hogy egy szekrény nem éri meg? Persze, hogy nem éri meg, nem erről van szó, hanem arról, hogy mondom neki, te, kár volt azon a szombaton eladni azt a szekrényt, énnekem soha semmi nem szokott sikerülni szombaton. Erre ő, ahelyett, hogy hallgatott volna, azt mondja nekem, hogy az nem szombat volt, hanem csütör-

tök. Mármint amikor azt a szekrényt eladtuk. Úgy emlékszem erre az eladásra, mintha ma lett volna. Ezerkilencszázhatvanban adtuk el egy szombati napon, mégpediglen a hetivásáron. Ott adtuk el. Erre ő azt mondja, hogy csütörtöki napon adtuk el. Éspediglen a hetivásáron. Jól van, maga azt mondja, nem ért a váláshoz, igen, de maga óriási tudással rendelkezik, legyen szíves holnapra nézze ki valamilyen kalendáriumból, hogy ezerkilencszázhatvanban szombaton volt-e a hetivásár, amire én meg mernék esküdni, vagy pediglen csütörtöki napon, amire az én alchejmeres uram merne megesküdni. Nézze ki nekem, de holnapra, mert sürgős a válás, magának ez semmi, óriási tudással rendelkezik. Ha nekem lesz igazam, akkor azonnal beadom a válást, ha pediglen neki, akkor azt majd meglátjuk.

Maga óriási tudással rendelkezik - kezdte másnap az asszony -, na, melyikünknek van igaza, nekem-e vagy az uramnak?

Csütörtök volt akkor, az urának van igaza - mondtam egyszerűen és természetesen, mintha megnéztem volna s mint aki óriási tudással rendelkezik.

Szóval csütörtök volt. Most akkor én szépen elmegyek haza, de ezt a dolgot neki meg nem mondom. Hát neki legyen igaza? Úgy látszik, manapság ebben az alchejmeres betegségben sem lehet teljesen biztos az ember...

Tilda elveszítette Japánt

Barátok voltunk régen, diákbálokba jártunk együtt, sörözgettünk, tudtunk egymásról mindent, kinek van macskája, kutyája, össze nem veszünk soha, ma épp, hogy csak köszönünk, ha találkozunk, megkérdezni se merjük, mint szokás volt, na, hogy vagy, barátom, félünk, el is mondja, hogy hogy van, hát kinek van arra ideje s idegrendszere, meghallgatni a másikat, hogy hogy van, rengeteg fontos dolgot kell intézni, a minap is kiment a fejemből egy szimpla köszönéstől, mit kell még venni, a noteszem sehol, a szemüveg otthon, kezdetem újra a napot egy szimpla köszönés miatt, ne röhögjete rajtam, majd ti is megvénültök s úgy jártok, mint Tilda, ki elveszítette Japánt, amíg a helyén ült a padban, nyújtotta kezét a mi Tildánk, hogy ő meg tudja mutatni a térképen, egyedül ő jelentkezett, hogy meg tudja mutatni, de amíg elvette a pálcát, hogy azzal megmutassa, odalett Japán, eltűnt szépen, mintha ott sem lett volna, ő pedig csak állt szipogva a tábla előtt, micsoda szégyen, csak úgy elveszíteni Japánt, pedig az előbb még megvolt, szóval ma épp, hogy csak köszönünk, ha találkozunk, megkérdezni se merjük, mint szokás volt, na, hogy vagy barátom, félünk, el is mondja, hogy hogy van, hát kinek van arra ideje, rengeteg

fontos dolgot kell intézni, a minap is kiment a fejemből egy szimpla köszönéstől, kezdhetem újra a napot, úgy járok, mint Tilda, ki elveszítette Japánt.

Visszafelé én vezetek

Kezdő autóvezető feleségek szokták ezt mondani, amikor szemmel láthatóan gondtalanul lehet közlekedni, az úton kevés az autó, amikor úgy néz ki, hogy semmi akadálya annak, hogy a sofőrséget gyakorolhassa az asszony. Mondom én.

De azt is mondom azonnal, hogy ez a mondat tudomásom szerint még nem hangzott el országok, népek sorsát meghatározó államfők szájából. Hogy ők visszafelé vezetnék.

Az szerintük ki van zárva. Az államférfiak általában, ha nem is kizárólagosan, meg vannak győződve arról, hogy ők mindig előre viszik országaik dolgait, népük sorsát. Ha pedig erről nincsenek meggyőződve, mert a helyzet nem ezt mutatja, hanem az ellenkezőjét, ők akkor is azt mondják, hogy jófelé vezetnek, nem pedig visszafelé. Ez szerintem az ő egyik fő tulajdonságuk.

Kézenfekvőnek tűnik az a következtetésem, hogy a kezdő autóvezető feleségektől, pontosabban a nőktől tanulták a hatalmasságok a visszafelé való vezetést. Hogy tőlem nem tanulták, arra mérget lehet venni, mert én még a közeliükben sem voltam soha, beszélő viszonyban sem voltam hatalmasságokkal, hacsak a feleségemet nem tekintem hatalmasságnak. Na, azért egy pillanatra itt meg is állhatunk, mert úgy érzem, kissé elhajítottam a súlykot a feleségemmel kapcsolatosan. Sőt, ha nem érzem úgy, akkor is kénytelen vagyok itt egy pillanatra megállni, mert könnyen előfordulhat, hogy azt mondja az asszony e sorokat olvasván, hogy őt mi jögon keverem bele a fogalmazványaimba? Mi jögon? Nincs egyéb dolgom a világon? Nincs egyéb betegségem például, amikről írogathatnék napestig, hisz állandóan csak jajgatok, panaszkodom. Még ki sem kelek az ágyból, máris azt hallja, hogy jaj, hogy fáj itt, jaj, hogy fáj amott, döntsem el már egyszer, hol fáj, ne keverjem össze betegségeimet, mert nincs orvos a földön, aki el tudna igazodni az én betegségeimen. Még a teáim fajtáját illetően sem tud senki eligazodni, nemhogy a betegségeimen.

El kell ismernem, ezekben a dolgokban neki igaza lenne. Lenne, mondom, ha elolvasná irományaimat. Remélem, nem olvassa el. A súlykot ugye, itt is elhajítottam, mert mi az, hogy remélem? Ilyesmiket remélek, nem azt kell remélni, ameddig él az ember, hogy boldogabban, békességesebben éljen, mint eddig? Azt remélem, hogy nem olvassa el, ha véletlenül épp úgy adódik, hogy

el akarja olvasni? Most megint a sulyokra gondolok, amit állandóan el szoktam hajítani, ha megszólalok. Miféle beszéd az, hogy ha úgy adódik? Érdekes, mindig olyankor szólalok meg, amikor vezetek. Vagy úgy tűnik nekem, hogy én vezetek. Mert ugye, visszafelé nem én vezetek. Ki sem merem ejteni a számon, ki vezet visszafelé. Még véletlenül sem merem kiejteni. A hatalmasságok az ilyesmit nem szeretik.

Egyhangúlag, hogy biztos legyen

Gondoltam, fogom magam, egy füzetet és plajbászt, s így, hármásban elindulunk aláírást gyűjteni. Végigjáróm a városokat, falvakat, házakat, bemutakozom mindenkinek, s ahol meghallgatnak, elmondom, micsoda nemes cél vezérel engem. És átnyújtom a füzetet, a plajbászt, hogy aláírják nevüket az emberek. Mondanom sem kell, ezt az ötletet elvettem, mondhatnám úgy is, csírájában fojtottam el, mert arra gondoltam, ha akarnak, mindenképpen találnak hamis aláírásokat, akik erre illetékesek. Leültem hát szépen, vettem a füzetet és a plajbászt, s elkezdtem gyűjteni az aláírást egyedül. Nem volt nehéz dolgom, mert a saját aláírásomat gyűjtöttem, vagyis írtam egyiket a másik alá, úgy, hogy néhány nap alatt sikerült annyit írnom, amennyi már talán fölösleges is volt. E szép munka után úgy döntöttem, meghívom magam egy kiadós beszélgetésre. Mondjuk egy csöndes kocsnába, kávézóba, akárhová, ahol nyugodtan elbeszélgethetek magammal jövőbeli terveimről. Mert azokból nékem nagyon sok van. Már az első féldeci után reá kellett jönnöm, hogy némelyik fölvetődött témában nem értek egyet magammal. Mi több, véleményem homlokegyenest ellenkezik más véleményeimmel. Mert azokból is nékem nagyon sok van. Aztán arra gondoltam, az a sok beszéd sem jó, legalábbis a sok beszédből szoktak a nagyobb bajok előjönni, legjobban ha nem teketóriázom, megalakítok egy saját szövetséget, magánegyesületet, saját frakciót, vagy valami ilyesmit, aminek egyszerű és könnyen kiejthető neve van. Amit skandálni is tudnak majd a népi tömegek, elől a zászlóval. Olyan nevet, amelyet büszkén szájára vehet minden becsületes ember, még akkor is, ha nem tudja megfejtetni, mi annak a névnek a jelentése. Azt mondanom sem kell, hogy mindezt azért találtam ki, hogy annak a szövetségnek, magánegyesületnek, frakciónak én legyek a vezetője. Hát azért kínlódtam napokon át annyi aláírással, hogy más legyen a vezetője? Szóval az biztos, hogy én leszek, így döntöttem magamban egy titkos szavazáson, ahol csak én voltam jelen. És azt is eldöntöttem, hogy erre a főemelő tisztségre önmagamot én fogom jelölni, s nyomban meg is választom magam. Mégpedig

egyhangúlag, hogy biztos legyen. Terveim szerint már csak azt kellett kitalálnom, milyen legyen a beiktató ünnepest. Pompás vagy egyszerű. És azt, hogy kiket hívjak meg a nagy eseményre. Végül abban egyeztem meg magammal, hogy egymagamban ünneplek, ebből nem lesz pletyka, félremagyarázás, sa-többi. Sőt, a zongorán való közreműködést sem bízom másra, saját magam fogok közreműködni. Csak az az egy probléma maradt megoldatlanul, hogy nem tudok zongorán játszani.

A tű foka

Bizony, amint az évek szaporodnak, mintha fogyna, egyre fogyna, zsugorod-na a tű foka. Be kell fűzni a cérnát, csak kínlódik az ember, valamiért egyre nehezebb. Egy ideig a pápaszemet hibáztatjuk, a dioptriákat, aztán csak azon kapjuk magunkat, hogy reszket a kezünk. Ki tudja, miért reszket? Lehet, azért, mert frontátvonulás van. A rádió is bementa. De az már rég volt, amikor be-mondta, túlságosan sokáig tart ez a frontátvonulás... Nehezen törődik bele az ember a nyilvánvaló helyzetbe: öregszik.

Hogy telik az idő, hogy telik, Istenem, de a cérnát, azt azért be kell fűzni, akkor is, ha már nem látjuk a tű fokát. Talán ez a makacsság élteti olykor az embert. Legalábbis lelkileg. Ameddig a cérnát be tudjuk fűzni, ameddig min-denképpen be akarjuk fűzni, addig nincs nagy baj.

Okos írónk valahogy így mondta: a tű foka a mű oka. Nem tudhatom, milyen műre gondolt a mi okos írónk, de bizonyos, hogy egy idő után a cérna befűzése is nagy dolog. Ha nem is mű, de nagy művelet.

Doktorálni tudnék idegességből

Egyébként végül is mindegy, hogy a Duna mentén, vagy valamilyen ideológia mentén járunk, sétánk arról szól, amiről egyébként végül is teljesen mindegy, hiszen miről szóljon, ha nem arról, amit naponta, percenkint hall a rádióból az ember, ha nem hallom, nem hiszem el, hogy végül is miről beszél a rá-dióban, aki megszólal, egyébként, végül is a világjelenség is arról szól, hogy egyébként teljesen mindegy, csak mondja mindenki a magáét, legalább nem kell odafigyelnünk, végül is minek figyelnénk oda, mikor egyébként egy meg-szólalás mentén is ott van végül is az egyébként, nem hiszem el, hogy teljesen

főlöslgesen teszi ki a lelkét Diurnus, a mi régi, jó Bodor Pálunk, figyelmeztetvén bennünket arra, hogy egyelőre az nem ugyanaz, mint az egyelőre, ma mégis halloom ezt a rádióból, hogy én milyen ideges lettem, doktorálni tudnék idegességéből, hát nektek teljesen hiába beszél az ember, végül is pont ott vagytok, ahol egyébként voltatok, mondták nektek emeregyszer, nem volt elég, mondták emerkétszer, hát ennyi a szavak ereje, nem hiszem el, ha nem hallom, egyébként végül is mindegy, minek a mentén, s miről szól ez az egész, de ideges lettem, doktorálni tudnék azonnal idegességéből, hát hiába beszél nektek az ember?

Egyébként végül is minek a mentén szólok bele én abba, hogy ti miként beszéltek?

Anyám hatalomra tör

Egyedül van, mint az ujjam, van úgy, hogy bottal jár, de azt csupán divatból teszi, mert el szokta hagyni valahol mindig azt a botot, nincs szüksége rá, legföntebb olyankor, ha valamire rá akar mutatni vele, mondjuk a tyúkjára, szomszédjára, vagy egy világméretű problémára. Olyankor bottal mutat rá arra, amit kiszemelt magának, hogy hatásosabb legyen. Valósággal diplomáciai nyomást gyakorol a botjával, például most csak belepiszkált a frissen hullott hóba, nem szólt semmit, de úgy piszkálta, hogy Magyarai, a szomszéd megértette a piszkálási üzenetet, s megnyugtatta anyámat, ne búsuljon Emma néni, elseprem a havat, mihelyt az időm engedi... Szóval az a helyzet, hogy diplomatikusan jár el anyám minden olyan ügyben, amit egy-két egyenes szóval nem lehet elintézni. Megtanulta. Azt is megtanulta, hogy fönttartással, mondhatnám kétkedéssel fogadjon minden ajánlatot, midőn a saját érdekében rá akarják venni valamire. Olyankor diplomáciai fogással hártja el magától a nyilvánvaló átveréseket. Most például roppant gyanús neki, hogy elkezdtek védelmezni az ő érdekeit. Úgy látszik, az a tapasztalata - így, kilencvenen felül -, hogy akik ezt hangoztatják, nem az ő, hanem inkább a saját érdekeiket védelmezik. Anyám ezen könnyen túlteszi magát, nem csodálkozik, az ő korában az ember általában nem szokott oly nagyon csodálkozni, sem tapsikolni.

Anyámmal most más baj van. Sokkal nagyobb baj, mint gondolnánk. Anyám hatalomra tör. Ezt ugyan én nem láttam rajta, nem viselkedik furcsábban, mint eddig, de meg vagyok győződve, hogy hatalomra tör. Nem magamtól jöttem én erre rá - anyám annál diplomatikusabb teremtés, hogy könnyen el lehessen igazodni rajta. Onnan tudom, hogy olvastam az újságban.

Azt olvastam - bár nem épp ezekkel a szavakkal írták -, hogy aki másként vélekedik, az most hatalomra tör. Nyilvánvaló, hogy anyámat sem hagyták ki a számításukból, akik ezt írták, mert valahogyan mégis kiderült róla, hogy másképpen gondolkodik, sőt másképpen is vélekedik. Majdnem elfelejtettem, az újság feddőleg ír anyámról, mondván, hogy hatalomra tör, pedig nincs neki alternatívája.

Hát az nincs neki. Nem is volt alternatívája soha.

Nem volt ideje beszerezni.

Malacokat nevelt mindig, gyermekeket, ilyesmi. Alternatívákról nem volt szó eddig a családban, még akkor sem, amikor sötét felhők gyülekeztek a falu fölött, márpedig sokszor gyülekeztek. Az alternatívákat anyám kifejejtette a számításból, most pedig nézheti magát - az újság szerint -, ott áll az udvaron egy fuvintás alternatíva nélkül. De az ő korában még ez sem volna főbenjáró bűn, ha nincs, hát nincs alternatíva. Az viszont már megbocsájthatatlan bűn, hogy anyám mégis hatalomra tör, szerényebben szólva: másképpen vélekedik.

Apám durcás titkárnöje

Mindig baj volt a nőekkel. A titkárnőkkel különösen. Még elképzelní is szörnyűség, mekkora gondban lenne apám, ha élne, s most kellene indulnia a frontra. Már mint Brüsszelbe. Mert ugye, most ott van a front. Oda költözött. Ott harcolnak a derék hazafiak országaikért, nemzeteikért, egész Európáért. Ott küzdenek. Nem Szibériában, ahol apám legutóbb küzdött, teljesen fölöslegesen. Mert úgy jött vissza arról a harcterről, vesztesen, rongyosan, megalázva és szégyenkezve, mint a kis Napóleon Borogyino után.

Nagy gondban lenne most apám, ha Brüsszelbe kellene indulnia, csupán a titkárnöje kiválasztásának dolgában is. Úgy tudom, titkárnök nélkül ma, brüsszeli hazafi harcolni se képes, annyira megváltozott a harcmodor. Törhetné a fejét, milyen titkárnököt válasszon magának, szökét-e, vagy barnát, tompa legyen-e néki az orra, vagy fitos, mihez értsen inkább, a kávéfőzéshez, vagy a telefonáláshoz. Ha Szibériába indulna ismét, akkor könnyebb lenne a dolga. Akkor föltenné néki a kérdést, hajlandó-e véle gyalogszerrel elsétálni Székelykeresztúr központjából a Gyergyói havasokba, pontosabban a tölgyesi hegyekbe. Zuhogó esőben és sárban. Ha igen, akkor jó. Megnyugtatná, nem kell néki cipelnie semmit. Ő magával viszi a harctérre indulók teljes felszerelését, a derekára szerelt hadiásótól a felgöngyöltött pokrócig. És megnyugtatná afelől is, hogy ha majd reájuk omlik az erdei föld egy bomba vagy gránát becsapódásakor,

lesz neki gondja reá, kiszabadítja, lepallja róla a földet. S a port. Csak legyen véle, nézze végig, amint újabbnál újabb lövészárkokat ás, jövőbe vetett hittel, füttyörészve. Csak éppen durcás ne legyen. Ezt előre kikötné apám, durcás titkárnök nem kell neki. Olyan kell, aki szó nélkül nyálazza meg neki a tintaceruza végét, amikor ő levelet ír a frontról anyámnak. Aki nem panaszkodik, ha a tintaceruza összemaszatolja ajakán a friss rúzszt, meg más, efféle semmiség miatt. Aki akkor se panaszkodik, amikor beáll a szibériai tél, s a hőmérő higanyszála valahol ott jár a harminc és negyven fok körül. Mindegy, hol jár, nem kell azt nézni, különben se lehet látni szinte semmit a szemöldökükre fagyott zúzmara miatt. Szóval, durcás titkárnök nem kellene apámnak, ez bizonyos. Különben lehetne akármilyen, csak épp durcás ne legyen.

Mindig baj volt a nőekkel.

Ha most apámnak Brüsszelbe kellene mennie, harcolni persze, nemes ügyekért, titkárnöknek először is jó hazafias érzelmű hölgyet illene kiszemelnie. Mert apám az volt, jó hazafi. Ezt az állításomat azzal is meg tudnám támasztani, hogy apám nem várta meg, hogy őt megválasszák, mondjuk közkatonának, s csak azután ment a frontra harcolni. Minden választás nélkül elindult a harcra. Amikor hívta őt a haza. Odahagyott marhát, ekét, boronát, gyülekezetet, családot és szomszédokat, minden mandátum nélkül. Csak úgy, hazafiságból. És persze, muszájból is. Ezt nem szabad tagadni. Nem lenne szép.

De maradjunk a nőknél. Honnan lehetne ma jó, hazafias titkárnököt előkeríteni, akinek az érzelmeibe nem a divat tette be legelőbb a lábát, hanem a tiszta hazafiság? Aki ha a kezébe vesz egy fénylő gémkapcsot, azt úgy fogja meg, mint jó katona a szépen megtisztított fegyverét? Aki nem bánik durcásan a fölhalmozódott iratsomókkal, zúgolódva, jaj, ezt is el kell még intézni? Mert egy fiatal hölgy manapság már példát se nagyon lát arra, hogy milyen egy jó hazafi. A repülőgépből kiszálló nyeszlett, nyakkendőös képviselőről nem lehet tudni, mi lakozik a lelke mélyén. Mint amiképpen ezt a pocakosról sem lehet megállapítani. Még a cipőjük is egyforma: fényes. Mindkettőnek mosolygós az orcája. A boldogságtól. Hogy itt lehet, Brüsszelben. A fronton. Hogy harcolhat érettünk. Megválasztottuk. Annyi sok más ember közül. Pont őt. Persze, tudom, lehet valaki jó hazafi, akár megválasztották, akár nem. Csak az nem világos, miképpen lehet harcolni boldogan, indulatok nélkül. Vidáman, mosolygós orcával... Én nem tudnék. Ha valaki reámló, ha a hazámat akarja elvenni, akkor én képes vagyok visszalőni. Talán. Akkor van reá okom. A puskalövést nem lehet félremagyarázni. Harcolni könnyedén, közömbösen, mosolygós ábrázattal ízléstelen dolog. És nem szép. Annak nincs értelme. Aminek nincs értelme, abból a legjobb képességű titkárnök sem tud semmi értelmes dolgot magának kivenni. Akkor honnan tanulhatná meg, miféle ember egy jó hazafi?

A titkárnókkal különösen sok baj van. Már most le merném fogadni, apámnak csakis durcás titkárnója lenne. Mászt nem is találna, hiába keresné, amerre a szem ellát. Ha Brüsszelbe kellene mennie. A frontra. Harcolni, persze. Mindannyiunkért. Csak durcás titkárnót találna. Lehetne szép, karcsú, szőke vagy barna, egy idő után elkezdene furcsán viselkedni. Amikor apám a harc hevében fölkapna az asztalról egy vastag dossziét, hogy azt mérgében kidobja az ablakon, mert véleménye szerint jogtalan követelések, vagy rágalomok vannak benne, a gyönyörű titkárnó halkán megkérdezné tőle, mégis, mit gondol, hol fogunk ma este vacsorázni? Na, ez az! Békeidőben roppant nehéz tisztességesen harcolni. Amikor a népek kint járnak a tágas tereken, nagy, lombos fák alatt muzsikálnak a kóbor zenészek, s széleskarimájú, fehér kalapban bögyösen sétálnak a kiöltözött városlakó kisasszonyok, olyankor hogy veszi ki magát, ha valaki dühében, igazságérzetből vagy hazafiságból kötegni papírral szórja tele az utakat, a fákat s az autóbuszok tetejét? Hogy veszi ki magát? Márpedig apám ezt cselekedné. Ezt, mert hozzászólt a hadi helyzetekhez. Azt hinné, most is olyan a világ, mint amilyennek eddig láta. Ahol harcolnak, ott indulatok vannak, dübörgések és csattogások, hidak röpülnek a levegőbe, falak omlanak és valósággal földindulás közeleg. Ahol harc van, ott nincs békesség, se mosolygós, se közömbös arcok nincsenek. Ezt szokta meg.

Ezért van sok baj a titkárnókkal. Egy idő után furcsán viselkednek. Durcásak lesznek, finoman, de követelődzők. Ezt a hadi helyzetet ők nem ismerik. Az ő szép, formás fejecskéjükbe a holvacsorázás kérdőjelét rajzolta bele a békeidő.

Feriforma ember

Ugye te vagy, Feri, alig ismerlek meg, már meg ne haragudj, de ilyen a vénség, most is csak a járásodról gondoltam, hogy te kell legyél, volt neked mindig egy speciális járásod, na, azt fedeztem föl most, nem az ábrázatodról jöttem rá, ki jön szembe velem, ugye, te meg sem ismeresz engem, nem is csodálkozom, sokszor járok úgy, elmegy mellettem egy régi haver, én meg hagyom, hogy menjen, különösen, ha nem emlékszem semmi közös témára, amiről beszélgethünk, mint mi most itt, ebben a szép napsütésben, szóval érdekes, hogy volt neked egy speciális járásod, már meg ne haragudj, nem valami sántításra gondolok, vagy ilyesmi, mert van, aki úgy jár az utcán, hogy valósággal dobálja a lábát, vagy hogy is mondjam, amikor megpillantottalak, mondtam is magamban, na, nézz oda, milyen feriforma ember, szóval reád ismertem azonnal a járásodról,

már meg ne haragudj, hogy főnntartalak, az a helyzet, hogy sokszor saját magamat is kontrollálom, kíváncsi vagyok a memóriámra, megállok és töröm a fejem, na, hogy is hívják ennek és ennek a feleségét, vagy valakijét, mert volt idő, amikor ismertem őket név szerint is, szóval az számít, hogy az ember ne veszítse el az emlékezőtehetségét, mert az tartja jó karban az egész szervezetét, szóval tornáztatom az agyamat az ilyesmivel, már meg ne haragudj, hogy fölismertelek a speciális járásodról, azért emlékszem én egyebekre is veled kapcsolatosan, például írtál volt szép, hercig verseket a szerelemről, telekről, még az iskoládról is írtál, annak néhány sorát most fejből tudnám idézni itt, az utcán, ebben a szép napsütésben, emlékszem, amikor legelőször olvastam, már meg ne haragudj, de arra gondoltam, kimásoltad valamilyen könyvből, olyan furcsa volt akkor nekem, hogy ez a haver ilyen szép, hercig verset tud írni, hát hogy lehet az, hogy csak nekifog valaki, mint például te, aki haver voltál és egyszerűen ír egy szép, hercig verset, mondom, most is tudnám idézni fejből, ez nagy dolog, nagyon nagy dolog, hogy annyi év után is emlékszem a soraidra, mert vannak nagy költők, akkorák, hogy tele van velük minden lexikon, de nem tudnék fejből idézni tőlük egyetlen sort sem ebben a szép napsütésben, pedig még mindig jó a memóriám, s a meglátásom is jó kell hogy legyen, ha már megismertelek a járásodról, szóval van neked egy speciális járásod, csak azt nem tudom, ír-sz-e mostanában szép, hercig verseket, mint régen, szóval olyant, ami megcsapja az embert, s ottmarad végleg az emlékezetében, már meg ne haragudj, olyan feriforma verset...

Legyetek csöndben

Legyetek csöndben, most verset írok. Tíz évben egyszer írok verset, legalább most legyetek csöndben. Az első sor már meg is van, mondhatom, szép. Így hangzik:

Tél van, de tavasz jó, s ha élek még, pillantásomba ütköznek majd a legelső fecskék.

Ilyent csak én tudok írni. Tíz évben egyszer. Csak egy kicsit legyetek csöndben, hátha eszembe jut még valami...

Hát igen! Itt egy feljelentési ügy. Tele van az újság, hogy na, ugye, ő is. Szóval az a helyzet, hogy jelentett. Olvasom, azt jelentette a biztonsági embereknek, hogy nem érzi jól magát valaki, nehezen él és ideges, tenni szeretne valamit az emberiségért, de nincs módja rá. Satöbbi.

A hatóságoknak jelenti, nem a rücsi impegátnak, ha egyáltalán létezik rücsi

impegát... Hatóság, az létezett. Hatóság mindig létezett. Akinek jelentett, ropant furcsa hatóság volt. Elvárta, hogy jelentsék neki, ha valaki rosszul érzi magát, viszont nem szerette, ha valaki rosszul érezte magát. Az ideges, szomorú embert képes volt hasbarúgni, hogy finoman fogalmazzak. És képes volt ez a hatóság ennél sokkal nagyobb bűnöket is elkövetni.

Apám, amikor hazakerült az orosz hadifogságból, azt mondta: fiam, a történelmet meg lehet ismerni a járásáról. Ahogyan eddig jött, úgy megy tovább ezután is. Apám asztalos volt, nem politológus.

Szóval az a helyzet, hogy jelentett. Ma nem divat jelenteni. Ma kit érdekel, hogyan érzem magam? Jelentett - mondják. Persze. De oly szépen tette, nehogy egy hajszála is meggömbölyjön miatta annak, akiről jelentett. Ha ma jelentené rólunk, hogy szomorúak vagyunk, a hatóság mit szólna hozzá? Talán azt, hogy uram, maga nem normális, vagy egyszerűen viccel. Nem tudja, száz bank hány tonna megapixel? Most pedig legyetek csöndben...

Tekintettel arra,

hogy váratlanul furcsa, fekete szőrszálak nőttek ki a fülemből, ennek ellenére a világon mindenütt hasbarúgják és fejbeverik a tüntetőket, tekintettel arra, hogy boldog újesztendőt kívántam mindenkinek, előjöttek újra a multikauzális betegségeim, kivéve azokat, amelyekhez ragaszkodtam, tekintettel arra, hogy globalizálni akarják azt a fölöttébb nehéz műveletet, amit hátvakarásnak szokás nevezni, tekintettel arra, hogy bár nem hiszek a horoszkópban, mégis megdrágult a cipőfűző, persze, a dugóhúzó és a só is, tekintettel arra, hogy okos ember kétszer nem botlik bele ugyanabba a kőbe, én pedig valósággal keresem azokat a köveket, amelyekbe már belebotlottam, mégis okosnak tartom magam, szóval tekintettel egy csomó furcsa jelenségre, azt kell mondanom, hogy nem szabad túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítani semminek, talán csak annak, hogy merről fúj a temetői szél.

Locsogás, könnyedén

Kikötőben szeretnék lenni most - kocsmában, persze -, valahol egy déli kikötőben, hol hallgatag matrózok üldögélnek révedezve, kagylók és moszatok szagát hozza a szél, ott szeretnék lenni most, valahol délen, ahol már közel a

messziség, s akár az ötletek, olykor fölbukkannak a szigetek. Istenem, hol vannak azok a szép, estébe nyúló délutánok, amikor teljesen mindegy, hogy hány az óra, szerda van-e, vagy péntek, ahol csak úgy elpereg az idő, akár a homok, vagy mint az élet, ahol az ember megbecsüli a pillanatot, hisz nyilvánvaló, hogy csak a pillanat örök, ezt maga a végtelennek tűnő tenger is jól ismeri, ezért is hánykolódik, s ha lecsöndesül, a mélyben akkor is ott feszül valami nagy-nagy nyugalanság. Jól tudom, mindez csak locsogás, játék a szavakkal, reggeli torna fogalmazásból, olyan, mint mikor az ember önmagával sakkozik, vagy csak úgy elindul sétálni, mindegy, hogy merre s meddig, csak jár-kél erre-arra, csak megy a menésért, amiként azt egy költő mondja, persze, ez a költő nagyon jól mondja, mert úgyis kell menni, csupán a menésért, nem jó, ha az ember mindig csak oda megy, ahová föltétlen mennie kell, szóval a kényszerű menés nem jó. Most úgy tesz, mint aki tudja, mi a jó és mi a nem jó. Az sem jó, ha az ember úgy tesz, mint aki tudja.

Akár a pásztorok

Már nem igazítok magamon. Maradok így, ahogyan vagyok. Elég az nékem változásból, amit az idő hoz magával, tanulni sem akarok senkitől semmit, hisz bölcs vagyok már, akár a pásztorok, példát sem akarok venni mások tetteiből, épp elég a magam példája magamnak, annyiszor botlottam, annyiszor vétettem s döntöttem hibásan, annyiszor szereztem magamnak megbánnivalót, amit soha meg nem bántam, legjobb tehát, ha maradok így, hadd igyekezzenek, tartsanak beszédet a raccsolók és dadogók, daloljanak a botfűlűek, már nem igazítok magamon, maradok így, s ha lehet, másokon sem próbálok igazítani, így hagyom a világot, ahogy van, úgy is találtam, amikor megszülettem, ahogyan volt, nincs tartozásunk tehát, ez így majdnem becsületes. Azért mondom, hogy majdnem, mert úgy emlékszem, volt valami elvárónivalónk egymással szemben, például mellőzni kellett volna a sok hasbarúgást - átvitt értelemben, peresze -, s a világ is joggal elvárta volna tőlem, hogy ne szidjam minduntalan a természetét, a szokásait, egy kis alázatot bizonyosan elvárt tőlem, s azt is, hogy ne foglalkozzam a megváltással, mert nem akart megváltódni. Ez immár teljesen bizonyos.

Szöges ellentétben

Időnként mesterséget változtatok. Most például úgy döntöttem, Istent játszom, s úgy teszek, mint aki törődik a világgal. Pókokat tűrök meg házamban, éjnek idején kiállok, s elnézem, mi mindent teremtettem. Karba tett kézzel állok, s büszke vagyok a fákra, az őszi ködökre s a csöndre. Mind én teremtettem.

Aztán eszembe jutnak isteni gyarlóságaim. Mert bizony, sok mindent elsietem, s be kell ismernem, csak úgy összecsaptam az egész teremtést. Itt van például egy semmiség: az élet. Hát dideregnek az élők, amíg élnek és meghalnak az élők és nem is tudom, mivégre teremtettem őket. Lehet, csupán játékos kedvemben találtam ki az egészset, pedig tudhattam volna, az étellel nem szabad játszani, tudhattam volna, hisz mindent tudok, azért vagyok Isten, egyetlen hajszál sem görbülhet meg az én tudtom nélkül, így hát szöges ellentétben vagyok saját magammal, akár egy gyarló ember, aki időnként mesterséget változtat, s kiáll éjnek idején a csillagok alá, hogy számbavegye tévedéseit.

Molekula a lerben

Egy tudós ember s egy művész vitakozott egymással jelenlétemben. Épp arról volt szó, hogy más íze van a mikrohullámú sütőben melegített ételnek, mint annak, amit lerben készítenek el. A tudós szerint teljesen mindegy, mikróban melegítjük-e, vagy lerben, a művész szerint nem mindegy. Már untam az egészset, amikor a művész, érveiből kifogyva így szólt: rendben van, próbáljuk ki. Vegyünk egy molekulát és tegyük be a lerbe.

Molekula a lerben...

Ilyen mondat csak művész fejében születik meg, tudóséban aligha. Mert a tudós mérlegel, számol, következtetéseket von le, nem dobálózik a szavakkal. Szóval: molekula a lerben. Magam is sejtem, hogy ez képtelenség, mert voltképpen a ler is csupa molekulából áll, minek beléje tenni még egy molekulát... Hanem ez a képtelenség, ez a kézzelfoghatóan tudománytalan mondat mégis oly képszerű, plasztikus, úgy is mondhatnám, művészi, hogy alkotásnak is nevezhetném. Képtelenségből a tudós logikusan nem tud levezetni egy tételt, ilyesmire nem is vállalkozik, a művész viszont könnyűszerrel tud valami újat alkotni belőle. Ez az új pedig maga a művészi kép. Valahol itt kell keresgelnünk, ha azt szeretnők meghatározni, mi a tudomány és mi a művészet lényege.

Kiállítás

Csak úgy beállítottam egy kiállításra. Megnyitó beszédekben azt hangsúlyozták, hogy a művész legnagyobb érdeme az önkifejezés. Pontosabban az, hogy az alkotó minden munkájába belevitte a saját életét, satöbbi.

Nézegetem a képeket. Igazuk van a megnyitó beszédeknek: ez a művész nem valami szép dolgot akart létrehozni, hanem saját magát szeretne volna képei által kifejezni. A képeket nézve az a benyomásom, hogy ennek a művésznek eléggé silány, érdektelen, szürke, unalmas, mondhatnám, átlagos élete volt, s azt ki is fejezte becsülettel, a művészet általa vélt eszközeivel.

Ez a jelenség mostanában egyre gyakrabban bukkan fel az irodalomban is.

Síkraszállok

Ha egy politikus háromszor mondja el ugyanazt, mert semmi új nem jut eszébe, akkor a rádióban azt halljuk róla, hogy síkraszállt. Lényegét tekintve a síkraszállás nem egyéb, mint nyomatékos ismétlése valaminek, mindegy, hogy minek, vagyis makacs hajtogatása ugyanannak az eszmének vagy téveszmének. Attól függ, mi van abban a beszédben. Általában nem az eszme jelenlétét szokás keresni némely politikus beszédében, hanem azt, hogy valamit erőteljesen, hangsúlyozottan, ismételten mond-e, vagy nem. Ha igen, akkor ő síkraszáll. Most pedig lépünk egyet: ha egy nem politikus többször elmondja ugyanazt, akkor nem azt állítják róla, hogy síkraszállt, hanem azt, hogy kihagy az emlékezőtehetsége, röviden: meghibbant. De léphetünk mást is: ha egy hadügyminiszter peckesen végigsétál a díszszázad előtt, azt szokták mondani róla, hogy ellépett a díszszázad előtt. Szóval ellép a hadügyminiszter. Ellép. Ez így elegánsabb, fontosabb, hivatalosabb, mint ha csak azt mondtuk volna, hogy végigsétált. Most az a kérdés, hogy ebből a két egyszerű példából milyen következtetést vonjunk le. Azt-e, hogy a politikus nem olyan ember, mint mi, hanem külön, tiszteletreméltóbb, magasabbrendűbb, vagy azt, hogy mi vagyunk talpnyalók, hízalgók, szolgalelkűek, hiszen mi emeljük ki őt a köznapi-ság szűrkeségéből a reája aggatott jelzőinkkel. Sok politikus azért lett politikus, mert szereti, ha őt fölemelik, vagy reászorul arra, hogy mások fölemeljék. Egyszerűen azért, mert a saját erejéből nem tudna fölemelkedni. Ezért viseli el, sőt, elvárja, hogy az ő cselekedetét fennköltebb jelzőkkel illessük, mint a magunk cselekedetét. Valósággal imádják, ha azt mondjuk róla: síkraszállt, valamit le-

szögezett, úgy fogalmazott, reményét fejezte ki, hangot adott, vagy amint már említettem, ellépett...

Most veszem észre, hogy ha még ismétlem eszme-futtatásomat, magam is sík-raszállok. Vagyis meghibbantam.

Szempont

Az embereket a magam szempontjából két csoportra szoktam osztani. Olyanokra, akik ismernek engem és olyanokra, akik nem ismernek. A második csoportba tartozók, vagyis akik nem ismernek, föltehetőleg nagyobb számban vannak, kényelmi megfontolásból ezért nem is foglalkozom velük. Maradjunk tehát azoknál, akik ismernek engem. Nos, kedves ismerőseim, nem is sejtitek, hogy ismét besoroltak titeket egy csoportba, mintha nem volnátok már számtalan kategóriába besorolva. Én soroltalak be titeket épp ezekkel a sorokkal... Úgy látszik, bennem is van valami abból a mániából, ami az emberek egy részében megvan: a szervezési mániáról van szó.

Bizonyos szempontból ugyanis az embereket két csoportra lehet osztani. Olyanokra, akik szeretnek szervezni és olyanokra, akik nem szeretnek... Ezúttal föltehetőleg az első csoportbéliek vannak többen, vagyis azok, akik szeretnek szervezni, beosztani, besorolni, satöbbi. Ők azok, akik minden tőlük telhetőt megszerveznek: egyesületeket, találkozókat, eszmecsereket, közös kirándulást, bálakat, diplomáciai testületet, államot, fehérneműk hónapját, satöbbi. Ez a világ úgy meg van szervezve, hogy ember legyen a talpán, aki el tud igazodni benne. Attól függ minden, hogy a dolgokat milyen szempontból nézzük. Meglehet, nem is a dolgok a fontosak, hanem a szempont.

Állítólag kezdetben vala az Ige. Föltételezhetjük, hogy a szempontot az Ige sem nélkülözhetette, így hát egy kis nagyképűséggel azt is mondhatnók, hogy kezdetben vala a Szempont.

Tatárjárás egy falevélen

Ültem a meggyfa árnyékában, szép nyári délután volt, épp azon morfondíroztam, milyen jó, hogy nem történik semmi különös az udvarunkon, csak néhány ideszokott madár szolt át a társának, jelezvén, hogy minden rendben, az öreg nyugodtan üldögél megszokott helyén, kedvükre kutathatnak a poroló

tetején, ágakon, csatornán, kifeszített spárgán, ültem az árnyékban, békességben, amikor szép lassan aszталomra hullott egy levél a fáról, kezembe vettem, sárga levél volt, nem olyan, mint a többiek, a még az ágakon levők, nézem, vajon miért esett le, pont ide előmbé, s látom, apró, kis pöttyök vannak rajta, barna és fekete pöttyök, pirosak is, akár himlős gyermekeken, hát igen, ide szállt, hogy jelezze, bajban van, beteg, előfordul az ilyesmi, mondom magamban, persze, hogy előfordul - a levelekkel is, hogy magamról most ne szóljak, a bajok csak úgy jönnek, semmit sem lehet előre kiszámítani, főleg azt, hogy honnan s miért jönnek a bajok, természetesnek vettem, hogy ez a falevél is bajban van, sokat nem törődtem véle, de másnap két-három sárga levél is lehullott, megnéztem azokat is tüzetesen, a pöttyökön kívül más bajukat is fölfedeztem, össze voltak kissé zsugorodva, akárcsak én, amikor nagyon fájt a gyomrom, hát persze, jár így az ember is, összezsugorodtam én is, akár a szalonnabőr, ha pirítják, csak természetes, hogy jönnek a bajok, mondtam magamban, nem lehet sose tudni, honnan, s miért jönnek a bajok, sokat nem törődtem velük, de néhány nap múlva már egész kosárra való beteg levél hullt le a meggyfáról, megvizsgáltam a fát is, hát száradnak le a vékony ágai, rohantam, hívtam a permetezőt, befújta a fát, annak összes ágát, befújta az orgonafát, s a fiatal bürköt is, nehogy elterjedjen a betegség, soha nem lehet tudni, mondta a permetező, soha nem lehet tudni, honnan jönnek, honnan támadnak ezek a pusztító bacillusok, vagy vírusok, vagy férgek, így mondta a permetező, soha nem lehet tudni, csak azt lehet tudni, hogy rengeteg ismeretlen módszerük van ezeknek a kórokozónak, rengeteg, azt emberi ésszel föl sem lehet fogni, mondta a permetező, miután levetette sárga kesztyűjét, persze, én ebbe nem nyugodtam bele, vettem a meszelőt, bemeszeltem a fa törzsét, magam is olyan lettem a méstől, mint egy hóember, ebbe se nyugodtam bele, könyveket bújtam amelyekben a fák betegségéről írnak, vettem a nagy lexikonokat, de a levelek hulltak, ma már a meggyfa ágai is lassan mind elszáradnak, megmondta a permetező, rengeteg ismeretlen módszerük van ezeknek a kártevőknek, valósággal tatárjárás dül a faleveleken, Julianus barát jegyezte föl a tatárok életéről: "Ékalakú csatarendjüket pedig így építik ki: minden tíz ember élén áll egy tatár, ismét minden száz ember élén egy százados. Ezt annyi fortélyossággal csinálják, hogy a megjelenő kémek se tudjanak valami módon elrejtőzni közöttük és az ütközetben lekasaboltak számát is minden késedelem nélkül meg lehet állapítani. És a különböző elemekből összegyűlt népség nem képes semmiféle hűtlenség elkövetésére sem. Mindegyik - tíz egyénből álló - csoportot különböző nyelvű és nemzetiségű egyénekből állítják össze." Erre célozhatott a permetező, bár nem idézte Julianus barát sorait, erre célozhatott, vagyis arra, hogy ezek a kártevők különbözőnyelvű és nemzetiségű egyénekből állanak össze, ezért semmiféle

permetező szer nem képes az ő titkaikat föltárni, mert ha képes lenne, akkor könnyen el lehetne bánni velük, erre célozhatott, a fortélyosságra, eszembe juthatott volna, mert megtapasztaltuk alaposan, mit jelent a fortélyosság azok részéről, akik hatalmukban képesek tartani népeket, nemzeteket, országokat, volt részünk abból, amikor kicsikarták belőlünk a hűséget, még akkor is, ha nem állt módjukban a tatár-módszer, vagyis az, hogy minden tíz ember egy hazában különbözőnyelvű és nemzetiségű legyen, még akkor is. Elég volt, hogy minden tíz ember tízféleképpen vélekedjék. Vagy minden száz ember százféleképpen! Ennyi elég volt, bevált a módszer. A tatár-módszer.

Ez jutott eszembe, most már a megszáradt ágú, lombtalan meggyfa alatt, miután végignéztam a tartárjárást egy falevélen

Hegyibeszéd egy fa tetején

Mondanom se kell, hogy ezt a hegyibeszédet én fogalmaztam meg. Ott helyben, a fa tetején. Az elképzelhetőlegényelmetlenebb helyzetben. Egyik kezemmel a rúd végébe kapaszkodtam, másikban egy összehajtott bankjegyet szorongattam. És leszóltam onnan, a magas rúd tetejéről az alatt összegyűlt tömegnek, valahogy ilyenformán:

Mindent lehet! Csak meg kell próbálni!

Aztán szépen lecsúsztam onnan, győztesnek éreztem magam, s egyben boldognak is.

Tizenegy éves voltam akkor, ezerkilencszáznegyvenhatban, a nagy szárazság idején. Nem volt semmink, csak egy Bimbó nevezetű tehenünk. Ő éltetett minket. És én őt. Fűzfalevéllal, amit naponta szedtem neki az Albapatak mellett. Férfiember kevés akadt a faluban. Aki életben maradt a háborúban, szi-bériai táborokból írt néha rövid, cenzúrázott levelezőlapot. Mondhatni gyermekek s asszonyok lakták a falut, de furcsa módon az itthon hagyott, "selejtes" férfiakból, s a máshonnan ideküldöttekből mégis össze tudott állani a helybéli hatóság. Eléggé összetakolt hatóság volt az, de azért szervezni, azt tudott. Még dobost is nevezett ki, hogy a legfrissebb utasításokat eljuttassa a néphez. Most is emlékszem a hangjára, amint elkiáltja magát: közhírré tétetik!

Május elseje előtt egy nappal azt tette közhírré ez az érces hangú dobos, hogy óriási ünnepség lesz a nagy nap tiszteletére, mégpediglen a Jakabházy kastély udvarán. Zsákbafutást, lepényevést helyezett kilátásba, s főleg azt, hogy pénzbelileg óriási jutalomban részesül az az egyén, aki megnyeri a rúdmászást. Na, gondoltam magamban, a pénz jó lesz, aki megnyeri, az az egyén csakis én lehetek, mert kevés gyermek gyakorolta nálamnál többször a fáramászást.

Egyszerűen azért, mert nem minden háznál maradt tehén, akinek fűzfalevelet kellett volna szedni.

Másnap korán keltem, siettem az esemény színhelyére, hogy lássam, mit kell majd nekem meghódítani. Ott feküdt a földön az erdőből frissen hazahozott hosszú, egyenes, sugárnövésű nyers fa, hatósági emberek vették körül és tanakodtak. Azt tárgyalták, miképpen lehetne elérni, hogy azt a bankjegyet, amit a tetejébe föltűznek egy szeggel, ne lehessen elérni. Kitalálták, hogy a fát meg kell hámozni, ne legyen kérge, úgy csúszosabb, nincs amibe belekapaszkodni. Azonnal meg is hámozták. Valakinek az az ötlete támadt, hogy ha jól be is szappanozzák, akkor arra lehetetlenség bárkinek is fölmászni. És az is a főcél, ne jusson ahhoz a pénzhez senki, mert eléggé tetemes összegről van szó, nehogy véletlenül azt egy hitvány gyermek csak úgy zsebrevágja ezekben a nehéz időkben. Amikor még az új világrend is alig áll a lábán. Amikor a beigért, szép jövőre kell gondolni, nem pedig a pénzre.

A jövőt féltették tőlem, midőn azt a hosszú rudat nagy igyekezettel szappanozták. Magát a jövődőt féltették tőlem.

Amikor ott állt a rúd, vastagabbik vége földbe ásva, szappantól fényesen, csípőre tett kézzel megállt mellette egy hatósági ember és azt mondta, na, van-e kedve valakinek a följutást kipróbálni. Csak bátran, bátran, mondta. Jelentkeztek is lelkes legények, gyermekek, próbálgatták, de egy-két méternél magasabbra nem jutott senki. Reám került a sor és ma sem tudom megmagyarázni, miképpen, de olyan könnyedén másztam fel arra a magas rúdra, mintha már százszor sikerült volna. A szeget is ki tudtam húzni, amivel a bankjegy volt odaerősítve. Azt ledobtam, s a pénzt föltartva elmondtam az én hegyibeszédemet, hogy nyomatékot s jelentőséget adjak annak, amit véghezvittem, mindenki szemeláttára.

Hegyibeszédnek azért nevezem, amit akkor onnan, fentről mondtam, mert úgy ítélem meg, az a pár biztató szó azok közé hullott, akiknek a legnagyobb szüksége volt a biztatásra azokban a nehéz időkben, amikor az új világrend még jóformán meg se tudott állani a lábán és a beigért szép jövődőt is átláthatatlan homályosság vette körül. Mindent lehet, csak meg kell próbálni! Ezek a szavak akkor hasonlatosak voltak a megváltás-ügyben elhangzott szavakhoz.

Amint szépen lecsúsztam a rúdról, amikor már győztesnek éreztem magam, s talán boldognak is, akkor ért engem életem legnagyobb csalódása. Mert engem körülvettek azok a hatósági emberek, és nem csodálkozással vettek körül, hanem azzal a követeléssel, hogy a bankjegyet pedig adjam vissza nekik, de azonnal, mert az én rúdmászásom nem érvényes. Volt, aki még ennél is pontosabban fogalmazott. Azt mondta, "nem hivatalos keretek között" másztam föl a rúdra, az ünnepségre csak délután kerül sor. Hogy most másztam föl,

nem délután, az az én önfejűségemnek, meggondolatlanságomnak, mohóságomnak, sőt, az éppen most megbuktatott rendszerre nagyon is jellemző pénz utáni sóvárgásomnak tulajdonítható, nem pedig a fáramászó tehetségemnek. A dobos is előkerült valahonnan, előmbe állt és azt mondta:

Hát nem kikiabáltam a tudómet a tegnapi dobolásakor? Hát nem beszéltem elég érthetően és világosan az egész falu népének? Hát nem azt doboltam ki, hogy délután lesz az ünnepség? Szóltam én egy szót is arról, hogy délelőtt is lehet fáramászni? Vagy zsákba futni? Vagy lepényt enni?

Egy félig-meddig rokkant, idősebb ember félve jegyezte meg, hogy ő hallotta, amikor elkészültek a rúd fölállításával, valaki direkt biztatta a fiatalságot, próbálja ki, aki akarja, lássuk, föl lehet-é hágni a tetejére...

Éppen maguk biztatták a fiatalokat – mondta.

Egy idegenből jött hatósági ember közbeszólt: – Az csak vicc volt, hogy is képzeli valaki, törvényes keretek nélkül pénzhez jutni? A törvényes keret ma a legeslegfontosabb tényező. Ez az új rendszer megmozdíthatatlan alapja. Ez tézis, emberek, tézis. Le van fektetve a jövőendő könyvében. De úgy látom, maguk azt sem tudják, mi az a tézis... Hogy én kik közé kerültem...

Valaki, ha jól emlékszem, éppen az a vezetőségi tag, aki a dobost kijelölte, meg is fenyegetett. Azzal, hogy az semmi, ha most visszaadom a bankjegyet. Aki annak a rúdnak a tetejéről azt levette, hát tegye is vissza! Másson csak föl oda még egyszer, hallja, fiatalember?

Szó se lehet róla – hallatszott valahonnan, a patak felől – szó se lehet róla! Maguk direkt beszappanozták azt a rudat, hogy ne lehessen a pénzt levenni. Abban bíztak, hogy senki nem tudja levenni. Hát ezután ne legyenek többé elbizakodva, mert elbizakodott emberekkel nem lehet a fényes jövőnket fölépíteni. Amit beígérték. Én ismerem a tézist, abban ez is benne van! A szerénység!

És az igazságosság! – toldotta meg a szomszédja, a patak felől.

Igaza van! – kiáltotta egy hang a kicsi fenyves irányából. – Igaza van! Ez is benne van a tézisekben. De egy pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy a szerénységnek is megvan a maga ideje. Hogy azt is csak bizonyos keretek között lehet gyakorolni. A törvényes keretek adják meg a társadalom alapvető rajzolatát! Szerénységgel nem lehet harcolni az osztályellenség ellen. Márpedig a most megszületett keretekben ez is benne van. A harc. Jól néznénk ki, ha a szerénységre bízónak az állandóan sunnyaszkodó ellenség fölszámolását. Azt a pénzt vissza kell tenni a helyére. Ott van a helye annak a pénznek, a rúd tetején. Ahogy jóváhagytuk. Ahogy a törvényes keretek előírják!

Emberek! Nem szép, hogy veszekedéssel kezdjük ezt a gyönyörű ünnepet. Amikor már kizöldült a fű és lombosodnak a fák. Itt nem a pénzről van szó. A pénznek teljesen más szerepe lesz abban a világban, ahová most elindultunk

- ütött meg békülékenyebb hangot az, aki ott állt a szappanos rúd mellett, a fő szervező, de félbeszakították, meg se várták, hogy elmondja, mi legyen a bankjegy sorsa. Valaki így érvelt: – Az a rúd azért olyan magas, olyan sima és szappanos, hogy annak a tetejére csak a legjobb rúdmászó tudjon fölmászni. Most ezen van a hangsúly. Azon, hogy ki a falu legjobb rúdmászója. Hát most már tudjuk, hogy ki az. Akár van annak törvényes kerete, akár nincs, kiderült, most már mindenki tudja, ki a legjobb. Én a maguk helyében az őtehetségét tenném mindennek az elejére, nem a kereteket, a kizöldült mezőt, a lombokat, vagy azokat a téziseket. Éljen a falu legjobb rúdmászója! De hogy mindenki megértse, képzeljenek el egy magasugró versenyt. Azért képzeljék el, mert tudtommal mára nálunk magasugró verseny nincs beprogramálva. Amikor a legjobb versenyző sem tud nagyobbat ugrani két méternél, s már eredményt hirdetnének, valaki föláll innen a zöld fűről és csak úgy, játékból átugorja ezt a kastélyt. Ami még húsz méternél is magasabb, ha jól saccolom. Mármost ki a jobb magasugró? Az-é, aki a törvényes keretek között két métert ugrott, vagy az, aki keretek nélkül átugrotta a kastélyt? Csak úgy, hogy megmutassa a népnek, ő is itt van...

Ez csak egy kitalálás, mese, álmodozás – legyintett egy jelvényes ember, s folytatta: – Ilyen hülyeséget bárki kitalálhat. Még én is. Képzeljenek el egy futballmeccset, aminek már vége van, sípjába fúj a bíró. És akkor jön valaki és berúgja a labdát a kapuba. Hát érvényes az a gól, vagy nem érvényes? Ugye, nem érvényes. Erről nem is érdemes vitázni. Törvényes keretek nélkül semmit nem lehet jóváhagyni. Sem pedig véghezvinni. Minden, ami a törvényes kereteken kívül történik, csak ártalmas lehet a társadalomra. Azért vannak a törvényes keretek, hogy minden más azon belül történjen és ne azon kívül. Világos?

Már a déli harangszó is elhangzott, amikor még mindig folyt a szappanos rúd körül zajló vita. Az emberek egyre gyűltek, talán a veszekedés híre is szétfutott a faluban, volt, aki abban reménykedett, egy kis verekedés is lesz a szóváltásokból, s attól szépen kikerekedik az ünnep. Én csak álltam a zsebemben lapuló pénzzel és hallgattam a nagyok beszédét.

Persze, hogy világos – hagyta jóvá egy helybéli, de csavart egyet a jóváhagyásán: – Történt egy eset itt, a szomszéd faluban, valami szekeres népek igyekeztek hazafelé az erdőről, vagy honnan, elég az hozzá, az egyik lenyelt valamit, a torkának baja lett, szuszogni is alig tudott. A társa hirtelen elővette a bicskáját és átmetszette a gégejét, hogy meg ne fulladjon hazáig. Mert az volt neki eldugulva. Valahol a katonaságnál tanulta ezt az eljárást, na, a fuldokló megmaradt, később maga az orvos dicsérte meg a bicskás embert bátor és okos tettéért. Ha az a fuldokló élve nem ér el az orvosig, akkor a bicskás embert bezárják. Így pedig megdicsérték. Mit szól maga ehhez a történethez? Törvényes keretek kö-

zött metszette el az a bicskás ember a másik torkát, vagy nem törvényes keretek között? Beláthatja, hogy nem törvényes keretek között. Mindenki beláthatja. Vannak dolgok az életben, amelyekre nem érvényesek a törvényes keretek, mert azokkal nem érünk el semmit. Most itt van ez a rúdmászás. Büntessük meg ezt a gyermeket azért, mert jól tud fáramászni? Szerintem ne büntessük. És ne is vitessük föl vele azt a nyavalyás pénzt a rúd tetejére. Ehelyett azt javasolom, legyen itt az a gyermek a délutáni versengésen is és ismételje meg a rúdra való följutást. Ha fölér a tetejére, megtarthatja a pénzt. Ha nem ér föl, akkor nem tarthatja meg.

De már egyszer följutott oda, egy gölt sem kell kétszer berúgni, hát nincs igazam? – hangzott el egy ilyen meglátás is.

A délutáni rendezvényen ha nehezebben is, de följutottam a szappanos rúd tetejére. Azóta sokszor eszembe jutnak a törvényes keretek. Főleg a keretek, úgy általában...

A kicsi zsidó ember

Szép estétet töltöttünk apámmal otthon, beszélgettünk a mohás, kerek köveken, amelyek ott voltak elhelyezve a régi ház előtt. Leülésre alkalmas kövek voltak ezek, erdei patakok medréből kerülhettek oda, ki tudja, mikor, s ki hozta őket. Megvannak most is, a legnagyobbikat s a legkerekebbet körbe lehet ülni egy leomló ágazatú almafa alatt, de ma már nincs, aki ide letelepedjék s valamit elmeséljen.

Emlékszem, egy napon, miután hazakerült apám a négyéves hadifogságból, pont itt, ezeken a mohás, kerek köveken figyelmeztetett engem, hogy ha többet találna inni az otthoni, ház körül termett szőlő nehéz borából, s valami történetbe kezdene, aminek se eleje, se vége nincsen, figyeljek jól oda, mert nem szeretne úgy menni el ebből a földi világból, hogy előbb a kicsi zsidó ember igaz történetét el ne mesélje nekem. Mert ő az életét és a szabadulását ennek a kicsi, zsidó embernek köszönheti, s ezen felül még fontos tanulságot is ki lehet venni abból a történetből, ha jól odafigyelek.

Apám egyszer, egy csöndes, eső utáni estén neki is fogott egy történetnek, de annak az elejét roppant furcsának tartottam, mert miféle történet lehet, amit a saját orrával kezd az ember?

Te, nézz rám, nem nagyobb az én orrom a szokásosnál? Egy hajszállal legalább nem nagyobb, mint amekkorának lennie kellene?

Mondtam, ha megbízik az én szemmértékemben, akkor állíthatom, nem na-

gyobb a kelleténél. Lehet, hogy egy kicsit pirosabb, az a bortól szokott lenni, de nagyobbak nem nagyobb, hanem inkább gömbölydedebb. Magának mindig ilyen volt az orra, ezt most miért hozza elé? Arról volt szó, hogy a kicsi zsidó embert mondja el, nem az orrát méregetjük...

Ez az, pont a kicsi zsidó ember történetét akarom elmondani, mert az éppen az én orrommal kezdődik. Abban az arhangelszki hadifogolytáborban asztalos műhely is működött, akik ott dolgoztak, azoknak jobb dolguk volt, mint nekem, nem kellett marószódát hordaniuk rozsdás, hitvány, életveszélyes teherhajókon, fagyos szelekben. Senki nem csodálkozott azon, hogy én mint asztalos, nem a műhelyben dolgozom, hanem azon a rozzant hajón. Ott csodálkozásnak helye nem volt, akit valahová beosztottak, az ott volt maradva. A kicsi zsidó embert az asztalos műhelybe osztották be még a legelején, pedig ő tulajdonképpen borbély volt annakelőtte, valahol Pesten. Egyszer előmbé áll ez a kicsi zsidó ember, látom, az orromon megakad a szeme egy pillanatra, aztán azt mondja, maga holnaptól nem megy a hajóra, itt marad a műhelyben, beszél a nacsalnikkal... És úgy lépett tovább, hogy előbb egy számomra ismeretlen szót ejtett ki a száján. Azóta is töröm a fejem, mi lehetett az a szó. Másnap a műhelybe osztottak be engem. Jókor hagytam ott a hajót, mert este tudtuk meg, azon a napon betörött a jég, minden fogoly odaveszett, aki rajta volt azon a hajón... A kicsi zsidó ember a munkaidő lejártakor azt mondta nekem: – Na, ugye, milyen jó hely ez a műhely... Az orrának köszönheti... Valamiről fel szoktuk ismerni egymást. Ha nem az orráról, akkor egyébről, de felismerjük. Én a Váci utcában megtanultam felismerni az embereket. Valósággal sportot űztem abból, hogy valakit felismerjek. Ha véletlenül tévedtem volna, azért ne legyen magának lelkiismeretfurdalása. Azzal kell törődni, hogy életben maradjunk. A többi nem számít. Az se számít, ha maga nem az, aminek nézem. Csak egy kérésem van. Az, hogy álljon mellém, mert van egy tervem...

Hogy mi volt a kicsi zsidó ember terve, azt egy másik, borosabb estén mesélte el apám azokon a mohás, kerek köveken. Valahogy így:

A barakkban, ahol háltunk, lefekvés előtt, egy este, azt mondja ez a kicsi zsidó ember, hogy ő fejben kidolgozta, miképpen lehet innen mihamarabb kiszabadulni. “Jaj, ne is hozza ezt a témát elő – mondta egy fogoly az egyik sarokból – hát nem visszahozták egy moszkvai templomból azt az embert, akinek sikerült innen kiszökni, s el is jutott ebben a nagy orosz télben gyalogosan addig a templomig, hát nem hozták vissza, s lőtték agyon mindenki szemeláttára, hogy tanuljunk belőle? Ne is hozza elő ezt a témát!” A kicsi zsidó ember erre azt felelte, neki más a terve, semmi szökésről nincs szó abban a tervben. Az ő tervében az van, hogy innen nem szökve kell kiszabadulni, hanem kitüntetve. Szépen kitüntetnek itt bennünket és úgy engednek haza, kitüntetve. Mint va-

lami hősöket. A főbelövést senki se szereti. Az embernek azért van feje, hogy gondolkozzék vele, nem azért, hogy golyót eresszenek beléje.

Ez a fordulat már tetszett az embereknek, csönd lett, s kíváncsian várták a pesti borbély tervének részleteit. “Na, halljuk azt a tervet” - biztatta valaki.

Az első lépés az, hogy össze kell törni a város központjában álló Lenin-szobrot. Azt a fehéret. Ez az első lépés.

Szép kis lépés – jött egy hang – micsoda örült lépés! Hogy én mint orosz hadifogoly, törjem össze Lenin szobrát, a nép istenének szobrát, s ezért engem még ki is tüntessenek? Ilyesmit csak egy pesti borbély mondhat, akinek fogalma sincs, mekkora szentség Lenin szobra, na, ezt ne is folytassa, mert itt végeznek velünk, ha kitudódik. Itt végeznek velünk, már csak a tervezgetés meghallgatásáért is! Különben, miért kellene azt a szobrot összetörni, nem ártott az nekünk...

A kicsi zsidó ember azt mondta:

Azt a szobrot azért kell összetörni, mert így, egyben nem lehet behozni a lágerbe, túlságosan nagy a mérete. Csak összetörve. Csak darabokban lehet, káposztás hordókba rakva. Észre sem veszik, hogy a hordókban nem káposztát hozunk, hanem szobrot. Még azon éjjel szépen besétál ide, s fölállítjuk azt a szobrot, itt, a láger udvarán. Így fejezzük ki tiszteletünket a nagy tanítómester iránt. Most lesz a forradalom évfordulója. Gyorsan kell cselekedni. Éveken át törtem a fejem ezen a terven, ne hagyjanak magamra. Egy emberre már számíthatok, ugye - és reám mutatott.

Szóval maguk, itt, a hátunk mögött már szervezkednek! - jött a hang egy pokróc alól. – Hát hogy képzétek maguk, ez mindannyiunk bőrére megy, nem két ember bőrére. Se nem hároméra. Maguk nem látják, hogy mindenfelől örökök vagyunk körülvéve? Ezen az udvaron még pisilni se tudna senki, hogy azt az örök ne vennék észre! Micsoda felelőtlenység! Ennyi ember életével csak úgy játszadozik egy pesti borbély... Az ő abnormális terveivel!

A kicsi zsidó embert ez nem zavarta, annyit mondott, bízzanak benne, a dolog néhány órrel és vezetővel meg van már beszélve. Ők is ott lesznek a szobor felavatásán. Ők is szeretnék velünk együtt ünnepelni.

Még hogy az örök! Szóval meg van beszélve? – akadémikuskodott valaki. – Hát számít itt egy ör véleménye? Hát figyelembe veszi is egy ör véleményét bármelyik feljebbvaló? Itt nem az örök diktálnak, hanem a nacsalnikok, az ezredesek, maga a szovjet rendszer diktálja, mit és hogyan cselekedjék minden ember ebben az országban! Én egyszer megkérdeztem egy itteni főnöktől, még az elején, amikor idehoztak, mi az a láger, megkérdeztem, pedig tudtam mi az, hát tudják, mit felelt erre ez az ember? Azt válaszolta, hogy a láger olyan, mint egy nagy tömlec. Hogy ez az ország is tulajdonképpen egy nagy tömlec. Azt felelte.

Pedig nacsálnik volt, nem egy szimpla láger nyomorult óre! Akinek a kezében csak egy gépfegyver van, más hatalom nincsen! Ez a szervezkedés, ahogy kitudódik, mindannyiunknak vége. Ki vállalja ezért a felelősséget, borbély úr, erre válaszoljon nekünk!

És válaszolt a kicsi zsidó ember. Azt válaszolta, úgy meg van beszélve ez a terv a láger vezetőivel, hogy senkinek semmi baja nem történhet. Hacsak valaki nem csinál skandallumot, még mielőtt az a szobor besétálna a láger udvarára. Mert az a szobor a város tulajdona. Minden városvezetőt nem lehet innen, a lágerből lefizetni, hogy hunyja be a szemét, amíg a szobrot behozzuk. De ha már áll a szobor a láger udvarán, s mi ünnepelünk, akkor már kész tények elé van állítva minden illetékes, mindenféle főnök. Nekik csak az marad, hogy tudomásul vegyék a mi gesztusunkat, s velünk ünnepeljenek. Ünnepek idején különben is föl van függesztve mindenféle főbelövés. Nem lesz, aki kivégzésünkre gondoljon, ha egyszer mi a forradalom évfordulóját ünnepeljük. Ezt minden épeszű ember belátja. Tudják maguk azt, hogy mit jelent egy szép gesztus? Mondok erre egy példát. Ebben a lágerben németek is vannak. Német tiszték is. Elkülönítve. Nem azért különítették el ezeket a német tiszteket, hogy rosszabb körülmények közé kerüljenek, hogy keményebben megbüntessék őket, mert bűnösebbek a közkatonáknál. Lesz, aki el sem hiszi maguk közül, amit mondok. Ezek a német, magasrangú tiszték, amikor idehozták őket, s enniök adtak az oroszok, kikötötték, nem hajlandók enni, ameddig nem hoznak számukra ezüst eszcájgot. És mit gondolnak maguk, hoztak nekik ezüst eszcájgot az oroszok? Hoztak. Ez például egy gesztus. Na, azért mondom...

Kérem apámtól, ez igaz, ez az eszcájgos dolog? Mert nem jön, hogy elhiggyem. Amit eddigelé mesélt, azt elhiszem, de ez már egy kicsit meredek... Azt a választ kapom erre, hogy lehetett igazság a kicsi zsidó ember állításában, mert csakugyan, amikor elfogták őket, s bevitték a foglyokat Foksányba, egy táborba, a németeknek valóban ezüst eszcájgot kellett hozzanak, mert másképpen nem voltak hajlandók enni, de azt nem az oroszoktól követelték a német tiszték, hanem a románoktól. Arról nem tudok, s a kicsi zsidó ember sem tudhat arról, hogy itt, a lágerben ilyen finnyások lettek volna a német tiszték. Mindenesetre egy biztos. Az, hogy ez a kicsi zsidó ember, amit kitalált, annak volt értelme. Mert amikor Lenin fehér szobrát egy éjjel fölállították a láger udvarán, nagyhirtelen, a láger vezető tisztjei nagy bajban voltak, rohagáltak erre-arra, telefonáltak, jöttek-mentek az autóikkal, porzott a hó a nyomukban, de megtorlás, az nem volt. Lehet, azért, hogy ne menjen rossz hír ki a táborból, mert abból nagyobb bajok is származhattak volna a lágervezetők rovására. És abban is lehetett valami igazság, hogy egy-két őrral csakugyan megbeszélte ez a kicsi zsidó ember, milyen tervei vannak a szoborral, de többel nem, az ki van

zárva. Ő csak azért hangsúlyozta, hogy a vezetőség tudtával történik minden, mert attól félt, valaki besúgja, s akkor neki vége. Így senki nem mert szólni senkinek semmiről. A legnagyobb ijedelem akkor volt, amikor reggeli raportra föl kellett sorakoznunk, s kiállt a láger vezetője elé. Már fél szemmel azt figyeltük, jönnek-e a géppuskás őrök, hogy mindannyiunkat lelőjenek a szobor miatt. A láger vezetője föltekintett a kérdést, kinek az ötlete volt ez a szoborbehozatal. Halántékunkon lüktettek az erek, feszülten vártuk, jelentkeznek-e valaki. Kiállt a kicsi zsidó ember és azt mondta, az ő ötlete volt. És akkor azt mondta a láger vezetője, álljanak elő azok, akik azt a szobrot ide hozták. Előálltak. Derék emberek vagytok, mondta a láger vezetője és intett egy beosztottjának, lépjen oda hozzá. Azt adta neki parancsba, dupla adag ételt kapjanak ezek az emberek egész hónapban. Ezzel az ünnepség bezáródott.

Kitüntetés nem volt? – kértem apámtól.

Az nem volt. A kitüntetés elmaradt, de talán ennek az ünnepségnek köszönhetjük sokan, hogy egy évvel hamarabb engedtek haza, mint ahogyan esedékes lett volna. Legalább is nekünk ezt mondták, amikor jöttünk el onnan.

És mondja, édesapám, maga honnan tudta, hogy az a kicsi ember zsidó? Fölismerte őt valamiről?

Nem, nem ismertem föl. Ott, a lágerben nem, csak találgattam, miféle ember lehet, aki az orromat megnézi és megmenti az életemet – felelte. És folytatta később, miután befelé mentünk a borivásban: – Furcsa találmány ez az élet, fiam! Nagyon furcsa találmány. Képzeld el, egy évre rá, hogy hazakerültem, akkor szabadult az a kicsi zsidó ember. Minket elengedtek, őt nem. Szerintem nem büntetésből kifolyólag tartották ott még egy ideig, hanem azért, mert megszerették. Mindig volt neki valami furcsa ötlete, elképzelése, örökké kitálalt valamit, azért. Állítólag így van ez a börtönök világában is. Vannak fegyencek, akikhez a börtönőrök ragaszkodnak, akiket jó humorukért, érdekes történeteikért megkedvelnek. Szóval egy évre rá, hogy hazajöttem, elterjedt a hír a faluban, hogy keresett engem átutazóban egy kicsi, pesti ember, aki onnan jött, a hadifogságból, sietett haza. Csak látni szeretett volna engem. Csak látni szeretett volna, azt üzenté attól, akitől érdeklődött felőlem. Azt üzeni, hogy még mindig működik a láger falán az a szerkezet, amit én építettem, míg együtt voltunk. Valami törött szobrot is említett ez az átutazó, s úgy ment tovább, hogy adják át nekem a kicsi zsidó ember üdvözlését.

Meghalok minden szombaton

Amikor szombaton nem megyek haza Mamához, mindig úgy érzem, meghalok. Legalábbis lelkileg. Mert Mamánál öregebb már csak egy asszony maradt a faluban. A szomszéd asszony. De ő legalább nincs egyedül, mint az én anyám.

Csak ténfergek a házban, s ha kimegyek, ott is azt csinálom. Helyem nem találok. Nem normális állapot ez, jól tudom. A múltkor is, egy szombaton, gondolatban elmentem, fölkerestem Lombrosót, adna tanácsot legalább, mitévő legyek egy ilyen hitvány napon. Azt mondta, tegyem forró vízbe a lábam, ne gondoljak semmire, majd elmúlik a szorongásom. Úgy cselekedtem, de a szorongásom megmaradt. Csak a szombat múlt el, az is nehezen. Volt úgy is, Junghoz kopogtattam be, de ő még jobban összekuszálta a dolgokat. Instabilitásról beszélt és érthetetlen szisztémákról. Freud némiképp megnyugtatót: húsz évig kínlódott ő is a rákos daganatával, megértett engem. Sőt, olyasmit is ajánlott, ne nézzek kimosott, száradó ruhákat, amint a szélben lengedeznek. Különösképpen rózsaszínű ruhákat ne nézzek, inkább kártyázzak léha barátok körében. Vagy dorbézoljak. Rendezzek tivornyákat, ne gondoljak a mára, se a jövőre. Dőrék társaságát keressem, egy kis könnyelműség sokszor többet segít a helyzetemen, mint sok, kiadós, okos beszéd.

Amikor szombaton hazamegyek a Mamához, mindig úgy érzem, meghalok. Legalábbis lelkileg. Mert nehezen viselem el a látványt az udvarunkon. A romlást. Bármerre nézek, azt látom, a romlást. A ház végében teljesen kiszáradt a nagy körtefa. Ki kell vágni, nehogy dőlésben leverje a cserepeket. Pedig azok már rég elkezdtek a hullást. A gémeskút kirothadt, valami drótok tartják össze még. Megette az idő. És az a sok vas, amit még apám, s öcsém rakott reá, hogy egyensúlyban tartsa a vízzel tele vödröt. Hogy könnyebb legyen azt a kútból kiemelni. Micsoda vasak vannak ide felkötözve, micsoda vasak! Az egyiken évszám is látszik még: 1896. Mellette régi, rozsdás fejsze. Van itt csapágy és fogaskerék is. Ezek még abból a luxusautóból maradtak, amit apám vett meg a múlt század harmincas éveiben Jakabházy Zsigmond orvostól és híres gyógyszerkutatótól; az ókastélynak is beillő háza még úgy-ahogy áll az unitárius templom alatti réten.

Azért vette meg azt az autót, mert eladó volt. És azért, hogy darabokra szedje, mert kellett neki egy motor, s főleg egy kerék, ami forogjon, s megkönnyítse az asztalossággal járó nehéz kézi munkát.

Megette az idő a "cegrámot" is. Most nincs türelmem kikeresni, miképpen írják helyesen, németül ezt a cegrámot, mindegy, nekünk már így marad meg, ameddig megmarad valami belőle. Hogy ez a cegrám micsoda ékszer volt an-

nak idején! Jó szerszámok sorakoztak rajta, fiókjaiban titokzatosság lakozott. Mindennek rendelt helye volt ezen a cegrámon. Bármilyen javítanivaló akadt a háznál, csak szólt apánk, vigyük oda neki azt a fanyelű, ilyen, vagy olyan alakú vésőt, fúrót, ami ott van a cegrám külső vagy belső fiókjában. Mi azonnal megtaláltuk és kezébe adtuk. Ma pókháló közül kell kikeresni egy vásott reszelőt, egy rozsdás szeget, százszor eldobott csavart, ha reákényszerít a szükség. A szűs a romlás tanyája már ez a cegrám. Már a látványába is bele lehet betegedni. Én ettől is meg tudok halni minden otthon eltöltött szombaton. Lelkileg, persze. Egyelőre... Nem jó ide belépni se. A sarokban ott egy szőlősajtoló, mindenféle szeméttel megrakottan. Ott a gyalupad is, elhagyottan. A falon öcsém fiatalkori önarcképe lóg, tönkrement petróleumlámpa s egy villanykörte társaságában. Már testvéremet sem érdekli ez az olajfestmény. Vagy érdekli, de hagyja, hogy ott menjen tönkre, ahol már minden csak romlik. Talán még ő sem tudja, mit kezdjen ezzel a képpel. Lehet, belebetegszik ő is, valahányszor reátekint. Olyankor legyint, vagy talán még a legyintéstől is elmegy a kedve. Ki tudja?

Egal. Valahányszor belépek a konyhába, ezt a mérleget látom a zöld szekrény tetején. Az a neve ennek a mérlegnek: Egal. Legalább hatvan éve nem mért meg semmit rajta anyám. Őrzi csupán. Ezerkilencszáznegyvenben gyárthatták. Akkor még közigazgatásilag annak a mérlegnek a gyára is Siménfalvához tartozott. Most már mindegy. Most már egal. Azért minden takarítás idején le-törli róla a port. Ezekről a törölgetésektől kopott meg előlapján a festék. Nem a használattól. Esetleg mézet mérhetett valamikor, mikor még méheink is voltak. Ki tudná azt ma már megmondani...

A mérleg alatt, a zöld szekrény ablakaiban fényképek vannak elhelyezve. Olyan ez számomra, mint egy faliújság. Mindig a legfrissebb eseményekről készített fényképek vannak odatűzve. A család legfrissebb tagjai, távolba szakadtak, vagy a véglegesen elköltözöttek. Ezekben a képeken nehéz eligazodni. Anyám pillanatnyi hangulatai alakítják a látványt.

Egy régi fénykép lóg még a konyhánk falán. Anyai nagyapám, Marosi Dénes, nagyanyám s a négy gyermek van rajta. Anyánk is, persze, aki most, míg ezt a képet nézegetem, épp unokájával, a fiammal s feleségemmel beszélget piros széken ülve a napfényes udvaron. Véletlenül pont ebben a pillanatban nem ő beszél. Pedig általában ő szokott beszélni. A legfontosabb nemzetközi eseményekről szokott legtöbbit beszélni, amikor együtt vagyunk. Például arról, hogy fogalma sincs, hol hagyhatta el a pálcáját, vagyis a botját. Mi erre azt szoktuk mondani, hogy addig jó, ameddig valahol otffelejt, s nélküle is tud járni. Persze, ez a mi megállapításunk látszólag nem vigasztalja meg őt, azt feleli rá, igen, de az emlékező tehetségével baj van. Azt pedig nagyon sokra tartja. Ebben én úgy, magamban, sokszor igazat adok neki, mert például nekem sincs

fogalmam, mikor is festhettem azt a gyermekarcot, mely hosszú évtizedeken át ott látható a falon, képzeletből csináltam, gyermekkoromban, magánszorgalomból, talán éppen kiprobáltam a színes ceruzáimat...

Az első szoba asztalán tálca. Fakeretű, fekete tálca. Apám készítette legénykorában. Vagy talán azután. Anyám terítőt hímezett a közepébe. Arra való, hogy különleges alkalmak idején tortát szolgáljon fel véle a vendégeknek. Soha nem láttam, hogy használtuk volna ezt a tálcát. Csak van. Most fölveszem és lefényképezem. Magam sem tudom, miért. Csak. Kiviszem a kőasztalra, a fényre. Megkérem anyámat, tartsa felém, míg elkattintom a gépet. Nem érti, mi ütött belém, hogy ilyesmikkel foglalkozom ezen a szombaton.

Van egy kis fedett előszobánk. Ennek a sarkában haszontalan könyvek állnak. Nem olvassa azokat senki. A könyvek tetejében ott fehérlik egy rólam készült, gipszből való szobor. Wallner Günter szobrász munkája az ötvenes évekből. Már nem emlékszem, mi vitte őt rá, hogy rólam szobrot mintázzon a kolozsvári egyetemi évek idején. Talán azt hitte, híres ember leszek, s ő is általam. Azóta sem hallottam róla. Föltételezem, ő se rólam. Mit is hallott volna, nem lettem híresebb, mint akkor voltam. Nincs pályafutásom, nem jelentek meg az összes műveim, talán még génjeim sincsenek, amelyek említésre méltóak lennének. Főlöszleges szobor egy főlöszleges emberről. Ott áll a sarokban, jó magasan. Főlnézek rá. De csak azért nézek föl, mert föl van oda téve. Még az árvíz se vitte el. Annak se kellett...

Kinézek innen az udvarunkra. A nyárikonyha zsalugáteres ablakán megakad a szemem. Csukott ablak. Barnára festve. Mögötte éléskamra. Jobb időkben nagy táblákhoz hasonlatos, rózsaszínű szalonna szokott lógni. És kolbász. Sok kolbász és sok szalonna. Nyáron is. Mert ott hideg van. Az asztalokon piros bödönökben állt a jóillatú zsír. Mellette virágmintás cserépfazekakban szilvalekvár. Oda mindig jó volt bemenni. Csak arra kellett vigyázni, ne érintsük meg a főlhúzott egérfogót. Most nincs szükség egérfogóra. Ha most oda bemennék, a hidegen kívül esetleg magnak eltett, szegre akasztott, cérnával összekötözött, száraz zöldségleveleket ha találnék. Inkább nem lépek be oda. Inkább megnézek még egy ablakot. Egy falra akasztott, régi ablakot fényképezek le, amit öcsém, Károly tett föl a falra. Emlékeztetőül arra, hogy valahol volt még egy kicsi ablak. Ha nem csalódom, ez a szülőházam egyik ablaka volt. Azé a házé, amelyet egészen elvitt az árvíz. Emléknek jó helyen van itt, a nyári napsütésben... De lám, élek még. És nem csak élek, hanem még gyarapszik is valami körülöttem ezen az udvaron. Le is fényképezem, hogy megmaradjon. Ez a valami, ami láthatóan gyarapszik, nem más, mint a saját árnyékom az udvarunk fűvén a délutáni, sápadt napsütésben... Pedig szombat van, amikor mindig meghalok.

A filozófus

Tulajdonképpen nagyapám az volt. Filozófus. Fönn is maradt egy híres mondása a faluban, mely így hangzott: “Ahová egyszer béüt a ménkö, az ott van maradva.”

Sokáig emlegették ezt a nagy igazságot alszegtől felszegig, de egyszer valamelyik papunk belefoglalta a beszédébe, persze, paphoz illően, szépen kicsinosítva, kifényesítve a szavakat, hogy azok kellőünnepélyességgel vonulhassanak be az egyszerű, mezei emberek fejébe. Olyan vasárnapias lett az a mondat, hogy a falu népe csak ritkán vette a szájára, nem emlegette, nehogy megkopják a miesnapvi viseléstől. Ezért is ment feledésbe. Nem azért, mert az igazságot nélkülözte volna a nagyapám bölcs megállapítása. A félreértések elkerülése végett le kell szögezmem, hogy én azt a papot ezért nem hibáztatom, mert nagyapám híres kijelentése épp borozás közben hangzott el, a kocsmasztal mellett, s talán nem is lett volna illő cselekedet a tiszteletes úr részéről, hogy épp a kocsmából hurcoljon át a templomba otrombán, faragatlanul megformált mondatokat. Az ilyesmi nem illenék egy jó paphoz, akinek vasárnaponként még fekete ruhájának suhogása is csupa áhítattal van átítatva, nem pedig kocsmák füstjével és borpecséses duhajkodással.

Sok estét átbeszéltünk apámmal arról, hogy azért azt a nagyapámféle mondatot úgy kellett volna hagyni, ahogyan elhangzott. Úgy volt annak íze, értelme, s egyszerűségénél fogva bármikor használható, akár egy zsebvelő bicska. Apám ezzel egyet is értett, elismerte, hogy nagyapám nagy gondolkodó, de mindig hozzátette, sajnos, a kocsmában szokott kijőni belőle minden valamirevaló gondolat. Talán épp ezért egyszer egy négysoros verset faragtam az öregről, mely valahogy így nézett ki: Lángész nagyapám, / szemem meg se rebben, / jól érzi magát / ebben a szerepben.

Ezt a kicsi verset soha, sehol nem közöltem, nem is mutattam senkinek. De a filozófus nagyapám mondatát mindig eredeti formájában idézem most is, valahányszor nagy bajok környékeznek.

A pallérozott, kifényesített, vasárnapias, papi változatra pedig már pontosan nem is emlékszem. Pedig az nagy gonddal volt összerakva. Gomolyfelhők gyülekeztek abban a mondatban, amelyek az ember életében olykor megsohasodnak, villámcsapások, melyek tölgyeket hasítanak ketté. Példázatokkal volt megtűzdelve és tanulságokkal, figyelmeztetésekkel. Érdekes, néha csak a legegyszerűbb szavak képesek kifejezni a legbonyolultabb emberi helyzeteket. Ezt a jelenséget a jó filozófusok jól ismerik. Akárcsak nagyapám. A kocsmái fi-

lozófus. Aki ha valamit nem tudott hirtelen és érthetően megfogalmazni, talán csak halkán káromkodott. Meglehet, a káromkodás se más, mint a legegyszerűbb, legősibb filozófia.

Kényelmes levelek

Csak olvasmányaimból s filmekről tudom, mekkora ceremóniával járt régen a levélírás. Különösen úri házaknál.

A nagy íróasztalokon ott díszelgett a szép kalamáris, mellette sorakoztak a kihegyezett pennák. Olykor elképzelek például egy parókiát, mondjuk egy fényes szeptemberi napot, hosszú verandát, ahová behajolnak az érő szőlőfűrtők, s akár a cigarettafüst, ott imbolyognak a levegőben a harmónium kiszűrődő hangjai. Ebben a hangulatban készülődik levélíráshoz a pap kényes leánya. Odaül a sarokba, hol se hideg, se meleg nincs, ahol a huzat se éri, legfőntebb egy-egy szőlőlevél árnyéka vetül a hófehér papírra, s az ő ugyancsak hófehér orcájára. Izeg-mozog egy ideig, szoknyáját simítja, ne gyűrődjék, de ez csak arra való, hogy hátha eszébe jut eközben valami szép sor, egy pappleányhoz illő megszólítás, akármi. És döntenie kell afelől is, milyen színű tintával írja azt a levelet, világos barnával, feketével, kékkel, vagy lila tintával. Mert nem mindegy az, hogy milyen színű a tinta. És milyenek legyenek a betűk? Szigorú alakzatúak, vagy könnyedek, hajlékonyak, tétovák, vagy határozottak. Minden mozdulatnak, színnek, formának jelentősége van.

Anyám leveleit nem kell elképzelnem. Láttam őket, s azt is, hogyan írta azokat a leveleket. Apámhoz írta, a nagy, orosz télbe, Szibériába, ahonnan egy órával azelőtt hozta a postás a gyűrött, barna tábori lapot, lobogtatva. Anyám még ki se sírta eléggé a szemét, máris nekifogott a levélírásnak. Párás konyhában írta levelét, petróleumlámpánál, tintaceruzával, azt is jól megnyomva, el ne halványodjék, amíg odaér a nagy, orosz télbe. Engem pedig, akár egy kíváncsi tyúkot, elhessintett maga mellől, ne zavarjam a gondolataiban. Pedig én pontosan ismertem az ő gondolatait. Jobban tudtam, mint a szorzótáblát. Azt írta mindig, minden levelében: tudtam, hogy élsz, Ferenc, tudtam, éreztem, hogy élsz, pedig ritkán jön tőled levelezőlap, hát mikor kerülsz te onnan haza? Örökké ezt írta. Ezek voltak az ő gondolatai. Más semmi. Esetleg még az, hogy: egy szilvafánkról nem szedtük le a szilvát, ha jőni találsz, maradjon neked is egy pár szem belőle, de a varjak nagyon reájárnak arra a fára. Hiába hessegetjük őket napestig. Egy szem szilva nincs a fákön sehol a faluban, csak azon az egyen, amit neked meghagytunk. Siess haza, amint lehet, siess, vigyázz magadra.

Levelet olvasni jobban szerettem mindig, mint levelet írni. Úgy látszik, ahhoz több a tehetségem. Pedig én levelet oly körülményesen szoktam olvasni, olyan odaadással, sorok közötti találgatásokkal, hogy belefáradok valósággal. Valami szent dolgot látok minden nekem címzett levélben. Meghittséget, titokzatosságot. Főleg azokat a leveleket szeretem olvasni, amiket olyanoktól kapok, akik föltételezésem szerint szeretnek engem. Egy szép, nekem szóló levél sokszor eldönti az egész napomat. Tőle függ, érdemes-e élni még, s ha igen, akkor mihez fogadjak? Van-e értelme valamihez fogni egyáltalán, vagy nincs értelme. Ezt egy nekem címzett levél is meghatározza.

Titkok sejlenek föl minden szép levélből. Olykor lelkek mélységeibe látok bele általuk, s arra is vetnek egy halovány fényt, hogy miféle ember vagyok magam is. Miféle? Olyan-é, akinek érdemes levelet írni, mert nem csak elolvasom, hanem ki is tudok venni belőle magamnak valamit, amit érdemes kivenni s megtartani. Mert azért írják a levelet.

Az igazi levelet azért írják.

Mostanában naponta megnézem, jött-e levelem a világhálón. Most jött egy éppen. Alaposan fölkészülök az elolvasására. Megfőzöm a kávé, kényelmesen elhelyezkedem, reagújtok. Nekifogok az elolvasásának. Már az első sorokból látom, ez a levél nem nekem szól. Nevemen se szólít, aki írta. Látom, ezt a levelet vagy harminc-nyven címre írták. Írhatták volna a kerítésekre is, vagy a nagy, fehér falakra. Ez egy körlevél. Fölszólítás, figyelmeztetés, mihez tartás végett írták, úgy általában. Nem nekem. Ha most elered az orrom vére és fölbukom végérvényesen, akkor is értelme volt megírni ezt a körlevelet. Az már teljességgel mellékes, hogy én vagyok-e, vagy nem vagyok. A levél él tovább, olvashatják mások, tanulhatnak belőle, mihez tarthatják magukat, csinálhatnak, amit akarnak ezzel a levéllel. Én nem tudok kezdeni semmit véle. Nincs benne semmi, ami íróját s a címzettet valami kis titokkal, személyes élménnyel, egy árva mozdulattal összekapcsolná.

Írhatta volna egy automata is. Amiképpen az ostyás fagylaltot kidobja az utcasarki gép. Csak egy gombot kell megnyomni, s már megy is a levél, ha kell, százfelé. Ezek a mai, modern, kényelmes levelek. A technika csodálatos vívmányai. Az ilyen levél írójának nem kell megválasztania a tinta színét, hogy általa is kifejezze pillanatnyi hangulatát. Mert nincs is hangulata. Én olyan gépet nem tudok elképzelni se, hogy lenne néki hangulata. Ezek a levelek bizonyára érnek valamit, különben nem írnák meg őket. De ezek nem igazi levelek. Ha virágok lennének, akkor azokat a virágokat soha nem kellene megöntözni. Ha épület lenne egy ilyen levél, akkor én azt az épületet romhalmazzná is nevezhetném. Ezeket a leveleket én nem szeretem. Csak az igazi levelet szeretem. Azt, amiért meg kell szenvedni, amíg megírják. És amíg elolvassa, akinek küldték.

Négy apáca, zuhogó esőben

Mintha most is látnám őket, a négy elázott apácát, talpig feketében, fejük fölött a megtépett, kifordított esernyőikkel. Látom őket, amint integetnek felém, majd égre néznek a zuhogó őszi esőben, imádkoznak értem, tartson meg engem az Úr további útjaimon és tartsa meg az egész magyar nemzetet az idők végezetéig. Mert mind a ketten megérdemeljük. Én azért, mert segítettem rajtuk, a nemzetet pedig azért, mert ilyen gyermeke van néki. Mint én. Imájuk alapja pedig egy egyszerű, semmi kis hétköznapi történet, hogy elmesélni is röstellem.

Mondom, hétköznapi a történet, pedig vasárnap volt.

A kicsi, zöld Fiatommal ott menegtettem a Münchenbe vezető birodalmi úton, amikor föltűnt nekem a négy apáca alakja. Lerobbant, régi autójuk mellett álltak a zuhogó esőben, s integettek minden elsuhanó autónak. Meg nem állt senki. Én igen. Pont előttük álltam meg, jött az elázott négy apáca, autójukra mutattak, mondták, megállt, nem lehet elindítani. És azt is mondták, több, mint egy órája integetnek, de hiába. Fölnyitottam a motorház fedelét, semmi gőz, semmi látható hiba. Tudtam, ez nekem való föladat. Ide szerszám se kell, csak egy száraz rongy vagy zsebkendő.

(Itt meg kell jegyeznem, a hetvenes években történt az eset, akkor az autókat még úgy gyártották, hogy azokat úton-útfélen javítani lehetett, ha csak nem volt azoknak valami nagyon nagy bajuk.)

A gyújtáselosztó födelét két ujjal lepattintottam, láttam, víz került a megszakítókhöz. Elegánsan vettem elő a zsebkendőmet, szépen szárazra töröltem, vissza a födelet, leeresztettem a motorház fedelét és az én gyönyörű, székelyes németségemmel győztesen azt mondtam, be lehet szállni, a motor máris indul. Nem hitt nekem a négy ázott apáca, csak az egyik ült a kormány mellé, hogy bölcs kijelentésemet ellenőrizze.

A motor azonnal beindult. És körülvett engem a négy elázott apáca, nézték az én kicsi Fiatomat, azon is az R betűt nézték a legjobban. Kérdezték, honnan való vagyok? Ruszki? Mondtam nekik, nem ruszki, hanem román. Román? Óbégattak nagy elismeréssel, beszédükből azt vettem ki, hát igen, lám, milyen segítőkész, ügyes és jó emberek élnek abban az országban! Maga a Fönnyaló vezérelt engem ide ebben a zuhogó esőben. Nem tudom, megértették-e, amit én erre válaszoltam, mikor kézzel-lábbal kifejttem: az igaz, hogy Romániában ügyes és jó emberek élnek, segítőkészek, ez pontosan így van. De az igazsághoz az is hozzá tartozik, hogy én, személy szerint magyar vagyok. Még akkor is, ha ott lakom abban az R-betűs országban. Így hozta a helyzet. S hogy egészen

világos legyek, megnyomtam azt a szót, hogy minoritét. Úgy nyomtam meg, olyan határozottsággal, mint amiképpen néhány perccel később a gázpedált nyomta meg az elázott apáca, hogy újtukat folytassák. Azt talán mondanom sem kell, nem hagytak ők ott engem hirtelen, még álltak egy ideig a már működő autójuk mellett, álltak a szakadó őszi esőben, imádkoztak értem, tartson meg engem az Úr további útjaimon és tartsa meg az egész magyar nemzetet az idők végezetéig. Tartsa meg a minoritéttel egyetemben. Megérdemeljük.

Írjatok Mamának!

Akkor is írjatok Mamának, ha nincs semmi mondanivalótok a számára. Mert ő mindig várja a postást. Ennekem egyszer elárulta, nem is levelet vár, mert nem nagyon van, aki írjon neki, hanem a postást várja, akivel néhány percig el lehet beszélgetni. Ha levele jön, akkor az nagyon jó, mert a levelet ő nem tudja elolvasni a gyöngye szemével, de elolvassa néki maga a postás. Elolvassa szépen. S egy kicsit még beszélgetnek. Arról, aki a levelet írta. Vagy arról, hogy mi történt a faluban. A postás mindent tud. Mama is tudni akar mindent. Naponta mégsem mehet át a szomszédhoz, Évához, hogy megkérdezze, mi a helyzet a faluban. Évának is sok a dolga. Éső sem tudhat mindent. Csak a postás.

Hát írjatok Mamának!

Nekünk soha nem volt postaládánk. Akkor se, amikor lett volna, akitől levelet kapjunk. De azért soha egyetlen levelünk el nem veszett. Mert behozta azt a mindenkori postás. És átadta szépen. Volt úgy is, nem csak átadta a levelet "személyesen", hanem még meg is jegyezte: "Na, lássa-é Emma néni, maga még sincs elfelejtve. Írnak magának! Boldog lehet! Hányan vannak a faluban, akinek levele soha nem jó, mert nincs ki írjon neki. De hányan, Emma néni..."

Írjatok hát Mamának!

Most még postaládánk is van! Öcsém, Károly szerkesztette azt a postaládát, amikor a kerítést is csinálta. Árvíz után. Igaz, nem rozsdamentes acélból való az a láda, nincs rajta se kürt, se korona, mint ahogyan régen szokott lenni. Kólás műanyagból való, a vége szépen le van vágva, hogy beférjen a levél. Vízszintesen rögzítette oda a deszkakerítéshez, hogy az eső ne tudjon könnyen beléhullani. A célnak teljességgel megfelel. Ebben levél eddig még el nem ázott. Főképpen azért nem ázott el benne semmiféle levél, mert nem tette belé a postás. Átadta, ha jött, s föl is olvasta. Amikor ideje s kedve volt hozzá. Mert ugye, a postásnak sincs örökké ideje s kedve levelet olvasni. Főleg a más levelét!

Írjatok Mamának! Címe egyszerű: Elekes Emma, Siménfalva (Simonesti), Hargita megye. Írjatok ismeretlenül is. Akkor is írjatok, ha nincs semmi írni-valótok. Legalább kérdezzétek meg, hogy van, Emma néni? Írjatok, mert akkor van amiért fölkeresse Mamát a postás.

Írjatok, míg van akinek.

A nagy készülődés

Nagy munkába kezdett az én anyám, úgy él minden nap, töprengések, tervezgetések, elrendeznivalók közepette. Most szervezi meg a saját temetését. Már ki vannak jelölve a sírásók, mégpedig név szerint, tudatta a falu népével is, kik ássák majd a sírját, nehogy véletlenül pont akkor lógjon meg valamilyik, fontos tennivalóra hivatkozva. Házunk fehérre meszelve, tiszta az udvar, a belső szobában rend és félhomály, ide gyűlnek majd a gyászoló fehérnépek. A koporsója köré. A szemfedő, a kellékek mind sorba rakva a szekrényben. El-döntötte már, pontosan hány liter pálinkára lesz szükség, tudja a falu férfairól, ki, mennyit szokott inni s milyen pohárból. Azt is, kinek kell majd tálcán vinni a pálinkát, nem csak letenni oda az asztalra, s kész, vegyen, aki akar. A székeket is megszámlálta, jusson legalább azoknak, akik nehezen bírják az álldogálást, a hosszú, papi búcsúztatást. Az éneklést. Szerencsére van egy hosszú, templomi vagy kultúrházi fapad is a nyárikonyha előtt, azon sok jó ember elfér, ha összeszorulva is. Ezt a padot maga az Úr rendelte ide, az árvíz hozta volt. Úgy látta jónak az árvíz, hogy ide tegye le, lehet, annak fejében, hogy elvitte a szülőházamat...

Meg van határozva már az is, ki viszi a koporsóját az új temetőbe. A szerencse most is az anyám oldalára állt, mert nem kell kivinni őt a régi temetőbe, fel, oda, Borbába, a hegy tetejére, ahol már mindent benőttek a szúrós bokrok és tövisek, ahol telente csak farkasok üvöltenek. Itt már a dédapám sima, fekete márvány sírkövét is nehezen lehetne megtalálni, pedig messzire fénylene napsütésben, ha kilátszana a cserjék mögül. Hiába, ilyen a fényesség általában, meg sem látszik, ha valami eltakarja. Ha elébe állnak a sötét árnyak. Márpedig a fényességek elé mindig állani szokott valami, amitől nehéz észrevenni.

Ez az új temető valódi paradicsom élők és holtak számára. Egy pillantással be lehet látni mindent. A legelsősorokban hírességek nyugosznak. Papok, előljárók, beljebb maga a mulandó nép. A sírkövek nagyjából egyformák, csak a sírok különböznek egyben-másban. Van, amelyiket betontető föld be, ezeket nem kell gondozni, ide nem hoznak virágot. Nincs is, aki hozzon. Aki befő-

dette, el is ment a faluból messze és véglegesen. Halottak napján számbaveszik, melyik sírhant kié, él-e a hozzátartozója, s ha igen, merrefelé, mire vitte ebben a zavaros világban. Ezek a sírok a legpontosabb leltárnak felelnek meg, a falu mindenkori állapotáról tanúskodnak. Beszédesebbek az élő embereknél. Nem tudnak titokban tartani semmit. Az élőemberek tudnak. Azok tele vannak állandó titkokkal, nehéz eligazodni rajtuk. Szóval, ide készül anyám is, ez már le van szögezve.

Csak egy valami nincs eléggé leszögezve. A koporsójának az ügye.

Történt, hogy tizenöt évvel ezelőtt kórházban feküdt anyám, az orvos intett nekem, menjek véle, mondani akar nekem valamit. Széttárta a karját előttem, annyit mondott, az orvosi tudomány mai állása szerint anyámmal nincs mit csinálni. Vigyem őt haza, s a temetés megszervezésével foglalkozzam, ő szakmailag, s emberileg megtett mindent, amit tehetett. Anyámat akkor hazavittem a tömbházba, ahol éppen laktunk. Leültem melléje egy üveg sörrrel a kezemben, s gondolatban a temetés megszervezésével foglalkoztam. Anyám, látván a sört a kezemben, halkán megkérdezte, neki nem töltenék egy ujjnyit, mert megkívánta. Mondtam neki, bűn lenne ez a részemről, mert ugye, az orvosi tudomány mai állása szerint... Azért töltöttem egy ujjnyit. Azt megitta, aludt tőle egész napon át. Mindegyre benéztem hozzá, él-e még, szuszog-e. Fölébredvén, az első szava az volt, töltsék még egy kis sört, mondjuk, két ujjnyit, mert nagyon jól esett neki. Mondtam ismét, hogy az orvostudomány mai állása szerint... De azért töltöttem neki két ujjnyit. Elaludt ismét. Másnap egy egész pohár sört kért és arra, hogy ne emlegessem előtte többé az orvostudomány mai állását, neki úgyis mindegy, meghal és kész. Más is meghal, mondta, míg lassan kiitta sörét.

Sok hét telt el így, feleségem gondozta minden igyekezetével, egy napon sétálni kezdett a lakásban, egyszer azt mondta, vigyem őt haza, a faluba, mert dolga van, magukra maradtak a tyúkok, ki tudja, ráérnek-e mindig a szomszédok, hogy legalább vizet adjanak nekik. Útközben arról beszélt, milyen jó, hogy hazaviszem, mert ha ott hal meg a kórházban, vagy a lakásban, csak a bajom gyűlik meg véle, halottat szállítani nagy ceremónia. Így megússzuk az egészet könnyedén, legalább otthon hal meg, s aztán az otthoni nép már tudja a dolgát, minden héten temetnek valakit. Azt is mondta útközben, gyűjtsak rá valami jó cigarettára, hányingere van, nem bírja a szervezete a benzin szagát, viszont a cigarettáé, az más. Azt bírja. Épp akartam mondani, hogy az orvostudomány mai állása szerint a cigaretta is... Nem mondtam. De beszélgettünk a sörről, s olyasmikről is, hogy van úgy, egy betegség hirtelen meggondolja magát, s az ember tönkretételét abba hagyja. Volt már példa erre a faluban. Aztán előfordulhat az is, hogy maga az Úr gondolja meg magát, más, fontosabb dolga akad,

nem viszi el az embert, amikor eljő az ideje. Megfeledkezik róla. Mire eszébe jut az ember elvitele, az már kilencvenen fölül jár... Megeshet véle is ilyesmi, hogy az Úr ittfeljeiti őt még egy ideig. Mondtam anyámnak akkor, bár így lenne, mama...És mentünk boldogan a falunk felé, az autó kissé lehúzott ablakán csak úgy fodrozott a cigarettafüst, szállt a nyugodt mezők irányába.

Anyámnak otthon első dolga az volt, hogy megrendelte a koporsóját. Meghagyta, bogtalan fából csinálják, egészséges fából. És fenyőből, ne tölgyfából, apám szerint a fenyő jó, puha fa, nem rideg, nem barátságtalan. A fenyő, az fenyő. Elkészült a koporsó, haza is hozták, ideiglenesen betették az üres istállóba, valami pokróccal letakarták. Egy gonddal kevesebb, gondolta anyám. Sokáig meg se vizsgálta, milyen az ő örökre szóló lakóhelye, de egyszer titokban fölemelte róla a pokrócot. A látvány lesújtó volt. Hitvány, bogos fából csinálták azt a koporsót, nem olyanból, amiben megegyeztek. Sokáig emlegette, ha szóbakerült a meghalás, nem lehet bízni az emberekben, még az utolsó kívánságát sem teljesítik.

Mostanában nem beszélünk a koporsóról. Még az üres istállóba sem megyünk be, ha csak lehet. Ha nincs ott dolgunk. Néha arra gondolok, úgy tesz anyám, akár az Úr, bizonyos dolgokról időnként megfeledkezik ő is. Az a koporsó épp egy ilyen bizonyos dolog. Több, mint tizenöt éve hever ott, s nem beszélünk róla.

Nagy készülődés fogad most otthon, amikor meglátogatjuk anyánkat. Szombatoként, vagy vasárnapoként. Valósággal lesi, mikor érkezünk. Kinyitja a kaput, hogy a hitvány derekammal ne fáradozzak. Ebéddel vár. Ha jönnek az unokák, kikérdezi őket részletesen, melyik mit csinál Oxfordban, vagy Rómában? És hogy vannak a dédunokái, fejlődnek-e becsületesen. Panaszkodik is, hogy rég nem járt Pesten. Biza, rég... Akkor is ottfeljejtette a drága szemüvegét a Gellért-fürdőben. Nincs néki szerencséje. Azt mondja nekem a minap, ahogy beszélgettünk ketten, s mondtam, nem érzem jól magam, hogy nem vigyázol eléggé magadra, fiam. A cigarettát is ideje lenne elhagyni. És azt mondja még, úgy mellékesen, nehogy elkövessem véle azt a csúfságot, hogy öttemessen el engem. Mondom erre, mama, minden előfordulhat az ember életében. Van példa mindenre. Ugye, az orvostudomány mai állása szerint nem lehet mindenkit megmenteni az elmúlástól. Anyám föláll az ágyam széléről, elindul valamerre, hallom, amint mondja, csak úgy magának, már megint azt emlegeti, az orvostudomány mai állását, hát azt most minek emlegetni...

A kapu

Ezen a kapun nincs már, aki kimenjen. Anyám a kert másik végében lakik egyedül. Még el tudna jönni idáig is, de minek? Ezen a kapun belül nincs udvar, nincsen ház. Ami van, az nem ház. Pedig volt itt ház és udvar is. Nem is az fáj most, hogy nincs meg az a ház, amelyben születtem, a kaputól húsz-harminc méternyire. Csak a romjai látszanak még. Nem is az fáj, hanem ez a régi kapu. Ezt a kaput nem vitte el a víz. Csak kilökte a szárnyait és kísétált rajta. A falai megmaradtak. Úgy, ahogy. Egy nagy kő van nekitámasztva belülről, még látszik rajta az évszám, ezernyolcszázkilencvenhat. Szépen vésett számok. A kapun belül almafák vannak, birs, fenyő. És kövek. Nagy, szép, kerek kövek. Úgy vannak elrendezve, hogy a középső, nagyobbik kő maga az asztal. Köréje lehet ülni. De nincs már, aki oda leüljön. Öcsémmel szoktunk ott elrövedezni, ha véletlenül mindketten otthon vagyunk. Egy hatalmas hársfa árnyékában. Mert az is áll ott. Egy hatalmas hársfa. Ilyenkor, tavasszal méhek hada zümmög a virágok között, különben csend van.

Ez a kapu önmagában is valóságos építmény volt. Téglából. Vakolva. Fehérre meszelve. Cseréptető rajta. S hogy mik lehettek régen e cserepek alatt, azt sokszor találgattam. Madárfészkek bizonyosan voltak. Még mókusokat, egereket is képzeltem oda gyermekkoromban. Homály és titokzatosság volt ott, a cserepek alatt. Szerintem ott most nincs semmi. Csak a huzat. De az sem biztos. Ami biztos, hogy omlik a vakolat, hullanak a cserepek, itt-ott kilátszik a téglá. Régen nincs lemeszelve ez a kapu. Ajtajai deszkából vannak, csak úgy, ideiglenesen odaszegezve, hogy ha jön egy újabb víz, hát ne kelljen sokat kínlódnia véle.

Ezen a kapun nincs, aki bemenjen. Tulajdonképpen. Mert azért bejárnak rajta. Az jár be ide, aki akar. És amikor kedve tartja. Legtöbbször ludak jönnek be, ezt-azt csipegetni, bugyuta sárga rucák, télen juhokat látni itt, és lovakat is. Mi nem tudjuk soha, kinek a juhái, kinek a lovai járnak a kertünkben. Bejönnek, mi nem járunk utána. Nincs miért. Nemrég eltűnt a kapu mellől egy gyönyörű, női akt-formájú hatalmas terméskö. Öcsém hozta volt valahonnan, egy hegyi patak medréből. Így emlékszem. Hozta, mert szép volt. Azért is vihette el innen valaki, mert ő is szépnek találta. Föl sem merült benne, hogy az a kő nem az övé. Ez a kapu, ez a kert mindenkié. És senkié. Amivel a gazdája nem törődik, azzal törődik más. Ezt a tanulságot szögeztem le magamnak e kapu történetéből. És a kert történetéből is.

A minap, hogy otthon jártam, s nézegettem a romló kapunkat, megugatott egy kutya. Egy idegen kutya. Úgy gondolta, én vagyok itt az idegen, nem ő.

Pestről jött levél

Azt kaptam, újabb levelet Pestről, kitől is kaphattam volna levelet Pestről, ha nem az édes öcsémtől, énnekem nincs, aki levelet írjon onnan, hajnali ötkor olvasom ezt a levelet, épp valami kis zápor van odakint, futó eső, tudom, ezek a hajnali záporok úgy mennek el, ahogyan jönnek, hirtelen, nem is figyelek rájuk, olvasom öcsém levelét, melynek első soraiból is kitetszik, válasz ez a levél arra a kis beszámolómról, amit otthonról írtam arról, hogy meghalok minden szombaton, az volt a címe s el is küldtem öcsémnek, mert róla is szó van abban a beszámolóban, úgy küldtem el, hogy odaírtam a végére, fogadja szeretettel, na, ezzel is kezdődik ez a levél, ami onnan, Pestről jött, az lenne a normális, ha csak kettőnkre tartoznék ez a levél, de hát hová lettek a normális dolgok, amint olvasom ezt a levelet, arra gondolok, nem csak kettőnkre tartozik, egy képzőművész levelét olvasom, nem baj, ha elolvassa más is:

“Tudod bátyus, ezt nem szeretettel küldted, sírok tőle, sírok, mert minden szétcincálódott. Mindannyian, összefoghatatlanul... Emlékszel az ötvenes években, csépléskor, kertünkben minden júliusban, ott pöfögött a Fordson, néha bedöglött, apánk lángoló zsineggel körbetekerve és hideg kútvízzel leöntve, sósborszeszes kis üvegből vágta ki a szigetelést a gyújtó gyertyához, hogy tovább zakatoljon a cséplőgép, milyen boldogok voltunk a prüszkölő porban, anyánk pánkót sütött, szilvapálinkát ivott mind a húsz ember, még mi gyerekek is, miközben a kipufogó szikráit csodáltuk. Olyan lelkesedéssel dolgozott ott mindenki, hogy így visszagondolva, belegebbedek a hihetetlen összhangba, ahol mindenki pontosan tudta mi a teendője. A cséplések után bált rendeztek a födeles hídon, ott volt az egész falu, pontosan látom amint a híd deszkázatába fűrészelt tulipán formájú lukakon pisiltek a patakba a férfiak és a legények, Kicsi Imre húzta a nótákat, a híd melletti tűzoltó fészkerben, mi pedig nyitott ajtóból gyönyörködtünk a falra akasztott réztrombitákban s a piros kerekű tűzoltó szekérben. Hová tűnt az a nívána istenem? Akkor még Maros-Magyar Autonóm Tartomány voltunk, nem?

Néhány hete azon gondolkodom, hogy egy kis boltot kellene nyitnom, mert nemsokára nem lesz miből megélnem. A divat sulis bedöglött, a Ferenczy is halódik, a kis lakást nem lehet kiadni, eladó és kiadó a fél város, itt is pontosan az történik, mint Siménfalván: káosz és romlás folyamatosan. Egy bukaresti bolond jut eszembe egyre gyakrabban, aki a Palatul Militar előtti szökőkútnál, minden nap estefelé ott mosakodott és üvöltözött. Hát én is el vagyok keseredve.

Öllem,
Öcséd”

Hát ez a helyzet...

Néhány évig Bukarestben dolgozott öcsém, grafikusként, úgy látszik, nem felejtette el még a szökőkútnál mosakodó bolond ember bölcs szavait, hát persze, hogy igaza volt neki, amikor azt üvöltötte, hogy a legyőzötteknek egyetlen reményük maradt, az, hogy nincs kiút...

Azt írja nekem Pestről az én öcsém, hogy egy kis boltot kellene nyisson ott, Pesten, mert nemsokára nem lesz miből megélnie, abban bízok ő, egy kicsi boltban, eladó és kiadó a fél város, egy kicsi boltban bízok, amikor sorra zárnak be a kicsi boltok mindenütt a világban... Nem tudhatom, miért bízok ő egy kicsi boltban, én már azokban se bízom. Még ebben a hirtelen jött hajnali záporban se bízom, ami már közben el is állt, meg se várta, hogy megírjam ezt a levelet, sietnek ma már a záporok is valahová, csupa sietés lett a világ, maholnap köszönni sincs időnk...

Körömvágás

Most telefonált anyám (Nokia 6110, középen egy gomb pirossal megjelölve), hogy szombaton vigyem magammal a körömvágót, most ez a legfontosabb. Mondom, mama, ma szerda van, ráér, de azért kikészítem. Azt mondja, épp azért hívlak most, hogy ne készítsd ki, mert akkor elfelejted, hanem máris tedd be a zsebedbe, vidd magaddal mindig, bármerre jársz, nem nagy, nem nehéz az a vágó, nevezd ki erre a célra valamelyik zsebedet, ugye, a múltkor is elfelejtettél valamit, már nem emlékszem, mit felejtettél el, de te is méssz neki a nyolcvannak, ilyenkor könnyen felejt az ember, ugye, apád is megmondta, Isten nyugosztalja, milyen fontos a körömvágás, még a pap se tud fölmenni a szószékre, ha nincs rendesen levágva a körme, ha élne, most más példát hozna föl, nem a papot, fölhozná például azt, hogy akik Brüsszelbe járnak, azok is rendben kell hogy tartsák a körmeiket, mert különben megfájdulhat a lábuk, tudod jól, hogy a hosszú köröm kilyukasztja az ember zokniját, s még ennél is nagyobb bajt okoz, például begyulladhat a lábujja, piros lesz, mint a részegesek orra, a le nem vágott köröm miatt járni se tud az ember, még a dologkerülők is levágják a körmeiket, mert különben a dolgot sem tudnák kerülni, apád ilyen példákat hozna föl, mert szeretett viccesen beszélni, hát te azt jól tudod, eleget tárgyaltatok ezt a témát a cementlépcsőn, vasárnaponkint, most is magam előtt látom, ahogy magyarázza, milyen jó az a körömvágó olló, ami a kezében volt éppen, valami Solingen volt, ha jól mondom, na, ugye, az is odalett valahová, azóta mindig csak kínlódom a körmeimmal, sokszor az sincs, aki levágja, az

ember nem folyamodhat mindenért a szomszédokhoz, azoknak is annyi a dolguk, ki se látszanak a mindennapi gondból, én pedig már nem tudok lehajolni, hogy elérjem a körmeimet, örülök annak is, ha a pálcámat föl tudom venni, majd meglátod te is, mekkora nagy dolog, ha valaki nem éri el a saját lábát, majd meglátod te is, remélem meglátod, mert megéred az én koromat, nem könnyű ezt a kort megérni, épp a minap temettünk egy velem egykorú aszszonyt, az az eset is megviseli lelkileg az embert, máskülönben rendben volnék egészségileg, leszámítva a vérnyomást, azt nekem állandóan méregeti Éva, de a mérő se mér rendesen, csak az erdész mérője vált be, ezt az egész falu tudja, de hát az erdész is kint van már a temetőben, neked se lehet jó a vérnyomásod, a múltkor is pirulát kértél a fejfájásodra, az attól volt, mi mástól lett volna, te csak viccelődsz a vérnyomásoddal, olyasmiket mondtál legutóbb, hogy megmérted, de nem használt, az ilyesmikkel nem szabad játszani, állandóan lehet hallani a rádióban a vérnyomást, vedd komolyabban ezt a dolgot, nem vagy már gyermek, tedd a zsebedbe azt a kicsi körömvágót, ne készítsd ki, sokat erről most nem akarok beszélni, a telefonálás is pénzbe kerül, csak éppen emlékeztetni akartalak, ez most a legfontosabb...

A mi utcánk

A mi utcánk rövid utca. Csak akkora, hogy egy jó, pipás ember egyik végéből a másikba köphetne, ha akarna. A rövidségnek ezt a meghatározását Lajosbától hallottam, a szomszédától, akinek háza a miénkkel szemben állott, amíg megvolt. Régi ház lehetett az övé, mert egyetlen, kicsi ablaka nem üvegből való volt, hanem valami hárttyából, vagy kutyabőrből. Csak annyi fényt engedett be, amennyire Lajosbának szüksége volt. Sok fényre nem volt szüksége, mert vénséges idejét ott töltötte a kicsi háza előtt, egy kerek kövön. Ott pipázott. Mi, gyermekek, sokáig nem mertünk elmenni a háza előtt, mert féltünk tőle. Féltünk, mert valamelyikünket mindig ki szeretne volna herélni. Legalábbis ezt pusmogta a bajusza alatt, amikor előtte elhaladtunk. Úgy pusmogta, mintha nem akarná, hogy mi meghalljuk, pedig épp azt akarta. "Ezt a gyermeket ki kellene herélni..."

Ez volt az ő szórakozása.

Sokan szerettek itt elidőzni, a mi utcánkban, mert a mi utcánk nemcsak rövid volt, hanem csöndes is. Nem járt erre senki, akinek itt nem akadt dolga. Mert a mi utcánk nem vezetett sehová. Csak neki a Nyikó patakának. A visszavonuló németek is itt vertek tanyát, a mi utcánkban. Még mulattak forma is esténként,

üvegeket bontottak, ittak egymás egészségére, pedig tudták, már itt vannak, jönnek nyomukban az oroszok, bármely pillanatban csattanhat az egérfogó.

Az oroszok is szerettek itt mulatni, a mi utcánkban. Egy katona a géppisztolyával hosszú sorozatot eresztett apám méhkaptáraiba, majd egy süldő disznót is lelőtt vacsorára.

Agitátorok jártak ide, elálldogálni a mi utcánkban, papírokat lobogtatva, szép jövőt ígérve annak a néhány családnak. Aztán eljött a szép jövő, s el is ment, úgy, ahogyan jött. Nem volt soha, semmi felfordulás a mi utcánkban. Az árvi-zet leszámítva.

Sok neve volt a mi utcánkban, mint az utcáknak általában. Nem lehet tudni, mi a neve most a mi utcánkban... Talán az, hogy Bárgác. Senki nem tűnődik azon, mit jelent ez a szó. Ez a neve és kész. Bárgác.

A házak a mi utcánkban is meg vannak számozva, de kevesen tudják a saját házszámukat. Minek is tudnák? Bárgácban mindenkit jól ismer a postás.

Most békeidő van a mi utcánkban. Kevés a mozgás. Csak estefelé vonul végig rajta szép teheneivel Éva, a szomszédasszony.

Eső után, a pocsolyákban háztetők képe tükröződik. És felhők képe. A holnap ábrázatát innen még senki nem tudta megpillantani.

Utólag elsirattalak

Jön Éva, ez a hangos beszédű, gömbölyded fehérnép, megáll a kerek kőasztal előtt, ahol épp üldögélünk, s amiképpen egy helyi jellegű, kis forgószerű szokta fölkapni a száradó szénát, pillanatok alatt beterít minket a legfrissebb panaszával, hogy a tehennel ez, meg ez történt, s ott van az ura, megoperálva – pont azzal, amivel magát is megoperálták, Feri, mondja ez az Éva, milyen érdekes, pont az a betegsége van az én uramnak is, mint magának, Feri, a fiam, ez a Pisti nem leli a helyét, csak járkál erre-arra az udvarunkon, látom, könnyes a szeme, nincs hozzászokva, hogy a családban operált ember legyen, most éppen a kukoricát hordjuk föl a padlásra, de létrán cipekedni nehéz a súlyos kosarakkal, azért jöttem, hogy kölcsönkérjem a csigát, mert azzal könnyebb fölhúzni a kukoricát. - Te, Éva, te ha megtalárod, hol van az a csiga, ott kell, hogy legyen, ahová tetted a tavaly, amikor visszahoztad, minékünk nem kell csiga, nincs kukoricánk, amit fölhúzzunk véle a padlásra, oda még a macskák sem járnak, nincs miért járjanak, ahol semmi nincs, oda ők sem járnak, menj, s keresd meg azt a csigát, s vigyed, nincs szükségünk reá, mondja Évának anyám. Aztán előkerül a csiga, elmegy véle ez az Éva, a kapuból még visszaszól, hogy majd

hozza, én pedig finoman annyit mondok anyámnak, mama, emlékszik még arra, mennyire nem szerette az én apám, ha valamit kölcsönkértek? Mert elrontottak mindent, amit kölcsönkértek, a kaszának éle kicsorbult, a kalapács nyele tőből eltörött, a csavarhúzó nyele kettéhasadt, ez mindig így volt, csak háborúság származott mindig a kölcsönkérésből, s az adásból, ezért is nem folyamodott kölcsönkéréshez az én apám, még pergetőt is ő csinált sajátkezűleg a méznek, a méheknek kaptárt, az égvilágon mindent megcsinált, csak éppen ne szoruljon reá a kölcsönkérésre, de volt úgy is, vissza se hozták soha, amit elkerétek egy félórára, úgy is volt, mama, de látom, csak a kölcsönadás az, amiből mi soha kifogyni nem tudunk, mama...

Tudtam, hogy ezt fogod mondani, pontosan ezekkel a szavakkal, mondja mama, hát most arra válaszolj, kell még nekünk valaha ebben a földi életben az a csiga? Hát lesz nekünk még kukoricánk? Ugye, tudod, hogy nem lesz, nincs ember reá, különben is visszahozza ez az Éva, ugye, a tavaly is visszahozta, ezek nem olyan népek, hogy valamit is megtartsanak maguknak, ami nem az övék, te jól tudod, nem olyan népek, most azt is tudom, a vécénket fogod fölhozni példának, amit elvitt ez a Jancsi, s nem hozta vissza, na, nem is fogja visszahozni, egy használt vécével nem járkalhat a falun végig az ember, még akkor sem, ha meg van suvadva, mondtam is én néked, hogy ez a Jancsi meg van suvadva, vannak dolgok, amiket el kell felejteni örökre, mindig nem foghatjuk valami miatt a fejünket, de mondok mást most neked, te, Feri, arra emlékeztetlek, hogy mi nem csak kaszát, kalapácsot, csavarhúzót adtunk kölcsön az életünk folyamán, hanem én még téged is többször kölcsön adtalak gyermekkorodban! Az igaz, hogy a te nagyapádnak, vagyis az én apámnak adtalak kölcsön téged, valahányszor szüksége volt a segítségre, szántás idején, vagy amikor fát, szénát kellett neki hazahordani, s nem volt segítsége. Kölcsön voltál adva, Feri, mégpedig megszámlálhatatlan alkalommal és most mégis itt vagy, mi bajunk lett ebből a kölcsönadásból? Mi, te, Feri? Semmi.

Mondom mamának, mama, abból csakugyan nem lett semmi bajunk, de ugye, egy kicsit azért meghaltam volt egyszer a kölcsönadásomból kifolyólag. Emlékszik-e még arra, amikor majdnem belefulladtam a patakunk vizébe, s reáborult az egész szénásszekér? – Emlékszem hát, de azért elmondhatnád még egyszer, hogyan is ment végbe az a felborulás, mert rég volt, ki is ment a fejemből, mondja mama.

Az úgy volt, mondom, hogy kölcsönkért magától nagyapám, elvitt engem az öreg, le, alszegbe, Gátrétjibe, vigyük haza a szénáját. Örömmel mentem mindig Gátrétjibe, jófajta szilvát teremtek ott a fák, bátor madarak jártak az ember lába előtt, nem féltek semmitől, gólyák is tanyáztak azon a kis réten, sétáltak nagy peckesen, jaj, s micsoda gyönyörű, sárgahasú sáskákat lehetett ott fogni

horgászati célra, éppen a sáskafogás lehetőségére gondolva mentem örömmel az öreggel, raktuk a szekeret, ő hánytta fel nekem a szénát, én pedig rendeztem a vasvillámmal a rétegeket belátásom szerint. Békességben dolgoztunk mi ketten mindég, de akkor valami baj volt véle, mert állandóan kerülgette a szekeret, mindegyre szólta, hogy nem jól rakom a hátsó sarkát, vagy az elsőt, mondtam is neki, hát ide visszük azt a szénát magához, kétszáz méterre, ilyen kicsi távolságon mi baja tud lenni annak a szénának, olyan jól meg van rakva az a szekér, végigmehetnénk véle az egész megyén, s egy szál se esne le a földre, mi baja van a formájával, hogy mind azt mondja, olyan kell annak lenni, mint amilyen egy szép skatulya, nem kiállításra megyünk, erre azt mondja, ő egy tapodtat sem mozdul azzal a szekérral, míg olyan nem lesz az egész, mint egy szép skatulya, egy valamirevaló menyecske sem teszi ki a lábát hazulról bozontosan, még akkor sem teszi ki a lábát, ha a szomszédba indul, megfésülködik rendesen és összeszedi magát, ahogy kell, mit számít az, hogy kétszáz méterre kell vinni csak azt a szénát, vagy végig a megyén, azt a szekeret úgy kell megrakni, mintha Pestre indulnánk véle egyenesen, annak is a kellős közepébe, úgy kell azt megrakni, szóval, valami baj volt mindig az öreggel, ha egyszer ezt a Pestet megpendítette.

Az esettel kapcsolatban már csak a történelmi hűség kedvéért is meg kell jegyezni, részeg éppen nem volt az öreg, mert ez a Pest akkorjában még a földrajzban is hozzánk tartozott, akárcsak alszeg, vagy felszeg, úgy, hogy az oda való szénásszekeres bevonulásunk csupán szépségileg lehetett volna kifogásolható. Nem is tudom, miképpen képzelte ő, hogy tulajdonképpen végigmehetnénk nyugodtan Pest közepén is, úgy kell megrakni azt a szekeret. Az más kérdés, akarunk-e, vagy nem akarunk ott végigmenni. Ezt az elvi problémát lezártuk, ebben az ügyben több szót nem váltottunk. Megraktam én azt a szekeret úgy, ahogyan az öreg óhajtotta, olyan lett az a szénásszekér, mint egy szép skatulya. És el is indultunk arra a kétszáz méteres útra, hogy azt a szénát a csűrjében lerakjuk. A baj csak az volt, hogy előbb a patakunkon át kellett menni. Kérem az öregtől, leszálljak-e a szekérről, vagy maradjak ott. Legerősebb vágyam az volt, hogy maradhassak ott, hátha valaki, egy éppen arra járó, falunkbéli ember észrevesz engem egy ilyen szépen megrakott szénásszekér tején, mert akkor láthatja, milyen kiadós tehetségem van nékem ebben a megrakási mesterségben. Azt mondja az öreg, maradjak bátran, ő elkormányozza az ökreit, át a vizen, csak szorítsam jól magamhoz a lekötő rudat, le ne essek, mert meredek a part. Felült az öreg is a szekérra, de le, oda, az ökrök fara után és nógatni kezdte a jámbor barmokat, hogy indulhatunk. A további utunkat nem részletezem, mert az pillanatok alatt véget is ért. Az ökrök átjutottak a patakunkon, de a szekér a téves kormányzás miatt fölborult, mégpediglen úgy,

hogy a négy kereke az ég felé állott, én meg ott maradtam a víz alatt. És rajtam egy jó, nagy szekér széna. Amikor a víz körülvett, azt a lekötőrudat még szorítottam, de beláttam, ennek semmi értelme nincsen, itt meg kell nékem halni. És mit cselekszik az ember, ha azon kapja magát, hogy meg kell néki halni? A téves kormányzás miatt! Próbálkozik a meneküléssel. Befúrta a fejem a szénába, hátha valami kis levegőhöz tudnék jutni, mert már vizet eleget ittam ott, a patakunk fenekén. És kaptam is annyi levegőt, hogy nem fulladtam meg. Még hangokat is hallottam kintről, valaki szólt az öregnek, te Dénes, az ökreid elszabadultak, hagyd azt a szekeret ott, ahol van, menj utánuk, mert elkóborolnak, még meg is ijeszthetik a porban játszadozó cigánypurdékát, s abból csak baj tud lenni. Az öreg annyit mondott, hozz segítséget, mert a széna alatt ott maradt a gyermek, lehet, már nem is él..

Azt mondja mama, ezen a ponton abba is hagyhatom a régi történet szövegét, mert abba olyan szálakat vegyítettem belé, amelyek nem oda valók, s ő már azt is tudja, hová akarok kilyukadni. Oda, ami nem reánk tartozik. Vagyis a téves kormányzáshoz. A kölcsönadásról volt szó, s onnan egy kanyarral reá akarok térni a téves kormányzás természetére. És azt mondja, ezt is csak most veszem elő, vén fejjel, a téves kormányzást. Mert amikor én segíteni mentem az ő apjának, Gátrétjiben, a sárgahasú sáskák jártak az én gyermeki fejemben, nem pedig a téves kormányzás természete. S hogy neki igaza van, igen nagy feneket kerítettem ennek a Gátrétjinek, amikor a jófajta szilvát termő fákról, a peckesen járó golyákról, a bátor madarokról beszéltem, mert neki nem kell bemutatni, milyen az a rét, eleget dolgozott ő azon a helyen, voltak olyan esztendők, répát is természetünk ott, volt krumplink, minden, én még meg sem voltam születve, amikor ő már jól ismerte azt a Gátrétjit. És mondja, hogy ő már akkor félbe akarta szakítani az én beszédemet, amikor azt a szénásszekérrel való pesti bevonulást hoztam elő, mert abból kivillant a szándékom, mely szerint én mindenképpen azzal akarok előállani, milyen furcsa helyzetben éltünk mi akkor. Hogy útlevel, s ceremónia nélkül is elmehettünk volna Pestig. Ha nem is annak közepébe, mert ott nem szoktak járni szénás szekerek, csak uras népek szoktak, de elmehettünk volna. Ez igaz és furcsa is volt az a helyzet csakugyan. De miért akarok mindentől politikát csinálni, mert én azt csináltam ezzel a történettel, politikát, s tiszta hiába csomagoltam azt belé a vízbehullásom történetébe, úgyis kilátszik a törekvésem, ő ezt azonnal észrevette. A témát mi már ezernyi alkalommal letárgyaltuk, őt most az érdekelte, miképpen menekültem ki onnan, a patakunk vizéből.

Mondom mamának, mama, abban magának igaza van, hogy engem ott, a víz alatt nem a szénásszekérrel való pesti bevonulás gondolata foglalkoztatott, sem pedig a téves kormányzások természete, ezek a dolgok jóval később suhin-

tottak meg, de akkor, amint egy kis szénaporos levegőhöz jutottam, tudtam, onnan ki fogok szabadulni. Mert jönnek alszgeből kemény emberek, helyére fordítják azt a szekeret és én talpra fogok állani megint, a széna tetején, még azt a lekötő rudat sem szorítom magamhoz, hanem győztesen kerülök a népek elé. Legfőntebb megköszönöm a fáradozásukat. És képzelje el, mama, azzal az én, akkori, gyermeki fejemmel, ott, a szénásszekér alatt azt találtam ki, hogy hallgatni fogok. Hallgatni, mama. Mint amiképpen egy vízbefúlt halotthoz illik. Kíváncsi voltam, lesz-e valaki az ide gyülekező népek között, aki megsirat engem, ha már nem adok életjelt magamról, s mint halottra gondolnak reám. És hallgattam, mama. Pedig ordíthattam volna, hogy hé, ne bőgienek olyan eszeveszetten, élek én, csak állítsák talpra a szekeret, mert nyom engem, de nagyon! Ordíthattam volna, mert volt annyi levegő körülöttem. De nem ordítottam. A népek sírását vártam a vízben, mama! Hogy tudjak magamról legalább annyit, van-e rajtam siratnivaló. Értem-e valamit az ő szemükben, vagy pedig csak egy kis, semmi-gyermek voltam. És ha magának lenne türelme, s kedve hozzá, most szívesen beszélnek arról, mennyi ideig hallgatott ez a mi, majdnem halottnak nézett, kicsiny népünk is, arra várva, lám, van-e rajta siratnivaló, ér-e valamit mások szemében, vagy nem ér. Mert ha úgy tűnik, valaki már nem él, de van rajta legalább siratnivaló, akkor ér is valamit. Csakugyan, mit gondol mama afelől, lenne-é rajtunk egy kis siratnivaló, ha egyszer nem tudnók kidugni a fejünket a népek közül, s nem lenne erőnk talpunkra állani?

Azt feleli mama, ugye, hogy jól gondolta, amikor engem a beszédemben meg akart állítani. Hogy ne menjek más vidékekre a mondanivalómmal. Mert így is elmentem messzire a kölcsönadástól s a vízből való kikerülesemről. De most azt mondd meg, sírtak-é az alszegiek a szénásszekér körül, amíg te olyan szépen tudtál hallgatni alatta? Mondom, sírtak bizony, mama. Nemcsak Berta s Annanéném jött, ezzel a Gáll Ferencnével, hanem rohantak oda a közelebb lakó cigányok is. Ők tudtak bőgni lehangosabban. Ezeknek a kicsiujjukban van az éktelen bőgésre való hajlamosság, úgy ordítottak, hogy jaj istenem, ott a víz alatt a gyermek, ezt kiabálták, hangzott tőle az egész alszegi fertály. Mert ők jó barátságban voltak nagyapámmal, a halottaikat is ő vitte ki sokszor a temetőbe az ökreivel. Még télvíz idején is. Egyre csak azt ismételték, milyen ügyes kicsi gyermek volt ez a Ferike! Hogy az a gyermek hogy tudott fáramászni! Még szavalni is tudott, ők hallottak arról, még szavalt is valamit. És tudott kaszálni! És hányszor folyt ennek a kicsi gyermeknek az orra vére mezei munkák idején! A drága vére, a sok megerőltetéstől. Attól biza, attól folyt örökké az orra vére, a megerőltetéstől. Hát való egy hétéves kicsi gyermeknek kasza a kezébe? Ilyesmiket mondtak sírás közben az idősebb cigány asszonyok. Sokan megsirattak engem akkor, mama. Sokan. És úgy mentem haza, ha még emlék-

szik arra a napra, hogy mondtam magának, fölborult a szekér, azon én is ott voltam, előbb a tetejében, azután alatta. A Nyikó vizében. És egy kicsit akkor meghaltam forma. Elégge rövid volt a beszámoló, amint látja, nem haltam meg, mondtam azon a napon magának, mama.

Azt mondja nekem mama, hát hogyne emlékeznék én arra a napra, te, Feri? Jöttek a népek alszgeből, hol vagy te, Emma, hol vagy ilyenkor, szinte odavesztett a gyermeked, te, Emma, mondták a nagy eseményt, s hogy milyen csudával határos módon maradtál életben, így mondták, csudával határos módon. Emlékszem jól arra a napra, jött, hogy megverjelek, amiért nem volt annyi eszed, hogy gyalogosan menj át a patakon, ne maradj a szekér tetején, amikor magad is észrevetted, valami baj volt az öreggel azon a gyalázatos napon, amikor szinte elveszítettelek, magad is észrevetted, szénásszekérrel is végigvonult volna Pesten, s amikor azt a szekeret raktátok, csak civódott veled és skatulyákat emlegetett, hát hogy ne emlékeznék én arra a napra?

Azért még mondott nekem valamit mama, amiből most könnyedén tudnék politikai kérdést csinálni, ha volna hozzá kedvem. Azt mondta mama, tudd meg fiam, utólag én is elsirattalak...

Akkor jó...

Azt mondja nekem az iskola igazgatója Felsősfalván, fogjam a cókmo-komat, menjek le oda a templomon aluli házba, ahol a gémeskút messziről látszik. Engi Zsigabá lakik ott az asszonyával, ott lesz a szállásom ideiglenesen, a papírok megjöttek, ki vagyok nevezve tanárnak, de csak ideiglenesen, aztán meglátjuk.

Fehérbajszú, posztóharisnyás, szép ember volt ez az Engi Zsigabá, leült melém, míg vacsoráztam, a hagymát dicsérte főleg, azt mondta, ahol tojás és hagyma van, ott semmi baj nem lehet.

Nem is volt semmi baj lefekvésig. Csak úgy futtában végimentünk a történelmen, az akkori hatvanas évekről szó se esett, pedig vártam hogy kiterítsük oda, magunk elé az éppen időszerű helyzetet, s egy kicsit politizáljunk, vagy valami.

Lefekvéskor föl tettem a kérdést, na, de én hol fogok hálni...

Hát velünk. Ott, ahol mi. Hát hol akar maga hálni ebben a hidegben, ha nem ott, ahol mi hálunk, mondta Engi Zsigabá egyszerűen és csodálkozva. Aztán lefeküdtünk. A kicsi szobába éppen csak beszűrődött valami holdvilág. A mennyezet gerendáit néztem egy ideig, s vártam, melyikük fogja becsukni az

ajtót, az asszony-e, vagy maga Engi Zsigabá. Egyszer horkolásfélét hallottam a sarokból, ahol ők ketten feküdtek egy magas ágyban. Csöndben fölkeltem, becsuktam az ajtót és valami kulcsot, vagy reteszt kerestem, hogy azt be is zárjam. Gondoltam, úgy felejtették, nyitva. Amint megzörrent a kilincs, Engi Zsigabá azt mondja, az ajtót nem kell bezárni. Jól van, nekem mindegy, elindultam az ágyam felé, a másik sarokba. Ekkor azt mondja Engi Zsigabá, nem csak bezárni nem kell azt az ajtót, becsukni se szokták soha. Hagyjam csak úgy, félig nyitva. Úgy hagytam, félig nyitva. Visszafeküdtem, de a szemem is úgy maradt, félig nyitva. Olyan félóra forma telt el, amikor azt kérdi Engi Zsigabá, alszom-e, mert ha nem, akkor váltsunk még szót egymással, jó, ha beszélget az ember elalvás előtt. Mondom, váltsunk. Csak úgy megkérdem, miért nem ment maga legalább fennebb, például Korondra - kezdte a beszélgetést Engi Zsigabá. Kérdem, miért mentem volna én fennebb, s éppen Korondra, hát nem vagyok jó helyen itt, ahol tojás és hagyma is van? Erre az a válasz jön a sarokból, hogy azért kérdi ezt tőlem Engi Zsigabá, mert aki bezárt ajtó mögött szeret aludni, annak Felsősófalva semmiképpen nem felel meg. Erre a célra a legközelebbi hely, az Korond. Ott már más népek laknak. Azok bezárt ajtók mögött alusznak. Mert van féltlenivalójuk. Neki pedig féltlenivalója az égvilágon semmi nincs. Az egészségen kívül. Mondom erre, akkor mégis jó helyen vagyok, mert akárhogy nézem, nekem sincs féltlenivalóm. Még egy fuvintásnyi sincs. Erre csak annyit válaszolt Engi Zsigabá, hogy akkor jó.

Több beszéd nem volt. Mindannyian szépen elaludtunk.

A legjobbak mennek el

Most telefonált anyám, hogy elmondja, milyen érdekes dolgok történtek otthon tegnap óta, mert a tegnap még rendben volt minden, Borbélynét is látta, amint ott hajladozik a kertjében, ugye szép dolog kilencvenkilenc évesen gyomlálni a zöldséges kertet, de nem akar most hosszasan telefonálni, az is pénzbe kerül, éppen csak szóba hozza, tegnap még rendben volt minden, azok a szép karalábé palánták, amiket ketten ültettünk nem is olyan rég, azok olyan szépen fejlődnek, tegnap elgondolkodott, mitől lehetnek olyan szépek azok a palánták, nem is megbízható helyről vetted volt azokat, hanem csak úgy, találmokra egy teljesen ismeretlen embertől, a segesvári piacon, na, hogy is hívják azt az embert, akitől vetted, valami Mihály neve volt annak, ha jól emlékszem, persze, Mihályt mondtál nekem, s hogy Keresztúrról vitte a segesvári piacra eladni a palántáit, amiket ő a virágoskertjében termesztett, még meg is kérdezte

tőled, hát nektek ott, Siménfalván nincs egy kis virágoskertetek legalább, hogy ne kelljen megvenni a palántákat a piacon, ugye, emlékszel, miket mondtál el nekem erről a Mihály nevű emberről, most nem akarok hosszasan beszélni, te bizonyosan nem felejtetted el azt a virágoskertes keresztúri embert, most úgy szeretném megköszönni neki, hogy nem csapott be téged s engem azokkal a palántákkal, mert ugye, ha nem megbízható helyről vesz valamit az ember, akkor kellemetlen meglepetések érhetik, hát engem bizony nem értek kellemetlen meglepetések, mert ezek a palánták mind egy szálíg beváltak, tegnap még rendben volt minden, elnéztem őket a kertben, meg szoktam tekinteni mindeniket egyenként, külön-külön, mint amiképpen a kicsi csirkéket és rucákat meg szoktam naponta vizsgálni, amikor még rucát is tartottam, istenem, milyen rég volt, amikor rucáim is voltak, úgy siettek mindig az udvaron, mindig egyre orraestek a nagy sietésben, na, de én most nem erről akarok röviden beszámolni neked, hanem arról, hogy tegnap még rendben volt minden, valóssággal gyönyörködtem a palántáimban, milyen szépek, de az a tegnap volt, megyek ma reggel megnézni a karalábé ágyást, hát mit látok, a legeslegszebbek kihatadtak a sok eső miatt, mindig azokkal van baj, a legszebbekkel, az emberek közül is mindig a legjobbak mennek el, most nem sorolok fel neked példákat arra, kik mentek el a legjobbak közül, ha csak a mi falunkat vesszük, hát ugye, ez így van másfelé is, mi azt innen nem tudhatjuk, honnan és kik mentek el a legjobbak közül, de gondolom, mindenünnen a legjobbak mennek el, valahogy így van ez elrendelve, időnap előtt mennek el a legjobbak, egyszer valami költőkről beszéltél itt, a kőasztalnál, mikor még élt apád, arról beszéltetek, kik hagyták el időnap előtt a földi világot, akiknek még dolguk lett volna ezen a földön, ez most csak véletlenül jutott eszembe, hiába volt rendben tegnap még minden a házunk körül, ma már csak a szomorúság fog el a kicsi kert láttán, nem is folytatom most ezt a dolgot, valami meggyűlt a torkomban, nem értem miért van úgy rendezve ez a világ, hogy mindig a legjobbak mennek el, miért, fiam?

Sokféle honvág

Ezek a Magyariék a mi legrégebbi szomszédaink. Magyariék nélkül el sem tudom képzelni a mi falunkat. A házunkat sem tudom elképzelni nélkülük, se a kertünket, se az udvarunkat. Amikor az utcánkba beérkezem, legelőbb az ő kertjüket, a csúrt, a szénatartót látom meg, s a házukat. Csak egy szempillantás az egész, azonnal föl tudom mérni, haladtak-e valamicskét előbbre, vagy

nem haladtak. Mert ha ők haladtak, akkor nagy baj nem lehet körülöttünk. Ők visznek friss tejet anyámnak, s ha a zöldkalapos német vadászok itt is hagynak valamit a zsákmányukból, még vadhús is kerül a mi asztalunkra. Ha nem éppen fácán, meg más nyalánkságok, hát őz, vaddisznó, effélék. Mert a nagyobbik Magyarai, a Pista, vadászember. Furcsa ember ez a Magyarai Pista. Vadász is, meg nem is. Ha enni kell adni az erdei vadaknak, akkor ő jól felpakol az erdei vadaknak. Ha le kellene lőni egy kertünkben kajtárkodó, tyúkleső rókát, arra teljességgel alkalmatlan. Hogy így, s hogy úgy, Emmanéni, nem úgy van az, hogy le kell lőni, na, hagyja, majd megbeszéljük... Ezzel a rókalövés mindig véglegesen el szokott maradni.

Ennek, a nagyobbik Pistának az apja másféle ember volt, nem olyan mint a fia. Ha apám átment hozzá - márpedig szinte naponta átjártak egymáshoz -, akkor valami fontos dolgot ketten mindig megbeszéltek. Vadászatról soha nem esett szó, mert a vadászatot se apám, se az öreg Magyarai nem tartotta érdemesnek arra, hogy arról beszéljenek. Emlékszem, egyszer a Holdra való felmenésről volt szó. Apám, aki különben is tudományos ember hírében állt a faluban, előadta, milyen világ fogadta a Holdon az úrhajósokat. Ezt az öreg Magyarai szépen végighallgatta, aztán legyintett, mondván, hogy abból egy szó sem igaz. Mert oda felmenni nem lehet. Még a templom tornyába se egyszerű dolog felmenni, hát akkor a Holdra, példalózott ez az öreg Magyarai. Különben is, a Hold egyszer itt van, máskor ott, hol csak a fele van meg, hol nem is látszik. Azt eltalálni semmiképpen nem tudják. És nem is érdemes. Elég bajunk van nekünk itt, a Földön, hát nincs igazam, te, Ferenc?

Egy napon, rég volt az a nap, azt mondja apámnak ez az öreg Magyarai, te, Ferenc, nem tudom, mi ütött belém, de nekem honvágym van. Szinte gyermekként jöttem ide, ebbe a faluba, azóta ki se mozdultam innen, de ahogy öregszem, mindegyre reámtör a honvágym. Mi tud az lenni, te ha meg tudod fejteni, eleget voltál idegenben...

Azt mondja apám, te Pista, neked semmiféle honvágym nem lehet. Mert ahhoz távolság kell. El kell menni valahová messze. A te szülőfalud itt van, ha nem lenne ez a két Kadács, szinte össze is érne az enyémmel. Ha nálunk esik az eső, nálatok is esik. Vagy legalább szemerkél. Az időjárást, ha falunként mondanák be, akkor ezt a két falut összecsapnák. Mert minden úgy történik itt, is, mint ahogyan ott történik. Miért mondanák el kétszer ugyanazt? De lehet, hogy valami egyéb is kell a honvágymhoz, nem csak távolság. Ki tudja, mi kell még hozzá?

Hát például kövek - mondta az öreg Magyarai. És nem akármilyen kövek kellenek hozzá. Olyan kövek kellenek a honvágymhoz, amiket maga az ember koptatott, a saját lábbelijével. Nézd meg ezeket a köveket, itt az udvarunkon! Ezeket

nem én koptattam száz esztendőkön átal. Egy napon, amikor eljöttem ide, én is jární kezdtem rajtuk, de ezek nem az én köveim. Ezek a Mihánybá kövei. Az örökké pipázó emberéi. Azok a kövek, amelyeket én koptattam, nem itt vannak. A koptatás maga lenne a honvágy, te, Ferenc? Maga a koptatás?

Lehet, az lehet, te Pista, az lehet - mondta apám, kis hallgatás után -, de ez a kérdés roppant komplikált. Mert például nekem évente legalább egyszer honvágyam támad, ha Szibériára gondolok. A hadifogságban töltött napokra. Olyankor a tengeri, füstölt hal illatát érzem, s a káposzta illatát. A hitvány fagyok eszembe se jutnak, csak az, hogy soha semmiféle étel nem esett olyan jól nekem, mint akkor az a füstölt hal és az a fagyott káposzta! És van úgy, honvágyam támad régi hajnalok után. Emlékszem, Dorohoiban voltam katona, kivezényeltek a bojárok földjére aratni. Korán odaértünk az aratás színhelyére, aludtak még a helybéli parasztok. Egyszer látom, amint egy fehéringes asszony oldalba üti férjét, hé, ember, ébredj már, s öltözz, mert itt vannak a katonák. Az ember felült a kalangya tövében, fejére tette szalmakalapját és azt mondta az asszonyának, na, felöltöztem... Ilyen szép, egyszerű életet azóta se láttam sehol.

Hallottakról csak jót

Legutóbb, hogy otthon voltam, kaptam a hibát mindenben, nem is kellett nagyon keresnem, ott voltak a hibák, a bajok, az emberi gyarlóságok, csak éppen szóvá kellett tenni őket, fel is hoztam sorra, ami hirtelen eszembe jutott, zsörtölődtem, panaszkodtam, mondtam, miféle dolog például, hogy még mindig ott van a kertünkben egy ócska, kézzel húzható vasszekér, a múltkor is ott volt, már be is nőtte a fű, miért nem viszi el onnan az az ember, aki otthagya, még reá sem tudok nézni, ilyen nálunk még soha nem történt meg, míg élt apám, hogy egy vasszekér ott hányódjék a kertünkben, benője a fű, ilyen még nem volt, látszik, nincs gazdája ennek a kertnek, legutóbb is ezt tárgyaltuk, teljesen hiábavaló minden, amit én mondok, miért nem szól annak az embernek, mama, miért nem szól neki, vigye el onnan, erre azt mondja anyám, szóltam én neki fiam, de azt felelte, nem tudja elvinni, mert annak a kicsi vasszekérnek el van romolva a golyóscsapága, be van szorulva, vagy valami, ilyeneket mondott, s hogy egyszer majd elviszi, ha lesz rá ideje, most nincs semmire ideje annak az embernek, mondom, mama, hát maga szerint annak a vasból való főzőkályhának, amit ennek az embernek ajándéku adott, annak volt golyóscsapága? Mert ugye, azt el tudta vinni, s még ideje is volt arra, hogy azt elvigye, na, mit szól hozzá, volt annak golyóscsapága? Erre elmosolyodik anyám, néz

reám, látom rajta, igazat ad nekem, mert azt feleli, hát te fiam, egy kályhának biza nem szokott golyócsapágya lenni, ezt én is belátom, s csakugyan, azt el tudta vinni és még időt is kerített az elvívéséhez... Mondom, mama, sok más, helytelen dolgot hallottam én erről az emberről, mondják, hogy egyszer...

Folytatni nem tudtam, megszakított anyám és figyelmeztetett, ne mondjam tovább, ne kezdjem ócsárolni azt az embert, mindent nem kell meghallani, mert azt mondja a mondás, hallottakról csak jót, vagy semmit... Azt mondja.

Jaj, mama, nem azt mondja a mondás, hanem azt, hogy a halottakról ha szó-lunk, azokról, akik meghaltak, csak jót mondjunk, vagy pediglen hallgassunk, mert nem illik a halottakat ócsárolni. Úgy mondja, nem azt, hogy ha rosszat hall az ember valakiről, azt elhallgassa, ne adja tovább. Az élőkről miért ne lehetne rosszat mondani, mert beláthatja, csak az élők tudják kijavítani a hibá-ikat, a halottak már nem tudják, na, erről szól a mondás, mama, itt most nincs szó semmiféle halottról, csak arról a kicsi vasszekérről van szó, s egy élő em-berről, akinek nincs ideje elvinni onnan a fűből azt a szekeret, a golyócsapágy-
ra keni a lustaságát és a nemtörődömségét, nincs az a falusi szimpla fehérnép a világon, aki ne tudná, a golyócsapágyra zsírt, kenőzsírt, szoktak kenni, nem pedig lustaságot és nemtörődömséget szoktak, ezt beláthatja. Sokáig nem törte a fejét anyám az én helyreigazításomon, azt mondta, hát akkor az a mondás sem állja meg a helyét. Szépnek szép, de igazság kevés van benne, mert az az igazság, hogy csak az élő emberek tudnak ártani, ha rosszat mondunk róluk, a halottak nem tudnak ártani, olyan nagy csöndben és békességben vannak ők, semmi baj nincs velük, de az élőkkel, azokkal van elég, valami tévedés csak kell legyen abban a mondásban, amit helyreigazítottál, hányszor megjártam már életemben, hogy valamit helyre akartam igazítani, s azzal rontottam el, sokszor az ember éppen akkor ront el valamit, amikor meg akarja javítani, a bocsánatkérés is csak ilyen, az ember mond valamit, megbánja, bocsánatot kér, s azzal még jobban elrontja, amit helyre akart hozni, az emberek csak színlelik, hogy megbocsátottak neked, közben nőttön nő bennük a harag, mert igazából nem lehet semmit megbocsátani, az ember már ilyen, úgy hogy maradjunk egyelőre abban, ne mondj te semmi rosszat arról az emberről, felejtsd el, ami hitvány dolgot hallottál róla, majd reájössz te is egyszer, hogy amit másoktól hallunk, azt is meg kell nagyon válogatni, mint az epret, vagy a szilvát, csak ami jó, azt kell megtartani, vagy továbbadni. Mert a hallottak többet árthatnak nekünk, mint a halottak, akik már örökre nagy csöndességben vannak, az idők végezetéig.

Peltán

Ez a Peltán egy időben jó barátja lehetett apámnak, mert sokszor hallottam, amint szól anyámnak, te, én most fölmegeyek Peltánhoz... Valahányszor fölment Peltánhoz, vitt engem is magával. Nagy izgalom fogott el mindig, amikor elindultunk ketten Peltánhoz, kíváncsi voltam, mi lehet az a fontos dolog, amiért apámnak fel kellett mennie Peltánhoz. Azt mondta, menjek véle, halljak tudományos dolgokat is, mert Peltán tudományos ember, nem olyan, mint sok falunkbéli, aki csak a tehene szarváig ha néz, messzibbre nem tekint. Csakugyan, még papból is volt egy a falunkban, aki egész nap a motorbiciklijét durrogtatta, nézte, vizsgálta, mennyire füstöl, aztán egy napon befordult a kocsmá előtt lévő árokba. Emiatt, vagy egyéb ok is lehetett rá, nem tudom, de elzavarták. Az biztos, hogy nem volt tudományos ember ez a mi motorbiciklis papunk. Benzín és hitvány pálinka szaga terjengett körülötte, áhíthatnak nyomát sem lehetett fölfedezni rajta. Egy paptól elvárta volna az itteni, egyszerű nép, hogy legalább időnként föltekintsen a magasságos ég felé, s mondjon valami tudományossággal rokonságban álló példázatot is, ha már kitanulta a mesterségét.

Ez a Peltán valahonnan Brassó környékéről jött valamikor a falunkba, anyám szerint az is lehet, pont Brassóból, mert mesterségét tekintve építész volt. Nem lehet tudni, miért épp itt, az Új utca sarkán épített magának szép, kicsi házat. Mégpedig sajátkezűleg, saját elképzelése szerint. Méhekkal vette körül az udvarát, azokkal foglalatzkodott, nem járt ő se kocsmába, se templomba, még az utcán sem lehetett látni ezt az embert soha. Nem vegyült a népekkal, nem vett részt vitákban, hogy ki kellene ásni egy árkot, vagy le kellene csapolni valami földet a határban. Talán földje sem volt neki a faluban. Azzal se törődött ez a Peltán, hogy működik-e a tűzoltóság. Be se osztották őt soha valamilyen időleges szolgálatba, a mindenkori hatóság eltekintett attól, hogy tulajdonképpen hová való ez a Peltán. Ha sorbavették a házakat, kinek hány juha, ökre vagy lova van, az övét kihagyták. Táskával jött erre a tájra, gyakran elutazott, táskával is ment, ha valahová elindult. Emlékszem, volt idő, amikor eltűnődtem, miféle ember lehet ez a Peltán, a neve is elég idegenül hangzik, de ő maga nem idegen, ha bizonyos távolságból is, de tisztelik őt a falumbéliek. Talán azért, mert soha nem ment el véglegesen innen, mindig visszajött. A saját házába. Tudományát sem fitogtatta, csak élt a családjával, szép csendesen, békességben. Mint egy tudós, aki elhúzódtott a világ elől, s valami nagy, megváltó megoldáson töri a fejét, mi által fordulatot vesz az emberiség és elindul egy jobb irányba.

Sok táskás ember járt a mi falunkban, de azok nem építettek házat maguk-

nak. Mint Peltán. Sajátkezűleg. De nem is akartak házat építeni. Nem kellett nekik ház itt, csak éppen jöttek és mentek. Legtöbbjüket küldték. Hogy legyenek ők is valahol. Volt, akit tanítani küldtek erre a huzatos helyre, s el is ment, mint a huzat. Olyan is töltött itt valamennyi időt, aki elment aztán egészen a fővárosba, vagy más, nekivaló, jobb helyre, s ott fontos ember lett belőle. Ma már ott vannak ezek a táskás emberek a vastag lexikonokban. Papírt művelnek meg, nem földeket. Méheket sem tartanak. Könyvek lapjain élnek, maholnap szobrok képében lehet őket látni, szoros, vagy tágasabb tereken. Kinek, ami jut, érdeme, osztályozása, születése szerint. Ezeket az átutazó, kényszerűségből jött, más terveket fejükben forgató táskás embereket nem én tartom számon immár, kicsiny vagyok én ahhoz, hanem a történelemnek a reánk eső része.

A mi falunkban soha, senki nem vállalkozott arra, hogy csak egy ujjal is a történelem kerekéhez nyúljon. Kivéve a fejedelmet, Székely Mózeset. De ő is csak rövid ideig tartotta kezében történelmünk kerekét, mert hamar reáköppintottak a kezére, sőt, az életét is csúnya módon vették el ennek a fejedelemtől. És azon is vitatkozik olyan negyven kilométeres körzetben a nép, idevalósi volt-e a fejedelem, vagy nem volt idevalósi. Szobrot sem állítottak neki még sehová, a nagy bizonytalanságban, pedig ha egyszer valaki a fejedelemségig vitte, akkor illenék, hogy szobra legyen valahol. Valamilyen oldalon. Egyszer valaki azt mondta, nem lehet ennek a Székely Mózesnek szobrot emelni, mert nem jó oldalon harcolt. Hiába volt fejedelem, aki nem jó oldalon volt fejedelem, annak nem jár szobor. Rendben van, de akkor a másik oldalon miért nem lehet neki szobra, kérdezte valaki állítólag. Legalább láthatnók a szobrát, még ha ott is áll a túlsó oldalon. Az a válasz jött, ugyancsak állítólag, hogy az oldalak itt, nálunkfelé összemosódnak. Az sem biztos, hogy ez a fejedelem valami kitűzött cél érdekében harcolt. Lehet, csak úgy, passzióból harcolt, szeretett háborúzni, ez volt a mániája. Horgászokat is lehet találni, akik nem a halért horgásznak, ha kifognak egy halat, vissza is dobják azonnal, a horgászás maga izgatja őket.

Volt, aki egyszerűen kalandornak nevezte ezt a fejedelmet, ha meghódított egy nagy várost, máris indult tovább, hogy újabbakat hódítson meg, rendet sem teremtett az elfoglalt területeken. Hát mi ez, ha nem kalandorság? Kalandoroknak nem kell szobrot emelni, ezt is lehetett hallani, állítólag. Persze, volt, aki bizonyítani tudta, kalandoroknak is van szobra, nem is egy a világon, a kalandorok roppant érdekes emberek, de hiába hozott föl akármennyi példát, a szoborállítás lefújták.

Pedig nagy szoborállítási hullámok csapnak föl időnkint ezen a tájon. Előfordult, nem kaptak szobornak való híres embert, de szobrot azért állítottak. Ha másnak nem, hát akkor egy régen volt iskolaigazgatónak állítottak. Hogy legyen szobor a faluban. Ahogy elnézem a falunkat, szobornakvaló hely még

akadna, de nem hiszek abban, hogy ez a Peltán valaha is egy talapzatra kerülhetne, pedig mondom, tudományos ember volt, s a méhekhez is értett.

Ez a Peltán csak azért maradt meg emlékezetemben, mert egyszer hibát talált abban a méhkaptárban, amit apám készített neki. Márpedig ha apám munkájában valaki kifogásolnivalót talált, akkor úgy illett, figyeljek oda, jó, ha az ember tisztában van legalább a családját érintő kérdésekkel. Azt mondta ez a Peltán apámnak, az ő elképzelése szerint olyan kaptárt kell csinálni a méheknek, hogy ott, ahol a bejárati rés van, egy szépen elkerített kis verandaféle is legyen. Mint amiképpen egy parókiának is van verandája, ahová ki lehet ülni, s fonott székekben pihenhet az ember. Vagy, ha nem is veranda, de valami spacírenplacc, az föltétlen reáférne ezekre a dolgozó méhekre. Legalább lenne egy hely, ahol meg tudnának pihenni. Annyi röpködés és keresgélés után. Mert azt tudhatnád, mekkora távolságokat járnak be a méhek, kilométereket, Ferenc, kilométereket! Azok az apró, gyöngye teremtmények... Meggyőző, ember-séges, szívemnek is tetsző érvek voltak a Peltán érvei, a magam fejétől azonnal helyben hagytam volna azokat, annyit szoltam volna csak, igazad van, Peltán, olyan kaptárakat fogok ezután csinálni a méheinknek, hogy azokon verandák, szépen kifestett verandák és spacírenplaccok is lesznek.

Brassóból hozhatta a faluba Peltán ezt a spacírenplaccot, s mert apám éppen Brassóban tanulta mesterségét, mégpedig a híres asztalosnál, egy Blósz Károly nevű szász műhelyében, értette a szó jelentését, de egyetérteni nem tudott véle. Sőt, olyasmit is elejtett apám, hogy ilyen szó nincs is, legalábbis Brassóban ilyen szó nem volt. Meglepetésemre és nagy csodálkozásomra. Azt mondta apám ennek a Peltánnak, a veranda, de különösképpen a spacírenplacc nem méheknek való, hanem a lusta heréknek, a dologtalanoknak való. Ki látott olyan méhkaptárt, mely sétatérrel is föl van szerelve?

Ez a Peltán nem tudhatta, hogy apámnak egyetlen könyve volt életében, egy vastag, agyonolvasott méhészkönyv, úgy, hogy állítását tudományosan is alá tudta volna támasztani, de erre nem volt szükség. Ez a Peltán kitartott a veranda s a spacírenplacc mellett. Azt mondta, ezek a dolgozó méhek ennyit megérdemelnek.

Apám szerint a falu is olyan, mint egy nagyobbacska méhkaptár. Ha ide valaki sétateret akarna építeni, elzavarnák a népek, mint a motorbiciklijét durrogató papot. Mert éppen elég járkálnivalójuk van a falusi embereknek. Az egész határ, a mezők, a legelők mind azért vannak, hogy azokat járják s dolgozzák meg, nincs a falunak szüksége külön sétatérre. Ki látott olyan normális falut a világon, ahová sétateret csináltak volna, hogy legyen ahol még plusszban is járkálhasson az amúgy is megfáradt nép, tette föl a nehéz kérdést apám ennek a Peltánnak, aki kissé lehajtotta a fejét és hallgatott. De láttam rajta, nem a böl-

csek hallgatásával hallgatott akkor ez a Peltán, hanem a tanácstalanság hallgatatta el őt. Már arra gondoltam, mindjárt fölhoz egy példát, egy normális falu példáját hozza föl, valahonnan, Brassó mellől, hogy bizony, ott van sétatér. De ilyen példát nem vett elő ez a Peltán, s erre én megnyugodtam.

Mondanom sem kell, apámnak adtam igazat, de nem családi meggondolásból, hanem azért, mert csakugyan volt járnivalónk a mezőkön, bőségesen. Attól a pillanattól kezdve többé nem figyeltem erre a Peltánra, még az arcvonásait is végleg el szerettem volna felejteni. Apámat néztem, akit nem csak kerek gondolataiért, hanem azért is nagyra tartottam, mert azt a spacírenplacc nevű valamit is jól ismerte, amiről addig nem hallottam. Erre a Peltánra reá sem tudtam nézni. Kicsiny ember lett belőle, összemert valósággal, mint nagyapám posztóharisnyája nagymosások idején. Azóta is, ha valaki kicsinnyé válik a szememben, mindig ez a Peltán jut eszembe. De milyen az ember röpködő képzelete! Valahányszor kiejtem ennek a Peltánnak a nevét, parókiák hús, szőlővel körbevett verandáin, fonott székből ülve képzelem magam. Méhek zümmögnek a túlérlett fürtökön, a Peltán és apám méhei. Máskor széles, sokszínű tereken járok, hol a rezesbanda kürtjein aranylón megcsillan a délutáni napfény, s egy félreeső sétatéri padról szelíden int felém egy kiismerhetetlen ember, maga Peltán.

A sápadt ember napjai

Szerintem a sápadt ember napjai meg vannak számlálva. Jön ez a sápadt ember, jön a házak mellett, tapogatózva, meg-megáll, pihen egy szusszanásnyit, elindul megint, de visszanéz, nem hagyott-e el valamit ott, ahol megállott, mit is hagyott volna el, nincs semmije, csak az a régi sétabotja van, anélkül tovább se tudna menni, szétnéz maga körül, bele ne ütközzék valakibe, találkozunk, köszönünk egymásnak halkán, mondja, hogy mennyiféle baj van, a közköltségtől jön, még kifizetni is nehéz a közköltséget, ráadásul az a miniszter csak úgy szórja az állam pénzt, pedig szép asszony és szőke, mennyire szerette ő a szép, szőke asszonyokat, most már mindegy, idegalapon van neki annyi baja, minden nap megméri a vérnyomását, most is felugrott egészen a plafonig, máskor meg lesuppan a sárga földre, kérdi, velem mi a helyzet, eléggé sápadt vagyok én is, kár magáért, még fiatal, gondolom, válaszolok, beszélek vele, legalább elterelem a figyelmét a sokféle bajáról, mondom, Gergely úr, persze, hogy én is sápadt vagyok, ez azért van, mert ma nem ittam eleget, az ember ha nem iszik eleget, fölgyűl benne az idegesség, manapság minden idegalapon van, nem kell

sokat inni, csak egy kis köményest reggelenként, mint anyám, aki kilencvenhat éves és minden hajnalon megiszik egy kis köményest, a múltkor szeszt vittem neki, sima szeszt, abból csinálja ő sajátkezűleg a köményest, fodormentával, úgy fogta azt a palackot, mintha egy serleg lett volna a kezében, tiszta aranyból, s maga Obama adta volna neki kitüntetés gyanánt, úgy vigyázott reá, nehogy baja essék, míg elviszi az almáriumig, nehogy eltörjék az az üveg, mondtam neki, ne féljen mama, műanyagból van, ha ki is találna esni a kezéből, semmi baja nem lesz néki, még visszapattan a padlóról, tiszta igaz, nyomkodja az üveg oldalát mama, jaj, s még csavaros is a teteje, az olyan palackokat szereti ő, amelyeknek csavaros a teteje, jó, hogy hoztad, éppen elfogyóban vannak az italok, maholnap sehol semmi, szóval meg kell inni egy kis köményest, Gergely úr és hagyja a francba azt a vérnyomást, énnekem is mérték elégszer, nem használtak a mérések, a pulzus sem szereti, ha állandóan piszkálják, ha maga pulzus lenne, hogy esne magának, ha állandóan nyomogatnák a csuklóját, mert ugye, ott lakik a pulzus, a csuklónkban, az idegesség pedig a fejünkben lakik, nem kell idegeskedni, magamról tudom, én is állandóan idegalapon élek, de csak alig, el is döntöttem, többé nem foglalkozom komoly dolgokkal, mert a komoly dolgok tudják az embert fölkaparni idegalapon, régen reájöttem, csak léha dolgokkal kell foglalkozni, kerülöm is a normális embereket, azoknak van tele a fejük komolysággal, tele vannak a temetők is komoly emberekkel, ők a temetők elején laknak, a komolytalanok pedig hátul, valahol a temetők szélén szoktak lenni, ott igaz, huzatosabb a hely és a havat is odahányják, de azért mégis jobb ott hátul, nem olyan unalmas a társaság, sajnos, ahogy elnézem, maga túlságosan normálisan gondolkozik, de ez csak megszokás, le kell szokni erről a nagy komolyságról, egyéb sem jár a maga fejében, drága Gergely úr, csak a vérnyomása, a közköltség s a miniszterek, nem olvasta, hogy sokkal egészségesebbek a nem normális emberek, jó színben vannak a szellemileg fogyatékosak, csupa vidámság a bolondok háza, kár, hogy nem olvasta, nekem most ne jöjjön azzal, hogy mit tiltott meg az orvos, az orvosok maholnap mindent megtiltanak, a szervezetünk jobban tudja, mit kell csinálni, ezért tanulmányozzák a szervezetünket, mert tudja, a szervezetünk otthon van és az ember otthon jobban el tud igazodni, nem kell mindenről lemondani, sokat tanulhatnánk például a lozinplikttól, a sorsjegytől, mert a sorsjegy azt mondja nekünk, hogy ne mondjunk le könnyen, húzzunk még egyet, én holnaptól kezdve minden nap húzni fogok még egyet, a sápadt ember napjai jobban telnek, ha húznak minden nap egy sorsjegyet, hát nem igaz, kedves Gergely úr, mit mond, hogy én ezeket a nézeteimet miért nem írom le egy papírra, na, látja, hiába töröm magam, megint csak normálisan gondolkodik, kár, nagy kár, így nem tudunk mi ketten semmire menni...

A kígyó feje

(Levél Zizinek, Honoluluba)

Soha nem gondoltam volna, hogy én egyszer levelet írok néked, Zizi. Soha. Most, hogy reávettem magam erre a levélíráásra, előbb tisztába szeretnék tenni legalább annyit, mi értelme van ennek a levélnek. Mert tudtommal nem tartozunk egymásnak. Legalábbis közvetlenül, személyesen nem. Mindketten járjuk a magunk útját. Te a világot járod, én pedig a kicsiny udvarunkat. Le s fel. Még azt sem tartom nyomós oknak a levélíráshoz, hogy ugyanabban a faluban születtünk. Mert mi van abban, ha két ember ugyanabban a faluban születik? Valahol csak meg kellett születnünk, ha már így volt elrendelve. És mi van abban, hogy te most éppen Honoluluban élsz, messze, mi van abban? Semmi. Te is jól tudod, hogy semmi nincs abban.

Itt azért megállok egy pillanatra, mert nekem is sokszor eszembe jutott, jó lenne ott élni, Honoluluban. Egyszer el is jutottam San Franciscóig, de azt mondta a nagybátyám, Miklós, ki nem állhatja a cigarettafüstöt, ha mindenképpen reá akarok gyűjtani, menjek Honoluluba, fizeti a szállodát, mindent, csak menjek el. Tovább. Messzebb.

Ha engem küldenek valahová, azt nem szeretem, így hát szépen eljöttem haza.

Furcsa ember vagyok, az a helyzet, Zizi. Nehéz rajtam eligazodni. Sokszor én sem tudok magamon eligazodni. Olykor azt hiszem, minden, amit csinállok, magától értetődik. Én magam is magamtól értetődöm. Néha azt hiszem. Most is. Most például éppen gonoszodom, Zizi. Pedig nem vagyok én gonosz, csak szeretek gonoszkodni. Te, aki többféle tudománynak vagy doktora, még az orvosi tudománynak is, te ha bele tudsz látni az emberi agy ama működésébe, midőn az ide-oda cikázó gondolatok közül éppen a gonoszkodás kicsiny, lompos ördöge bújik elő. (Itt jegyzem meg, míg el nem felejttem, valósággal imádom ezt a két szót: midőn és ama!) Mert előbújt az imént az a kicsi ördög és azt mondta nekem, ha már képtelen voltál eljutni Honoluluba, legalább intézd el, ott temessenek el, ne itt, a szürke, miesnap, jelentéktelen verebek között, hanem ott, ahol pompás tollazatuk és ékes éneklésük van a madaraknak. Azt mondta. Pont akkor, midőn épp a következőbejegyzésedet olvastam a naplód-ban:

Ma reggel, az első napon, különös hang ébresztett. A buja trópusi fák koronáiban nyüzsgő madármiriád nap-köszöntése a legharmonikusabb hangzavar volt, amit valaha is hallottam, a legszebb hajnali imádság. S hogy korábban tudatára ébredtem, hogy immár ott lakunk, "ahol a madár se jár", ez a koncert rögtön meghazudtolta. Az igaz, hogy olyan egzotikusan színes madarak ezek,

amilyeneket csak egy ilyen isten háta mögötti sziget képes biológiailag kitermelni. Az a madár, ami otthon veréb, itt valóban nem jár. Illetve itt tűzvörös a “veréb” feje és kardinálisnak (bíborosnak) hívják. Gólyamadár azonban még eltévedtében se kerül ide.

Jókor figyelmeztetett engem ez a kicsi ördög, mert nagyon időszerűvé vált temetkezésem helyére is gondolni. Kiestem az egyház kebeléből, még képét sem fizetek, hacsak anyám nem fizet helyettem. Én nem kérdeztem ezt tőle soha. Márpedig a temetők az egyházak kebelébe is tartoznak, úgy tudom... Kiestem, pedig még prédikáltam is hajdanán egyszer a kolozsvári unitárius templomban. Kiss Elek püspök úr megveregette a vállamat beszédem után, reménység voltam, Zizi, reménység. Pap nem voltam, csak növendék, egy fél esztendőig, ezzel úsztam meg a katonaságot, Zizi. Nem volt alkalmam elmélyedni a homiletikai tudományokban.

Ezt is a naplódban olvastam: Túlságosan a tudás magamba szívása foglalt le, mintegy apám helyett is habzsoltam a sok szellemi jót. S most a határkő számomra keresztút: letérítés, eltérítés - ráterelés. Terelőgátlás, amint apám nevezte azt a kötelező önfegyelmet, mely megóvja a gondolatot (és a tettet!) a folytonos elburjánzástól. Ő ezt homiletikailag értelmezte; én egyenesen életelv rangjára emelem.

Az én gondolataimat már semmi meg nem óvja az elburjánzástól. Életelv rangjára se tudok már emelni semmit. Nem tudtam ezidáig sem. Ezért nem lett énnekem doktori címem. Engem úgy szólítanak meg, hogy feribácsi, ez az én címem. Vagy az, hogy “öreg”.

Ezt a címemet nem kedvelem. A múltkor is az ócskapiacra megpillantottam a földön egy semmiséget, kérdelem, ez mennyi, aztán indultam tovább, erre megszólít az eladó, hé, öreg, adom én olcsóbban is! Visszaszóltam neki, azt mondtam, ha nem szólított volna “öregnek”, meg is venném, de így ingyen se kell nekem.

Látod, ez is egy elburjánzás, Zizi! Ez a kitérő. Ez az üresnek tűnő locsogás. Pedig nem az, Zizi! Nem locsogás ez, hanem egyszerűen csak gonoszkodás, semmi más. Mert nehezen tudom elviselni a kitüntető, hangzatos címeket. Különösen most, ebben a törtető világban, ahová jutottunk. Minálunk maholnap mindenki doktorál valamiből. Diszciplínákat találnak ki, csak azért, hogy doktorálhassanak belőlük. Maholnap nem csak újságírási tudományból lehet doktorálni, hanem újságárúsításból is. Vagy fanyelű bicskából. Mert azzal a címmel anyagi javakhoz lehet jutni. Nem a tudomány megszerzése a céljuk, hanem a pénz megszerzése. Bármi áron, Zizi.

Jól tudom én azt, hogy te nem az én gonoszkodásomat, hanem a végtelen csodálatomat érdeveled, Zizi. Mert te nem azok közül való vagy, akiket én meg-

vetek. Épp ellenkezőleg! Te azok közül való vagy, akinek példáját oda illene tenni a sokaság elé, hogy lássák, íme, az ember! Mert te nem csak a te próféta apád leánya vagy, hanem egyszersmind az ő hűséges követője is. Nagyon nagy ember vagy te az én szememben, Zizi. És nem azért vagy olyan nagy, mert fogadott téged a pápa, s meghallgatott. Látod, ebben a pillanatban is elröppen a gondolatom, otthagynom azt a szálát, amit elkezdtem kibogozni.

Mert épp ma hallom a rádióban, hogy “nem mindennapi” eseményről kell beszámolnia a bemondónak, ugyanis a pápának eltörött a csuklója. Épp nyaralt valahol és elesett a fürdőszobában. Ott törött el a csuklója. A fürdőszobában. Szerintem nincs mindennapibb esemény annál, mint hogy valaki elcsúszik a fürdőszobája padlatán. A fürdőszobák ilyenek, Zizi. El lehet azokon csúszni bárhol a világon. Mit akart mondani ez a bemondó azzal, hogy “nem mindennapi” eseménynek nevezte a kellemetlen balesetet? Hát egy pápa nem törheti el a csuklóját csak úgy, egyszerűen, mint ahogyan más, közönséges emberrel ez bármikor megtörténhet? Egy elesés, egy szimpla megcsúszás törődik azzal, hogy milyen beosztása van annak, akinek eltörik miatta valamije? Ugye, hogy nem törődik. Amiképpen egy hitvány bacillus sem nézi a rangját annak, akit megtámad, ezt nem is kell részleteznom, Zizi. Ez a bemondó azt nevezi rendkívülinek, ami nem rendkívüli. Ezért lesz ebből a hírből egy nagy semmi, Zizi. Mármost ezt miért hozom fel? Azért hozom fel, mert egyenesen fölháborító, amikor valakit olyasmikkel próbálnak valamiféle magasságba emelni, amik által egy arasznyival sem lehet fönnébb jutni. Amiképpen sok mai doktor sem jutott fönnébb abban a tudományban, amiért a címet kapta. Nem egy olyan Dr.-vel kezdődő névvel találkozom, melynek büszke viselőjét nagyon jól ismerem, még szilvafa korából, ahogyan mondani szokás, Zizi.

Egy helyen a következőket írod a naplódban :

Tegnapi Hawaii Oahu szigetén a Csendes-óceán partjának egy hatalmas vulkán-szikláján ért új otthonunk elsőnaplementéje. Kedvenc élet-szimbólumom, a banyan-fák világába költöztünk, s immár nem csak szimbolikusan. A banyan-fa ágának újabb gyökere fogant meg általam, jó messze az Erdélyt jelképező anyafától. Olyan messze, amilyen csak Földünkön lehetséges - s ha lapos volna, most Hány Jánosnak igazat adhatnék. Addig-addig oldalogtam mind nyugatabbra, míg végül elértem a világ végét. Éppen tizenkét időzóna választ el Erdélytől. Ha egy tapodtat is továbbmennék, már hazafelé tartanék.

Addig-addig oldalogtam... Nagyon ismerős szavak ezek, Zizi! Szóval oldalogtál... Mehetsz te a világ végére, onnan is ideröppen a te gondolatod, átszáll az időzónákon, a nagy vizek, szigetek fölött, ilyenek vagyunk, Zizi! Ne csodálkozz, ha az én gondolataim is röpködnek, hol erre, hol arra, én is ilyen vagyok, Zizi. Most például abbahagyták a röpködést, arra gondolok, mit keresel te ott,

Honululuban, Zizi... És olvasom tovább a te naplódát, amelyben ott a válasz:

Jellemhibásodásnak tűnhetne azonban részünkről, ha Hawaiiit egzotikus és gyönyörködtető volta miatt választjuk "végállomásunkként." A folytonos nyaralás nyugdíjasoknak való. Nekünk folyton küldetés kell, s a feladat itt is megszólított. Kire bízunk fogyatkozó, elbizonytalanodó önmagunkat, s a globalizáció kultúrasorvasztó veszedelme elől hogy térjünk ki? - kérdezték hawaii bennszülött barátaink, ez elnyomott kisebbség vezetői, akik anyanyelvüket és vallásukat próbálják menteni. Ó, milyen ismerős a probléma és a feladat! George, a férjem azonmód fel is vállalta jogvédelmük ügyeit, kultúra-megőrző erőfeszítéseikben testvérükké szegődött. Ősi és többnyire titkos szertartásaikat, táncaikat filmre veszi, amíg még van ki ezeket hitelesen mutathatja be.

A küldetés, a feladat vitt oda titeket, s az is marasztal. Tenni valamit másokért, megváltoztatni mások áldatlan helyzetét. Ezt is értem én, Zizi. Nem azért voltam apádnak tanítványa a falunkban, tizenkét éves koromtól fogva sok éven át, hogy ne érteném. Tanúja voltam én az ő próféta-ságának. Naponta tapasztaltam, miképpen áldozza föl magát másokért, mindannyiunkért. Olyan papunk soha nem volt nekünk, mint a te apád, Gellérd Imre, Zizi! De tanúja voltam annak is, mekkora igazság rejtőzik abban a mondásban, hogy senki nem lehet próféta a saját hazájában. Micsoda szerencséd van, hogy Honululuban te nem a saját hazádban vagy, hiába az amerikai állampolgárság, Zizi. Mert íme, magad írod a naplódban: Az ember csak önmagát változtathatja meg, senkit, semmi mást. Aki mindig csak valaki mást, mindig a körülményeket teszi felelőssé boldogtalanságáért, elveszett. Te soha, sehol el nem vesztél, Zizi. Pedig mindig a mások gondját vetted magadra.

Mennyi szép gondolat, s mennyi ellentmondás, Zizi! Az alacsonyan röplő gondolatokkal közöttünk járkáló ember azt hiheti, ahol ellentmondás van, ott az igazsággal baj van. Ezek azonban nem igazi ellentmondások, hanem csupán látszólagosak. Hogy is mondja ez a James Joyce az ő Ulyssésében? "Ellentmondtam magamnak? Helyes, akkor ellentmondok magamnak!" Nincs baj az igazsággal, sem pedig a te fogalmazásaiddal. Más-más síkon hallgatóztál te az érzékeny szellemi sztetoszkóppoddal, mint amiképpen a jó orvosok teszik. Valósággal körbejárják az ember mellkasát, összevetik a hátsó zörejeket az elülső hangokkal, csak azután vonnak le következtetéseket. Nem is tudom, miért hozom föl most neked ezeket a közhelyeket, hiszen te vagy a filozófus és az orvos is te vagy, nem én. Én csupán egy kis siménfalvi semmi vagyok. Írod még a következőket is, Zizi: Immár napokban mérem az életet. Ha napjaim következmény nélkül alápergőhomokszemek voltak eddig, az új eszmélés azokat igazgyöngyökké változtatta, és fájni kezdett a pazarlás. Eddig valahogy csak elméletileg tudtam, hogy az élet rövid - a más élete persze, nem az enyém -,

most azonban húsba maró a gondolat, midőn ama küszöb elé érkeztem, mely előtt apám megtorpant... Annyit éltem már mint apám.

Bizony, rövid az élet, Zizi. És minden nap átlépünk egy küszöböt, ezt már én is tudomásul vettem. De te bölcsebb vagy sokkal, mint én, te hamarabb vetted tudomásul, mint én. Mert írod, hogy El lehet semmiskedni az éveket, és el lehet tölteni csupán a kötelező feladatokkal is. És így is sok megvalósítás születik. Azonban az ember sajátmagának is gazdája, és elszámolással tartozik nemcsak a főnökének, de saját lelkének...

Na, látod, ez az, Zizi. Szinte naponta végiggondolom az életem, s belátom, elsemmiskedtem az életem, nem jutott eszembe, hogy egyszer mindennel el kell számolni. Igaz, nagy, előre kitűzött céljaim nem voltak, mint néked, még csak azt sem mondhatom el magamról, hogy nyitott szemmel jártam volna a világban. Ha most például arra kérne valaki, meséljek valamit New York városáról, mert sokszor megfordultam benne, nem tudnék érdemlegeset mondani róla. Elviccelném a mesélést, talán csak annyit mondanék kérdező formában: a nagy házak hol lalnának, ha nem lennének városok? Ennyit mondanék. Ezt is csak most találtam ki, a napokban, ezt a megfogalmazást. Ez az én legújabb s egyben legkedvesebb találmányom. Vagy ha a Niagaráról kérdeznének, akkor se tudnék többet mondani, csak azt, hogy zuhog a nagy víz, s van mellette egy torony, ahová a lift kívül, a magas ház falán fut felfelé. Mert én csak ennyit láttam a nagy vízesésből, Zizi. Képeslapokat írtam haza, ott, helyben, széjjel se néztem. Elsemmiskedtem az időmet ott is. Tudod, miket meséltem otthon a szüleimnek, amikor hazatértem, s kérdezték tőlem, na, miket láttál arrafelé, milyen a világ?

Arról meséltem, hogy kék az ég a felhők felett, az ember ha lenéz, olyanok a felhők, akár a juhok gyapja. És részletekbe is bocsátkoztam, szépen elmondtam, milyen a juhok gyapja. Mintha ők nem tudták volna jobban, mint én, milyen a juhok gyapja. Aztán a tengereket is lefestettem, sorra. Arról beszéltem, hogy a tengerek pont olyanok, mint a mi patakunk, az a kicsi, szeszélyes természetű Nyikó vize, kenderáztatás idején. Szagjuk van nekik, olyan kenderszagúak a tengerek is. A kender szaga pedig bejárja az egész falut, alszeztől felszegig, még éjjel is érezni lehet áztatás idején a beáztatott kender szagát, ezt attól az éjjeliórtól tudom, aki...

És elmondtam, milyen ember az az éjjeliőr. Mintha ők nem ismerték volna jobban azt az embert, mint én. Emlékszem, a szigetekről is meséltem nekik. Olyan érdekes dolgokat meséltem, hogy például a szigeteket víz veszi körül. Én a saját szememmel láttam, víz veszi körül a szigeteket. Csak fölbukkannak a szigetek a vízből, mint a parafadugó, amikor horgászik az ember, s a horgozhoz odacsap, de nem kapja be a hal. Pont olyanok a szigetek felülről nézve. És

amikor horgászik az ember, akkor is felülről nézi az ember a parafadugót, a martról, hogy jobban szemmel tudja tartani. Egyszer egy nagy márna akadt a horogra... És én elmeséltem, milyen hal a mi márnánk, milyen kecses és előre-látó. Milyen éber.

A nagy városokat is elmeséltem én a szüleimnek. Mondtam, sokan vannak a nagy városokban. Egyik ember majdnem éri a másikat az utcán, mint nálunk, bálozásos ünnepeken, a kultúrban. Az embernek vigyáznia kell, lábára ne lépjenek. Nekem is hányszor léptek a lábamra, amikor bálókba jártam. Az ember, ha fiatal, szeret bálókba járni. Még a szomszéd falukba is szoktak eljárfi a legények. Ez a Magyar képes volt etédi bálókba is elmenni, mondtam is neki, te, nincs túlságosan messze ide ez az Etéd? Mármint bálozásilag... Ilyesmiket meséltem én a nagy városokról. S hogy el ne felejtsem, kilincseket is szóba-hoztam, milyen fényesek San Franciscóban a házak kilincsei! A sárgarézből való kilincsek. Mint az arany, úgy fénylenek azok, szerintem naponta szidolozzák őket, azért. És föltettem a kérdést anyámnak, ő milyen időközönként szokta szidolozni azt a rézkilincset, amelyik el van görbülve? A konyha felőli ajtókon. Mert az a kilincs szerintem rég nem volt szidolozva. Szóval ilyenek voltak az én úti beszámolóim.

Apádról és az ő szomorú, tragikus sorsáról könyvet írtál, olvastam azt a könyvet, Zizi. A hálátlanságról, az esendőségről, a próféta-sorsról, a nagy dolgok véghezvitelére vállalkozó, ritka képességekkel rendelkező ember tragédiáját írtad meg. És egy rendszer természetrajzát. Jó, hogy megírtad. És jó, hogy írsz, Zizi!

És milyen jó, hogy megírtad hosszú beszámolódat az inkák földjéről!

Én így, ilyen alaposággal semmiről nem tudnék beszámolni, Zizi. Ha együtt jártuk volna be az inkák földjét, ha mindazt láttam volna, amit te ott láttál és észrevettél, akkor hazajöve onnan, csak ilyenformán mesélnék anyámnak: mama, messze van az inkák földje, legalábbis innen, messze. Van ott egy híres hely, pontosan olyan, mint Atyha. Az a kicsi falu, ahová úgy lehet eljutni, hogy Szováta felé menet letérünk az aszfaltos útról, s nekimegyünk a hegyoldalnak. Ott van Atyha. Csupa kőből van az atyhai út, de az inkák földjén, azon a híres helyen a templomok is kőből vannak. Emlékszik, mama, nekünk is volt egy kőből épített istállónk, csúrral együtt, amit tízezer lejért vett meg tőlünk ez a Vári Dezső, abból csinálta a házat alszegben. Most is meg kell, hogy legyen az ő háza, mert a kőből való házakat nem viszi el a víz, ha megjő.

Az inkák földjén is megmaradtak a kőből való házak, ezer szentdőkön átal. Sokszor arra gondolok, nem is kellett volna hirtelen eladni Vári Dezsőnek azt a sok követ. Emlékszik, mama, milyen sok kő lett abból az épületből, mikor lebontották? Alig tudták elhordani. Az inkák földjén is sokat cipekedtek az em-

berek, kínlódtak a nagy kövekkel. A földdel is, hogy teremjen. Mint ahogyan mi is kínlódtunk apámmal eleget, amikor megástuk a Ferenc-József csatornát, az Alba patakának! Hogy a sok kanyart egyenesbe vegye a víz, mert a sok kanyar miatt csak nád termett azon a helyen. Mi adtunk nevet a csatornának, mert annak neve sem tudott lenni, amíg el nem készült. A patak balpartján lévő föld ugye, a Péter Józsié volt, a jobb pediglen a miénk. Ferenc és József bírta azt a földet, ezért lett a csatorna neve Ferenc-József csatorna.

Fogadni mernék, ez a név nem is szerepel a térképeken, még az előljárók se tudják, hol volt ez a csatorna. Mert amikor változott a rendszer, a traktorok végimentek azon a helyen, egybeszántottak mindent, reá se hederítettek a mi nagy kínlódásainkra. Mennyi hitvány gyökeret kellett onnan kiszedni, mama, s mennyi földet és iszapos követ, el nem felejttem, kígyók is voltak ott, mérges kígyók és békességesek, vegyesen. Egyszer valaki, arra járván, megpillantott egy különösen ékes, virító tollazatú madarat egy égerfa törzsén, odasunnyaszkodott, hogy megfogja, mert csak ült azon a fán, meg se mozdult, s amikor közelebb ért, akkor látta, nem madár az, hanem egy hatalmas kígyó feje. Erről sokat beszéltek később a kocsma-béli emberek, volt, aki elhitte, volt, aki nem. Mert állítólag akkora volt az a kígyó, mint egy szekérvető rúd. Mi, apámmal elhittük, s meg is erősítettük, mekkora volt az a furcsa állat, mert hasonlót nemegyszer láttunk azon a helyen. Ma már a fiatalok azt sem tudják, mi az a szekérvető rúd, s mekkora. Ezek az inkák is állandóan körül voltak véve különleges formájú állatokkal, sokat meg is formáztak kőből. És azokat még be is aranyozták, valódi arannyal.

A kígyó fejéről jut eszembe, hogy az inkák is megjárták, mert amikor a kultúrált népek nagy pompával bevonultak erre a vidékre, ők azt hitték, jó szándékkal jönnek az idegenek, hoznak ide valamit a tudományukból, de azokhoz nem kellett odasunnyaszkodni, hamar kiderült róluk, hogy más a szándékuk, nem azért jönnek, hogy hozzanak, hanem azért, hogy elvigyék az arányaikat.

Hát sokat el is vittek. Főleg azokat a bearanyozott szobrokat el.

A mi Alba patakunk mentén maga a nap aranyozta be sugaraival az ott lévő különleges lényeket, főként estefelé, amikor vissza szokott sütni. És jól is tette a nap, hogy bearanyozta őket a sugaraival, mert igazi arany nálunk mindig is kevés volt, azt maga jól tudja, mama. A mi falunkban kevés kőből való szobor készült a történelem folyamán. Én kettőre emlékszem, mind a kettő ott volt a Gáll Miklós kapujának a tetejében. Az iskola mellett volt az a ház, eleget néztem gyermekkoromban, miféle állatok lehetnek azok, ott a kapuzábe tetején. Mint két lekuporodott medvebocs, olyanok voltak, nézték egymást, s azokat, akik a kapun ki-, vagy bemennek. Lehet, most is ezt teszik, ha megvannak, mert ott én egy frissen épült, szögletes, hegyessarkú házat látok, ha arra járok, nem figyeltem a kőszobrok megmaradtak-é, vagy nem.

Jaj, igen! Most jut eszembe, van nekünk is egy kőből, de inkább márványból faragott szobrunk, medvét ábrázol, akkora, mint a hüvelykujjam. Piroskának szereztem rég, ő szereti a medvebocsokat, hogy miért, azt csak ő tudja.

Az inkák ma is nagy gonddal őrzik a szobraikat, mert főleg abból élnek, hogy a turisták elmennek oda kíváncsiskodni, s abból pénz lesz, valamilyen formában. Azért ezek az inkák ügyes népek, kevés földjük van, de azt jól megművelik, nem úgy, mint nálunkfelé, az idevaló nép, maholnap ki se megy a mezőre, különösen az Alba patak mellé. Most még csak nem is terem az a föld, csak a szél jár arrafelé, ugye, mama... Az inkák földjén nem a közömbösség, vagy az új divat pusztított, hanem a spanyolok, de ott sokkal több elrontanivaló volt, mint itt, az Alba pataka mellett. És az a helyzet, hogy ez az Amerika is megéri a pénzét, ő se különb a Deákné vásznánál. Ezt láttam én az inkák földjén, mama. Máskülönbén sokat ne várjon tőlem, a turista mesterség nem nekem való. Mert úgy illenék, ha valaki elmegy valahová, valami különleges helyre, főleg mesze, akkor az útvjáról tudjon is beszámolni szépen azoknak, akik közül elment. Úgy illenék. Képtelen vagyok én erre, mama. Ráadásul minden út megvisel már engem. Valósággal félek a messzire való elmenésektől. Sokszor úgy nézek a körülöttem lévő gyönyörű világra, mintha az nem lenne más, mint maga a kígyó feje.

Francia tyúk lábujjhegyen

Elkaptam a tyúkot, el azt a franciát, a mamáét, azt az egyet, amelyik még megmaradt neki, megnyomtam a kicsi, piros fényképezőgépem gombját, még mielőtt leugrott volna a kőasztal tetejéről. Tulajdonképpen nem is volt nehéz elkapni őt, sokáig járkált a kőasztal tetején, tétovázott, lenézett erre, le arra, hová is szálljon, hogy biztonságosan érjen a földre. Láttam rajta, fél. Nem tőlünk fél, hanem a leszállástól. Körülményeskedett, habozott, mindegyre meggondolta magát, s körbejárt megint. A járása föl se tűnt nekem, csak az, hogy fél nagyon. Ezt a félelmet magam is jól ismerem, emlékszem, gyermekkoromban könnyedén másztam fel egy roppant magas jegenyefára, de lejönni onnan sokkal nehezebb volt. Minden mozdulatom végzetesnek látszott, meg is fogadtam akkor, ha csak egy mód van rá, nem mászom föl semmire. Még a társadalmi létrákat is messze elkerülöm. Ez a francia tyúk se gondolta, amikor valamiképpen fölment a kőasztal tetejére, hogy onnan le is kell jönni. Erre nem gondolt, csak annyi esze van neki. Igaz, mennyi esze legyen egy tyúknak? Még ha francia is, a tyúk azért csak tyúk. Épp ezen a tyúkeszúségen s a franciaságon kezdtem tűnődni, amikor belép a kapun Éva, a szomszédasszony, s mondja

anyámnak, Emma néni, ezzel a tyúkkal baj van. Azt mondja erre anyám, mi baja lenne annak a tyúknak, te, Éva, most szállt le éppen a kőasztal tetejéről, ha oda föl tudott hágni, akkor nagy baja nem lehet neki... Annak biza nagy baja van, folytatja a szomszédasszony, maga nem vette észre, hogy lábujjhegyen jár a maga francia tyúkjá? Ha egyszer egy tyúk elkezdi lábujjhegyen járni, ha jól megnézi, hová lépjen, ha tétovassággal megy végig az udvaron, akkor az a tyúk hamarosan az életből is hamarosan kisétál, annak sok már nincs hátra, én úgy hallottam az öregektől...

Éppen csak azt nem mondta ez az Éva, hogy velünk, emberekkel is így van, aki tétován kezd járni, sokszor néz a lába elé, hová is lépjen, az olyan tulajdonképpen kifele megy az életből, nem befele. Éppen csak a lábujjhegyen való járást nem említette, mert tudja jól, anyám már lábujjhegyen se tud járni, az az idő rég eltelt, amikor őt a lábujjai meg tudták tartani.

Elment Éva, elült a francia tyúk, a Nap is lenyugodott. Eljöttem hazulról, de azóta nem tudok úgy lépni, hogy ne figyeljem a saját járásomat...

Másnapos állapot

Egy napon azt kérdezte apám ettől a Marosi Miklóstól, te, Miklós, neked másnapos állapotodban szokott-e fájni a fejed? - Ennekem semmilyen állapotomban nem szokott fájni a fejem, mondta határozottan apámnak ez a Marosi Miklós. Az jó dolog, mondta apám ennek a Marosi Miklósnak. És ehhez a jó dologhoz még odatette apám, hogy ha az ő feje nem fájna másnapos állapotában, akkor egyfolytában csak inná a jó borokat, s még az erős pálinkát is kipróbálná, pedig az erős pálinkára eddig reá sem tudott nézni. És annak még a szagát sem állhatta soha. Estefelé, amikor már összeszedték a szerszámokat, s éppen seperték az asztalosműhely padlatát, azt mondja apámnak ez a Marosi Miklós, te, Ferenc, vigyázzunk, nehogy a gyaluforgáccsal együtt kidobjuk azt a szép tanulságot is, ami a fejfájásból került elé, mármint az italozásról beszélve. Mert ugye, az került elé, hogy jó dolog az italozás, ha másnapos állapotában nem fáj tőle az embernek a feje.

A nagy csomag

Szép, egyenes járása volt apámnak, de egyszer, úgy estefelé, amint belépett a kapun, láttam rajta, valami baj történhetett véle. Mint aki nagy teher alatt roskadozik, úgy ült le az asztal mellé. Még a tenyerét is föltette az asztal lapjára, pihentetés végett. Mondom néki, talán csomagot cipelt, hogy ilyen megroggyant módon jött haza. Azt mondja, azt cipelt, nagy csomagot, az a csomag most is ott van nála, csak nem látszik. Az inge alatt van, belül, ahol az embernek a lelke szokott lenni. Jól meg van rakva. Mégpedig bajjal. Azzal van megrakva.

Mondom neki, maga tévedésben van, ha azt hiszi, nem látszik ki az inge alól az a csomag, mert amikor magának nyomni szokta valami a lelkét, egészen megváltozik az arca, s most is meg van változva. Én annak a csomagnak a sarkát már akkor megpillantottam, amikor belépett a kapun. Jól tenné, ha itt most szépen kipakolna, hátha attól helyreállana a tegnapi, vidámabb hangulata. Hátha...

Azt mondja, ennek a Marosi Miklósnak ma egész nap fáj a feje. Másnapos állapotában volt, hiába szedte a pirulákat, csak fáj a feje. És még ivott is a pirulákra. Dolgozni nem dolgoztak, mert a kocsmában ültek végig, s a háborúról beszélgettek. Végig. És nem csak annyi a baj, hogy most már dolgozni sem tudnak, mert fáj a fejük, hanem gondolkozni sem tudnak normális emberek észjárása szerint. Mert ez a Marosi Miklós olyasmiket beszél, hogy az a hadsereg, amelybe őt belevitték, tulajdonképpen egy fejfájós hadsereg volt. Ez az a nagy csomag, ami most is itt van nála, s amit kicsomagolni nehéz, mert hol is kezdje annak azt a részét kibontani, ami kettőjükre tartozik? Hol is kezdje...

Fejfájós hadsereg

Másnap, amikor láttam, hogy egy kicsit összeszedte magát, kértem apától, tulajdonképpen miféle fejfájós hadseregről beszélgettek ők tegnap a kocsmában ezzel a Marosi Miklóssal, mert egy szót sem értettem az egészből. Azt mondja apám, persze, hogy nem értettem egy szót sem, ez egy érdekes megfogalmazása volt ennek a Marosi Miklósnak, ő sem értette az elején. De ez a Marosi Miklós megmagyarázta szépen, most már érti. Arról volt szó, hogy valaki azt mondta ennek a Marosi Miklósnak, szégyellheti magát, amiért egy ilyen háborúban volt képes ő résztvenni. Mint amilyen ez a második háború volt. Mert erkölcstelen volt az a háború, vegye tudomásul. Azt az egész háborút csupa erkölcstelen illetők csinálták. És az az egész hadsereg romlott volt és hitvány, mert ki akarta irtani a népeknek azt a részét, amelyik nem tetszett az akkori világ vezetőinek. És az az egész hadsereg részegen indult neki a háborúzásnak. Legalábbis másnapos hangulatban. Fejfájósan és esztelenül. Ez a Marosi Miklós végighallgatta, amit mondott neki ez a valaki, aztán nem tudta hirtelen, mit is válaszoljon, azt találta mondani, neki másnapos állapotában sem szokott soha fájni a feje. Igaz, ő nem kérdezte ki annak a hadseregnek minden tagját, melyik fejfájós, melyik nem, de azért nem hiszi, hogy egy egész hadsereg fejfájós legyen. Erre legyintett az a valaki és azt mondta Marosi Miklósnak, hogy eljön az idő, amikor az ő feje is meg fog fájdulni. Ha nem is a másnapos

állapottól, de a bűnösség tudatától bizonyosan meg fog. Mert nem lehet sokáig büntudattal élni. És jobban tenné, ha bűnbánatot gyakorolna az ivászat helyett. Legalább önnön magában. És jól tenné minden élő katonája annak az erkölcstelen hadseregnek, ha ezt cselekedné, akármilyen kevesen is maradtak. Mert az ő bűneik nem évülnek el soha. Ezen felül azt is mondta, hogy az a háború már akkor erkölcstelen volt, amikor még ki sem volt robbanva. Szóval, ezeket mondta valaki Marosi Miklósnak. És meg is fájdukt ettől a Marosi Miklós feje. És fáj az néki immár, nem csak másnapos állapotában.

Úgyis esik az eső

Álltunk a kicsi ház előtt egy esős, dologtalan napon, s a fákról beszélgettünk. Úgy, általában, mint amikor a férfiak a fehérnépek s az időjárás szeszélyes szokásairól váltanak örökérvényűnek tűnő megjegyzéseket. Apám szerint a fák soha nincsenek eléggé megbeszélve. Mert ahány féle fa, annyiféle annak természete. Az egyik járompálcának, a másik löcsnek, kapanyélnak, a másik falábnak, de van, amelyik kizárólag koporsónak való. Mondta apám. Úgy mondta, mintha minden szava egyenesen a tízparancsolatból hullott volna ki, oda, előmbe. Olyan magabiztosan. Mondom neki, azért a koporsónál álljunk meg, mert én azt is hallottam, hogy némelyek szerint a fenyőfából való koporsó sokkal kényelmesebb, mint a tölgyből való. Hogy a fenyő puhább, mint a tölgy, nem nyomja olyan erőteljesen a benne lakó hátát, márpedig koporsóban szerintem több időt szokott az ember tölteni, mint lábon állva, mint amiképpen mi most nézzük az esőt. Apám erre nem szólt semmit, csak néztük a szemerkélő esőt, s a velünk szemben lévő fákat. Különösen azt a két szép fenyőt néztük, amelyek nem véletlenül kerültek ide. Öcsém hozta rég az egyiket, s a másikat én, fentről, a gyergyói havasokból. Mondom apámnak, milyen nagyra nőttek ezek a gyergyóhollói fenyőfák! Ugye, ahányszor itt megállunk, mindig fölemlegetjük, hogy onnan hoztuk mi ezeket a kicsiny fenyőket, a lövészárkok martjairól, ahol magát is elfogták volt az oroszok. Vagyis a harctérről hoztuk ezeket a fenyőket és nem deszkának, vagy koporsónak, hanem emléeknek ültetjük el őket ide. Most már kimondhatjuk azt is, hogy ezek a fenyők emléeknek valók, semmi másféle használatra nem valók. Az a kérdés, hogy az emlékek mire valók, mert apám azokra a golyószórós napokra nem szívesen szokott emlékezni. Erre apám csak annyit mondott, hát azokra nem. De mint ahogy az esősem hagyta abba a hullást, én sem fejeztem be a már megkezdett háborús témát.

Kérem, emlékszik-e azokra a hetekre, amikor a háborúba való elmenés előtt maguknak őrizni kellett a helybéli fegyverraktárat? Nehogy baja essék annak a raktárnak, ott a tűzoltó-házban. Hogy legyen fegyver s lőszer, ne menjenek üres kézzel a háborúba. Mert én jól emlékszem. Felváltva őrizték azt a raktárat, maga egy estefelé hazajött a szolgálatból, s azt mondta anyámnak, még nem ül a vacsorához, átmegy előbb Szabó Mihályhoz, a patakon túlra, hogy jelentse, ő az éjjeli szolgálatos. Anyám azt mondta, csak ülj le, te, Ferenc, átszalszom a gyermeket, s ő megmondja. Maga akkor csóválta a fejét, hogy egy ilyen nagy, háborús földadatot nem kellene arra a gyermekekre bízni, mert ha kitudódik, egy kölyök által adta át ezt a fontos üzenetet, föbe is lőhetik miatta, nem is kell magának meghalni a frontra menni. Aztán, mint minden fontos kérdésben, anyám volt a győztes, s én át is futottam Szabó Mihályhoz, vittem a háborús üzenetet, s átadtam tisztességesen, meghagyva, hogy induljon máris a raktárhoz, szolgálatba, ez a katonai parancs. Amikor hazajöttem Szabó Mihálytól, maga azt kérdezte tőlem, mit mondott nekem ez a Szabó Mihály, amikor átadtam néki a katonai parancsot, hogy neki kell azon az éjjelen őrizni a fegyverraktárat. És én szó szerint megmondtam magának, mit válaszolt az üzenetre ez a Szabó Mihály. Azt válaszolta, ó, hogy robbanjon fel!

Most kérem én magától, miféle hadsereg volt az, amelynek katonája eképpen válaszolt egy katonai parancsra? Hogy robbanjon föl a saját hadseregének a lőszerraktára? Nem az ilyen katonák miatt veszítették el maguk azt a háborút? Ezt mondja meg most nekem, mert van időnk reá, úgyis esik az eső. Erre csak annyit mondott apám, hagyjad, hogy essék.

A harmadik hallgatás

Érdekes ember maga apám, mondtam apámnak a hosszú esőzések után, míg mentünk ketten egy hajnalon, vállunkon kaszával, a szorosréti legelő felé, hogy idejében nekifogjunk annak a napnak. Voltak ennek az útnak meredek részei is, ahol pihenés végett meg-megállottunk, s elnéztünk Cserehát felé. Legtöbbször hallgatagon. Furcsa, suvadásos dűlő volt ez a Cserehát. Legjobban a vén-asszonyok orcájára hasonlított. Messziről kellemes látvány volt ez a cserehátí hegyoldal, egy-egy földparcellát meg is műveltek szépen. Ezeket én magamban úgy fogtam föl, mintha púderezett foltok lennének a kényesebb, ápoltabb vén-asszonyok ábrázatán. A jószemű ember azért messziről is jól láthatta, bizony, sírós, szomorúságos öregasszonyok arcképe az a táj, mert a púderezett részek mellett mély árkokat vágta maguknak a leiramló könnyek. Előbb csak szívá-

rogva, lentebb pedig kiszélesedve. Télen a hó szépen elsimította Cserehát ráncait, idegen juhászok jöttek ide valahonnan Moldovából, terelgették nyájukat a friss és végtelen fehérségben. Olyan esztendők is voltak, amikor a helybeliek juhait is kihozta Cserehátra egy megfogadott pakulár. Főleg fiúgyermekkel is megáldott pakulár, akinek ráadásul még kutyái is voltak. Egy ilyen pakulárnak a nevét is tudtam egy ideig, mert annak a neve sokáig fennmaradt a falu emlékezetében. Nem valami nagy cselekedete, hanem éppen a hallgatása révén maradt fenn az ő neve. Történt, hogy egy télen nagyon megindultak a farkasok, s ahol módjuk volt reá, kiadós károkat hagytak maguk után a juhnyájukban. Egy este azt mondja ennek a helybéli pakulárnak a fia, édesapám, ugye, tudja, miket művelnek mostanában a farkasok! Bezzeg, a túlsó oldalon annak a pakulárnak nem kell rettegnie a farkasoktól. Mert éles esze van annak az embernek. Nagy tüzeket rak maga köré és azokat a nagy tüzeket egész éjjel lobogtatja. Ez a pakulár, akinek nevét tudtam egy ideig, szóra sem méltatta fiának jól megcélzott megjegyzését, amelyben a tüzet lobogtató ember éles eszét méltatta. Hallgatott. Csak másnap este szólalt meg, s akkor is annyit mondott neki, hadd el fiam, hadd lobogtassa!

Mondom tehát apámnak, érdekes ember maga, sokszor olyanformán viselkedik, mint az a régi, csereháti pakulár. Aki csak másnap válaszolt a fia által említett tűzrakás szükséges voltára, s akkor is csak annyit mondott, hadd el fiam, hogy az a másik pakulár a tüzeit csak lobogtassa! Maga is a múltkor, amint a kicsi ház előtt föltettem volt a kérdést, miféle háború volt ez a második, s meg és kértem, magyarázná meg nekem, mert van időnk reá, úgyis esik az eső, azt válaszolta, hadd essen...Igaz, hogy azonnal válaszolt nekem akkor, de a kérdésem azért azóta is ott lóg a levegőben. Választ arra még nem adott.

Erre azt mondja apám, nem baj, ha némely kérdés ott marad a levegőben. És azt kérdi, emlékszem-e Kuriel Lajosbára? Mondom, hát én hogy ne emlékeznék Kuriel Lajosbára? Ott lakott, éppen annak a Szabó Mihálynak a háza mellett, aki azt mondta volt a lőszerraktárra célozva, "Ó, hogy robbanjon fel!" Amikor átszalasztottak engem azzal fontos, hadi üzenettel. Hogy néki mennie kell őrségbe. Miért kellene én most éppen erre a Kuriel Lajosbára emlékezni, kérdelem apámtól. Azt mondja apám, hogy kellene nem kell föltétlenül, de ha már számbavesszük a falunkbéli népek hallgatásait, akkor a harmadik hallgatást kár lenne kihagyni. Mert az éppen ezzel a Kuriel Lajosbával kapcsolatos, s annak is van némi tanulsága. Mert ha én még emlékszem erre a Kuriel Lajosbára, akkor arra is emlékezhetem, amikor fölvevük őt az úton a lucernás szekérre, hogy ne menjen gyalog a hitvány lábával. A medeséri úton. Haloványan emlékszem erre, mondom apámnak. Azt mondja apám, pedig én is ott voltam azon a lucernás szekéren. Még segítettem is ennek a Kuriel Lajosbának

arra a szekérre fölülni. Őmegkérdezte akkor ettől a Kuriel Lajosbától, miképpen érzi magát a felesége, mert az a hír járja a faluban, nagyon beteg az ő felesége. És egy árva szót nem felelt ez a Kuriel Lajosbá az ő kérdésére. Hagyta, hogy maradjon ott az az érdeklődés a levegőben. Csak amikor hazaértünk a faluba, s lépett le a szekérről a háza előtt, akkor szólalt meg ez a Kuriel Lajosbá. És csak annyit mondott a felesége állapotáról, hogy az ő felesége meg is hal. Ha azonnal válaszolt volna a kérdésére, amikor azt fölvette, nagyon csúnyán vette volna ki magát a Kuriel Lajosbá hirtelen válasza. Mert csakugyan visszatetszés keletkezett volna bennünk, hogy vajon miért kap olyan nagy mohósággal a válaszolás után? Csak nem a felesége halálát várja olyan türelmetlenül, hogy a válasszal is siet, le ne lemaradjunk egy fontos bejelentésről... Ez lenne az a bizonyos harmadik hallgatás. Vagyis a Kuriel Lajosbá hallgatása. Ebből pedig az a tanulság jó elő, ha valaki ki is tudja szedni belőle, hogy vannak kérdések, amelyeknek nem árt, ha időznek a levegőben. Nem kell minden kérdésre azonnal válaszolni. Mert az elsietett válaszok a tapasztalat szerint a meggondolatlansággal vannak közeli rokonságban.

Milyenek a német káromkodások?

Ez a Marosi Miklós szép termetű legény volt. Egyszer láttam, amint egy menyecske a falu főutcáján menvén elhalad Marosi Miklós mellett, s néhány lépéssel odébb hirtelen a fejéhez kap, mintha otthon felejtett volna valamit. Ezt az otthonfelejtéses fejhezkapást csupán előrelátásból hajtotta végre ez a menyecske, arra az esetre számítva, ha valaki véletlenül észrevette volna, hogy visszafordul, nem tud úgy elmenni Marosi Miklós mellett, hogy őt hátulról is meg ne nézze. Aztán amint ez a Marosi Miklós tovább haladt az úton, s a távolság is zsugorított valamennyit az ő alakján, ez a menyecske legyintett, jelezvén, hogy mégis folytatja útját, nem megy haza azért a kitalált, otthon felejtett valamiért. És elmélázva, kissé szomorúan ment tovább a főúton, kifürkészhetetlen, a nők fejében örökösön honos gondolatokkal.

Szóval, ilyen szép termetű legény volt ez a Marosi Miklós.

Amikor a fenti jelenetnek tanúja voltam, eszembe sem jutott a nők fejében honos gondolatok közt kotorászni, mert abban az időben én még legényecske számba sem jöhöttem a faluban, inkább a gyermekek társadalmába voltam besorolható. Csak éppen megjegyeztem magamnak a furcsa eseményt, mint amiképpen az öregedőférfiak is meg szokták jegyezni azt a pillanatot, amikor a

halántékuk táján előjön egy kicsi foltocska. Vagyis a vénülés első jele. Van úgy, csak megjegyzik magukban, az semmi, lehet, el is múlik. De ha idő teltével nem múlik az a folt, hanem inkább terebélyesedik, csüggeteg képet vágnak a tükörben borotválkozáskor, s talán még hangos szóval is kifejezik aggodalmukat, halkán, például, hogy azt a rézangyalát! Ha jól emlékszem, akkor még a káromkodási tudományból nem voltam eléggé fölkészülve, s ha az iskolában lett volna efféle tantárgy, abból meg is buktam volna. Mégis, a Marosi Miklós után visszatekintő menyecske látványa azért kihozott belőlem egy csodálkozó sóhajtást, mondjuk azt, hogy hej, ezek a fehérnépek! Ez a csodálkozó sóhajtás pedig annyit jelentett, hogy az én életem halántéktáján is megjelent egy kis jel, vagyis a serdülő kor legelső foltocskája.

Később, hogy a háború miatt megfogyatkoztak a férfiak a faluban, s asszonyokat hallottam egymás közt beszélgetni, töprengéseimben egyre nagyobb teret kezdett elfoglalni az a kis utcai esemény, azzal a menyecskével, aki Marosi Miklós mellett elmenvén, a fejéhez kapott. Egy eléggé jókarban lévő, szókimondó fehérnép kertelés nélkül azt magyarázta a körötte álló asszonyoknak, hogy egyszerűen disznóság, véték, valóságos gazemberség, sőt, pofátlansággal fölérő cselekedet olyan szép szál legényeket háborúba vinni, mint amilyen szép szál legény ez a Marosi Miklós. Abban a kis, asszonyi revolúcióban olyasmi is elhangzott, hogy tulajdonképpen törvénytelen, szabályellenes a Marosi Miklós háborúba való elvitele, mert ő még nem ütötte meg a rendes, katonai korhatárt, csak a szép, fejlett termete miatt viszik a frontra. Mert a nagyobb hatalommal rendelkező tisztek is azt szeretik, hogy szép szál katonákkal legyenek körülvéve, nem pedig lenni apró, selejtesekkel. Ezt aztán kiigazította egy hatósági ábrázatú, szigorú fehérnép, mondván, hogy biza, megütötte a rendes katonai korhatárt, mert ez a Marosi Miklós éppen ezekben a napokban tölti be, ha csak be nem töltötte azt az életévét, amikor curukkolás nélkül háborúba kell mennie minden tisztességes hazafinak. Hogy nézne ki, ha csak az apró, selejtes embereket szednék össze, s pont egy olyan szép szál legényt hagynának itthon, mint amilyen ez a Marosi Miklós? Hogy nézne ki? Még szégyen is lenne erre a Marosi Miklósról nézve, hogy ő, a szép termete ellenére ki legyen szuperálva.

Midőn ezeket az emlékezős sorokat írom, hát jó Emmuska, az én jó unokatestvérem, kérdi, mivel foglalkozom. Mondom, éppen ezzel a Marosi Miklóssal foglalkozom. Nehezen tudom összerakni az ő fiatalkori alakját, pedig eléggé nekifogtam. Ott akadtam el, hogy annak idején azon vitáztak a fehérnépek, megütötte-e a rendes katonai korhatárt ez a Marosi Miklós, amikor a frontra vitték, vagy nem ütötte meg. Azt mondja ez az Emmuska, hát éppen, hogy megütötte, mert amint megkapta a behívót, azonnal meg is házasodott, a lakodalmán ő is ott volt, másnap már ment is egyenesen a frontra. Mondom,

jó, hogy jöttél, te, Emma, mert most már az a dolog el van intézve. Erre azt mondja ez az Emma, hogy most el van intézve, de akkor nem volt elintézve, amikor ezt a Marosi Miklóst vitték a frontra. Mert vitték véle az apját is. Valósággal föl voltak háborodva a népek, miért viszik az apját is, akinek úgy átvitt értelemben még az a hitvány bakancsa sem volt teljesen kiszáradva, úgy beázott az első világháborúban, mert ő azt is megjárta, ugyancsak zsenge leánykorában. És bizony nem fukarkodtak a népek a káromló kifejezésekkel, hogy miféle dolog egy családból két férfit is elvinni, s otthagyni asszonyt, gyermeket, állatokat magukra, mert úgy tetszik a hatalmasságoknak. És most sincs ez a dolog teljesen elintézve, mert kakastollas csendőrök érkeztek volt a faluba, parancsolgattak, s egy napon azt mondták Deák Eleknek, itt, alszegben, fogja be a teheneit, mert el kell vinni valahová innen azt a néhány zsidót. Ez a Deák Elek azt mondta ezeknek a kakastollas csendőröknek, hogy ő el is viszi azt a néhány zsidót, de csak akkor, ha ezt ők személyesen kérik, nem pedig mások követelik. Márpedig ezek a mi zsidóink eddig még nem kérték őt arra, hogy valahová elszállíttassák magukat. Különösképpen, tehénvontatású szekérral nem szoktak utazni. Erre ezek a kakastollasok azt mondták Deák Eleknek, fogja be a teheneit, ha nem akarja, hogy ebben a szent helyben őt agyonlőjék. És ennek a Deák Eleknek nem volt más választása, segített fölpakolni a két testvért, Káin Amálit s Mendit.

Azt kérdi Emmuska, emlékszem-é én erre az Amálira, vagy Mendire. Mondom, én csak Salamonékra emlékszem, valamennyire. Azt mondja Emma, ő főképpen Amálira emlékszik, mert ővarrónő volt és Berta nénénket is ő tanította varrni a szép, kis ruhácskákat. Ez a Mendi pedig, az Amáli testvére suszter volt, szóval cipész. És azt mondja Emma, nem lehet tudni, hová vitték el őket, az a hír járta, nem viszik ki őket az országból, mert Horthy Miklós megtagadta a kivitelüket az országból. Egy dolog biztos, éspedig az, hogy közülük egyedül ez a Káin Mendi jött vissza, eladta a házat Bodánénak. Ennek a Bodánénak pedig volt egy leánya, Mancsi, aki később férjhez ment és elköltözött Izraelbe. És azt mondja Emma, hogy még senki nem számolt el ezekkel az elvitt emberekkel, tehát egészen nincs még minden elintézve.

Egyszer szállingózni kezdtek hazafelé a hadifoglyok. Ennek a Marosi Miklósnak az apja, aki ugyancsak Marosi Miklós volt, sokkal hamarabb jött haza, mint más. Megszökött valahonnan, mert ő már az első világháborúban megtanulta a szökés módozatait. A fia, Marosi Miklós amikor hazatért, én már úgy tudtam káromkodni, mint a vízfolyás. Még azt is tudtam, hová kell küldeni azt, akivel valamin összevesztem. Ezek a hadifogságból visszatért falumbéli emberek általában csak akkor beszéltek a háborúról, s a hadifogságról, ha valahol összegyűltek s illogáltak. Aki nem volt fronton, s hadifogságban, hiába

is kérdezte őket, hogy ez hogy volt, vagy az hogy volt. Valahogy eltelt, mondták, de főleg hallgattak. Egyszer, egy arra alkalmas pillanatban megemlítettem ennek a Marosi Miklósnak, hogy azért nekünk is eléggé kijutott abból a háborúból. Még néhány szót is megtanultam németül, s oroszul is. Németül azt, hogy feuergefährlich, oroszul pedig azt, hogy dávjáj. Azt mondja ez a Marosi Miklós, a dávjájjal tisztában van, de a német szót nem érti, honnan szedem azt elő? Mondom, azt egy nagy, benzines hordóról, mert arra a nagy benzines hordóra ez volt reá írva. Egy nagy, elromlott tank mellett volt az a hordó, a reformátusok temploma előtt. És én azt is tudom, mit jelent az a szó. És ha akarja, le is fordítom neki, de előbb azt mondja meg nekem, milyenek a német káromkodások..

Németül van becsavarva

Feuergefährlich.

Ez a szó volt fekete betűkkel reáírva egy benzines hordóra, amelyet a németek hagytak ott, egy hatalmas tank mellett, a reformátusok temploma előtt. A falumban. Ennek a hatalmas tanknak semmiféle motorbéli hibája nem volt, csak annyi, hogy az egyik lánctalpa leszakadt, s ha beindították, akkor ez a tank egy helyben forgott, saját maga körül. Ezt onnan tudom, hogy egy serényen jövő, katonai motorbicikli megállt a tank mellett, leszállt róla két szigorú, német tiszti ember, s az egyik, a másik parancsára a motort beindította. És a motor szépen durrogott. A tank mellett, a sáros úton ott feküdt elnyúlva a leszakadt lánctalp. Mint egy óriási zippzár. Ezt azok a tiszti emberek a csizmájuk orrával megrugdosták, tanakodtak, gondolom arról, hogy meg lehetne-e azt itt, helyben javítani. Aztán arra a végeredményre jutottak, hogy kaput. Valami krucifixet mondva, ahogyan jöttek, serényen el is hajtottak.

Néhány közelebb lakó hitvány gyermek, mint amilyen én is voltam, valósággal lefoglaltuk ezt a hatalmas tankot. Fölmásztunk a tetejére és hangos szóval adtuk tudtára egy arra járó, katonaságtól kiszuperált, sántikáló falunkbéli embernek, hogy aztán ha vége lesz a háborúnak, tanúskodni szíveskedjék a tank tulajdonjogát illetően. Hogy az most már véglegesen a mi tulajdonunk. Mert mi foglaltuk le legelőbb. Minden nap összegyűltünk itt, végigsétáltunk a lánctalpon, de főleg a tankon tanakodtunk. Volt miről, mert ez a Varga nevezetű gyermek, aki a leghitványabb s a legerősebb is volt közöttünk, ápertén kijelentette, az a tank kizárólag az övé, mert ő lakik a legközelebb. És különben is ő volt, aki látta, miképpen szakadt le a tankról a lánctalp. Úgy szakadt le,

hogy ennek a tanknak a vezetője, az a német katona nem az úton ment végig a tankjával, hanem a Jakabházy kastély kőkerítésének tetején, hogy azt nyomja szét, valami teljesen érthetetlen megfontolásból. Nem számolt azzal, hogy az a kőkerítés elég magas volt és meg is volt építve becsületesen. Szóval ez a lánc-talp azokon a becsületesen megépített köveken szakadt ketté, kár volt annak a németnek fitogtatnia tankjának felsőbbrendű képességeit. Különös tekintettel arra, hogy nem valami háborús támadásról volt szó, hanem éppenséggel menekülésről. Márpedig, ha valahonnan menekül az ember, nem jó, ha még a tehetségét és tudását is fitogtatja. Ezzel egy szimpla mezei egér is tisztában szokott lenni.

Most pedig vegyük elő a hordót. Az a fekete betűkkel ékeskedő fölírás, hogy feuergefährlich, engem különösképpen foglalkoztatott. Hogy mit is jelenthet, mert roppant nehéz volt még kiolvasni is. A nálamnál egy árnyalattal hitványabb gyermekeket, különösképpen ezt a Varga nevezetűt pedig annak a hordónak a kinyitása hozta izgalomba. Az egyik gyermek jókora, szögletes követ hozott a patakról s azzal kopogtatta a nyílászáró födelet. A másik azt mondta, hiába kínlódunk ilyen kezdetleges módszerekkel, franciakulcs nélkül nem lehet azt kinyitni. Ennek a Varga nevű, leghitványabb gyermeknek nem csak az ereje volt nagyobb a miénknél, hanem az esze is. Úgy fogott, mint a Solingen beretva. Azt mondta, ekkora hülyeséget még ki sem lehet találni. Hogy valaki egy német benzines hordót franciakulccsal próbáljon kinyitani. Mert az tudnivaló, hogy a német úgy dugja be a német hordót, hogy azt egy francia ne tudja kinyitani, ha a feje tetejére áll, akkor se. És nemcsak a francia, hanem semmiféle más nemzet katonája azt ki nem tudná csavarni, mert az németül van becsavarva.

A kiszuperált, sántikáló, falunkbéli ember arra figyelmeztetett, nagyon ne csapdossuk azt a hordót, mert könnyen fölrobbanhat, s akkor velünk együtt röpül a reformátusok temploma is. Mert abban benzin van. Német benzin, s a német benzin robban a legerősebben ezen a világon. Kértem ettől a kiszuperált embertől, nem tudná megmondani, mit jelenthet magyarul az a feuergefährlich? Ami fekete betűkkel reá van írva a hordó oldalára. Azt mondta, azt csak a németek tudják, senki más, azért olyan megfejthetetlen az a szó. A háborúban általában titkos szavakat szoktak alkalmazni, amiket az ellenségnek nem szabad értenie. Az a szó a harci titokzatossághoz tartozik, amelynek megfejtése nem a mi dolgunk. De az biztos, hogy ha sokat kopogtatjuk azt a hordót, úgy fölrepülünk innen, mint a megcélzott madarak. Ő csak annyit tud erről az idegen szóról mondani, hogy az elsővilágháborúban a fájer tüzet jelentett, mert ő pont a fájer miatt sántít az egyik lábával. Hogy ebben a másodikban is azt jelenti-e, azt nem tudja, mert azóta sok harci szerszámot fedeztek föl,

s a fölírások is nagy változásokon mehettek keresztül. Minden esetre tartsuk távol magunkat mindenféle tűzveszélyes dologtól, neki ez a véleménye erről a benzines hordóról. Számomra ebben a jó tanácsban benne volt a német szó megfejtése is:tűzveszélyes! Ezt mondtam győzelmesen, mint aki megnyerte a háborút. Legalábbis itt, a reformátusok temploma előtt.

Éjjeli sakkozás

Beleszólási távolságból néztem, amint két szovjet generális sakkozik, míg haladtunk Moszkva felé egy elegáns éjjeli vonaton. Mint nyáréjszakán az égen, annyi volt mellükön a csillag. Egyik fényesebb s nagyobb, a másik kisebb és haloványabb. Csatájukba nem szóltam bele, közel se mentem nagyon, gondolván, ők bizonyára lőtávolság gyanánt fognak föl minden távolságot, szakmájukból kifolyólag. Csak figyeltem őket, egyik lábamról a másikra állva. Észrevettem, a kockás harctéren a soványabbik eléggé hadilábon áll, töri a fejét, föláldozza-e a fehér futót, vagy inkább vigyázzon reá, mert végjátszmában a futóra általában nagy szükség van. Aztán fölállt és azt mondta ez a soványabbik generális, hogy neki fáj a hasa. A kövérebbik reám nézett és azt kérdezte, van-é kedvem a soványabbik helyére ülni, mert elég izgalmas a játszma, kár lenne abbahagyni. Mondom, szívesen, eleddig nem volt alkalmam generálissal sakkozni, ez számomra nagy megtiszteltetés.

Kényelembe helyezem magam, fölemelem a fehér lovat, s hogy egy kicsit eltereljem a kövér generális figyelmét, mondom, minálunk sokkal jámborabbak a lovak, csak nagy baj esetén állanak a hátsó lábaikra. Azt mondja erre a kövér generális, a lovak mindenütt lovak, ezzel a megjegyzéssel őt nem lehet félrevezetni, megjárta a háborút a Dontól Berlinig, inkább a fehér futómmal törődjek, mert a fehér futó miatt fájdukt meg a soványabbik generálisnak a hasa. Valamit léptem ekkor, egy ártatlan, jelentéktelen parasztot vittem biztonságosabb helyre, és arra gondoltam, nem árt, ha pihentetem azt a futót. Már csak azért is, mert egy ártatlan, jelentéktelen paraszt futni se tud, ha baj van, a futót pedig nem volna szép dolog azonnal riasztanom, még bele talál botlani egy tömzsi, magabiztos bástyába. Ez a kövér generális néz engem, s azt mondja, ezzel a lépésemmel nem oldottam meg a problémát, a szorult helyzetemen semmit sem változtatott annak a jelentéktelen parasztnak a biztonságosabb helyre való menekítése. Erre azt feleltem, hogy ebben neki igaza van, de én ahhoz vagyok hozzászokva, hogy a parasztokat s a lovakat kell leginkább féltetni, ha szorult helyzetben van az ember, szóval, ez valami alkati kérdés lehet nálam, nem is tartozik a sakkjáték elméleti szabályaihoz.

Ez a kövér generális, amennyire a zubbonya engedte, kiegyenesedett és azt mondta nekem, hogy mi most tulajdonképpen nem is sakkozunk, hanem olyan tisztásra jutottunk, ahol a filozófia lova szokott legelészni. És azt is mondta, hamarosan nyugdíjba megy és akkor több ideje lesz arra, hogy ezzel a lóval is foglalkozzék. Mert ő ezt a lovat jobban szereti, mint azt, amelyik a két hátsó lábára áll akkor is, ha nincs semmi nyomós oka reá. És hogy megértsem, mire gondol, előhozott egy példát, mégpedig a művészetek mezejéről. Azt hozta elő, hogy szerinte a nagy háborúk után készült lovas szobrok többsége úgy van megalkotva, hogy a lovak a hátsó lábukon állanak, mintha toporzékolnának, vagy meg akarnának futamodni. És föltette a kérdést, mit gondolok ezekről a lovas szobrokról. Mondom neki, énnekem ezekről csak föltételezéseim vannak, mert az én falumban maholnap egy élő sovány lovat sem lehet látni, lovas szobor pedig nem állott minálunk soha, de ha erre a témára váltunk, akkor félbemarad ez az érdekes játszma, pedig nekünk nem fájdult meg a hasunk. Erre ez a kövér generális a széles tenyerével egy skatulyába terelte a sakkfigurákat, s azt mondta, mégis térjünk erre a témára. Annál is inkább, mert ő nem engem, hanem azt a soványabbik generálist akarta legyőzni, velem szemben nincs semmiféle leszámolnivalója.

Mondom, én a lovas szobrokról először is azt gyanítom, hogy akárkinek nem öntenek bronzból lovas szobrot. Csakis hadvezéreknek, történelmi személyiségeknek, híres embereknek öntenek. És generálisoknak. Mint, mondjuk, éppen önnek, akivel még az imént sakkoztam. Legalábbis egy lépést megtettem azzal a jelentéktelen parasztommal. Csak önnek még várnia kell arra a lovas szoborra, mert élő embernek nem illik lovas szobrot önteni, különösképpen, ameddig sakkozni is jól tud. Mert én abból a beleszólási távolságból is láttam, jól megszorongatta annak a soványabbik generálisnak a hadállását, akinek hirtelen fájni kezdett a hasa. Továbbá azt gondolom, hogy nem csak nagy háborúk után szoktak lovas szobrokat önteni, hanem minden időben. Mert a világon a legszebb és legokosabb állat a ló.

Amióta reájöttek a népek, hogy létezik fenség, irgalmasság, bátorság, áldozatkészség s más, nemes emberi cselekedet, azóta öntenek lovas szobrokat. Még az ókorban is öntöttek, s a középkorban is. Látja, milyen messzire elküldött engem, vissza az idő útján, hogy a föltett kérdésére valamit válaszolhassak! Ilyenek szoktak lenni a generálisok. Csakhogy énnekem most nagyon meg kell gondolnom, amit mondok, mert bármilyen példát hozok föl állításaim igazolására, a generális úr azokat könnyedén meg is cáfolhatja, ha éppen akarja. Ugye, az imént elmentem az ókorba, hogy példát hozzak onnan a lovas szoborra. Ott van egy ókori szobor Rómában, magam is láttam. Igaz, ez másolat, de akkor is lovas szobor. Marcus Aurelius filozófus szobra. Erre most joggal mondhatja

a generális úr, hogy az is csak tévedésből maradt fenn, mert később azt hitték, maga Constantinus császár ül azon a lovon, tehát a császárt tisztelték, nem a filozófust.

Tudja, sok baj van ezekkel a lovas szobrokkal. Olykor azt sem lehet földeríteni, ki ül a lovon valójában. Előfordult már az is, hogy nem a lovat kötötték el a talapzatról, hanem a lovast. Mert változott a világ, s a lovas megítélése is más lett. Egyszerűen levették a kegyvesztett férfiút és mászt ültettek a ló hátára. A ló, az maradt. Mert egy szép lovat szépnek láttak minden időben. Azt is mondhatnók, a vélt emberi erényeknél sokkal tartósabbak a lovak valódi erényei. Mármost elővehetjük a lovas szobrokat más szempontok szerint is. Például azt, hogy mit jelent, ha egy lónak mindkét lába éri a talapzatot, vagy pedig a ló föl-emeli egyik vagy másik lábát. Sok legenda kering ilyen kérdések körül, ezeket nem tudjuk mind megtárgyalni egy éjjeli vonaton.

Arra viszont vethetek egy kis, halovány fényt, hogy kinek emelnék én a falumban lovas szobrot, ha éppen arról lenne szó. Mert van a mi falunkban, alszegben egy direkt arra való kis tér. Teljességgel kihasználatlanul. Kár, hogy ön nem ismerte ezt a Vári Dezsőt, mert ha ismerte volna, most tudná, hogy az a kis tér ott van az ő kőből való háza előtt. Bizonyára jól tudja azt a generális úr, milyen nagy dolog a mai világban megfelelő teret találni egy lovas szobornak! Abban a fényes Rómában például egy szimpla vizeldének is nehéz helyet találni. Már olyant is meglátogattam, amelyik csak úgy oda van csapva egy régi ház oldalához, tehát építészetiileg említeni sem érdemes, mert a bent álló férfiak bokája kilátszik onnan. Erre egy teherautójában alvásra berendezkedett bolgár sofőr hívta föl egyszer a figyelmemet, magamtól reá sem jöttem volna soha, mi az a tákolmány.

Vagy hozzak föl más példát, mondjuk, Nevjorkból? Ott annyi hely sincs már, ahol az ember magányosan föl-vághatna egy sárgadinnyét. Ne ijedjen meg nagyon, mert én egy tapodtat sem megyek már tovább hasonló példákért.

De amint mondtam, van nálunk egy szép, kicsi tér, teljességgel kihasználatlanul. És tudja, kinek tennék én oda legalább egy szerényebb kinézésű lovas szobrot? Bizony, egy Sebő Ödön nevű főhadnagynak tennék, akire a halálra ítélt székelyszéki zászlóalj volt bízva. Ez a Sebő Ödön, miután emberei ripityára verték az ön éppen ott harcoló egységét, elindult, hogy egyik is valamit.

Egy pihegő legény rohant be hozzám, megfeledkezve még a szokásos jelentkezési formáról is: "Főhadnagy úr, a mozgókonyhánál a sorban oroszok is vannak, mit csináljunk?" Gyors döntésre volt szükség, még mielőtt a sötétben kialakuló zűrzavarban egymásnak esnek az emberek. "Tankó fiam, menj vissza és csendben mondd meg azoknak, akik ezt észlelték, hogy maradjanak csendben, és adjanak nekik is vacsorát. Már kb. három napja nem ettek, nem

ittak, mégis kitartottak a helyükön.” Így aztán zavartalanul folyt tovább az élelemkiosztás. A három orosz is megkapta az adagját, majd kiálltak a sorból, és fölmentek a dombra, a géppuskafészkükbe.

Ezek a sorok ennek az Ödön nevű főhadnagynak a visszaemlékezéseiből valók. Mit szól hozzá, generális úr? Nem érdemelne meg egy szerényebb ki-nézésű lovas szobrot egy ilyen emberséges és bátor főhadnagy? Legalább ott, nálunk, azon a szép, kicsi téren? De ha úgy gondolja, nem érdemes ilyen régi, kényes dolgokat emlegetni egy éjjeli vonaton, azokat a sakkfigurákat elő is veheti a dobozból...

A méreg nyelve

Átmulattam szilveszter éjszakáját, át én, atyásan. Dorbézoltam egy vékonyra vágott pirított kenyér, s egy csupor burjános tea társaságában. Ahogy az én koromban illik, s amiképpen az orvosi tudomány a lelkekre kötötte.

Valamivel fiatalabb koromban, az „ancien régime” idején másképpen mentem át egyik esztendőből a másikba. Táncolva, énekelve, koccintgatva és vitázva. Úgy mentem át, betarthatatlan fogadalmakat téve, sikert és boldogságot kívánva a velem együtt ünneplőknek.

Legjobban a vitákat, a szellemi csatározásokat kedveltem. Főleg azt, ha valami fontosnak vélt vitás kérdés eldöntésében az én véleményem lehetett a mérleg nyelve.

Mennyire más volt ez az éjszaka, mennyire más ez a szilveszter! Végig pásztáztam a világhálót, olvastam újságokat, kivettem belőlük sokféle véleményt, jóslatot, riadalmat, félelmet, számbavételt és számonkérést, megnyugtatót és kételkedést. És mit találtam a világban? Főleg mérgelődést találtam. Egyik ország haragszik a másik országra. Egyik ember haragszik a másik emberre. Mindegy, hogy miképpen fejezik ki magukat a népek, egy nyelven beszélnek, s ez a nyelv a méreg nyelve. Mintha mindenki a Bábel tornyát építené, nagy a kapkodás mindenfelé, senki nem figyel a másakra, szavát nem érti és nem is akarja érteni.

A pirított kenyér és burjános tea mellett nagyon nem lehet lerészegedni. Így hát józanul tettem föl magamnak a kérdést: mi lehetne most a mérleg nyelve, melynek elmozdítása jófelé terelhetné a sok, szétfutó akaratot és vélekedést? Miben lehetne bizodalma ennek a mérgelődő, nyugtalan, megbolydult világ-

nak? És ki dönthetné el, hogy merre érdemes menni?

Arra jutottam, hogy nélkülem nem megy már semmi. Arra, hogy kizárólag én lennék hivatott arra, hogy eldöntsem, merre érdemes menni. Én lennék erre hivatott, mert józan egyedül én vagyok! A bennem remegő mérleg nyelvét el is mozdítottam. Abba az irányba, amit jónak láttam. Vagyis nem a méreg nyelve felé. Most már legalább én talán jófelé megyek.

Emlék a fagyos világból

Egyszer jól elvertem egy orosz generálist. El én! És ő is jól elvert engem. El ő! Sakkban.

Tél volt, nagy tél. Utaztunk Moszkva felé, éjjel, vonaton. Aztán meguntuk a nagy csatákat, néztünk kifelé a sötét ablakon. Nem volt, amit nézni, eluntuk azt is.

Mondja csak, miért utazik maga Moszkvába, ebben a fagyos világban? Van ott magának rokona?

Van. Abban a nagy temetőben!

Ott az ő munkahelye, a temetőben? Sírásó, vagy valami intéző?

Nincs neki semmiféle beosztása, minden el van intézve. Ott nyugszik az idők végezetéig, oda van eltemetve.

És maga most látogatja meg, ebben a cudar időben? Miért olyan sürgős, jobb időjárást nem tudott választani? Hallott maga a mi teleinkről?

Hallottam, s olvastam is. De én már el vagyok késve, akihez megyek, annak az embernek ősszel van a születésnapja...

Na, ez különös helyzet, még a sakkozásban is ritkák a különös helyzetek. De ami a halottakat illeti, fölhívnám a figyelmét, hogy ez a lépése nem a legjobb lépés. Mert a halottak nem késnek el sehonnan, s akik őket meglátogatják, azok sem tudnak lekésni a látogatásról, hacsak...

Mire tetszett gondolni, amikor azt mondta, hogy hacsak...?

Mondjuk arra, hogy sürgősen ki kell hantolni, mert valami gikszer adódott... Vagy ha nem adódott, akkor nagyon nagy emberről lehet szó!

Bizony, nagyon nagy emberről van szó, ezt eltalálta! A sakkban is úgy van, olykor nem elég gondolkozni, egy lépést el is kell találni.

És mondja, mitől volt olyan nagyon nagy ember a maga rokona? Bajnok volt a sakkozásban?

Azt sem tudom, sakkozott-e valaha, vagy nem sakkozott, annyira távoli ro-

konom volt, szerintem nem, mert sajnálta volna az idejét a bábúkat tologatni.

Akkor mégis, mivel töltötte az idejét, azt legalább tudja?

Azt tudom, s meg is mondom, mert maga jó sakkozó! Ez a nagyon nagy ember állandóan a könnyűvérű nők után futkosott, kocsmákba járt és botrányosan viselkedett, volt úgy is, szétverte a szállodák bútorzatát!

És akkor mitől lett mégis olyan nagyon nagy ember? Ezt meg tudná mondani?

Attól, hogy szép verseket írt és levett kalappal köszönt annak a tehénnek, akinek a képét ráfestették a mézszárszék ajtajára. Attól! Na, mit szól ehhez?

Akkor tudom, hogy ki az a nagyon nagy ember! Szergej Jeszenyin! Az egész ország ismeri a verseit, még én is tudok belőlük egyet-kettőt, ha megerőltetem magam. Na, erre most játszunk még egy partit?

Vagankovszkoe temető, Moszkva. Egy vastag asszony áll a bejáratnál, csizmája posztó, feje alig látszik a zúzmarától.

Lenne szíves eligazítani, merre van a Jeszenyin sírja?

Hát merre lenne? Arra, ahová a nyomok visznek. Csak az ő sírjához vezetnek nyomok ebben a kemény télben! Ezeknek a részegeseknek semmi nem számít. Viszik a vodkás üvegeket a sírhoz, ott koccintgatnak, topognak a hóban, s ha elfogyott a szesz, nekem ott hagyják az üres üvegeket. Ezek ilyenek. De azért nem mind ilyenek, mert vannak, akik hagynak néhány ujjnyit az üvegekben, hogy megtiszteljék a költőt, s nekem is maradjon valami. Csak lenne már vége ennek a télnek...

A dikics

Jön az új postás, megáll a kapunk előtt és azt mondja: – Maga itt lakik, hogy öntözi a rózsákat, vagy meg van fogadva? Mondom, itt lakom. Épp öntözöm a rózsáimat. Szereti a rózsákat?

És mondja, maga meg van győződve arról, hogy a saját rózsáit öntözi, nem pedig a más rózsáit öntözi?

Meg vagyok győződve, mert ezeket a rózsákat én ültettem.

Ez a huszonhetes szám? – Igen, ez a huszonhetes szám. Ha fölnéz a feje fölé, láthatja, ki is van írva.

Hiába van kiírva, mert a szemközti blokkházra is ki van írva a huszonhetes szám. Vittem nekik a nyugdíjszelvényt és azt mondták, menjek a szemközti házba, oda, ahol a kapun egy dikics van, s azt a dikicset zörgessem meg jól,

csak úgy tudok bemenni. De én itt semmiféle dikicset nem látok, tehát maga nem lakhat itt.

Lehet, hogy eljön az idő, amikor én már nem lakhatom itt, de egyelőre itt lakom és amint látja, öntözöm a rózsáimat.

Akkor azt mondja meg nekem, mi az a dikics?

A dikics régen a suszterek szerszáma volt, egy vacak kis kés, amivel csak kínlódni lehetett, soha jól nem vágott. Ezért mondták a régi suszterek, hogy azzal a késsel csak dikicselni lehet, semmire sem jó.

Maga szerint akkor azok a tömbházban lakók suszterek voltak?

Soha nem láttam őket, nem tudom, mik voltak, szerintem azt sem tudják, hány szám alatt laknak. Igaz, előfordul, hogy én sem tudom, hány szám alatt lakom, de a rózsák eddig még eligazítottak. Mondja csak, maga tudja, hogy hány szám alatt van a brit miniszterelnök rezidenciája?

Ezt most miért kérde tőlem, nekem még nem kellett, hogy nyugdíjszelvényt vigyek a brit miniszterelnöknek, s hogy kisomfordáltak az euból, lehet, hogy soha nem is kell...

Megmondom magának, hogy tudja: Londonban, a Downing utca 10 szám alatt van a mindenkori brit miniszterelnök rezidenciája. De ezek az angolok is olyan trehányak, hogy sokáig az ötös számot tették ki a házra, csak nemrég, pontosan 1779-ben cserélték ki az ötöst a tízes számra. Tehát ne csodálkozzék, hogy mi is trehányak vagyunk, a blokkház is huszonhetes szám és azzal szemben is van egy huszonhetes, ahol vagyunk, s ahol a rózsáim is vannak... De hogy el ne felejtsem, szereti maga a rózsákat?

Legjobban azt szeretném, ha ezt a nyugdíjszelvényt minél hamarabb átadhatnám a tulajdonosának, nekem nincs időm a dikicsekre, sem a rózsákra, sem pedig a brit miniszterelnök portájára. Azért nehéz ember lehet maga, hogy mindenre van ideje, s ezzel másokat is untat a dumájával. Hogy így a rózsák és úgy a rózsák, s hogy hol székel a brit miniszterelnök. A múltkor is egy fél napot vesztettem el azzal, hogy kerestem egy házszámot a főtéren, de azt sehol sem találtam. Elmentem egyik templomtól a másikig, sehol semmilyen szám nem volt kiteve a bejárathoz. Maholnap ott tartunk, hogy senkiről nem lehet tudni, hol lakik, él-e, vagy meghalt rég, az ember, ha postás, dikicselheti a kapukon a zárat.

Azért maga is nehéz ember lehet, ha csak számokat keres a házakon, észre sem veszi, hogy valaki öntözi a rózsákat...Mondja csak, mitől lehet, hogy valaki nem szereti a rózsákat?

Mitől lehet? Azt kérde mitől? Hát attól, hogy nehéz emberek vagyunk.

Lóri

Zúgolódnak a szemközti tömbház lakói, mert valaki fölmászott a nagy diófára, s rázza az ágakat veszettül. Gyűlnek a szomszédok is, hogy hát a diók! Azok szétverik az autók tetejét!

Fölnézek, hát aki rázza az ágakat, nem más, mint Lóri, a fertály réme.

– Aztán ha lejössz onnan, szeretnék beszélni veled, Lóri,– dobok föl neki egy mondatot, hogy a sok szidalmazás után legyen amibe kapaszkodjék.

Ej, Lóri, te Lóri, milyen nagy legény lettél, Lóri, – mondom Lorántnak, – és milyen erős lettél, Lóri ! – Hálistennek eléggé erősnek érzem magam, Feribácsi...– Segíthetnél nekem, hogy ezt a nagy követ tovább tegyem az udvaromon, Lóri... – Én azt a nagy követ máris tovább teszem magának, Feribácsi ! – Jó dolog fiatalnak lenni, te, Lóri...– Öregnek lenni sem lehet rossz, Feribácsi...– Mi jót látsz te az öregségben, Lóri ? – Én azt, hogy maga ezt az egész házat egyedül tovább tudná tenni. Meg tudná mondani, mi volt annak a helyén száz esztendővel ezelőtt. Tovább tudná tenni ezt az egész várost! És meg tudná mondani, mi volt azon a helyen száz esztendővel ezelőtt. Képzletben, persze, ugye, Feribácsi...– De te valóságosan is föl tudtad emelni ezt a nagy követ, Lóri !

Én föl, de mit láttunk a nagy kő alatt ? Néhány sápadt gilisztát, Feribácsi!

Fegyvernek látszó feleség

(Hajnali regény)

Tíz évben egyszer mesélem el, hogy mit álmodtam, de csak akkor, ha van a közelemben megfoghatatlan dolgokra érzékeny ember. Kevesen vannak ilyenek. Akiket ismerek, azok között is van, akit még az olyan történetek sem érdekelnek, amelyek vele történtek meg.

Sok éven át fásult, maguknak való népek között éltem, akik úgy viselkedtek, mint a kotlós tyúk, csak azt lesték, hol van egy biztonságos hely. Elindultak az udvaron, fölvettek az kezükbe valamit és keresték, hová is tegyék le.

Bús Bíbor Bélát már láttam néhányszor a bivalyos ember udvarán, mindig olyankor jött, amikor a két behemót állat várta, hogy megteljék vízzel a vályú, akkor volt az itatás ideje. A bivalyos embert is csak néhány napja ismertem meg, az ő házában kaptam szállást ideiglenesen. Kora reggel nagy bögrében hozta nekem a bivalytejet az ő felesége, Póli.

Jött ez a Bús Bíbor Béla egy kannával, s azt mondta Pólinak:– Ha ma sem lesz bivalytej, akkor ő haza nem megy, mert lelövi a felesége.

Bivalyos Dénes megállt az ajtóban, s azt kérdezte Bús Bíbor Bélától:–Ugyan mivel löne le téged a feleséged, hiszen annak nincs fegyvere.

Erre Bús Bíbor Béla legyintett és azt felelte:– Nem kell ahhoz fegyver, hogy lelőjenek valakit. A filmekben is mutatják, hogyan rabolnak ki bankokat, elég ahhoz akármilyen tárgy, ha olyan, mint egy fegyver. Márpedig az ő neje, úgy, ahogy van, fegyvernek látszó feleség.

Bús Bíbor Béla fogta a megtöltött edényt, s elmenőben azt mondta Bivalyos Dénesnek: – Aztán erre az új vendégre vigyázzatok, ha sok bivalytejet adtok neki, olyanokat álmodik, amiket még én is nehezen tudok megfejtteni.

Erre azt kérdeztem Bús Bíbor Bélától, hol tanulta az álmofejtés mesterségét, mert én nagyobb falvakban és városokban is éltem, sehol senki nem tudta az álmokat úgy elmagyarázni, hogy azt el is lehessen hinni.

–De van! – felelte Bús Bíbor Béla. Itt vagyok például én, aki az álmokat meg tudom fejteni. Próbáljuk ki! – Mit álmodtál? – kérdezte Bús Bíbor Béla.

–Az éjjel azt álmodtam, hogy egy hatalmas, fehér párnát vittem a hátamon, mentem véle egy úton, nem emlékszem, hogy hová igyekeztem, csak azt tudtam, hogy azt a párnát vinni kell.

A párna nem volt nehéz, tolluval volt megtöltve, de én görnyedve vittem, mintha nehéz lenne.

–Egyszerű álmom,–mondta erre Bús Bíbor Béla,– hó lesz, vagy háború, de az is lehet, a gyógyszerektől van, mert sokféle furcsa dolgot művelnek az emberrel a mostani gyógyszerek. És mondta még, ha csak lehet, ne szedjek pirulát, mert abban kémia van, akárcsak a vízben, a földben, a kútban, még a mosolygós almában is. A faluban az a hír járja, hogy maga

szórakozásból történeteket szokott leírni egy kockás füzetbe, pedig beteges ember. Azt mondom, gyógyszerek szedése helyett inkább írjon valamit erről a világról, az életről, az írás nyugtató hatású, nem árt, ha nyugodtan él az ember. Ami pedig az álmát illeti, ha véletlenül valami újabb íráshoz fogna, egy ilyen álmom jó lesz kezdésnek, leütésnek. Mert minden valamirevaló történetet úgy kell elkezdeni, hogy mint a szemtelen legyet, jól le kell ütni. Csak úgy van értelme.

Az álmomat végül egyedül próbáltam megfejtteni. Arra jutottam, az élet nem más, mint könnyű tehernek görnyedve való cipelése.

– Aztán miket szokott írogatni a kockás füzetébe?– kérdezte egyszer váratlanul Bús Bíbor Béla.

– Most éppen egy falvédőről és brassói történetekről jegyeztem le ezt-azt, mert roppant érdekesek a falvédők s a brassói történetek, – vettem oda a választ, hogy ne hagyjam felelet nélkül a kérdést.

– Az efféle dolgok manapság senkit nem érdekelnek, mondtam magának, írjon kemény történeteket, s azokat már az elején jól üsse le, hagyja a falvédőket–tanácsolta Bús Bíbor Béla.

– Ha maga értene a gyilkosságokhoz, s az igazságot is ki tudná deríteni, akkor most egy kemény történetet mesélnék el, – mondtam Bús Bíbor Bélának, s a tekintetét fürkésztem.

– Ki ölt meg valakit, hol, mikor és miért? – kérdezte Bús Bíbor Béla.

– Nagypám egy napon haza ment a kocsmából, elővette a vadászpuskáját és lelőtte a saját feleségét. A két kicsi gyermek,– apám és a húga– úgy maradt életben, hogy bebújtak az ágy alá. Nagypám, mint aki jól végezte dolgát, visszament a kocsmába és ivott tovább, mintha mi sem történt volna. Hogy éneklős kedvében volt-e, azt nem tudom.

Teltek az évek, s a faluban azt rebesgették, másképpen történt minden, azt az asszonyt valaki más lőtte le. Ezt kellene tisztázni, mert apámra nagy súly nehezedik, úgy nőtt fel, mint akinek gyilkos az apja.

– Ez is egy egyszerű történet, akárcsak az álma, azzal a nagy, fehér párnával, – mondta Bús Bíbor Béla. És folytatta: – A világ tele van gyilkossággal, a tettes kilétét vagy kiderítik, vagy nem derítik ki. Csak az ügyvédek húznak hasznot belőle, az egészséget hagyja a fenébe. Ugorja át ezt a történetet, bőven elég, ha csak megjegyzi könnyedén, a maga apja árván nőtt fel. Ebben benne van minden. Különben sem szeretem az ilyen meredek történeteket.

– Jól mondja, – feleltem, én sem szeretem az ilyen meredek történeteket. Talán jobb lenne, ha leírnám a háborút, sok érdekes dolgot lehetne kihozni a háborúból, erről mi a véleménye?

– Ugorja át a háborút is. Rengeteg könyvet írtak már a háborúkról, a nyomorúságról és a menekülésről. Valami békességesebb történetet kellene elmesélni, amiben izgalom van és spiritusz, a népek szeretik az izgalmakat és a spirituszt...

– Akkor ezt mi szépen megbeszéltük,– mondtam Bús Bíbor Bélának és eltettem a kockás füzetet.

Azon az éjjelen sokat nem aludtam. Járkáltam le, fel a lakásban, kimentem az udvarra is, fölnéztem a csillagos égre, kerestem a Sarkcsillagot, hogy lássam megvan-e még a régi állapotában. Akármerre néztem, Bús Bíbor Béla jutott eszembe. Főleg az, hogy ki lehet ez az ember, aki nekem tanácsokat ad arra vonatkozóan, mit írjak meg, s mit ne. Azt mondta, ugorjam át azt a gyilkosságot, elcsépelet, agyonírt téma, amiből hasznot csak az ügyvédek húznak. És ugorjam át a háborút, mert arról is rengeteget írtak. És honnan tudhatja ez a Bús Bíbor Béla, miről szeretnek olvasni a népek? Minek a népnek annyi izgalom és spiritusz, amikor a mindennapjaik is tele vannak izgalommal, főleg spiritusszal, amit úgy hívnak, hogy pálinka.

Most is éjjel van, úgy három óra. Gondoltam, mire fölkél a nap, megírom ezt a regényt, amit már évek óta szerettem volna megírni. Hánykor is kél a nap? Ebben a borús időben későn, tehát a regényre lenne úgy négy-öt órám.

Joyce másképp gondolkodott, amikor a majdnem ezer oldalas Ulysses megírásához fogott. Fejébe vette, hogy csupán egyetlen nap történetét írja meg, s annyi ideig dolgozik rajta, ameddig a feneke, s türelme bírja.

Az ő elgondolása bizonyára jobb volt, mint az enyém, mert egy regényhez sok idő kell, a regény nem egy haiku. De énnekem korom miatt időm nincs, sem pedig egészségem ahhoz, hogy hónapokat, éveket töltsék el az asztal mellett, cigarettázva, betűket kopogtatva.

Azért megpróbálom a lehetetlent, máris írom ezt a regényt, amiből vagy lesz valami, vagy nem lesz semmi.

A cím már megvan. Jó cím, szeretem.

Mit is tanácsolt nekem Bús Bíbor Béla? Hogy írjak izgalmas történeteket, amelyekben spiritusz van, s az első mondatot jól üssem le.

A minap olvastam egy írást, amelynek a szerzője így ütötte le az első mondatot: „Ahhoz képest, hogy Petőfi egy izgága, hülye barom volt...” És úgy folytatta, hogy ez nem sokat számít, mert azért Arany Jánosnak barátja tudott lenni.

Ilyen kemény leütésre nem számítottam. Azt mondtam, hát ha ez az ő stílusa, akkor üsse így le, üsse, üsse! Üsse kő!

Ismerek egy szép dalt, amelyben ez van: ki vagy te, hogy ítélsz fölöttem?

Közben feljött a nap. Ebből a regényből sem lesz most már semmi. Keresek inkább egy szentelen legyet, s valamennyi gögöt, hogy feléje csapjak. Az első mondatot sem tudom leütni. Pedig milyen jó a címe: Fegyvernek látszó feleség.

Gyomorideg

Honnan ez a kitartó, szaggató gyomorideg? Ez a szüntelen nyugtalanság? Honnan? Csak úgy, a semmiből? Csak úgy, magától? Hozza a szél, az időjárás? A világ folyása, a kiszámíthatatlanság? Ki tudja... Jön, jön és itt van, szorít.

Régen nem így volt. Ha jól emlékszem. Régen minden más volt. Lehetett ter-
veket szőni. Esztendőkre, évtizedekre. Egy életre. Az életen túlra. A temetői
kövek elporladása utánra. Arra, hogy legyünk benne a történelemben.

Régen még volt valami összefüggés a tavasz és az akác virágzása között, ki
lehetett számítani, mi következik abból, ha levelek kezdenek hullani, ha hajjak
kezdenek hullani, ha csibék és lovak kezdenek hullani.

Régen is volt gyomorideg. Tettünk rá sóborszeszt, bekentük valamivel, s
reménykedtünk. Ma már a reménybe sem lehet kapaszkodni, akár a kémény
füstjébe, vagy az ökörnyalba, megfoghatatlan minden. A pálca kihull a ke-
zünkből, kalapunkat elviszi a szél, gyermekünk elfut előlünk, anyánk sírjára
nincs aki virágot vigyen, belepi a gyom és a bozót.

Régen is kószáltak idegenek az utakon, valamit hoztak nekünk, valamit kér-
tek tőlünk, de nem törték be az ajtót, ha nem voltunk éppen otthon, mentek
tovább, csak a macskánk kísérte őket álmos szemekkel, a tyúkuk sem futottak
szét riadtan.

Régen is volt gyomorideg. Összevesztünk a szomszédal egy tovább tett ha-
tárkó, vagy a kerítés miatt, a kuttyák csaholása miatt. De másnapra kibékültünk
és meghívtuk őt egy pohár borra. Régen a kibékülés is más volt, a haragot
elütöttük egy tréfával, nem hordoztuk magunkkal, mint valami bicskát, vagy
parittyát.

Régen is volt gyomorideg. Pálinkát ittunk reá, vagy kipróbált teákat. De erre,
a mostani gyomoridegre nincs orvosság. Hiába kutatják, mit lehetne kitalálni
erre a mostani gyomoridegre, a kutatók a kutatástól lesznek idegebbek.

Régen is volt gyomorideg. A ember káromkodott, ettől megnyugodott és azt
mondta, ez a helyzet, ezzel kell élni. Ma, a kutatók mérik a gyomorideget, gra-
fikonokat szerkesztenek és kimutatásokkal látják el az emberiséget, hogy ne le-
gyen sötétségben. De ezek a mérések semmire sem jók, csak arra, hogy lássuk
be, nem ülnek tétlenül. Mi pedig maraduk csodára várva a gyomoridegünkkel.

A hibátlan Fülöp

Az én uram jó ember volt. Szép ember. Nem alacsony, nem magas. Nem kövér és nem sovány. Mégsem olyan átlagos ember, mint sok más. Így, ránézésre semmi különös nem volt benne. Hacsak mélyebben nem nézett valaki a szemébe. Aki mélyebben nézett a szemébe, csak az vette észre, kacag a szeme. Az én uramnak valósággal kacagott a szeme. Olyankor is kacagott, amikor semmi oka nem volt a vidámságra. Bánatában sem volt szomorú a nézése, bánatában sem. Ezt szerettem benne legjobban. És még azt szerettem benne, hogy amit megmondott, az meg volt mondva. Amikor szólt, horgászni megy, akkor horgászni ment, amikor kocsmát mondott, olyankor mérget lehetett volna venni arra, ott lesz a kocsmában. Ez százas. Minden százas volt, amit mondott. Képzeld, úgy is halt meg. Azt mondta, hallgass ide Póli, én ma éjjel meg fogok halni. És meg is halt azon az éjjelen. El nem tudom képzelni, hogy lehet meghalni olyan egyszerűen, panaszkodás és jajgatás nélkül. El nem tudom képzelni. Más akkora dolgot csinál a meghalásból, fölveri az egész utca népét a szenvedésével. Ő nem. Ő kéremszépen azon az estén még damilokat csavart föl egy dugóra, rendet csinált a fiókjaiban, pedig érezte, nem éri meg a reggelt. Nem is érte meg. Üres a ház most nélküle. Naponta kihúzom a fiókjait, elnézem a kis dobozokat, amelyekben a horgokat s a pici ólom gömböcskéket tartotta. Rend van azokban a fiókokban. Csak ott van rend. Csak ott, ahová az én uram a kezét rátette.

Mit gondol, énbennem rend van? Nincs rend énbennem. Mert kezét az én uram esztendőkön át reám nem tette. Semmilyen értelemben. Jó, azokat az éveket, míg beteg volt, most ne vegyük tekintetbe. Beteg embernek semmihez nincs kedve. De azelőtt? Azelőtt miért nem volt neki semmihez se kedve

Tudja, miket mondanak rólam a szomszédok? Azt mondják, miattam lett olyan az én uram, amilyen lett. Azt mondják, kimostam a gondolatait. Hát van mosható gondolat? Hát van? Azt mondja meg nekem valaki! Az én uramnak nem gondolatai voltak, hanem rögeszméje volt. Abból is csak egy. Egy darab. Az volt a rögeszméje, hogy híres ember legyen. Hogy nagy temetést rendezzenek neki, ha eljő az idő. Hogy fölnézzenek rá, s ahová belép, sűgjanak össze a népek, né, megjött Fülöp. Ez volt az én uram rögeszméje. Hányszor mondtam, nem jó az embernek magas polcon állani. Hogy az nem neked való, hallgass reám, Fülöp! Álmodozás helyett inkább találj ki valamit. Miért kell neked pompás temetés? És miért óhajtod, hogy összesűgjanak körülöttem a népek, né, megjött Fülöp! Az én uram ilyenkor csak hallgatott. De abban a hallgatásban az volt, hogy igenis, belőle híres ember lesz egyszer. És én igenis kimostam a fejéből ezt a rögeszmét. Nem valami fényes gondolatot mostam ki a fejéből,

hanem ezt a makacsságot mostam ki. Hogy ébredjen föl. Hát nem ébredt föl az én uram, Fülöp.

Sokszor fölteszem magamnak a kérdést, a makacsságon kívül volt-e az én uram fejében valami emberhez illő gondolat. Lehet, hogy volt. De nem fényes. Ha lett volna fényes gondolat Fülöp fejében, akkor rég elhagyott volna engem. És ment volna a maga feje után. De nem ment az én uram semmi fényesség után.

Hacsak egy csöppnyi új gondolat lett volna az én uram fejében, akkor ha itt hagy engem, én utána mentem volna. Utána a világ végső határáig. Nem néztem volna az akadályokat. Nem néztem volna a kétkedéseket, a reménytelenséget, semmit. Egy fényes gondolat! Istenem milyen szép lehet egy fényes gondolat! Amiből kipattan valami. Tudja, miképpen pattan ki egy fényes gondolat? Valahogy úgy, ahogy a befőttes üvegen a celofán. Pukkan és az ember fölkapja a fejét, mi volt ez a pukkanás? És utána csönd lesz a világban. Nagy csönd. De ebben a csöndben eltűnődnek az okos fejek, mit lehet ebből a pukkanásból kihozni. Mert csak abból lehet, ami új. Ami még nem volt. Arra vágytam mindig, valami újra, egy fényes gondolatra vágytam. Amit nem lehet kimosni. Ami nem is pecsétet hagy, hanem jelet, mely arra mutat, merre lehet még menni. A makacsság nem új dolog, azzal nincs mit kezdeni. A makacsság kimosható. Tudja mivel lehet kimosni a makacsságot? Lemondással lehet. De a fényes gondolatnak nincs mosószere. Az új gondolat a legnagyobb hódító. Énnekem olyan emberre lett volna szükségem, aki hódítani képes a gondolataival. Hogy menjek utána a világ végső határáig. Ha kell.

Amikor mélyen a Fülöp szemébe néztem, s láttam, kacag a szeme, mindig reménykedtem, az én uram fejéből egyszer kipattan egy új gondolat. De nem pattant ki. Hiába volt jó ember. És hiába volt szép. Hiába volt minden szava szentség. Mosható volt rajta, s benne minden. Hibátlanná tudtam mosni a természetét. Úgy is hagyott itt, amikor végleg elment. Hibátlanul.

Üres a ház most nélküle. Üresebb, mint ha utána most valamit el kellene rendeznem. De az sincs, amit el kellene rendeznem. Minden ott van a helyén. Nyomot sem hagyott, hogy legalább elmondhassam, Fülöp valamit így vagy úgy szeretett, vagy nem szeretett.

Csak járom az utakat. Sehol egy lélek, akiben hibát fedezhetnék föl, hogy ne olyan legyen, mint az én uram, Fülöp.

Levél Petrarca asztalára

Látod-e Francesco, olykor mennyire semmi tud lenni a szigorú, könyörtelen idő! Hatszáz esztendőök távolából írok neked ezen a bágyadt éjszakán, amikor sötét és cikkanó lepkék röpködnek be a nyitott ajtón, van, amelyik leszáll ide, az asztalomra, s nézi, mivel is foglalkozom, hogy elkerül az álom. De nem csak az éjjeli pillangók látogatását fogadom e csöndességben, hanem azt a furcsa hangulatot is, amit elképzelek rólad, amelyben kiléptél ebből a földi világból. Sárgult könyvekből még most is frissen ugrik szemembe a hír: Petrarca mindjobban fogyott, míg végre, 1374, július hó 18-ikának éjjelén dolgozószobájának íróasztalán egy Vergilius-kódexre borulva halva találtattott.

Szóval, egyedül voltál az utolsó órán, kezéd nem fogta senki búcsúzás gyanánt, bezzeg, barátod, a fényes szellemű, Cavalcanti úgy ment el, hogy egyenesen az ágyból vitte el őt az ördög, vitte a pokolba, ahol bohém társaság várta visongva, legalábbis ezt beszéltek a népek egész Firenzében.

Ugye, senkinek nem jó egyedül halni meg, ugye nem jó, kedves Francesco! Ezt csak úgy mellékesen említtem meg, mondjuk, azon az alapon, hogy én is Francesco, tehát Ferenc vagyok, nem koszorús költő, amiként te voltál, de hát a grádicsokat elmosásuk lassan a századok, s mi marad a nagy viráglocsolásból, ha nem Vergilius, vagy Dante? Semmi, de semmi nem marad, kedves Francesco! Csak sorok maradnak, versek, levelek maradnak, s talán néhány szikrázó fő, mely csak lassan fogy el, könyvekre borulva.

Ó igen! A levelek! Szeretted levelezni, tudom, s tudtad te is, jó levelet írni, igazad volt, mert a levél még mindig a világirodalom legdemokratikusabb műfaja. Annak írunk levelet, akinek éppen akarunk, s akkor, amikor éppen akarunk.

Gondoltam, elfér ez a levél is a te asztalodon, semmi különös nincs benne, csak az, hogy testvérem, Károly is majdnem ugyanazon a napon született, mint te, s most épp az a dolga, hogy tartsa kezében anyánk kezét, utolsó óráiban. Mert senkinek nem jó egyedül halni meg, ugye, nem jó, kedves Francesco!

Ami pedig engem illet, tudatom veled, hogy tíz évvel idősebb vagyok, mint te voltál, amikor arra a bizonyos Vergilius-könyvre borulva találtak, tehát nem fiatalos hév fog el e levél írásakor, hanem inkább az az örökös kérdés, hogy mit is keresünk a világon, miféle ködökből jövünk és merre igyekszünk oly nagy sietséggel, tudván, mennyire semmi tud lenni a szigorú, könyörtelen idő, mely mint a rozsda, mindent szétrág s elemészt mégis, van-e értelme ennek a nagy fölhajtásnak. Mert ugye, az ember természetét tekintve, voltaképpen semmi, de semmi nem változott hatszáz esztendőök alatt, pontosan ugyanazok az emberi viszonyok itt is, mint amilyenek voltak ott, Firenzében a te idődben, amit oly szépen papírra vetettél:

*„Magamban, lassan, gondolkodva járom
az elhagyatott, a puszta, néma tájat,
s szemem vigyáz, hogy arra most ne járjak,
hol a homokban emberé a lábnyom.”*

(Szabolcsi Éva fordítása)

Mondják, Dantétól lehet megtanulni, mi van a túlvilágon, mondják, Boccacciotól lehet megtudni, mi a helyzet az asztaloknál és az ágyban, téled pedig azt a művészetet lehet magunkévá tenni, hogy eligazodjunk a mindenkori szürke napokban.

Sokat és sokfélét beszélnek a népek, beszélnek mindenről, ami éppen eszükbe jut, mégis, mit gondolsz, egyáltalán el lehet-e igazodni a magunk körüli létben, hatszáz esztendő elegendő idő-e arra, hogy bármit is megtudhassunk, legalább önmagunkról? Az igaz, hogy az ember szellemét egyfolytában ösztökéli a kíváncsiság, hogy újabbnál újabb jelenségeket megfigyeljen, de hát egy macska is mindenre kíváncsi, ezzel nem megyünk sokra. Aztán itt van a tudomány, s főleg a technológia fürkésző természete, ami valósággal hajtja az embert, lökdösi, amerre jónak látja, célokat tűz ki, tervez, jósol, de nem vállal semmit. Egyedül a filozófia vállalkozott arra, hogy a lényeges dolgokat megmagyarázza. De mi lett ebből a vállalkozásból? Egy nagy semmi, az lett. Mert a filozófia közben egyszerűen megbukott. Nem én mondom, az okos Sloterdijk mondja: „ A filozófia egy évszázada haldoklik, és képtelen meghalni, mivel nem teljesítette feladatát. Így búcsúja szükségképpen kínosan hosszúra nyúlik. Ahol nem ment tönkre a puszta gondolatigazgatástól, ott fényes agóniában vonszolja magát, amelyben eszébe jut az, amit élete során elfeledett kimondani. A vég láttán őszinte szeretne lenni, és fel szeretné fedni végső titkát. Bevallja: a nagy témák kibúvók voltak és féligazságok. E hiábavalóan szépséges, magasröptű gondolatok - Isten, univerzum, elmélet, gyakorlat, szubjektum, objektum, test, szellem, értelem, semmi - mindez nem a végső titok. Ezek csupán főnevek fiatalok, kívülállóak, egyházatyák, szociológusok számára.”

Persze, ez az okos ember végignyálazta az eddigelé összegyűlt filozófiákat, s abból a fölfedezésből indult ki, mely szerint „a tudás hatalom”. Igen ám, de ez a „gondolatigazgatás” a mi századunkra már odáig fajult, hogy lemondott az igazgatásról, mégpedig a butaság, a korlátoltság és a kapzsiság javára. Ott tartunk, hogy apró, kis szigetek őrzik csak a tudást, amiképpen a mezők szélein látni az elárvult, divatból kiment műtrágya-kupacokat, tájainkon elburjánzott a semmit mondás politikája, s ha mond is valamit, mintha értelmezhetetlen tájszólásban mondaná, amit senki sem ért meg és nem is akar. Ott tartunk.

Én pedig ott tartok, hogy hatszáz esztendő távolából írok neked ezen a bágyadt éjszakán, amikor sötét és cikkanó lepkék röpködnek be a nyitott ajtón, van, amelyik leszáll ide, az asztalomra, s nézi, mivel is foglalkozom, hogy elkerül az álom.

Hogy ez a kölyök...

A buszra várók azt tárgyalják, hogy mostanában mintha túl sok lenne a temetés.

– Most például éppen Miki urat temették, aki Münchenből jött haza a fényes, drága autójával, nem látszott rajta, hogy meg fog halni.

– Azon nem látszott semmi. Csak az a sok arany, ami a nyakában lógott, s a csuklóján fityegett...

– Mindig tele volt arannyal az az ember...

– Tele. És a karóráját is örökké fitogtatta, hogy neki milyen drága karórái vannak...

– Az semmi! Még az egészségével is dicsekedett, hogy neki milyen jó, német egészsége van...

– Én meg is kérdeztem az egyik barátjától, mibe halt meg Miki úr. Erre a barátja egy régi viccet sütött el szinte kacagva, legalábbis kajánul, mondván, hogy abban a kockás nadrágjában halt meg, amiben haza szokott jönni.

– Nincs ma egy csöppnyi tisztesség, vagy együttérzés az emberekben, a halált sem veszik komolyan, pedig ha van valami, ami nem vicc, az éppen a halál...

– Mondhatok én is valamit?– kérdezte egy tizenéves fiatal, aki eddig a mobilját pöcögtette.

– Miért ne mondhatnál?–válaszolta valaki.

– Én azt mondom, hogy a halál a legnagyobb vicc, ami az emberrel történhet. Mi, fiatalok, nem is vesszük tragédiának, ha meghalunk, hát meghalunk. És akkor mi van? A faterom temetését én intéztem. Mikor a fiókjában találtam egy színes csíkos zoknit, támadt egy ötletem. Megkértem az egyik intézőt, hogy a fateromat ebben a csíkos zokniban temessék el. Erről nem szóltam másnak, hallgattam vele. Mikor a kiásott gödörnél álltunk, s jött volna a szomorúság és a nagy sírhatnék, arra gondoltam, hogy feltámadáskor ha meglát engem az öreg, szétröhögi az agyát, hogy ez a kölyök...

RÉSZLET EGY KÉSZÜLŐ MAGASUGRÁSBÓL

Vannak jelentős írók, akik elhúzódva, szinte titokban írják műveiket, mert rájöttek arra, hogy ha előre kifecsegik a cselekményt, az egészről nem lesz semmi. Ezért inkább nem fecsegik ki. Amikor kész az írás, kiveszik a fiókból és azt mondják, na, ez is megvan, jöhet a következő.

De mostanában az írók egy része annyira siet könyvének kiadásával, hogy nincs türelme a megírásra sem. Amikor még azt sem tudja, hogyan végződik majd egy történet a regényben, ő fogja magát és közöl egy részletet. Ad egy vonzónak tűnő címet, s alája azt írja, hogy Részlet egy készülő regényből. Aztán a könyvből vagy lesz valami, vagy nem lesz semmi. Mert a körülmények mindig közbe szoktak jönni. Ilyenek a körülmények.

Most képzeljünk el egy szokatlan helyzetet: az ilyen sietős író fölhagy az írással és magasugró lesz, vagy akar lenni. Ugrik egy aprót, majd megcéloz egy nagyobb magasságot. És mivel a sietés, a türelmetlenség benne van a természetében, ha tíz arasznyit ugrik, azonnal közli a világgal, hogy ő már tíz arasznyit ugrott. Hogyan közli? Hát szóban, vagy írásban. Utóbbi esetben ezt a címet is adhatja: Részlet egy készülő magasugrásból.

Ezt a szokatlan helyzetet ne vegyük könnyedén, mert valóságos helyzet. Attól lesz valóságos helyzet, mert ezt a sietős író már megteremtette és követői is bőven vannak.

Most az a kérdés, hogy az ilyen magasugrót komolyan lehet-e venni, vagy nem. Mert nem biztos, hogy ez a magasugró ugrik-e valaha nagyobb, mint amennyit eddig ugrott, vagy nem. Ilyenek a körülmények: kiszámíthatatlanok.

Mármost mennyivel kiszámíthatóbb, hogy jó regény születik abból a készülő regényből, amelynek részletét írója előre beharangozza, mint az a magasugrás, amit még csak apró szökdécselésekkel próbálgat. Szerintem semmivel sem kiszámíthatóbb. Az egyik épp olyan, mint a másik.

Persze, az is kérdés lehet, amit az olvasó, vagy a sportszerető ember tehet föl. Például az, hogy elegáns dolog-e részletet közölni egy olyan regényből, ami még nincs megírva, vagy magasugrónak tekinteni azt, aki csak próbálgatja az ugrádozást?

Könnyen belátható, hogy nem elegáns dolog. A körülmények miatt.

De az is belátható, hogy az írónak joga van annyit közölni egy meg nem írt regényből, amennyit akar, s a magasugró is ugrádozhat, amíg ereje, s kedve van hozzá. Mert ha valaki mindig a körülményekben keresi a sikertelenséget, az mindennél reménytelenebb, nem más, mint az önbizalom hiánya. És most jön a legnehezebb kérdés: meddig erőltetheti valaki magára a saját önbizalmát?

Tegye csak szépen a szívére a kezét!

Hozzám csapódik egy ismerős alak és azt mondja: – Frici úr, én magát régóta figyelem. Tegye csak szépen a szívére a kezét és válaszoljon őszintén nekem. Maga nem lusta egy kicsit?

– Nem kell, hogy szépen a szívemre tegyem a kezem, bevallom, csakugyan lusta vagyok egy kicsit. . .

– Tudom, hogy sokféle baja van magának, főleg fizikális bajai vannak, –hogy orvosilag fejazzem ki magam, – nincs egy ép csontja, s a belső részeit is eléggé szétszabdalták az évek folyamán. Azért él még, megvan, úgy, ahogy meglehet az ember a maga korában, de mégis, mi akadályozza meg abban, hogy írjon valami jót, amire fölkapja a fejét a magamfajta, egyszerű ember? Vannak fájdalmai? Szomorúságai mindig voltak, ez teljesen érthető és elfogadható, de sok szomorú ember él a világon, aki dagozik, megy, jár mindenfelé és mint az apostolok, terjesztik nézeteiket, föllépnek fórumokon, akkor is ha piciny az a fórum, akkor is, ha csak ketten- hárman ha vannak egy teremben, kifejtik gondolataikat, vitáznak, viszik előbbre az emberiséget. Nincs az úgy jól, hogy maga fölkél éjjelente és csak a függönyeinek beszél. Olvastam, hogy maga előadásokat tart a függönyöknek, a falaknak, a székeknek, még az asztaloknak is. Nincsen az úgy jól. . . Mondjuk, ha lennének fájdalmai, az más, azt meg tudnám érteni. Szóval, vannak magának fájdalmai? Ha gondolja, le is ülhetünk ide, erre a padra, árnyék van alatta, legfontosabb ezek a kószáló galambok reánk pötyyintenek egy-két foltot az ingünkre, de hát arra való a víz, hogy az asszony kimossa, hát nincs igazam?

– De még menyre, hogy igaza van! Mindennek meg van a maga értelme s a haszna, az árnyéknak is a víznek is.

– Hát még az asszonyoknak! Nem mennénk nélkülük semmire ebben az életben. . .

– Jól mondja, nem mennénk nélkülük semmire ebben az életben. Ez így igaz, ahogy mondja.

– Imádom, amikor valaki egyetért velem, napestig tudnám hallgatni, de ezzel a kérdés nincs elintézve! Azt kérdeztem magától, vannak-e fájdalmai. Kezdjük először a fizikális fájdalmakkal, mert azokat nehéz letagadni. Na, kezdje csak el, momentán mije fáj magának?

– Momentán? Ha úgy vesszük, akkor mindenem fáj. Valahogy így vagyok megalkotva, minden tagomban van valami fájás.

– Nem tudná ezt a fájást plasztikusabban kifejezni, mondjuk úgy, hogy konkrétan?

– Járt maga Rómában? Igen? És a Vatikánban is járt? Szóval, ott nem járt. Kár. Mert ott megnézhetné volna az én fájásomat! Van ott, a Vatikánban egy szoborcsoport, úgy hívják, Laokoón. Ezen a szobron a trójai pap és annak két fia látható, egy hatalmas kígyó szorításában. Még reá nézni is borzalom! Na, énnekem minden áldott reggel ilyen az ágytakaróm! Pedig gondolhatja, az én ágytakaróm nem márványból van, hanem csak egyszerű gyolcsból, vagy vászonból. Hogy mitől ilyen gyűrött és kibogozhatatlan az én takaróm? A rossz álmaimtól, a fájdalmaimtól.

– És ezek a fájdalmak fizikálisak, vagy pedig lelki fájdalmak, hogy tapasztalta?

– Nálam együtt vannak a fizikális fájdalmak a lelki fájdalmakkal, annyira együtt, hogy őket egymástól elválasztani lehetetlen. Itt kezdődnek a bajok, az igazi fájdalmak!

– A városban az a hír járta, hogy magának a jobb lába egy ideig be volt gipszelve, ki sem mozdult hazulról. Ez igaz?

– Amiket a városban beszélnek, annak a legnagyobb része igaz. Főleg a panaszok igazak, gondolja csak végig a panaszokat...

Elhagyott táskák

Énnekem táskám nincsen. Ami pénzt magammal viszek, azt a zsebembe gyúrom, abba a kicsibe, ahol a régi férfiak zsebórájukat hordták, mert a láncban nem bíztak meg.

Hogy miért nincs nekem táskám? Azért, mert a táskát megutáltam. Akkor utáltam meg, amikor a régi jó Pogacsán néni azt súgta fia fülébe, hogy vigyázz fiam, az utcánkban táskás embert láttak. Meg is kérdeztem akkor Pogacsán nénitől, miért baj az, ha valaki táskás embert lát az utcájában. Azt felelte, vigyázni kell a táskás emberekre, mert azok mind közegek, a hatóság küldi őket a népek nyakára, hogy minél több pénzt hajtsanak be. Ezek a közegek mindenben hibát keresnek, például abban, hogy be vannak-e oltva a kuttyák, vannak-e az udvaron bevallatlan tyúkok és rucák, akinek lova van, jelezte-e, rugós-e az a ló, akinek pedig tehene van, azt vallja be, mennyi tejet ad az a tehén naponta. És megkérdeztem Pogacsán nénitől, tessék mondani, milyen világ az, ahol félni kell a táskás emberektől. Azt mondta, hát lelkem, az ilyen világ nem jó világ, de nincs mit tenni. Csak azt lehet, hogy el kell menni hazulról, ha táskás emberek jönnek.

Mareggelolvasomazújságban,hogymegintelhagyotttáskátláttakegyüzletelőtt,

ne járjon arra senki, amíg azt a táskát nem vizsgálják meg, addig is, aközvetetlezen zárják. Most úgy teszek, mintha nem tudnám, milyen világban élünk, csak magamnak merem fölteni a kérdést: ha valaki talál az utcán egy elhagyott táskát, miért nem próbálja megkeresni a táská gazdáját, hogy visszaadja, ki tudja, milyen fontos iratok lehetnek benne... És miért nem szabad arra járni, ahol egy elhagyott táská hever a földön? És miért kell a közteret lezárni? Azt még magamtól sem merem megkérdezni, milyen világ az, ahol nem is a táskás emberektől, a közegektől, a hatóságtól kell félnünk, hanem egy elhagyott táskától. Ezért inkább meg sem kérdezem. Csak töröm a fejem, mit rontottunk el? Azt, hogy annak idején nem vallottuk be a tyúkok és rucák számát, hogy rugós-e a lovunk, több tejed adott-e a tehenünk, mint amennyit jelentettünk, miért mentünk el hazulról, ha táskás embert láttunk az utcánkban? Nem lett volna jobb, ha bevallunk mindent, azt is, amit nem kérdeztek, a táskás embert pedig megkérjük, szíveskedjék bejönni, igyon meg velünk egy kis pálinkát, s beszéljünk a világ dolgairól? Leteszem az újságot, amelyben az elhagyott táskákkal riogatnak, gondoltam, legjobb, ha ki sem mozdulok a házból, de azért megborotválkozom, ahogyan reggelente szoktam. És a tükörben mit látok? Egy öreg, megfáradt arcot, pislogó szemeket, s amit eddig még észre sem vettem, alattuk ott a két, jókora táská.

A teremtés ára

Az ember gyarló. Ezért van az, hogy olykor illetlen kérdéseket is tesz föl, vagy másnak, vagy egyszerűen, önmagának, – ha egyáltalán gondolkodik a világról. Például azt, hogy a teremtő, mielőtt megalkotta volna a világmindenséget, végzett-e valamilyen számítást, mennyibe kerül majd neki ez a hatalmas munka, a tervezés maga, a sok anyag, az idő, a fáradozás, egyszóval minden. A földi halandó mondhatja azt is, hogy például az időt nem is kell bekalkulálni, mert a hat nap, az hat nap. Nem sok ez a végtelen időhöz képest, lássuk be, egy átlagos haldoklás is eltarthat ennyi ideig.

A teremtő pedig ne csodálkozzék azon, ha a földi halandó olykor így gondolkodik. Mert így van összerakva: a teremtő saját képére és hasonlatosságára. Tudja, hogy mindennek ára van – legalábbis ezen a földön – ez a szokás honosodott meg, senki nem tehet róla. Ha nem lenne ára semminek, akkor nem érne semmit az egész teremtett világ, s ebből következne, hogy egy nagy semmiben élünk, ameddig élünk. Ez pedig nem lehet így, mert ami csodálni

való, vagy jó nekünk, azért fizetnünk kell, és fizetünk is szívesen, csak éppen éljünk. Ameddig élhetünk.

Csakhogy a dolog nem ilyen egyszerű. Mert amint látjuk és tapasztaljuk, a világ nem csak életből van megalkotva, hanem megszámlálhatatlan, másféle valamiből is, aminek ugyancsak ára, s értelme van. Felfogni sem tudjuk, s nem is merjük, mi minden lehet még a világmindenségben rajtunk kívül, miféle erők irányítják a vonuló madarakat, a ködöket, mi feszül a kőben, az indulatokban, a spanyol bikában, az üstökösben, a villámban, a kígyó szemében. Így kezdtem a minap egyik rögtönzött előadásomat a szomszédban lévő, árnyas fa alatt, ahonnan az eget is alig lehetett látni. Bele is szólt a gondterhelt szomszéd, akiről tudom, összegyűltek a családi bajai. Azt mondta: – Na és hol vannak még az érzelmi kitörések! Ha kihagyjuk a teremtésből az érzelmi kitöréseket, ez az egész eszme-futtatás nem ér semmit. Engem most semmi más nem foglalkoztat, csak a saját, érzelmi kitöréseim. Hogy mi van fölöttünk, abból csak az árnyas fa lombjait értékelem, mert meleg ez a nyár, nagyon meleg. Hogy mi van a diófa fölött az égen és merre járnak a bolygók, az engem nem érdekel, a görögök ezt helyettem elvégezték. Vagy nem végezték el? Na, erről beszéljen, ha még emlékszik a régi görögökre!

– Persze, hogy emlékszem! – válaszoltam és folytattam:

Elképzelem az antikvitás tudósainak tépelődéseit, a hosszú sétáikat a pálmafák alatt, a márvány oszlopok között, midőn a kék eget kémlelik szüntelen, körzőkkel, vonalzókkal, háromszögekkel járják kertjeiket és udvaraikat, vitatkoznak, érvelnek csillagok, bolygók természetéről és a bejárt pályáikról, estére kelve pedig fáradtan fekszenek ágyaikba, s fölkelnek reggel újabbnál újabb ötletekkel, amelyekből törvényszerűségeket vonnak le.

Aztán eltelik száz esztendő, vagy kétszáz, jön egy fényesebb elme, s fölborít minden addigi törvényszerűséget. Az egyszerű ember pedig arra a következtetésre jut, hogy ezek mind bolondok, nem szabad rájuk figyelni. Arra kell figyelni, hogy mennyibe kerül egy róf posztó, mennyibe a bornak pintje. Mert mindennek megvan a maga ára. Ki merné ezért megvetni az egyszerű embert? Senki. Hogy a teremtés ára mennyi lehetett, az nem az ő dolga, s gondolom, nem tévedek, ha azt mondom, nem is a mi dolgunk, akik ma még élünk. Azért nem a mi dolgunk, mert fogalmunk sincs, hogy milyen mértékkel, elgondolással, rendszerrel, beosztással mért a teremtő, amikor teremtett. – Szerintem a szenvedés mértékét vette alapul, amikor élőket teremtett. Azt, hogy kinek mi, s mennyire fáj, ameddig él. Hanem azért ez sem egyszerű dolog! Mármint az, hogy kinek mennyire fáj a szenvedés, – vetette közbe a gondterhelt szomszéd. Amikor érzelmi kitöréseim vannak, énnekem mindenem jobban fáj, mint amikor nincsenek érzelmi kitöréseim. Ebből kell kiindulni...

– Ha úgy gondolja, hogy ebből kell kiindulni, akkor induljon ki ebből, folytassa nélkülem, – mondtam és rágyújtottam egy cigarettára.

– Képzelse, visznek a mentővel a sürgősségre, s a kórház előtt, ahol be kell fordulni, ott van az úton egy nagy gödör. Káromkodik a sofőr, hogy ezt a gödört senki észre nem veszi, hát ő tömje be, vagy ez a beteg? Csoda hogy akkor nem vettek elő az érzelmi kitöréseim, mert ha elővesznek, leszállok, hogy azt a gödört betömjem. Nem nagy dolog, csak kő kell, kavics és erő!

– Na és mi lett a betegségével és azzal a gödörrel? – kérdeztem később, szinte mellékesen.

– Azzal az lett, hogy semmi betegséget nem fedeztek föl a szervezetemben, de a gödört sem tömték be, ott van most is. Elpanaszoltam a házi orvosomnak, mennyire elromlott minden, mire ő azt kérdezte tőlem, hogy fiatalabb koromban is ilyen volt a természetem? Csak a hibákat vettem észre magam körül, vagy csak mostanában vagyok ilyen, mióta megöregedtem. Mert ha csak mostanában jött elő nálam a hibák keresése és a szép dolgokat meg sem látom, akkor el kell, hogy küldjön egy pszichológushoz, más megoldás nincsen. Erre aztán jöttek az érzelmi kitöréseim, mondtam neki, jól van, de attól, hogy elmegyek egy pszichológushoz, az a gödör betömődik? Persze, ezt ő nem vette jó néven, amitől még jobban megrohantak az érzelmi kitöréseim, gondolhatja! Ez tehát a szenvedésem ára, a teremtésből ezt nem lehet kihagyni, akármit is mondtak, s leírtak a régi görögök, akikre maga olyan nagy szenvedéllyel szeret hivatkozni! Nem gondolja, hogy igazam van? Magától kitelik, hogy nem így gondolja, mert magának nincsenek érzelmi kitörései. De nagyon ne bizza el magát, semmi sem tökéletes ezen a világon és ismerje el, ami nem tökéletes, annak is ára van, hányszor vettem életemben például görögdinnyét, amit fölvágtam s el is dobtam. Épp maga fejtette ki az előbb, amikor a görögökről beszélt, hogy aztán eltelik száz esztendő, vagy kétszáz, jön egy fényesebb elme, s fölborít minden addigi törvényszerűséget, ugye tovább tudja... Mert én nem felejtettem el, amiket mondott, hiába kínoztak azok az átkozott érzelmi kitöréseim. Hát ide jutunk, ha olyan kérdéseket teszünk föl, hogy mi a teremtés ára...

A vasárnapi sakkmester elméletei

Épp a vasúti síneket ugrotta át, zuhogott a jó, meleg eső, párálltak a talpfák a lába alatt, nem sietett, csak a fejét húzta be kabátja galérszéle közé. Gondoltam, megkérdem, hová igyekszik ilyen komótosan,

ma nincs semmi lejátszani való parti, kedd van, ráérünk beszélgetni. A vasárnapi sakkmester azt mondja, jó ez az eső, legalább megmossa a ruháját villanyáram fogyasztása nélkül, s a mi a fő, ha megszárad a ruha, úgy áll rajta, mintha ráöntötték volna, nem kell vasalni, szárítani. Ezeket a praktikákat kizárólag neki találta ki a fennvaló, aki jól tudja róla, hogy a sakkfigurák tologatásán kívül semmivel nem szeret bajlódni.

Javaslatomra behúzódtunk az állomási eresz alá, cipőinket sorra levettük a lábunkról és kiöntöttük belőlük a vizet. Mondtam neki: Hallgass ide, mester, szép és nemes dolog a sakkjáték, de a bankrablás se kutya, ahhoz is rengeteg ész kell és rögtönzés... – Ezt most mire föl mondod, mert jól tudod, én nem vagyok bankrabló! – Hát csak arra föl mondom, hogy láttalak a minap egy bankautomata előtt és onnan valami papírokat szedegettel ki. Nem mondom, hogy az bankrablás volt a részedről, de ahhoz nagyon hasonlatos volt, különösképpen a gyakorlott mozdulataid... Miféle papírok voltak azok, mert pénzt a kezekben nem láttam.

– Neked halovány fogalmad sincs a kifinomult élvezetekhez, nem tudod megkülönböztetni a bankrablást a mélyebb, de tisztességes, jogszerű, mondhatnám úgy is, az áhitatos álmodozástól.

– Mit jelentsen az, hogy áhitatos álmodozás? Ilyet még nem hallottam!

– Az áhitatos álmodozást én találtam ki, mégpedig akkor, amikor az utolsó fogamat is kiszedték. Kérdezte is az orvos, legalább egy-két fogamat ne hagyjuk meg? Mondtam, ne. Egyetlen fogam se legyen, mert nekem amúgy sincs, amit megehetnék. Akkor minek nekem fog? Hogy legyen, ami begyulladjon? Csak a bajaimat gyűjteném meg. Ne hagyjon egy fogat se! És esztendőnk alatt megerősödött a foghúsom, azzal rágok, ha van mit. Teltek az évek, s én, ha éhes voltam, benéztem a vendéglők ablakaiban és nagy áhitattal álmodoztam csirkecombokról, füstölt karajokról, velős csontokról, sőt, még a spenótról is, ha az tükörtojással volt díszítve. De maradjunk a banki papíroknál. Vannak, akik pénzt vesznek ki az automatából, de a nyugtát ott hagyják, arra szükségük nincsen. Ezeket szedem én össze. Szükségem nekem sincs rájuk, de áhitatos álmodozásra kiválóak! Egyszer egy norvég alak nagyobb összeget vett ki, begyúrta a nadrágjába, s úgy ment el, vissza se nézett. Otthon megnéztem a nyugtát, eltűnődtem a nagy összegen, s azon, hogy ha ez a pénz mind az enyém lenne, mit csinálnék véle. Vegyek cipőt? Van cipőm, most kissé vizes, de van. Vegyek új kabátot? Minek, ha van. Felsüt a nap és megszáraitja. Vegyek autót? Minek? Hogy üssek el véle valakit? Így, gyalogosan, ha spiccesen neki megyek valakinek, semmi baj, azt mondom, bocsánat, s megyek tovább az utamon. Utak. Na, jó, hogy eszembe jutottak az utak. Nem csoda, állomáson vagyunk. Figyelj csak oda! Jönnek, mennek a vona-

tok, az ablakokon emberek kihajolva búcsúzkodnak, aztán vigyázz magadra! Te is vigyázz, szívem, siess haza! Ez így megy naponta. Énnekem nem kell vigyáznom senkire, esetleg magamra. De ha mégis elütne egy vonat, akkor mi van? Hány okos embert ütöttek el vonatok? Hány tudóst, művészt, sakkozót! És még jó hogy elütötték őket, nem szándékosan feküdtek a mozdonyok elé! Mert abban nincs semmi grácia! Tudod te azt, hogy miben van grácia? Ha úgy élsz, ahogyan tudsz, vagy úgy, ahogyan éppen akarsz. És abban is grácia van, ha úgy halsz meg, ahogy a véletlen hozza. Semmi fölhajtás, semmi kórusi ének, semmi koszorúzás, semmi sírkő, semmi fekete népség. Csak a madarak. A madarak, s a szél. És nyomod sem marad ezen a sárból csinált, szomorú földön. De addig is, ha eljön a vasárnap, sakkozom. Mindegy, hogy kivel, mindegy, ha veszítek, az is, ha győzök. Egyedül a játék a fontos. Ezt már sok nagy író megírta, nincs semmi új a nap alatt. Csak azok a lusta bátyák ne lennének a táblán! Se király, se királynő. Ezek mind haszontalan népség. A gyalogok, a futók, a lovak, azok igen! Azokat szeretem. Övék a tiszteletem, mert övék az érdem, övék az idők végtelensége. És hogy honnan tudom én ezt? Onnan, hogy ameddig ember él a földön, mindig lesz, aki gyalogol, aki elfut valahonnan valahová, s ha minden kötél szakad, lesznek lovak, talán még lesznek lovak is...

Az élet és a törtek

Hacsek barátomnak agyvérzése volt, kórházba vitték, ahol mondták neki, álljon be abba a sorba, ahol az agyvérzések betegek éppen azt gyakorolják, amitől meggyógyulnak.

Hacsek barátom beállt a sorba és várt.

A nővér azt mondta, Hacsek úr, most emelje föl a jobb karját.

Hacsek barátom fölemelte a jobb karját.

A nővér azt mondta, Hacsek úr, most emelje föl a bal karját.

Hacsek barátom fölemelte a bal karját.

A nővér azt mondta, ezt a gyakorlatot mindenki folytassa, ameddig ő nem szól, hogy most már elég.

Hacsek barátom emelgette a karját, egyszer az egyiket, aztán a másikat.

A nővér egyszer megszólalt, mondta, hogy mára ennyi elég.

Hacsek barátom most már jól van, kijár a térre, hogy találkozzunk, s beszél-gessünk az algebráról, az agyvérzés természetéről, az életről, a világról.

Kértem tőle, mi az a csudálatos módszer, amivel téged meggyógyítottak?

Azt mondja, hát a módszer az, hogy egyszer fölemeled az egyik karodat, utá-

na a másik karodat. És várod, hogy szóljanak, hogy na, ebből elég mára. És jó ez a módszer, –kérdeszem csudálkozva.

Azt mondja, ez a legjobb módszer. Azon a fölfedezésen alapszik, hogy az élet olyan, mint a törtek. Le kell egyszerűsíteni az életet, akár a törteket, s akkor már könnyen el lehet bánni a betegségekkel is, amelyek a bonyolultságból keletkeznek.

Rendben van–mondom–, de hogyan kell leegyszerűsíteni az életet?

– Azt úgy, hogy ki kell dobni mindent. Először a házból, ahol lakunk, utána a fejünkből. A házból a tárgyakat, a fejünkből a gondolatokat, ha vannak ilyesmik benne, aztán fölemeljük az egyik karunkat, majd a másik karunkat. Ennyi az egész.

Ma már az orvosi tudomány benne van az algebrában, ahol a törtek törvényei uralkodnak. A törteket pedig le kell egyszerűsíteni.

Mondom, jól van, Hacsek. De miért jász te bottal, azt nem kell eldobni, ha már meggyógyultál?

– Azt nem. A botot nem. Mert az életben a bot a közös nevező.

A bokán rúgott ember

Megállít valaki az utcán, akit látásból már ismertem. Megállít és azt kérdezi tőlem, Jánosról mi a véleményem. – Elég sok Jánost ismerek, melyikre tetszik gondolni,-- érdeklődtem. – Hogyhogy melyik Jánosra, amikor igazi János csak egy van. A többi János csak Jani, vagy Jankó, nem is érdemes velük foglalkozni. Az igazi János érdekelne engem, az a János, aki előkelő helyen van benne a Bibliában, pedig olyan sületlenségeket állít, amiket ép ésszel nem lehet fölfogni. Példának okáért azt mondja ez János, hogy „Kezdetben vala az Ige és az Ige vala az Istennél és Isten vala az Ige.” Maga ezt föl tudja fogi? Mert szerintem kezdetben nem az Ige volt, hanem a szempont, ami szerint az Igét meg lehet fogalmazni. Az nem lehet, hogy ez a János csak gondol valamit és azt hányaveti módon odavágja az emberiség szemébe, hogy csak törje rajta a fejét az idők végezetéig. Szerintem a világon mindent, de mindent valamilyen szempont szerint szoktunk cselekedni. Most azon akadtam fenn, hogy ha már kezdetben megvolt az Ige és az Ige Istennél volt, akkor hogy lehetett az Ige maga az Isten? Mert ha mondjuk, én vagyok az Isten, és az Ige is én vagyok, akkor miért hordozom magammal az Igét? Mutasson nekem egy embert, aki ezt érti és meg tudja nekem magyarázni! Magának mi a véleménye erről a Jánosról? Legalább ő értette azt, amit kijelentett?

– Nem tudnám megítélni, mit értett János és mit nem értett, de arra jól emlékszem, hogy nemrég, amikor mi találkoztunk, maga azt mondta nekem, hogy egy vadidegen ember, amikor elment maga mellett, magát jól bokán rúgta, s azzal el is ment, pedig kettejüknek egymással soha semmi elintézni-valójuk nem volt és ezt a bokán rúgást azóta sem tudja megmagyarázni. Bevallom én sem tudom megmagyarázni. De ahányszor meglátom magát itt, a főtéren sétálni, azt mondom magamban, né, ott megy a bokán rúgott ember...
– Rendben van, persze, hogy azt mondja rólam, én vagyok a bokán rúgott ember. Mit is mondhatna, hiszen mi egymásnak még a nevét sem ismerjük, csak éppen találkozunk néha orvosi előírásra, mert sétára vagyunk ítélve, de attól a János kijelentésének értelmezését még nem oldottuk meg...

– Ebben igaza van. De vegyük figyelembe, hogy maga, Goethe is fennakadt János kijelentésén. Törte is a fejét hajnalonként, miképpen fordítsa az Igét helyesebben németre. És miben állapotodott meg? Abban, hogy az Igét Akaratnak, Tettnek nevezte el, s még a tetejében egy csomó mindennek, amiket jobbnak ítélt meg. Mégis, az Ige a mai napig megmaradt Igének!

Nem csoda, ha most mi is hadilábon állunk ezzel a dologgal, különösképpen maga, akit még bokán is rúgtak, teljesen értelmetlenül.
– Akkor most mitévők legyünk ebben a nagy bizonytalanságban? Hagyjunk úgy mindent, ahogyan meg van írva? Nem bánom, hagyjuk úgy...De ahhoz ragaszkodnék, hogy ezután, ha rólam van szó, nevezzen úgy engem, ahogyan mondta: a bokán rúgott ember! Ennél pontosabban az életemet eddig még senki nem fogalmazta meg.

Birodalmi kör

Ideges levél
egy nyüszlető ifjúhoz.

Minden birodalom hatalomra épül. Nincs jó birodalom, nincs rossz birodalom. Csak birodalom van. Ahol a hatalom, ott a birodalom. A hatalomnak nincs minősége, csak ereje van. A birodalom arca a hatalom arca. Minden hatalomnak ugyanaz az arca.

Vannak kis hatalmak és vannak nagy hatalmak. Attól függ, hogy mennyi bennük az erő. A kicsiny hatalmak, ha összefognak, erős hatalommá válhatnak, ezért hozzák létre a birodalmi kört. Ez pedig nem más, mint az erők egyesítése, a szövetség.

Ahhoz, hogy a szövetség működni tudjon, politikára van szüksége. Nélküle

széthullana minden szövetség. Ezért van az, hogy ami mindent igazgat, az maga a politika. A politika arra vállalkozik, hogy kialakítsa a birodalmat, összpontosítsa a hatalmat és az erőt.

A politika soha nem mutatja meg igazi arcát, mert ha megmutatná, önmagát leplezné le.

Miért nem szereti a politika, hogy leleplezzék? Azért, mert kiderülne jelentéktelensége.

A társadalom háttéréből felbukkanó fontoskodás a nélkülözhetetlenség látszatát keltve kezdeményez, javasol, célokat tűz ki, követel.

És miképpen válaszol erre a nyájszerű, azonosíthatatlan tömeg? Követi azt, amit eléje célként kitzúztak.

A tömegek imádnak valamit, vagy valakit követni, lelkesedni.

A fontoskodókat régen agitátoroknak nevezték. Ma véleményalakítóknak hívják őket, mert ez a megnevezés még nem kopott el, újszerűnek tűnik. Az agitátorok tudják, mit kíván a tömeg: mindent, ami új, ami ígér valamit.

Amikor kiderül, hogy semmi nem új és az ígéret pusztán ígéret marad, az agitátorok más célokat tűznek maguk elé: a tömegre háritani a cselekvést, a bajok orvoslását, amihez újabb, titokzatosabb kifejezést találnak ki. Például azt, hogy civil kezdeményezés.

Azt, hogy mit kezdeményezzenek a civilek, ugyancsak az agitátorok, tehát a véleményformálók mondják meg. Vagyis a politika működtetői.

A politikának mindig megvan a magához való esze: mielőtt megbukna, s bevallaná, hogy semmihez sem ért, más kiutat keres. Bőszén támogatja a kultúrát, a sportot, a tudományt és a művészetet. Alapítványokat hoz létre, díjakat oszt szét és persze, pénzt, ha lehet. Úgy tesz, mintha a javakat ő állította volna elő, nem a tömeg, nem a civilek, nem a társadalom.

Nem új találmány a birodalmi kör. Amióta a politika a hatalom ízét kellemesnek találta, körömszakadtáig ragaszkodik hozzá, róla önként soha nem mond le.

Háborúk jönnek, mennek, kitörnek forradalmak, aztán elülnek, akár a tyúkok estefelé, minden megy tovább a maga útján, az egész forgolódás kezdődik előlről.

A birodalmi kör megalkotásához olykor elegendő lehet egy apró, semmi kis irodalmi kör...

Hány órakerkezik a rablók?

Baráti társaságban többször elmeséltem már, hogyan derítettem ki, általában hány órakerkezik a rablók.

Elmesélem most is, azok kedvéért, kik még nem hallották, de főleg azért, mert a történetnek folytatása is van.

Hajnali négy óra. Két rendőr áll mellettem, távolsági autóbuszra várva. Az egyik rendőr neve Vasile, a másiké Popica. Ezt onnan tudom, hogy az egyik azt mondta a másiknak, hallgass ide, Vasile. És Vasile azt válaszolta, előbb te hallgass meg engem, Popica. Na, akkor kezd el te, Vasile, mondta Popica.

-Nem az volt a betörő, akit megfogtunk, azért is engedtem el, mondta Vasile.

-Azért jól megszorongattad, mondta Popica.

-Jobban meg kellett volna, hogy szorongassam. Ezeken nem lehet eligazodni, mindenfélét összehazudnak, mondta Vasile.

-Ártatlanul szorongattad? Az nem törvényes, mondta Popica.

-Semmi szorongatás nem törvényes, mondta Vasile.

Rágyújtottam, s egy szép, szabályos füstkarikát engedtem ki a ködös, hajnali utcára.

-Ilyenkor, reggelizés előtt legártalmasabb a cigaretta, mondta felém fordulva Vasile.

-Tudom. De mindig fölfut a vérnyomásom, ha betörőkről hallok, mondtam, s mélyen leszívtam még egy slukkot. És folytattam:

-Tessék mondani, mégis, az éjszaka melyik órájában szokott lenni a legtöbb rablás és betörés?

-Pont ilyenkor. Hajnali négykor, mondta Popica.

-A szomszédom lakását többször is feltörték már este kilenckor, -válaszotam, kissé bárgyú ábrázattal.

-És intézkedtek? -kérdezte Popica.

-Én hívtam a száztizenkettőt, mert a szomszédom nem volt otthon.

-És megfogták a betörőt? -kérdezte Vasile.

-A rendőrök szeme előtt ment ki a lakásból, tántorogva. De nem fogták meg.

-Bizonyosan csak részeg volt az a betörő, mondta Popica.

-Úgy tett, mint aki be van rúgva. De én utána szaladtam, nem volt részeg, nyílegyenesen szaladt végig az utcán.

-Rosszul tette, hogy utána szaladt, mert ha az a betörő megbotlott volna valamilyen, s betöri a fejét, a törvény előtt maga lett volna a hibás, -mondta Vasile, tudományos hangsúllyal.

-Épp ezzel fogadtak a rendőrök is, amikor hozzájuk visszatértem, a feltört

lakás elé. Hogy a törvény előtt én lettem volna a hibás. Az egyik még azt is mondta, mit csodálkozom egy betörésen, az ő saját édesanyját is kirabolták.

-A betörő azért betörő, hogy betörjön, ahová csak lehet, mondta Popica.

-Furcsa időket élünk,- mondta Vasile, miközben a csizmája orrával egy kiálló követ rugdosott.

-Furcsa időket élünk, de azért a betörőket megfoghatnák,- mondtam szemrehányólag.

-Mindig is voltak betörők, mondta Popica, fontoskodva.

-Lehet, hogy eddig hozzám is betörtek, azt tetszett mondani, hajnali négykor van a legtöbb betörés...

-Semmi nincs kizárva,- mondta Vasile.

-Semmi, de semmi,- mondta Popica.

-És én mit tehetek, ha látom, éppen betörtek a lakásomba ?

-Ilyenkor, reggelizés előtt legártalmasabb a cigaretta. Legelőbb azt kell elhagyni, mondta felém fordulva Vasile.

Másnap, hajnali négy előtt vettem egy hokedlit, ráültem és néztem ki a lakásból a kulcslyukon, betörőkre várva. Ahogy telt az idő, s virradni is kezdett, egyre jobban szégyelltem magam amiatt, hogy nekem nincs bátorságom kiállni a kapuba, a rablók elé, ehelyett nézek kifelé a kulcslyukon. El is tettem a hokedlit, többé nem vettem elő éjjelente, de azért hajnali négykor álmomból is sokszor fölriadtam. Ilyenkor magam elé képzeltem a két daliás rendőrt, Vasilét és Popicát, akik mintha magasabbak lettek volna, mint amilyenek a buszmegállóban voltak. Még az oldalukon lógó fényes, fekete gumibotok is megnyúltak, megvastagodtak volna, úgy néztek ki, mint két érett, egészséges, sütnivaló padlizsán, vagy ahogyan nálunk felé mondják, vinetta.

Soha nem hittem volna, mire képes a véletlen: a minap egy délután ide hozta a kapunk elé Vasilét és Popicát. Csak álltak a kapunk előtt és mindketten cigarettáztak, szép füstkarikákat eregetve. Köszöntem, ők fogadták. Mondom, mintha mi ismernők egymást...-Persze, a buszmegállóból,- mondta Vasile.

-Azért azon az éjjelen maga jól be volt rezelve, azt is megkérdezte tőlünk, hány órakor szoktak betörni a rablók,-jegyezte meg Popica.

-Pontosan így volt, -feleltem, de meg kell, hogy mondjam, maguknak nem lett igazuk. Betörni betörtek hozzám, de nem éjnek idején, hanem fényes nappal. Mégpedig vasárnap. Az egyik betörő szememre is vetette, ilyenkor mit keresek itthon, miért nem vagyok a templomban, mint más, rendes ember.

-Ez még nem betörés, hanem közönséges érdeklődés volt a részükről, kérdezhatték volna azt is, hány óra, vagy merre van az állomás,-világosított föl Vasile.

–Látják azt a csenevész fenyőfát a ház mellett?–kérdeztem és a csenevész fenyőfára mutattam.

–És mi van azzal a fával?–kérdezte Popica.

–Azzal az van, hogy a múlt héten volt mellette még három. De azokat ki kellett, hogy vágassam, mert közelebb voltak a ház falához, azokon másztak föl a tetőre a rablók. Fényes nappal, vasárnap.

–És mit vittek el azok a nappali rablók?–kérdezte Vasie.

–Semmit nem vittek el, inkább hoztak. Egy méteres hosszúságú, barnára festett, új csatornát hoztak, ezzel fölmentek a tetőre, lerúgták a régi csatornát és azt mondták, az egészet kicserélik, mégpedig olcsón, mert ma vasárnap van. Hiába mondtam, jó az a régi, nemrég szerelték föl, sehol sem csöpögött, meg vagyok véle elégedve, nem kell az új csatorna.

–Maga nem járja a várost? Nem vette észre, hogy a régi csatornák helyett ma már ezek a barna, fényes, új csatornák vannak? –kérdezte az egyik rabló.

A vége az lett, hogy félig fölszerelték az új csatornát, amit szétszedtek, ledobálták az udvarra és kezdtek számolni: A ház tetejére való fölmászás, a veszélyességre való tekintettel ennyi és ennyi. Hogy vasárnap van, a szabadidejüket áldozták föl, ami ennyi és ennyi. Az új csatorna, bár nem volt elég a hosszúsága, ennyi és ennyi. És azonnal fizessenek ennyit és ennyit, mert ha nem, hívják a rendőrséget.

Hogy mennyit fizettem ezért a fölfordulásért, azt szégyellem bevallani.

Most ott tartok, hogy ha elered az eső, a kapuig sem tudok elmenni anélkül, hogy teljesen el ne áznék.

Mondom Popicának, ez nem számít rablásnak? Erre Vasile azt mondja, hogy nem. –Ezek nem rablók voltak, hanem egyszerű szélhámosok,– mondja Popica, s azt tanácsolja, máskor, ha vasárnap van, legjobban teszem, ha elmegyek a templomba, s jól kiimádkozom magam.

Alkotó erő

Késő ősz, mínusz hét.

Még van néhány levél a meggyfa ágain.

Nem sok, de van.

Ez a néhány levél idegesíti a szelet. Tépi a fát, hulljon már le róla minden, mert így ez az ősz szerinte nincs befejezve.

Van ebben a szélben alkotó erő.

De az a néhány levél nem akar leszakadni semmiképp. Kapaszkodik, sirül, sárgul, barnul, feketedik. Nem hull le. Már az ágak is megsokallták, hogy néhány makacs levél miatt kell nekik úgy menni bele a télbe, rángatózva, vonag-

lón, eredménytelen suhintásokkal, már-már lemondva minden reményről.

Szemben, a tömbház. Ott is késő ősz, mínusz hét.

Él abban a tömbházban néhány öreg.

Nem sok, de él.

Ez a néhány öreg idegesíti a tömbház előtt pálinkázó, sejhajozó suhancokat. Hogy miért nem mennek el már erről a tájról mind a vénék. Mert így ez az ősz szerintük nincs befejezve.

Van ezekben a suhancokban alkotó erő.

De ez a néhány öreg nem akar elmenni erről a tájról semmiképp. Van, aki botjába kapaszkodik, van, aki kilincsbe, megvillanó reménybe, de megy mindenik naponta valahová egy üres fazékkal, s visszatér, valami sovány ebédrel.

Sokat nem érhet az az ebéd. Mert látom, egyre sárgul, barnul, feketedik az öregek orcája és a ráncok is gyűlnek. Már a tömbház lakói is megsokallták, hogy állandóan beléjük botlanak, meg kell várni őket, amíg nagy nehezen kinyitják a lépcsőház nehéz ajtaját. Csak a baj van már velük.

Legjobban a mentősök unták meg ezt a néhány tántorgó öreget. Ezeknek a tántorgó öregeknek hiába mondják, hogy ez a vérnyomás természete. Egyszer fölugrik, máskor lesuppan. Meg kell szokni. Minden magyarázatuk teljesen hiábavaló igyekezet.

Nincs olyan napjuk, mely be lenne fejezve.

Van ebben a fertályban alkotó erő.

Az a kis lökötség

Egyszer meglátogattam festő barátomat, aki arról volt híres, hogy nála inni soha nem volt mit, de enni sem, mert örökké éhes volt és ha nem volt egyéb, megette mind a csendéleteit. Csak a fenyők maradtak, a tüskés fenyők. Sütőnek is tüskés fenyőket ajándékozott, de szólt neki, nézzen be a kamrájába is, hátha talál ott valami ennivalót.– Hogy hol a kamrá? Hát ott van a kamrá a két ablak között, látszik, hogy ritkán látogatsz meg! Az én barátaim, ha éhesek, egyenesen az ablakhoz mennek, ki sem kell nyitni, kívülről látszanak a befőttes üvegek, de azok általában üresek szoktak lenni.

Egy napon meg is kérdeztem festő barátomat, te, hogy lehet ilyen körülmények között festeni? Azt felelte, jól, nagyon jól lehet akármilyen körülmények között festeni. Csak kell, hogy legyen az emberben egy kis lökötség. – Nézd meg azt a képet, a legújabbat abban a sarokban! Amikor festettem, kissé spicces voltam, s a festék is túlságosan híg, ezért a vászon közepén lefolyt belőle valamennyi, lett oda egy csík. Lefeküdtem, s néztem azt a csíkot, hunyorgat-

tam a szemem, s hát látom, hogy attól a csíktól modernebb lett a kép, úgy is hagytam. Gondoltam, ha valaki megkérdezi, mi az ott a vászon közepén, hát azt mondom, szándékosan tettem oda, pont azt akartam, hogy ne legyenek olyan komorak és feszesek a fenyők, mintha haptákban állanának. Mert ugye, a fenyők általában délcegek és büszkék, de nem katonák! – És mi lett ennek a képnek a sorsa? – Te tudod, hogy hány betegségem van! Egy jó orvosnak adtam, aki megkopogtatta a hátamat. Boldogan vitte haza, még azt a lefolyt festéket, a csíkot is megdicsérte, mert benne is megvolt az a kis lököttség, ami egy jó orvostól sem hiányozhat!

Huszonöt éve halt meg Szécsi András, épp ilyenkor, október végén. Még élhetett volna, nagyon hiányzik ebből a világból egy kis jóféle lököttség...

Mint egy török basa

Ez lenne az a híres régi kórház? – kérdezte egy fiatalember a kapu mellett álló férfitől, aki a falnak támaszkodva cigarettázott. Messziről lehetett látni, ő a kapus.

Ez lenne. De attól függ, mi a baja.

Azt én sem tudom, hogy mi lehet a bajom, itt is fáj, ott is fáj. Kellene egy általános kivizsgálás.

Az a legjobb. Az általános kivizsgálás. A háború is akkor igazi, ha általános a mozgósítás és nincs olyan, hogy a világon itt-ott a népek lőnek egymásra, másfelé pedig mulatnak. Aztán olyan sincs, hogy valaki ezért nem mehet a háborúba, vagy azért nem mehet. Csak menjen mindenki, személyválogatás nélkül, az az igazi háború. Az igazi háború ripityára bombázza a városokat és falvakat, de utána kinőnek a földből a házak, s a virágok.

Vegyük ezt a kórházat. Maga bemegy és azt mondja, fáj a hasa. Fölrírnak valami pirulát és elmegy haza. És másnap megint itt van, mert fáj a nyaka. Az embernek annyi alkatrésze van, mint egy drága autónak. Mindennek az általános kivizsgálás a megoldása, – magyarázta a bőbeszédű kapus.

Szabad itt, a kórház előtt cigarettázni? Mert mielőtt bemennék, néhány slukk nem ártana...

Szabad. De csak nekem. És csak akkor, ha nem látják.

Jó nagy karikákat vetettek füstből és egy ideig nézték egymást. Egyszer azt mondta a bőbeszédű kapus:

Maga szépen felmegy a lépcsőn az emeletre, a második ajtón kopogtat és ott találja Márka doktort. Na, ez a Márka doktor elintézi mindenféle baját, hozzá tartozik az általános kivizsgálás. Ad nekem egy cigarettát? Mert az enyém éppen fogyatkozik.

Már hogya adnék egy ilyen jóféle kapusnak? Egy jóféle kapus többet ér egy miniszternél, az égvilágon mindent el tud intézni. Tudja, mitől félek a legjobban? Attól, ha egy vastag túvel megszúr engem ez a Márka doktor, s a drága véretem a nővérek elpancsolják. Legalább a vérért féltse az ember, ha már a tüdejét nem kíméli...

Ne féltse maga semmijét és ne is kímélje semmiét! Egy életünk van, s általában egy szál cigarettánk. Én egy szimpla kapus vagyok, de annyit tudok, hogy amit legjobban félt az ember, amit legjobban kímél, leghamarabb az romlik el. Ezt is Márka doktortól tanultam. Most megmondom, mit csinál magával ez a Márka doktor, ha bemegy hozzá.

Először is azt fogja mondani, na, akkor lássunk hozzá. Nézzen a szemembe, ezzel kezdi. Most fordítsa a szemét jobbra, majd balra. Most fölfelé, majd lefelé. Ha nem talál semmi hibát, két kezébe fogja a fejét és forgatja erre-arra, s figyelni, a nyaka recseg-é. Ha ez megvan, akkor azt mondja, nyújtsa ki a két karját, hunyja be a szemét és a mutató ujjaival rendre próbálja eltalálni az orra hegyét. Ha eltalálja mind a két ujjával, akkor nagy baj nincsen. Remélem, eltalálja, mert a cigarettát sem az orrába dugta, hanem egyenesen a szájába. Márka doktor leül a helyére és föltesz magának néhány kérdést. Először könnyebbeket, például, hogy miket szokott enni, inni, mivel foglalkozik, hol fáj, mióta fáj ott, ahol fáj, vannak-e görcsei, efféléket. Aztán jönnek a nehezebb kérdések. Miket szokott álmodni, vannak-e titkolnivaló vágyai, szokott-e magában beszélni, énekelni. Olyasmiket is kérdez, amikre maga nem tud, vagy nem akar válaszolni. Például azt, hogy szokott-e hazudni, s milyen természetűek ezek a hazugságok. Vagyis, hogy ártanak-e valakinek, vagy nem ártanak. Ezek a kérdések arra valók, hogy fejben megrajzolja a maga lelkivilágának keresztmetszetét. Márka doktornak az a tudományos fölfogása, hogy ebből a lelki keresztmetszetből kiindulva kell minden betegséget föl kutatni és kezelni. Folytassam?

Folytassa hát, még nem fogyatkozott meg annyira a cigarettánk...

Márka doktor egyszer fölszólítja, most pedig tegyen úgy, mint egy földesúr a régi világban, akinek nincs semmi gondja. Feküdjék föl egy ágyra nyújtsa ki a lábát, ne nyüssessen, ne nézelődjék az ápolónók után, maradjon teljes nyugalomban. Most aztán amennyi esze, s gondolata van, szedje mind össze és összpontosítsa a nagylábujjára. Egyszer az egyikre, majd a másikra. És forgassa körbe a nagylábujját, egy ideig balra, egy ideig jobbra. Ha ezt megunta, következik a bokája. Azt is forgassa, ameddig bírja. A térdével ugyanígy, a derekával ugyanígy. És menjen tovább, a karjára, a csuklójára, az ujjaira. Forgassa, forgassa. A vállát, a lapockáját ki ne hagyja. A legfontosabb a nyaka. Azt tekergesse, csavargassa, ameddig recsegni kezd, akkor csak bólogasson a fejével, vagy tegyen úgy, mintha valami nem tetszene magának. Ettől sokan elszédülnek,

olyankor abba kell hagyni a nyaki terápiát, semmit nem szabad erőltetni.

Adok magának még egy cigarettát, ha megmondja, mire való ez a sok tekergetés és csavargatás, én már a meghallgatásukba is belefáradtam.

Nekem megéri az a cigaretta, hogy megmondjam, mire való. Megtornásztatja az egész szervezetét globálisan, és meg is gyógyítja, ugyancsak globálisan.

Ezt a módszert már a világ vezetői is eltanulták Márka doktortól. Manapság egy nagy vezető úgy él, ahogyan neki kedve szottyán, mindene megvan, csak beül a fényes autójába és ha valami tetszik neki, rábólint s azt mondja, jól van. Ha pedig valami nem tetszik neki, csavarint egyet a nyakával, s ezzel azt mondja, márpedig ez nincs jól. Ez a Márka doktor már ott tart ebben a tudományában, hogy csak ránéz egy fontos politikusra és amiképpen az a nyakát megmozdítja, azonnal tudja, mi a helyzet a világban.

Az az igazság, én kissé fafejű vagyok, és a fafejű embereket nem olyan fából faragták, hogy mindenkinek mindent elhiggyenek, amennyi tudásuk van, megmaradnak annál a tudásnál. Én nem szeretnék nagy ember lenni, s úgy irányítani a népeket, hogy közben ropogtatom a nyakamat, jelezve, mi jó és mi nem jó. Inkább adok magának még egy cigarettát, s föl sem megyek ahhoz a Márka doktorhoz.

Lehet, hogy jól is teszi! Én sem mentem föl soha Márka doktorhoz, hogy megmutassam neki a lelkem keresztmetszetét, mégis nekem van a legjobb dolgom. Egész nap támasztom a falat, nézem a járókelőket, szívom a más cigarettáját, úgy élek, mint egy török basa.

Mohás kövek

Egyszer, úgy éjfél tájban, fájós fejjel ébredtem a szovátai kempingtáborban. Eléggé sebes, de nem vad rohanású patak volt a közelben, gondoltam, elme-nyek oda, s a tiszta, hús vízben megmosom a fejem, hogy kibírjam valahogy reggelig.

Két nagy, gyönyörű mohás kő volt a patak medrében, egyik lábammal az egyikre álltam, a másikkal pedig a szomszédos kőre. És tenyeremmel merítve a vizet, locsoltam a fájó fejemet.

Egyszer egy hangot hallok a patak martja felől. Egy rekedt, női hangot: – Mit csinál maga ott, a patak közepén, hogy ott áll éjnek idején? Csak nem akar öngyilkos lenni?

Mondom neki, asszonyom, én sok minden akartam lenni életemben, de ön-

gyilkos soha nem akartam lenni. És ha le nem csúszik a lábam a mohás kövekről, s nem esem belé a rohanó patakba, talán megúszom most is, meghalás nélkül.

Szépek ezek a nagy, mohás kövek, mit gondol, hogyan kerültek ide?– kérdi az asszony.

Hát nem vette észre, hogy napokon át egyebet sem csinálok, csak a hegyoldalból gurítom ide a szép, nagy, mohás köveket? Ezeket mind én hoztam ide! Mert rájöttem, nincs szebb annál, mint amikor az ember szétvetett lábbal áll a mohás köveken, s az átlátszó, tiszta vízben mosakodik.

Szóval maga gurította ide ezeket a mohás köveket? Ezt én nem hiszem. Ökrökkel is nehezen lehetne ezeket a köveket fölemelni. És a hegyoldalban csak poros, száraz kövek vannak, mohás kövek nincsenek. Így az asszony. Én pedig folytattam: – Már azt hittem, elhiszi, amiket mondok! Énnekem semmit ne higgyen el, csak miután jól megfontolja, amiket mondok.

Nem tetszik tudni, merre van itt az illemhely?– kérdi az asszony.

Az illemhely? Hát hogyan tudnám! Ez az egész völgy, az egész hegyoldal, a patak martja, a bokrok és fák lehajló lombjai, mind illemhelynek valók. Csak nem kívánczik egy kijelölt illemhelyre, ahol köztudomásúlag mindig bűdösség van!

Jó, akkor keresek magamnak valami eldugott helyet, de visszatérek, hogy mondjon még valami szép hazugságot a mohás kövekről, mert nem tudok elaludni.

Amikor az asszony visszatért, azt kérdeztem tőle, miért érdeklik magát annyira a mohás kövek?

Egy minisztériumban dolgozom, ott csak lábszag van és kijelölt illemhelyek. Jaj, akkor beszéljünk inkább a miniszterekről, mert most épp a miniszterekhez lenne kedvem.

Akkor én innen inkább elmegyek, - mondta az asszony.

Maradjon még, mert a katicabogarak is eszembe jutottak... Szereti a katicabogarakat?

A katicabogarakat szeretem, de mi közük nekik a miniszterekhez?

Hallotta már, hogy minden összefügg mindennel? Mert ez a természet rendje?

Fogalmam sincs arról, mi a természet rendje. De hogy a miniszterek nem

függenek össze a katicabogarakkal, arra mérget veszek...

Mérget azért ne vegyen, meghalni nem érdemes, az előbb még az én életemet féltette, nehogy a vízbe essem.

Akkor mondja a katicabogarakat, ha azokhoz van kedve, azt még meghallgatom.

Vannak tudós emberek, akik egész életüket a katicabogarak tanulmányozásának szentelik. Ezek a tudós emberek megfigyelték, hogy a katicabogarak az életükből körülbelül két hetet bábként töltenek, csak azután fognak hozzá komolyabb dolgokhoz. Például a fák védelmezéséhez.

Azt beszélnek, vannak miniszterek, akik egész miniszterségüket bábokként töltik el, se ötletük, se elképzelésük, se javaslatuk nincs arra nézve, hogy valami komolyabb dologhoz fogjanak. Például a népek védelmezéséhez. Mert ugye, azért vannak ott, ahol vannak, azért kapják a fizetésüket.

Kár magáért, hogy ilyesmikkel foglalkozik. Még olyankor is, amikor fáj a feje, s ott áll éjnek idején egy patak közepén, a nagy, mohás köveken. Nem is lesz magából soha, semmi ebben az életben...

Igaza lett ennek az asszonynak: aki ilyesmikkel foglalkozik, abból nem is lesz semmi soha, ebben az életben.

Ablak

Szóval, ezek lennének az ablakok. Ezekért hívott ide engem hajnali nyolcra. Hogy ezeket megpucoljam. Először is számoljuk meg, hány van. Sok. Elég sok. És duplán kell számítani. Mert minden ablaknak két szárnya van, akárcsak az énekes madárnak. Arról nem is beszélve, hogy magasak ezek az ablakok. Létra van? Rongy van? Tisztítószer van? Olyan, amit reá kell spriccelni. Csak vizes ronggyal nem megy. Eléggé foltosak ezek az ablakok. Van, amelyik egyenesen felhős. Ezek a felhős ablakok milyen pénzben lesznek fizetve? Úgy értem, milyen devizában. Svájciban, vagy pedig ebben az ingatag ejróban? Figyelte, milyen szépek ezek a svájci papírpénzek? Ezeken maga nem lát elnököt, sem semmi nagy embert, hanem virágokat lát. Csupa lila virágot. Itt-ott, talán egy kicsi felhőt. Furcsa népek lehetnek ezek a svájciak. Úgy látszik, náluk devizalakú felhők járnak az égen és lent a földön csak virágok vannak. Lila virágok,

kékes beütésekkel. Semmi elnök! Semmi nagy ember a svájci pénzekben! Furcsa népek. Akkor hogy legyen az ablakokkal? Devizaalapon, vagy pedig lenjben? A nagy ablakokat nem lehet lenjben számolni, legalábbis én nem szoktam. A derekam miatt. A sok hajladozás és nyújtózkodás miatt. Ahová egyszer létrát kell tenni, azt csak devizában lehet kalkulálni. Dettó a felhős ablakok. Tudja, hogy jártam egyszer az ilyen felhős ablakokkal? Letörött alattam a létra. Pont az hiányzott a fájós derekamnak! Mert mi jön egy ilyen leesés után? A fizió. Csak járja az ember a kórházakat. Hogy itt fáj, hogy ott fáj. Egyszer azt mondja nekem egy ismerős nővér, neki jobban fáj a dereka, mint nekem. Na, halljon oda! De ő nem jár fizióra, kinek van ideje ilyesmire? Ezzel reám célzott egyenest, az én időmre. És nem is járna, még ha lenne is ideje, mert semmit nem használ a fizió. Mondjuk, egy hétig használ, utána visszaáll a fájdalom. A szomszédom például minden esztendőben elmegy a tengerre a derekával, mert neki ingyen jegye van az ura után. Na, ott bekenik a derekát fekete iszappal. Minden esztendőben. Mert ingyen van neki. Amint mondtam, az ura után. De az az asszony már teljességgel meghülyült a sok iszaptól. És dögönyözéstől. Most úgy jött haza a tengerről, hogy a fejével is baj lett. Újabban például politizál. Aki elmegy a tengerre a derekával és onnan úgy jön haza, hogy politizál, annak a fejével baj van. De az is biztos, hogy aki lenjben számolja az ablakpucolást, az olyan sem lehet normális. Ez a munka időt vesz föl. A sok hajladozás és nyújtózkodás miatt. Mire elvégzi dolgát az ember, a lej értéke lesuppan a sárga földig. Akkor pedig len mit vesz véle? Perecet? Csak perccel nem lehet sokáig élni. Főleg dolgozni nem lehet csak perccel, hát nem jól mondom? Tessék csak kipróbálni. Hajnali nyolctól tessék ablakot pucolni, mondjuk, délig. És egyék csak peracet. Akkor majd meglátja, miért kell devizaalapú ablakpucolást vállalni. Vette észre, mennyire el van romolva ez a világ? Még átszámolni is nehéz a pénzt, nemhogy megkeresni. Ez az ingatag ejró ma ennyi, holnap annyi. A virágos svájci pénzzel pedig len az a baj, hogy nehéz megszokni. Hogy mennyi. Biztosnak biztos, de azt csak a svájciak tudják, hogy mennyi. Mert Svájcban devizaalakú felhők járnak az égen és ezen az alapon számítanak ki mindent. Járt maga Svájcban? Járt. Azt mondják, ott a tavak is devizaalakúak, nem csak a felhők.

Hány óra lehet ilyenkor? Nemsokára dél. Na, ugye mondtam, hogy az ablakpucolás időt vesz föl! És mi még abban sem egyeztünk meg, hogy ezek az ablakok milyen alapon lesznek fizetve! Eléggé foltosak ezek az ablakok. Van, amelyik egyenesen felhős.

Régi macskák

Vannak különleges képességekkel fölrüházott emberek a városban, akik időnként teljességgel kivirágoznak. Főleg olyankor, amikor valamit meg kell számolni.

Ezek a különleges képességekkel fölrüházott emberek ezekben a napokban éppen virágoznak. Mert olyan időket élünk, amikor mindent meg kell számolni. Széles papírokkal járják az utakat ezek a virágos népek. Úgy mennek a széles utakon, széles papirossal és széles mosollyal. A keskeny utakon is végig bandukolnak botladozva, persze, valamivel keskenyebb mosollyal, hunyorogva. Nézik a házsámokat.

A minap két kivirágzott fehérnép csöngetett a kapunál, kérdik, ez a huszonhetes számú ház is a főtérhez tartozik? Mondom, oda. Csak egy kicsit el van dugva. És miért dugták így el ezt a házat, kérdi az egyik kivirágzott asszony. Mondom, a macskáim miatt. Hogy legyen, ahová elhúzódjanak azok a macskák. Ott kint, a forgalmas főtéren el is ütnék őket azok a mocsok autók. Direkt azért építették ide ezt a házat száz esztendővel ezelőtt, bekalkulálták a macskáimat is.

Tudja, hogy miért jöttünk?– kérdi a másik kivirágzott asszony, egy széles papírlapot meglebbentve a szemem előtt. Mondom, sejtem. Megszámolnak. Azt mondja, meg bizony, mégpedig alaposan.

Hány személy lakik itt, ebben a hosszú házban? Mondom, pillanatnyilag egy személy lakik. Én. Engem pedig nem nehéz megszámlálni.

Beírja, hogy egy és azt mondja, eddig rendben van minden. De hol vannak a macskák?

A macskáimat kivezényeltem az állatkertbe, mert úgy vettem észre, imádják a csíkos ingeimet, gondoltam, kíváncsiak a zsiráfokra is. Még nem láttak zsiráfot soha.

Mit mondhattam volna? A szürke igazságot? Maradtam a zsiráfoknál. Azok szebbek, mint a szürke igazság.

És szépek a maga macskái?– kérdi a virágosabb természetű asszony. Mondom, szépek. A legszebbek az állatkertben. Még a zsiráfoknál is sokkal szebbek. Csak most már egyelőre nem láthatom őket, mert maga az igazgató vette párt-

fogásába a macskáimat. Egész nap a térdén eteti őket és hagyja, hogy játszadozzanak. Főleg a zsiráfok csíkjával.

Ugye, meglátogatjuk az úr macskáit az állatkertben, mondja az egyik virágos számoló asszony a másik virágos számoló asszonynak. Az pedig azt válaszolja, meg, persze, hogy meglátogatjuk, ha már annyira szépek azok a macskák.

És tetszik valamit üzeni a macskáinak?– kérdi a virágosabb asszony. Mondom, nézzék el nekem, de a zsiráfokat most találtam ki, azt sem tudom, az állatkertben vannak-e zsiráfok. Találjanak ki maguk is valamit rólam, hogy én miért nem mehetek többé arrafelé. Valami szépet találjanak ki. Csak a szürke igazságot ne mondják meg nekik. Azt, hogy ezen az eldugott portán, ahol mindent megszámoztak, ma holnap nem lesz már senki.

Laokoón

Hozzám csapódik egy ismerős alak és azt mondja: – Frici úr, én magát régóta figyelem. Tegye csak szépen a szívére a kezét és válaszoljon őszintén nekem. Maga nem lusta egy kicsit?

– Nem kell, hogy szépen a szívemre tegyem a kezem, bevallom, csakugyan lusta vagyok egy kicsit...

– Tudom, hogy sokféle baja van magának, főleg fizikális bajai vannak,–hogy orvosilag fejezzem ki magam,– nincs egy ép csontja, s a belső részeit is eléggé szétszabdalták az évek folyamán. Azért él még, megvan, úgy, ahogy meglehet az ember a maga korában, de mégis, mi akadályozza meg abban, hogy írjon valami jót, amire fölkapja a fejét a magamfajta, egyszerű ember? Vannak fájdalmai? Szomorúságai mindig voltak, ez teljesen érthető és elfogadható, de sok szomorú ember él a világon, aki dogozik, megy, jár mindenfelé és mint az apostolok, terjesztik nézeteiket, föllépnek fórumokon, akkor is ha piciny az a fórum, akkor is, ha csak ketten- hárman ha vannak egy teremben, kifejtik gondolataikat, vitáznak, viszik előbbre az emberiséget. Nincs az úgy jól, hogy maga fölkel éjjelente és csak a függönyeinek beszél. Olvastam, hogy maga előadásokat tart a függönyöknek, a falaknak, a székeknek, még az asztaloknak is. Nincsen az úgy jól... Mondjuk, ha lennének fájdalmai, az más, azt meg tudnám érteni. Szóval, vannak magának fájdalmai? Ha gondolja, le is ülhetünk ide, erre a padra, árnyék van a közeli fa alatt, legfontosabb ezek a kószáló galambok reánk

pötyyintenek egy-két foltot az ingünkre, de hát arra való a víz, hogy az asszony kimossa, hát nincs igazam?

– De még menyre, hogy igaza van! Mindennek meg van a maga értelme s a haszna, az árnyéknak is a víznek is.

– Hát még az asszonyoknak! Nem mennénk nélkülük semmire ebben az életben...

– Jól mondja, nem mennénk nélkülük semmire ebben az életben. Ez így igaz, ahogy mondja.

– Imádom, amikor valaki egyetért velem, napestig tudnám hallgatni, de ezzel a kérdés nincs elintézve! Azt kérdeztem magától, vannak-e fájdalmai. Kezdjük először a fizikális fájdalmakkal, –hogyan orvosilag fejezzem ki magam– mert azokat nehéz letagadni. Na, kezdje csak el, momentán mi fáj magának?

– Momentán? Ha úgy vesszük, akkor mindenem fáj. Valahogy úgy vagyok megalkotva, minden tagomban van valami fájás.

– Nem tudná ezt a fájást plasztikusabban kifejezni, mondjuk úgy, hogy konkrétan?

– Járt maga Rómában? Igen? És a Vatikánban is járt? Szóval, ott nem járt. Kár. Mert ott megnézhetné volna az én fájdalmaimat! Van ott, a Vatikánban egy szoborcsoport, úgy hívják, Laokoón. Ezen a szobron a trójai pap és annak két fia látható, egy hatalmas kígyó szorításában. Még reá nézni is borzalom! Na, énnekem minden áldott reggel ilyen az ágytakaróm! Akárcsak ez a márvány szobor. Pedig gondolhatja, az én ágytakaróm nem márványból való, hanem csak egyszerű gyolcsból, vagy vászonzól. Hogy mitől ilyen gyűrött és kibogozhatatlan az én takaróm? A rossz álmaimtól, s a fájdalmaimtól.

– És ezek a fájdalmak fizikálisak – hogyan orvosilag fejezzem ki magam – vagy pedig lelki fájdalmak, miket vett észre magán?

– Nálam együtt vannak a fizikális fájdalmak a lelki fájdalmakkal, annyira együtt, hogy őket egymástól elválasztani lehetetlen. Itt kezdődnek a bajok, az igazi fájdalmak!

– Ezzel azt akarja mondani, hogy magát álmában veszedelmes kígyók szorongatják? Hogy kínjában gyűri össze a takaróját?

– Eltalálta! Maga egy mai Lessing! Nem hittem volna, hogy manapság Lessingek járnak a főtéren, akik nem csak azt kérdezik, na, hogy van tata, hanem kifaggatnak a testi és lelki fájdalmairól is.

– Miről beszél? Ki az a Lessing?

– Ó, hát róla sokat lehetne beszélni. De minek? Értelmes dolgokról ma már nem divat sokat beszélni. Még az okosabbak fejében sincs egyéb, csak a gzsidi, meg az, hogy hová lenne érdemes véglegesen elköltözni.

– Mondjon már valamit erről a Lessingről, ameddig be nem esteledik...

– Ez a Lessing az ezerhét százados évek közepén hatalmas tanulmányt írt a Laokoón szobor titkairól, megállapította, hogy a művészetekben rejlő szépség térben és időben mutatkozik meg. Térben a szobrok és festmények, időben pedig az irodalom, a költészet lakozik. Mármost ha az én fájdalmaimat vesszük elő, akkor most szépen szívemre teszem a kezem, s azt mondom, én térben és időben egyaránt fájok, ezért gyűröm össze éjjelente a takarómat...Most pedig föltehetné a kérdést, amit a beszélgetésünk elején megpendített, vagyis azt, hogy nem vagyok én egy kicsit lusta? Bizony, egy kicsit lusta vagyok. Ez abból is látszik, hogy ha ebéd után lefekszem egy óráckára, egyáltalán nem gyűröm össze magam alatt a takarót!

– Akkor magának jobb lenne, ha éjjel dolgozna, s átaludná a nappalokat.

– Ezt megtehetném, de akkor mi ketten mikor beszélgethetnénk? Ráadásul nem csak lusta vagyok, de félős is vagyok, félős és fájós, ahogy karja. Hogy mondták a régi időkben, amikor valaki búcsúzni készült?

– Azt úgy, hogy alászolgálja. De remélem, nem akar elhagyni engem hirtelen, holnap is találkozhatnánk, ha nem egyébert, legalább Lessingért, Laokoónért...Ha kijön holnap, a fájdalmait a kedvemért kivételesen felejtse otthon!

Féltekék a fejemben

Álljon már meg egy pillanatra, ha nem siet! Látja, milyen hülyeséget beszéllek? Maga nem siethet, járni is alig tud.

Hogy volt képes ilyen gyorsan így megvénülni? Csupa ránc az egész arca, a képe olyan, mint az aszalt szilva! Amikor utoljára találkoztunk, nem ilyen volt! Cigaretázott abban a füstös bárban és a barátaival vitatkozott. Kértem magától egy cigarettát, de maga nem adott. Aztán megbánta, hogy nem adott és mégis adott. Így vagyok én is a virágokkal. Éjfél felé elindulok a főtéren, hogy szedjek a csoportokról rózsát eladásra, szedek is egy marékka, aztán megbánom, hogy letéptem őket, s az egészet eldobom. Másnap azt is megbánom, hogy eldobtam. Csak az a baj, hogy a vénséggel nem így állunk! A vénséget nem lehet eldobni, se megbánni nem lehet, esetleg csak viselni lehet, maga hogy viseli a vénséget? Gondolom, nehezen...

Jól mondod, nehezen.

Hányat tud lépni egyfolytában, ha elindul?

Van, amikor százat. Van, amikor kétszázat.

Az sok! A maga korában sok! Miért nem vesz egy sétatálcát? De ha vesz magának sétatálcát, ne a vékonyat vegye, mert a vékony nem stabil. Vegye a vastagabbat. És amikor megveszi, festesse is le.

Miért kell a sétatálcát lefesteni?

Az ember mindig gondoljon a jövőjére! Mi a maga jövője? Az, hogy meg is fog vakulni.

Tudok egy helyet, ahol vehet magának sétatálcát és tiszta ingyen le is festik fehérre. Persze, ha megelégszik a gyengébb festékekkel. Mert a tartós festék drága, s magának már nem kell tartós festék. Az az olcsó és fehér kiszolgálja magát, ameddig él.

Meddig élhet még maga, ha meg nem haragszik? Mert van, aki megsértődik, ha kérdezik, meddig élhet még.

Nem vagyok sértődős ember. Most nem.

Volt úgy, hogy eljött hazulról, s elfelejtette hol lakik, nem tudott felelni a rendőröknek, hová vezessék?

Volt. Csak egyszer. Kérdezték, hol lakom, mondtam, Berlin mellett.

És elvitték magát Berlin mellé?

Nem Berlin mellé vittek, hanem egyenesen be, Berlinbe!

Ó, hát akkor tudom, maga hol lakik! Itt, mindjárt a régi Gulliver sarkán volt egy cukrászda, az volt a neve, hogy Berlin. Magát csak oda vihették, hogy megszabaduljanak egy vénembertől, telefonálgassanak ők a mentőkért. Maga valahol mellette lakik... De ha még egyszer elfelejti, hol lakik, Berlint ne említse, mert Berlin megbukott és azt a cukrászdát egy nő nevére elnevezték. Nincs az férfi, aki egy női nevet tartósan meg tudna jegyezni. Ugye, azért maga még férfi...

Erről ne beszéljünk, mert még meg talállok sértődni.

Az előbb azt mondta, hogy maga nem sértődős ember.

Úgy mondtam, most nem.

Egy virágáros, mint amilyen én vagyok, ki szokta találni az emberek gondolatait, de azt nem értem, mit jelent, hogy most nem. Máskor meg szokott sértődni? Vagy akkor sértődik meg, amikor akar? Egyszer meg, máskor nem?

Pont így van. Egyszer megsértődöm, máskor nem sértődöm meg. Attól függ, hogy tartom a fejem.

Teljesen összezavarodtam, meg tudná ezt magyarázni?

Meg. Ha jártál iskolába...

Sokat nem jártam, de valamennyit jártam...

Tanítják az iskolában, hogy az ember fejében vannak féltekek. Pontosan két félteke van minden ember fejében. Egy bal és egy jobb félteke. Azok nem az agyunk felosztására vonatkoznak? Mint ahogyan a megyéket, a rajonokat osztották fel? Nekünk úgy tanították, ha jól emlékszem. Nagyon jól emlékszel! De ezen most ne akadjunk fenn.

Az én fejemben is van két félteke. A két félteke között pedig van egy alma. Jobban mondva, egy alma nagyságú daganat. Ennek az én alma nagyságú daganatomnak az a mániája, hogy vándorol a fejemben. Erre-arra. Amikor kissé balra tartom a fejem, akkor ez az alma megnyom egy érzékeny pontot az agyamban, s olyankor semmiért nem tudok megsértődni. Még arra sem, ha valaki elkéri a legutolsó cigarettámat.

Ez nagyon érdekes, mert abban a füstös kocsmában, amikor kértem magától egy cigarettát, mintha egy kicsit jobbra tartotta volna a fejét. Én legalábbis úgy láttam. És maga sértődötten mondta, hogy vegyek magamnak cigarettát! De a maga alma nagyságú daganatának fogalma sincs arról, hogy ma már lejártak azok a régi, szép idők, amikor adtak az embernek egy szál cigarettát a boltosok. Most már nem adnak, csak egész csomaggal! Ezen nem lehetne segíteni?

Nem. Ha valami egyszer elromlik, az el van romolva. Nagypám okos ember volt, azt mondta, ha valahová beüt a ménkő, az ott van maradva!

– Megfigyeltem, a nagyon idős embereknek az a legnagyobb bajuk, hogy elkezdnek valamit, s elfelejtik a folytatását. Maga emlékszik Molter Károly bácsira, az íróra, aki állandóan pipázott a főtéren?

Jól emlékszem. Még a dohányjának illatára is jól emlékszem!

Na, ha jól emlékszik, akkor tudhatja, amikor Károly bácsi elkezdett egy történetet, a felesége legtöbbször rászólt, hogy ne erről beszélj Károly, mert te erre nem emlékszel. Csak a felére. Ilyenek a nagyon megöregedett emberek... Maga is elkezdte a fejében lévő alma vándorlását, s hová lyukadt ki? A nagyapjához és a ménkőhöz!

Ilyen a vénség. Egyszer te is meg fogsz öregedni és akkor eszedbe jutnak majd a féltekek!

Lehet. Jó lenne, ha eszembe jutnának, mert a legtöbb öreg elfelejti a szép gondolatokat és csak a sportról beszél, vagy arról, hogy mikor kell az adót kifizetni.

Ezek a legunalmasabb dolgok a világon! Vagy legalábbis majdnem a legunalmasabbak. Én azt utálok legjobban, amikor ezek az öregek a betegségeikről beszélnek. Hogy melyiket mikor operálták és mivel operálták. Minden öreg

elmondja a veséjét, a máját, a tüdejét, nem veszi észre, hogy ezek a dolgok senkit nem érdekelnek, még a doktorokat sem? Esetleg a patikusokat, ha érdeklik, mert a patikusok kötelezően rá kell írják minden dobozra, hogy hány pirulát kell szedni, s mikor, evés előtt, vagy evés után. Csak egy patikust ismerek, aki minden dobozra azt írja rá, hogy szükség esetén! Az neki teljesen mindegy, hogy hasmenésre, vagy fejfájásra kell a pirula, a szükség, az szükség!

Úgy veszem észre, te nem nagyon szereted a megöregedett embereket...

Nincs bajom az öregekkel, csak ezekkel a sétálgatókkal, akik minden nap itt mászkálnak a főtéren, mert ezeknek elő van írva a séta. A kötelező egészségügyi séta. Ezek mind lábadozó betegek.

Nincs rosszabb látvány, mint egy lábadozó beteg! Ezeket állandóan figyelni kell, melyik, mikor esik el. És azonnal hívni kell a mentőket, azok meg csak szirénáznak, mintha most törne ki a háború. Ilyenkor ki vesz virágot a feleségének, vagy a szeretőjének? Senki. Én pedig szedhetem éjfélkor a virágokat! Az ingyen virágért is meg kell szenvedni.

Nekem is jól fogna, ha lenne egy alma a fejemben. Csak fordítanám a fejem, jobbra, vagy balra. Ha akarnék szomorú lenni, arra fordítanám, ahol a szomorúság központja van. Ha vidám szeretnék lenni, akkor a vidámság felé fordítanám.

Magának azért könnyű. Ha tud, lép százat. Ha tud, lép kétszázat. Ha elesik, vizsik Berlinbe.

Fogadja meg a tanácsomat, jegyezze meg, de mind a két féltékéjével: Berlin helyett találjon ki egy szép, női nevet. Valahová csak beviszik, van ilyen nevű cukrászda elég. Vagy már megjegyezni sem tud már ebben a korban egy szép, női nevet?

Lelombozottak

Mondják, hogy nem úgy kell élni, ahogyan élek, mert ahogyan élek, úgy nem lehet élni. Mindent pozitív módon kell fölfogni, annyira pozitív módon, amennyire csak lehet.

És mondják, hogy vidámnak kell lenni, akkor is, ha nincs, aminek örülni, a vidámság meghozza gyümölcsét és akkor lesz az is, aminek lehet örülni.

Engem épp az ilyesmik tudnak leginkább idegesíteni.

Légy pozitív te, aki a didaktika talapzatán állsz vidám ábrázattal és nem tudod minek is örülsz öblös kacagással. Tekints szét alapzatod körül, a népek

csudálkozva néznek rád, azt mondják magukban, bolond ez az ember, bolond bizony...

Pedig nem biztos, hogy bolondnak születél, ezt a létformát most vetted magadra, miután nem volt erőd elkerülni a sok pozitív lökdösést és hittél a boldogságban.

Folytassam? Minek? Rajtad már nem segít semmi. Vidáman túrnéd azt is, ha megköveznének.

Ilyesmik jutnak eszembe, amikor boldog embert látok.

Hogy miért éppen most jutnak eszembe ilyesmik, amikor vége az esztendőnek és számadást készítek, mit tettem jól és mit nem? Ennek egy aprósága az oka: megmértem a vérnyomásom. Tudom, hogy mennyi. De ettől a méréstől egy hajszállal sem javult a betegségem.

Orvosok szerint maga a mérés is fölviheti a beteg vérnyomását. Ha nyugtalan, ha fél, ha bizonytalan.

Úgy tűnik, a szomorúság alapvetőbb tulajdonsága az embernek, mint a vídamság.

Ezért van az, hogy a magamfajta, lelkileg lelombozottak ritkábban nyugtalanok, nem félnek annyira és nem őrlik őket a bizonytalanság. Meg vannak győződve, akárhogy kerülgetik, a búval és bánattal mindenképp találkoznak.

Milyen nap az ilyen ?

Ma reggel úgy tettem, mint aki élni akar. Gondoltam, megfogadom a Józsi bácsi tanácsát, kimegyek az ócskapiacra. Ez a Józsi bácsi papi ember volt, szép szál papi ember, csak ez nem látszott rajta. Mert ülő helyzetben látta őt mindenki, aki kijárt az ócskapiacra. Egy kicsi, háromlábú, kopott horgászó-széken ült hosszú éveken által. Ő árulta azt a makk ászot is, amit én vettem meg tőle, miután két évig senki más nem vette meg azt a makk ászot. Csak én. Pedig énnekem nem volt szükségem soha egy makk ászra. Ezt ő is sejthette, ez a papi ember, látszott az ő magas homlokáról. Hálából tanácsot is adott, legyen valami hasznom is abból a makk ászból. Azt mondta nekem ez a Józsi bácsi, ha őt egy vasárnapon nem látom itt ülni ezen a háromlábú széken, akkor vegyem tudomásul, hogy ő már el is van temetve. Mert aki megszokja az ócskapiacot és egyszer csak el-elmaradozik, vagy ki se jó ide, annak vége van. És csakugyan, egy vasárnapon nem ült a széken ez a Józsi bácsi. Megkérdeztem a szomszédját, mi van véle, azt válaszolta, hát nem tudja, hogy meg van halva ?

Mostanában el-elmaradoztam az ócskapiacról. De ma reggel úgy tettem, mint

aki még élni akar. Tiszta szófogadásból indultam el a piac felé. Útközben azon tűnődtem, nagyon érthetett az élethez ez a papi ember. Valóságos szakember lehetett az élet dolgaiban. Még jó, hogy megvettem tőle azt a makk ászt.

A korondi származásúak már jöttek haza a piacról a hátizsákjaikkal. Ők már kimerítették a piaci látnivalót, s a vásárlást is lebonyolították, mire én a piacra vezető hídhöz értem. Nincs a világon szorgalmasabb nép a korondiaknál. Már ott, a híd közepén meg is szólítottam egy korondi származású embert. Ezt az Imrét, akit már rég ismerek. Mondom, érdekes emberek vagytok, ti korondiak. Ti már mentek is hazafelé, amikor mi jövünk. Hallom, hogy ha egy korondi ember házat akar építeni, előbb megszámlálja, hány fürdőszobája van a szomszédjának, s csak azután fog hozzá a saját házának építéséhez. Mert abban egy fürdőszobával több kell, hogy legyen, mint a szomszédja házában. Azt mondja erre ez az Imre, az nem úgy van ! Legalább két fürdőszobával kell több legyen, az semmi, hogy csak eggyel legyen több. Ezzel aztán mosolyogva ment is tovább a maga útján.

Nem volt énnekem semmi dolgom ma ezen az ócskapiacon. Nem is vettem semmit az égvilágon. Pedig volt minden. A fél Németországot meg lehet itt venni. Persze, egy kicsit használtan. De jó állapotban. Szóltak a táskarádiók, durrogtak a villamos fűrészek, ki volt próbálva minden. Esetleg egyik-másik portékából hiányzott egy kicsi csavar. Egészen kicsi. De megvolt ! Az úton veszett el, amíg hozták...

Nem probléma. Ki tetszik menni az oroszpiacra, ott bagóért vehet, nem probléma. Jaj, ebből csak az elem hiányzik. Egy semmi kis elem. És máris indul. Ha nem, hozza vissza. Csak nem várja el, hogy elemet is vegyek belé ? Nem probléma. Hát ígérjen már valamit, piacon vagyunk, nem a marketben. Nem haragszom meg, akármennyit ígér, ilyen a piac ! Ingyér nem adhatom. Tudja, milyen körülményes az út ? S ott a benzin, a büntetés, ha kiszámolom, csupa ráfizetés az egész. Na, hát nem vesz semmit ? Mi van magával ? Maga szokott venni. Ha nem is nagyobb dolgokat, de valamit csak szokott. Azzal a villanyborotvával jól járt ! Amit a multkor vett tőlem. Bagóért adtam...

Csakugyan, mi lehet most velem ? Hogy nekem ma nincs szükségem sem mire ? Azt a villanyborotvát ki sem próbáltam. Valami csak kell, hogy legyen velem, ha már semmit nem veszek. Akkor minek jöttem ki ide ? Ezen a szép vasárnapon ?

Mostanában el-elmaradoztam az ócskapiacról. Ez az igazság. És most nincs

kedvem venni egy semmiséget. Legalább. Ma még azt a makk ászt sem venném meg attól a magas homlokú, papi embertől, Józsi bácsitól. Aki az életnek valóságos szakembere volt. És tanácsot is adott nekem, hogy ide föltétlen ki kell jönnie annak, aki már megszokta. Ha élni akar.

Ma reggel még élni akartam. Legalábbis úgy tettem, mint aki élni akar. Nem ilyen nappal kezdődik az, amikor már ki se jövök többé az ócskapiacra ? Hát milyen nap az ilyen ?

Idővel paloták,

házak, erős várak, városok elromolnak. Ugye, így mondja Balassi...

Van itt a főtéren egy bingót árusító, talpraesett, ügyes, jómodorú ember. Csak éppen ne cigarettázna annyit ! Mint én. Szeretek teljesen idegenekkel szóbaállani, ha látom, nem zavarom őket. Mondom neki, maga nem tudja, hogy értelmes ember nem cigarettázik? Néz engem ez a talpraesett, ügyes, jómodorú ember, azt mondja nekem, hát maga akkor miért szívja olyan nagy lelkesedéssel? Mondom, én egy szóval sem említettem, hogy értelmes lennék, csak éppen megállapítottam, mi a valóság, a doktorok szerint.

Több tárgy nem lévén, rátértünk a perecre. Mondom, jó nagy peracet tettszett vásárolni...Mert egy jó nagy perec föl volt akasztva egy gyöngye szegre, a bingós papirosak fölé. Azt mondja, itt vette azt a jó nagy peracet Petrunál, innen két lépésre. Kérdem, hát maga ismeri ezt a Petrut? Hát hogyne ismerném, ha itt van mellettem az új üzlete, innen két lépésre, mondja a talpraesett, ügyes, jómodorú ember csodálkozva, hogy ilyeneket kérdek. Majdnem mindent tudok róla, elmondták a munkások, akik az üzletét rendezték heteken át. Majdnem mindent. Már ami fontos. Van ennek a Petrunak Brassóban is néhány pereces üzlete. Mint itt is, a főtéren. Eljött ez a Petru Moldvából, szétnézett a városban, hogy lássa, mire van itt szüksége a népnek. És megállapította, hogy perecre van szüksége. Maga kell, hogy tudja, flekken város volt ez a miénk, úgy hívták a régi időkben. De hát drága a flekken. A perec nem drága. És kell is a perec, nézze, majdnem mindenki kezében ott a perec. Van, aki egész koszorúval vesz, azzal sétál végig a városban, s amint hazaér, az asszony megdicséri, hogy járt Petrunál, nem ragadt le valamelyik kocsmában. Ügyes ember ez a Petru, én mondom magának ! Tudja, mért mondom magának, hogy ügyes ember ez a Petru ? Azért ügyes, mert két legyet üt egyszerre. Az egyik légy a perec, a másik légy a hagyomány. Mert nézze meg, ki van írva a neve alá, hogy tradíció, 1939. Volt nekünk is itt a főtéren egy hagyományunk, maga kell, hogy tudja, a Bodor Péter kútja. De annak már csak másolata van, s azt is ott tartjuk

a Margitszigeten, mert ugye, ott jó árnyékban van a nagy fák alatt ! Se flekken, se kút. Ilyenek vagyunk. Ez a Petru ügyes ember !

Nevada

(Útleírás)

Mojave. Sivatag. Homok. Síklik velünk a Gereyhound távolsági busz. Föltűnnek, s elmaradnak a kaktuszok.

Egy kalapos cowboy még Utah államban ide ült mellém. Az ablakhoz. Hogy lássa a tájat. Így mondta : hogy lássa a tájat. És el is aludt nyomban. Vállamra csúszik a kalapja. Nem nyulok hozzá. Viselem a kalapját a vállamon.

Egyszer megébred és eltántorog valahogy a sofőrig. Azt mondja neki, a következő útelágazásnál figyelmeztesse őt, mert ott kell leszállnia. Várja a felesége. A következő útelágazásnál. Visszaül az ablak mellé és nyomban el is alszik. Viselem a kalapját a vállamon.

Megyünk úgy száz kilométert. Föltűnnek, s elmaradnak a kaktuszok. A cowboy fejébe nyomja a kalapját és eltántorog valahogy a sofőrig. Hallom, azt kérdi tőle, hát nem volt még útelágazás ? Nem. Jól van, de az első útelágazásnál figyelmeztesse őt. Mert várja a felesége. Visszaül az ablak mellé. Elalszik és én viselem a vállamon a kalapját. Megyünk ismét vagy száz kilométert. A cowboy eltántorog valahogy a sofőrig. – Kell, hogy legyen itt, valahol egy útelágazás...- Az elsőnél szólok magának,- mondja a sofőr. Viselem a vállamon a kalapját. Föltűnnek, s elmaradnak a kaktuszok.

Az első útelágazásnál, valami rozoga haszonjármű mellett áll egy asszony. Fék. Fölszáll a buszra az asszony. Keresi a férjét. Intek neki, hogy itt van. Az ablak mellett. Az asszony megveregeti a férje vállát, hogy fölébressze. – Derék ember vagy, Joe ! Eladtad azt a lovat. Derék ember vagy !

Leszállnak és összeölelkezve mennek a haszonjármű felé. Az út kellős közepén. Az asszony viseli a vállán a férje kalapját.

Elindulunk. A sofőr azt mondja a mikrofonba : - Hölgyeim és uraim ! Ték it izi... Vannak még a világon boldog emberek...

Odaülök az ablak mellé. Hogy lássam a tájat. Föltűnnek, s elmaradnak a kaktuszok.

A svájci egészség

Már említettem egyszer : nincs a világon unalmasabb ország, mint Svájc. Ott minden rendben van. Nincs mit csinálni. Ragyognak mindenfelé a szidalmazott rézkilincsek, s ha véletlenül egy meggondolatlan légy odapiszkít egy kirakat üvegére, óriási zenebonával megjelenik a tűzoltóság, hogy alaposan át nézze a fertályt, nincs e valahol ennél nagyobb baj. Mert előfordul, mondjuk , szökőévente, hogy két darab légypiszok is kerül a kirakat üvegére. Ez Svájcban tűrhetetlen állapot. Valóságos hadihelyzet. Svájcban nem tűrik a hadihelyzetet. Ezért unatkoznak ott az emberek. De unatkoznak azért is, mert nincs miről beszélgetni. Nincs megoldanivaló probléma. Megy minden a megszokott módon, mint a karikacsapás. Én csak néhányszor jártam Svájcban, de csak átfutottam rajta, nehogy engem is elkapjon az unalom.

Az egészség is pont olyan, mint Svájc. Unalmas. Amikor semmi baja nincs az embernek, csak lézeng a világban, nincs amiért törje a fejét. Még szerencse, hogy olykor a járda szélébe belebotlik. Olyankor visszafordul és megnézi jól magának azt a járdaszélet. Fejcsóválva, persze. Mert a járdaszél a hibás, nem a cipője, vagy a járása. (A futballista is, ha megbotlik, visszanéz és azt figyeli, mibe botlott bele. Mert az ő lába nem lehet hibás.) Az egészséges embert csak sajnálni lehet. Mert unatkozik. Mert csak fecsegni tud. Ha megszólal, jelentéktelen dolgokról fecseg. Nem is érdemes odafigyelni, mit beszél.

Most képzeljünk magunk elé egy egészséges svájci embert ! Kétszeresen unatkozik. Azért, mert egészséges és azért, mert svájci. A svájci egészségnél nincs unalmasabb beszédtema a világon.

Énnekem nagy szerencsém van. Se egészségem nincs, sem pedig svájci nem vagyok. És annak is nagy a szerencséje, aki beteges és velem találkozik. Mert fontos beszédtemánk van bőven. Mi lehet fontosabb az egészségnél ? Semmi. Ezért beszélgetünk a betegségeinkről. Gyakran találkozom egy nyeszlett, sápadt, de szerencsés beteg emberrel. Meg szokta kérdezni, mi a helyzet a hatvannegyedik halálos betegséggemmel. A minap azt válaszoltam, nincs azzal semmi baj, megvan, már ragaszkodom is hozzá. Valamiért megtetszett nekem. Nem is betegség az a hatvannegyedik, hanem valóságos szindróma. Milyen szépen hangzik ! Szindróma ! Láttam rajta, a bánat árnyéka suhant végig az orcáján. Szomorúan közölte velem, sajnos, neki nincs szindrómája, csak holmi egyszerű betegségei vannak, szégyelli is őket fölsorolni. Ráadásul az ő betegségei nem is halálosak. Csak kínozzák őt teljesen öncélúan. Az ilyen öncélú betegségekkel nincs mit kezdeni. Gyógyíthatatlanok, mert ártalmatlanok. Csak arra valók,

hogy kínozzák az embert. Beszélni se érdemes róluk. A halálos betegség, az más! Annak van értelme. Azon érdemes eltűnődni. Mint az életbevágó dolgon, általában.

Lillácska pedig szépen lehajtja fejcskáját

Egy napon jön Zsiga, jön vidáman, mosolyogva, megáll az ajtóban s a mutatóujját végig húzza az orra alatt, úgy, mintha a bajuszát igazítaná meg. Pedig Zsigának nincs bajusza. Zsigának csak felülről kiadott feladatai vannak, azokat hordozza egyik irodából a másikba.

Zavarom, Lillácska, ha néhány percre megállok az asztala előtt, s röviden föl-vázolom a legújabb direktívákat?

Dehogyan zavar, Zsiga, engem a jómodorú férfiak soha nem zavartak, vázolja csak föl azokat a vadonatúj direktívákat, ezekhez mi már hozzá vagyunk szokva...

Az a helyzet, hogy kevés a nő, Lillácska.

Hol kevés Zsiga, tele van nővel ez a város, egyik különb a másiknál.

–A vezetésben kevés a nő Lillácska, a vezetésben! Ezt ott fönt megállapították és le is szögezték a fejesek, most már rajtunk a sor, hogy változtassunk rajta.

Hová akar kilyukadni Zsiga?

Én oda, hogy holnaptól maga lesz a titkár, Lillácska!

Én, Zsiga? Én, aki életemben egy gyűlés jegyzőkönyvét sem tudtam vezetni, mert nem bíztak abban, hogy föl tudom jegyezni a történeteket? Én, Zsiga? Hát mi magát jómodorú férfinak tekintettük mindég, aki figyelemmel volt arra, hogy ki mihez ért, s aszerint szabta ki a direktívákat? Épp most nincs figyelemmel reám? Pedig jól tudja, mi foglalkoztat engem egyedül. A várok, Zsiga, az omladozó várok foglalkoztatnak, könyvet is írtam róluk, jól tudja. Amikor meglátok egy omladozó várat, amelynek ablakain belátni sem lehet, mert benőtte őket a gaz, szakad meg a szívem. Most legyen titkár? Most hajtsam a fejem a nyaktiló alá, mint Marie Antoinette királynő a Concorde téren? Hát maga nem tudja, hogy kiment divatból a nyaktiló, a guillotine be van tiltva rég?

Nem, Zsiga, ezt nem teheti meg velem.

Lillácska pedig szépen lehajtja fejcskáját, de nem azért, mert én mondom, hanem azért, mert a direktívák írják elő, és maga tudja, milyenek a direktívák! Szigorúak, Lillácska, nagyon szigorúak. De maga ne törődjék a direktívák szigorúságával, mert az évvégi titkári beszámolókat én írom meg maga helyett,

semmit nem kell Lillácskának csinálnia, csak éppen aláírni a papír alján. Ha akarja, én is aláírhatom, ne fáradjon.

A százdolláros ing

Péterem,

van itt egy színes fénykép a falamon, amit tőled kaptam valamelyik születésnapomra. Ezen a képen ott ülsz egy kényelmes fotelben, piros ing van rajtad, s melletted, rögtönzött fogason egy szép, fehér ing látható.

A kép aljára ceruzával ezt írtad: „Ingeddel, PP. 2010.”

Valahányszor ránézek erre a képre, az a nóta jut eszembe, amit ifjú koromban sokszor énekeltünk a siménfalvi kocsmában. Úgy kezdődik ez a nóta, hogy fehér az én ingem...

Gondolom, Szárazajtán is ismerik ezt a nótát, mert magad írtad egy leveledben, hogy kettőnk életében nagyon sok a hasonlóság. De nagy a hasonlóság a mi szülőfalunk között is, ami nem csoda, mert a mi falvaink lakói már az ezerháromszáz évesben adót fizettek, nem most szálltak le a falvédőről, volt idejük egymás nótáit megtanulni. Egy alkalommal el is ragadtattam magam, azt írtam, hogy a mi falunknak temploma volt abban az időben, amikor a nagyhatalmak vezetői a lázukat se tudták rendesen megmérni, csak száz esztendővel később, miután Celsius úr feltalálta a ma is használatos hőmérsékleti skálát.

Látod, Péterem, milyen messzire futottam vissza az időben hirtelen, az én fehér ingem miatt? Az én koromban nem csoda, ha az embernek futkároznak a gondolatai, majd megtudod te is, ha átléped a nyolcvanra! Azért ne ijedj meg nagyon, a fehér ingemre máris visszatérek. Mert annak az ingnek szép története van.

Azt a fehér inget te küldted nekem Kanadából, még egy apró versem sorait is fölírtad reá, hogy ne legyen csak egy közönséges, megszokott, egyszerű ing!

Nem tudhatom, körülményes művelet volt-e annak a fehér ingnek az elküldése, de azt igen, hogy az átvétele nem volt egyszerű:

A törékeny kisasszony kihozza a posta raktárából a szépen megalkotott csomagot és leteszi a vámós ember elé. A vámós ember nem csukja be a friss újságot, amit épp olvasott, csak a szemüvegét veszi le.

Szép csomagja jött! Egyenesen Kanadából. Mit gondol, mi lehet benne?

Pontosan tudom, mi van benne, mert megírták levélben. Egy ing. Fehér ing. Egy ing nem lehet három kiló, abban egyéb is kell, hogy legyen!

Egyéb is lehet benne. Például könyv, fénykép, rajzok, ilyesmi.

Én ezt a csomagot most, a maga jelenlétében ki fogom bontani. Ez a szabály. Külföldi a csomag. Kényes dolgok a külföldi csomagok... Lépjen közelebb.

Akkor szíveskedjék kibontani. Soha nem lehet tudni, mi van egy külföldi csomagban. Még fel is robbanhat az az ing. Olyan világot élünk.

Ez nem vicc ! Ki fogom bontani.

Egy nagy, lapos késsel körbevágja a csomagot a vámos ember.

Ez csakugyan egy ing. Szép, fehér ing. Ki is van varrva az eleje. De van itt egy papír. Hogy ennek a csomagnak az értéke száz dollár. Maga százdolláros ingeket visel ?

Ezután azt fogok viselni. Százdolláros ingeket.

Nézzem meg a gallérján, hátul azokat a cetliket ! New York, Toronto. Maga onnan hozatja az ingeit ?

Onnan. Szeretem ezeket a külföldi ingeket. Minél messzibbről jönnek, annál jobban szeretem az ingeket. Tudja, énnekem mindig olyan szedett-vedett ingeim voltak, némelyikről könnyen lepattantak a gombok, s a színük is hamar kifakult. Ez a fehér ing például nem hiszem, hogy kifakulna. És föl sem robban immár...

Mi az, hogy immár ? Ezt miért mondja ?

Mert ez az ing egyszer már fölrobbant. A fényképe bele volt téve egy internetes újságba, melynek az volt a címe, hogy Káfé. Hát fölrobbant az az újság. Az ingemmel együtt. Elszállt a levegőben, mert ilyen az internet, ha akar működik, ha nem, akkor nem. De ez az ing most már itt van a kezünkben...

A maga inge hiába van a kezünkben. Vissza kell küldjük. Oda, ahonnan jött. Mert az értéke nincs jól megadva. Nincs százdolláros ing ! Vagy pedig lenne egy másik megoldás. Maga szépen kifizeti a postai költségeket. Nem kevés a postai költség... Ha nem fizeti meg a postai költségeket, vegye úgy, hogy felrobbant az inge. Elszállt a levegőben...És most nézzük, mi van itt még : ez a lovas kép micsoda ? Ilyen ló nincs. Hogy elől szarva legyen. Ki küld magának olyasmit, ami nincs ?

Egy barátom küldi. Híres ember. Grafikus. Művész. Az a felesége is.

Bajosán hiszem, hogy egy híres ember ne tudná, mennyit ér egy ing. És azt sem, hogy a lónak nincs szarva...

Látja, milyenek ezek a mai művészek ? Azért nem tudják, mennyit ér egy ing, mert nincsenek tisztában az evilági dolgokkal. Még a lovakat sem ismerik. Van olyan művész, aki szárnyakat fest a lovaknak. Szárnyakat, uram ! És vannak olyan festmények, amelyeket fordítva is fölakaszthat a falára. Fejjel lefelé. Vagy lehet elől a háta. Mindegy. Ezeken a mai festőkön nem lehet eligazodni.

Ez a fehér ing is roppant gyanús ! Miért van a cetliken két város is megadva, mit gondol ?

Én azt gondolom, hogy Torontóban csinálták azt az inget. De nem volt, aki az elejét szépen kivarrja. Ezért elvitték Nevijorkba, hogy ott hímezzék ki. Abban a városban mindent szépen ki tudnak hímezni. Ha jól megfizetik. Ezért is került száz dollárba. A sok hordozás miatt...

Na, nézze, itt van egy fénykép is. Egy fogason lóg egy fehér ing. Ez repült volna a levegőbe ? Abban a Kávézóban, amit említett ?

Ez. Egyszerűen fölrobbant, uram. Mármint a fényképe.

És ez az ember kicsoda ezen a képen ?

Az az ember maga a művész. A híres. Úgy hívják, hogy Pusztai Péter. Ezt a csomagot személyesen ő küldte.

Lehetetlen ! Ez az ember mezitláb fényképezte le magát. Nem látja, úgy van, mezitláb ?

Látom. Csakugyan úgy van, mezitláb. Tudja mit mondok ? Küldje csak vissza ezt a csomagot. Oda, ahonnan jött. Énnekem nem kell olyan ing, amit mezitlábás emberek küldenek. Akármennyire is ki legyen varrva annak az ingnek az eleje, küldje csak vissza...

Mondok azért én is valamit. Ahhoz, hogy ezt a pakkot visszaküldjem, szépen vissza kellene csomagolni. Úgy, ahogyan volt. De kinek van ilyesmire ideje a mai világban ? Még az újságot sem olvastam ki egészen. Ne fizessen semmit. Vigye a csomagját. A kijáratit vasajtót pedig jól tegye be maga után. A huzat miatt.

Vándorló fájdalom

(Los Angeles grádicsai)

Éjjeli három. 112. Neve ? Mondom. Panasz ? Mondom. Címe ? - Eldugott helyen lakom. A főtéren. A Kultúrpalota mögött. Ahol a szilvafák összehajolnak. Ott kell bemenni. Pont a pléhkapu mögött. -Hogyhogy P-kapu ? Olyan sok kapu van ott, mint betű az ábécében ? - Egy kapu van. A pléhkapu. Rajta a nevem. -Ez komplikált. Az imént azt mondta, P-kapu. Ki tud jönni a főútra ? - Ki. -Na, akkor három perc, ott vagyunk.

Kivánszorgok a főútra. A görcsök hullámosan jönnek. Mint a tenger hullámai. Félórát állok a főúton. Sehol egy mentő. Kétpercenként leteper a görcs. Minusz 15. Fázom. Papucs a lábamon, fejemen odavetett sapka.

A távolban egy nagyobbacska autó lámpái világítanak. Onnan integet valaki.

Indulok arrafelé. Nincs vöröskereszt festve az autóra. Megállok. Ez nem mentő.
– Miért nem jön ? – kiáltja valaki. Odaérek. – Mi vagyunk a mentősök. Rossz címet adtak meg. Már minden háznál megnyomtuk a csengőt, álmukból zavartuk fel az utca lakóit. Fel tud ide mászni ? – Megpróbálom, éppen szünetel a görcsöm.

Volt magának hasmenése ? – Már nem emlékszem, néhányszor összeestem, lehet hogy valami volt.

Haver, a járványkórházba megyünk ! – szól a sofőrnek a mentős ember. Mondom, én oda nem megyek, csak a sürgősségre. – Mit szeret maga a sürgősségin ? – Én semmit nem szeretek a sürgősségin, de van ott egy jólelkű orvos. – Kicsoda ? – Arafat. – Arafat ? Ő már nincs ott. Felvitték Bukarestbe, majdnem miniszter. Vagy annál is nagyobb. – Ismer valaki mást a sürgősségin ? – Nem. Szóval nem ismer...

Megérkezünk. – Be tud jönni a saját lábán, vagy hozzunk tolókocsit ? Mondom, megpróbálok bemenne a saját lábamon. Karonfogva vezetnek be és átadnak egy nővérnek. – Üljön ide. Neve ? Mondom. Panasz ? Mondom.

A nővér pötyögteni a sürgősségi számlológépet. – Maga nem új beteg nálunk, műtve is volt, feküdjön arra az ágyra.

Jóvágású, fehérköpenyes fiatalember áll meg mellettem, nyakában sztetoszkóp. – Na, meséljen...

Elmondok néhány epizódot az életemből. – Engem nem ezek érdekelnek, hanem az, hogy miért hozták be magát éjjeli háromkor a sürgősségre. Mondom, a görcsök miatt. Int egy nővérnek, vegyenek vért és állítsák be a perfúziót. Épp el akar menni, finoman szólok, nem tetszik megtapogatni, hol vannak azok a hitvány görcsök ? Mert még voltam ilyen helyzetben és megtapogatták... – Egyelőre én vagyok az orvos és maga a beteg, mindenki maradjon meg a saját beosztásában ! Mondom jó, de azért megtapogathatná, nehogy véletlenül bélcsavarodásom legyen, mert én nem szeretem a bélcsavarodást... – Még hogy nem szereti a bélcsavarodást! Jó vicc !

És jönnek a görcsök. – Adjatok már valami injekciót ennek a szerencsétlennek, nagyon szenved, – hallom valahonnan.

Tű, szúrás, csepeg a perfúzió, görcsszünet. Szétnézek magam körül. Mellettem egy ágyon derékig meztelen, hatalmas termetű férfi, tetovált a melle, fogát csikorgatja. Arca csupa friss seb, mindkét keze ökölbeszorítva. – Érthetetlen, hogy is tudták ezt a kemény embert így elverni, erősebb lehet egy bikánál, mondja egy fürge ápolónő, úgy elmenőben.

Jön az én sztetoszkópos orvosom. – Húzza fel az ingét, hogy tudjam megtapogatni. Itt fáj ? Mondom, vándorol a fájás. – Nem azt kérdeztem, vándorol-e,

hanem azt, hogy most hol fáj. – Mindenütt fáj. – Szóval mindenütt... Magát még a mai napon megoperálják. Csak jöjjenek azok a laboreredmények. Azok majd megmondják, kibírja-e, vagy nem bírja ki a szervezete...

Egy mosolygós, sztetoszkópos orvosnő siet felém az eredményekkel, megáll előttem. – Magának eléggé komplikált a helyzete. Mert maga már nagyon össze van aprítva. De lehet, kibír még egy műtétet. Az is lehet, meg sem műtik. Hajnalodik, nemsokára minden kiderül. Addig is, most szépen elviszik magát, hogy átvilágítsák. Mondom, köszönöm a kedvességét.

Vesztettül ráz a tolókosci, míg átrobogunk a jeges udvaron. A hosszú folyosón lök egyet rajtam a kormányos, magától gurul velem a jármű, aztán megáll egy fehér, számozott ajtó előtt. – Én most megkeresem a szolgálatos röntgenest, várjon türelemmel.

Olvasom a sokféle fölírást, nézem a festett halálfejeket. Itt az égvilágon minden életveszélyes.

Nyomja neki a hátát. Egy kicsit balra. Most jobbra. Kész.

Megyünk vissza a sürgősségire. Az átvilágítási papírral jön a mosolygós orvosnő. – Itt az eredmény : nyolc sávja van magának, az ilyeneket meg szokták műteni. Föl a fejfel !

„Ruhamegőrzési hely.” – Magának hol van a ruhája ? Mondom, otthon. – És maga így indul el egy műtetre ? Csak egy papucs, sapka, s egy lenge kabát ebben a veszett hidegben ?

Azokat is mind egy szálig itt kell hagyni. Itt ez a fekete nájlón zsák, rakja bele. Kap egy papírt róla, azon van egy szám. Őrizze meg. Ez a legfontosabb. A mi klinikánkon semmi, de semmi nem vész el. Ezt jól jegyezze meg. Mi azért vagyunk itt, hogy semmi, de semmi ne vesszen el. Ha pedig véletlenül valami történne magával, a hozzátartozói ezzel a papírral a fekete zsákot átvehetik. Vannak magának hozzátartozói ? Mert volt már olyan, hogy a betegnek a sapkáján kívül az égvilágon más hozzátartozója nem volt. De az a sapka nem vészett el. Mert mi azért vagyunk itt !

Mint álmos mozdony a kocsárdi állomáson, kit most ébresztettek föl egy félreeső vakvágányon, úgy gördül be tolókoscim a tágas, kórházi felvonóba. Komótosan. Szemüvege fölött reámnéz a liftkezelő asszony. Szorgos teremtés, egyszerre három gombot is megnyom, s míg egyik emeletről a másikig érniék, néhány öltéssel megtoldja a készülő piciny sapkát. Ma sem értem, hogy tudtam beleszólni a munkájába. Megjegyeztem halkán, egy síma, egy nádli. Erre azt mondja, majd nem suttogón, s bizalmasan, az unokámnak lesz, a szép, kicsi unokámnak...

Istenem, milyen jó helyen vagyok, gondolom magamban, nem is lehet jobb hely a világon annál, mint ahol épp most kötnek hófehér sapkát egy szép, kicsi unokának. Semmi görcs a gyomrom táján, semmi idegesség. Kisérőm ismerős zenei taktust kopogtat a nikkeles fogantyún. Suhanunk az ismeretlen magasságba, ahol bizonyosan tárt karokkal várnak. Néhány másodperc telik így el, képzeletemben végigpereg életem talán legszebb kalandja. Izland fölött repülök épp, szikrázón süt a nap, alattam gomolygó felhők, bárányok frissen világlo gyapja. Konyakot kérek a légikisasszonytól, s míg azt ringó lépésekkel hozza, jószagú, pufók párnák jutnak eszembe, amelyeket lefekvésem előtt, finom női kezek alaposan megpaskoltak.

Durván csapkodják kívülről a lift ajtaját. Megremeg a toloszék alattam, villan a sapkát kötő asszony szemüvege is. Cérnát újjai köz tartva megnyom egy lentebb világító gombot, azt mondja, vissza kell mennie néhány emeletet, különben is üres ez a lift, egy beteg az semmi, hát mi egy beteg, nem igaz? Szó nélkül ezt sem tudom megállani, mondom, persze, hogy egy beteg, az semmi, mennyire igaza van. Különben manapság hozzá kell szokni, hogy mindent eltérítenek. Még a liftet is. Én például valósággal imádom, ha eltérítenek... Kisérőm abba hagyja az ismerős zenei taktus dobogtatását, megjegyzi, magának ma jó hangulata van. Lehet, eléggé nem is beteg...

Erre már nem szólok semmit. Egy most születő görcs fészkelődik a köldököm táján, próbálok nem figyelni oda. Frissen mütött asszonyt tolnak be egy gördülő ágyon, fölötte palackot tartanak. Valósággal nekinyomnak a felvonó falának. A tolokocsim vezetője azt próbálgatja, miképpen tudna minél kisebb helyet elfoglalni, valósággal fölém hajol, érzem a szuszogását. Ezt éreztem akkor is, amikor legutóbbi műtétem előtt borotváltak. Megszökni szerettem volna, jól emlékszem, megszökni, félig borotváltan.

Háromágyas kórterem

Háromágyas kórházi szobába kaptam kinevezést. Szóbelileg. A szigorú, nyugodt kinézésű nővér bizalmasan közölte a toloszékemet irányító, dohányos emberrel, hogy ez a beteg a háromágyasba megy. Oda, ahonnan most vittek el valakit. Véglegesen. A nikkeles jármű ott állt meg velem a háromágyas kórterem közepén. A dohányos ember csípőre tette kezét és előmbé állt. Azt mondta, ez jó lesz magának. Ott, az ablak alatt. Legalább beszívárog vala-

mi friss levegő. Mondtam, ez csakugyan jó lesz, reámfér a friss levegő, eleget cigarettáztam életemben. Ebből a bőbeszédű megjegyzésemből azt vette ki a dohányoszagú ember, ami elég egy kis sértődéshez. Végigmért a tekintetével és azt válaszolta, majd átrakják magát az ágyba, miután kicserélik a párnát és lepedőt. És elment.

Mint trónjáról a király, székemből körülnéztem a kórteremben. Megállapítottam, jó hely ez a háromágyas kórterem. Az egyágyas szobákat soha nem tudtam elviselni. Nincs akivel szót váltson az ember. A sokágyas kórterem az egyágyasoknál is rosszabbak. Nem szeretem a jajgatásokat, a horkolást, az állandó jövésmenést, a furcsa szagokat. Nincs is jobb hely a világon, mint egy háromágyas kórterem. Három ember, három ágy, három sors. Ennyi bőven elég.

Estére megébredtek a műtéten átesett szomszédaim. A hozzám közelebbi szert az én ágyam van a legjobb helyen. A távolabbi azt mondta, az ő helye nem huzatos, sarokban van, nem császkálnak előtte a nővérek fölöslegesen, de mégis az a legjobb ágy, amelyikben én fekszem. Legalább beszivárog oda valami friss levegő.

Másnapra már nekem is elkészült a véleményem erről a háromágyas kórteremről. Az én ágyam van a legrosszabb helyen. Szemben fekszem a bejárattal. Pont énhozzám hallatszik be a folyósóról minden csoszogás, látom a sok injekciós felszerelést, vattát, tőlem kérdezik meg, láttam-e a borotváló embert elmenni itt a pamacsával, járt-e errefelé a vöröshajú doktor. Mintha én lennék a kórház eligazító csomóponjának felelőse. Milyen jó sorsom lenne nékem a túlsó sarokban, gondoltam, de jobb lenne a közelebbi szomszédom ágya is. Ott van a fűtőtest, megszáráthatnám rajta a törölközőmet.

A harmadik napon már majdnem mindent tudtunk egymásról a háromágyas kórteremben. Megtudtuk, ki miért élt eddig, s még miért szeretne élni egy keveset, hacsak lehetséges. A háromágyas kórteremben én voltam a legidősebb. Épp ezért, a jövődéli terveimről én beszéltem a legkevesebbet. Múltamból is alig hoztam elő valamit. Semmit nem tartottam fontosnak, hogy azt fölidézzem.

Egy éjjel, elalvás előtt arra gondoltam, az egész élet tulajdonképpen olyan, mint ez a háromágyas kórterem : mindig az a hely a jobb, ahol mások vannak.

Bizonytalan káromkodás

Egy nővér jelenik meg a kórterem ajtajában, összecsapja a tenyerét és majdnem kiáltva mondja, szent Isten, itt van az újságredaktor ! Hát maga mit keres itt, az egész kórház meg van győződve arról, hogy meghalt még akkor...

Ez az utóbbi mondat úgy futott végig a frissen felmosott kórházi folyosón, mint valami bizonytalan káromkodás. – Hogy maradt meg jóember, hogy tudott megmaradni ? Félkézzel föl tudtam volna kapni, amikor innen kivitték, s né, él az újságredaktor...Tudja, mit mondtak maga után azok a régi betegtársai ? Azt mondták, belehalt egy pattanásba...Amint látom él, mondja, mi baja már megint ? Maga mindig kiszúrja a hitvány időjárását, akkor negyven fok is volt, most pedig legalább tizenöt mínuszban ! És micsoda rendetlenség megint az ágya körül ! Mi van a feje alatt, kólásüveg ?

Mondom, víz van a kólás üvegben, a hasamra hozták a görcsök miatt, forró volt, de kihült, itt tartom a fejem alatt, mert lapos a párnám és látni szeretném a szobatársakat. – Hogy maga milyen jól meg tudja indokolni a rendetlenségét ! Jól emlékszem, a múltkor azt mondta, azért nem hozott eszcájgot, mert magának csak ezüstből való kanalai vannak, s azok megfeketednének a kórházi ételektől.

Mondom, én ezt az észjárását egy falumbéli szegény embertől tanultam, még gyermekkoromban. – Bizonyosan annak a szegény embernek is ezüst eszcájgjai voltak, akitől tanulta... - Annak a falumbéli szegény embernek nem az eszcájga volt ezüstből, hanem minden gondolata abból volt, de az is lehet, hogy tiszta aranyból,- mondtam újságredaktori fogalmazással. – Ezt hogy érti, ha lenne szíves jobban megvilágítani, kérdezte nagy érdeklődést mutatva a sápiózó nővér. – Azt úgy, hogy valaki megkérdezte, ha nincs mit egyék, miért nem tart magának disznót, mint más. Erre azt felelte , azért nem tart disznót, mert nem állhatja a sikoltását.

Válaszom nagyon nem lelkesíthette a sápiózó nővért, szólt az ajtóban kíváncsiskodó, lábadozó betegeknek, sétáljanak tovább, mert a séta kötelező, csak épp azt nem mondta, ami ebben a kórteremben történik, abból semmi jót nem tanulhatnak. A közelebbi szomszédom figyelmeztetett, máskor ne nagyon villogtassam a példálózásaimat, mert a visszafojtott röhögéstől kicsúszott a hasából egy műanyag cső, szólni sem mer, hogy valaki visszategye.

Lapos párna

Tele vannak hatással ezek az újfajta altatók. Picik, fehérek, könnyen bevehetőek. Be is vették könnyedén a szobatársaim. Horkolnak versenyezve, gyönyörűen. Dicséret illeti a lapos párnámat is. Kivettem alóla a kólás üveget, a derengő fényben nyugodtam nézhetem a mennyezetet reggelig. Csönd van. Jó ez a csönd is. És szép, mondhatni hatalmas ez a vöröstéglás kórház. Olykor be-

hunyorom a szemem, s az egész épületet oda képzelem a mennyezetre. Akár egy festményt. Minden emeletet. Minden kórtermet. Minden beteget. A régieket is. Akik félig gyógyultan mentek haza innen, s azokat is, akiket elvittek véglegesen. Jó ez a lapos párna. Legalkalmasabb a tűnődésre. Jobb karom kinyújtva, vénámba csöpög az élet reménysége.

Nyílik az ajtó. Az álmos nővér megáll az ágyam előtt. – Maga miért nem alszik? Vagy ha már nem alszik, miért nem tekint a perfúzióra is? Üres. Ki tudja, mikor fogyott ki. Éjfél rég elmúlt, most cseréljek üveget, vagy ne cseréljek?

Mondom, cseréljen, aludni nincs kedvem, lecsepeg reggelig. S hogy mégis legyen valami fölemelő a közömbösségemben, úgy döntök hirtelen, odateszek a lecsepegéshez egy mondatot: szép ez az éjszaka...

Lapos párna. Gyönyörűek a kórházi bűneim is: hát nem én vettem észre egyedül, hogy a másik kórházban túlságosan kövér a liftes asszony? Hát nem én tettem szóvá, hogy a kövér liftes asszony miatt legalább két beteggel kevesebb fér be abba a felvonóba? Pedig tapintatosan szóltam. Azt mondtam, nem találtak ebben a városban ennél a vastag asszonynál egy vékonyabbat? Azt válaszolták, ez a vastag asszony sem idevalósi, úgy jár be ide naponta egy faluból. És mit szólnék ahhoz, ha ez a vastag asszony az én közeli rokonom lenne? Akkor is kifogásolnám a vastagságát? És mit szólnék akkor, ha azt is tudnám erről a vastag asszonyról, hogy négy gyermeke van, s azt a négy gyermeket abból tartja el, hogy nyolc órát itt tölt el, ebben a bezártságban?

És ott van a közös véce lehúzója! Ami nem nikkelezett láncból van, se nem drótból, hanem egy közönséges, vékony spárgából. Ami többször elszakadhatott már, mert rövid és a beteg csak úgy éri el, ha keres egy hokkedlit és föl-mászik reá. De hol talál egy hokkedlit ebben a fényes kórházban? Különösen ebben a frissen mütött, gyöngé állapotában. Amikor nyújtózni sem szabad. Szerencse, hogy valaki egy kisdud bogot kötött a spárga végére, különben kicsúszna a beteg kezéből. Ezeket mind én vettem észre. Akárcsak azt, hogy a folyosót felmosó asszony csak akkor taszigálja a felmosó rongyot, ha őt valaki látja. Mert amikor nem látja senki, reátámaszkodik a piros bot végére és elnéz valahová, a semmibe. Akárcsak én most. De én legalább a mennyezetet nézem. A lapos párnáról.

Tele vannak hatással ezek az újfajta altatók. Most legalább kettőt kellene bevennem, hogy elaludjak és ne gondoljak a további gyönyörű bűneimre. Már késő. Hajnalodik. Nemsokára tehetem vissza a kólás üveget a lapos párna alá. Hogy lássam a sorstársaimat. Ránézek a perfúzióra. Üres a tartály, lehullott belőle az utolsó csepp is.

Ismernek engem az angyalok

Reggel megébred a közelebbi szomszéd, azt kérdi, elmonhatja-e, mit álmodott, mert ő gyorsan el szokta felejteni az álmait. Mondom, szívesebben hallgatom az álmokat, mint a kórházi jajgatásokat...

Ez a háromágyas szoba nem itt volt, hanem valahol fölött, a házak fölött, a levegőben. Az ágyak úszkáltak a szép, gomolygó felhők tetején, olyanformán, mint a sárga zsírcseppek szoktak a vasárnapi levesben. Persze, nem sárgák voltak az ágyak, hanem hófehérek. Akárcsak a valóságban. És fehérek voltak a körötte szálldosó angyalok is. Ezek az angyalok játszadoztak a mi ágyainkkal, egyik lökte őket a másik felé, az pedig vissza. A maga párnája alól többször kiesett a kólásüveg. A szorgalmasabb angyal mindig elkapta, s visszatette a helyére. Egyszer nem tudta elkapni, elszállt messzire, a magasabb felhők közé. Mondtam neki, ebből baj lesz, mert az az ágy az újságredaktor ágya, s ő nagyon félti a kólásüvegét. A szorgalmas angyal azt felelte, mi jól ismerjük azt az embert. Amikor kedve van, velünk is szokott játszadozni. Ezt álmondtam. Lehet, ezektől az újfajta piruláktól.

Mondom a közelebbi szomszédnak, szép magától, hogy álmában is vigyáz reám, még a kólásüvegemre is gondja van. Furcsa találmány ez az élet, látja, ismernek engem az angyalok...

Nem árulná el nekem, miféle mesterség az újságredaktorság, mert annak nevezte magát az a sápiózó nővér, amikor bejött hozzánk...

Mondom, az pont olyan, mint a kólásüveg. Nincs üvegből, mégis annak látszik. Olyan a formája. Az én mesterségem hasonlatos a maga álmaihoz is. Legtöbbször ott vagyok valahol fölött, a levegőben, a házak fölött és felhőkkel játszadozom. Előfordul, hogy angyalokkal találkozom. De az angyalok ügyet sem vetnek reám, és én ide suppanok vissza az emberek közé. Bele a valóságba. Látja, most is itt vagyok, ebben a háromágyas szobában, s hallgatom más mit álmodott. Ilyen az én mesterségem...Ennél jobban megmagyarázni nem tudom. És időm sem lenne reá, mert itt van a reggeli vizit ideje, bármely pillanatban beléphetnek ide a professzorok.

Már jön is az esti nővér, a takarítónő társaságában. – Ezt ide kell tenni, amazt oda, igazítsa meg az ágyakat. Mi ez a vatta az ágy alatt ? Azt a nyavalyás kólásüveget pedig el kell rejteni. Ha már ez a kényes beteg annyira ragaszkodik hozzá. A lapos párnája miatt. Ragyogjon minden. A doktor úr ki nem állhatja a rendtelenséget. Tessék ! Húzza végig az ujját ezen az asztalon ! Magszáradt fol-

tok vannak a tetején. Tegnap foltok! A tegnapi foltok mutatják meg legjobban, mi a helyzet egy klinikán. Ez nem olyan hely, hogy eltűrjük a tegnapi foltokat. A fél ország betege jár ide, hányszor kell mondjam, ez nem olyan hely, hogy megvárjuk a tegnapi foltokat? Ugye, megértettük egymást...

Elviharzik a szigorú nővér, szomszédom átszól hozzám, halkán mondja, ugye, ott fönt játékosabb kedvűek az angyalok...

A harmadik szomszéd

Szerencsétlen ember a harmadik szobatársunk. Semmi betegsége nincs, amit fölmutathatna. Egy foga, egy szál haja nem hiányzik. Csapa erő ez a nagy, piros ember. Valami kis sérv miatt jött ide a hegyeken túlról. Hogy földíje műtse meg. A róthajú orvos. Benne van minden bizodalma.

Ez a szerencsétlen, makkegészséges ember egész nap eszik és iszik. A drága büféből hozat ételeket és italokat. Minden bio. Jó helyen van az ágya, ott a sarokban. Az éjjeliszekrénye mögötti hely valóságos éléskamra. Egyfolytában hallgatja a rádiót. Sztereóban. Egyszer megkérdeztem tőle, ugye, jól szól az a sztereo?... Azt mondta, ő csak híreket hallgat. De mind a két fülével hallgatja, mert ha az egyik fülében nincs hangszóró, zavarja őt a környezeti zaj, nem tud odafigyelni a legfrissebb politikai eseményekre. Márpedig a legfrissebb politikai események most a legfontosabbak...

Amikor engem ide hoztak, ő már itt volt. Ma, a reggeli vizit után halkán azt mondta neki az orvosa, holnap megműti újra. Mert valamit még helyre akar tenni. Úgy jó, legyen e helyén minden...

Az orvosokat kísérő nővér visszajött a vizit után és azt mondta ennek a szerencsétlen, nagy, piros embernek: - Nem tudom felfogni, mit lehet magán még operálni. Én ilyent még nem láttam. Fáj valahol, húzódik, mi a panasz? Semmi? Nem tudom felfogni...

A nővér legyintve ment ki a kórteremből, de én hallottam, elmenőben odatette a legyintése mellé: - nem szóltam semmit...

A hozzám közelebbi szomszéd nagy nehezen a piros ember felé fordította a fejét: - Mondtam én magának, hogy nem jól választott orvost. Ezek a vöröshajú emberek nem jófélék. Benne van a bibliában. A skótoknál is sok a vöröshajú, egy sem jóféle. Mondtam én magának...

A nagy, piros ember azt mondta a hozzám közelebbi betegnek, az ő orvosa nem vöröshajú. Csak a hajának a töve vörös, egyebütt normális a színe. A hozzám közelebbi azt mondta: - Pont erről van szó! A haja tövéről. Mert ha a haja

töve vörös, akkor festi a haját. Márpedig amelyik férfi festi a haját, azzal valami baj van.

Déltájban dühös asszonyság lépett a kórterembe és bundás kabátjával reábo-
rult a nagy, piros emberre. Körbecsókolta a nagy, piros ember orcáját és só-
hajtván mondta : – Átkozott ez a város... Taxit fogadtam. Könnyedén, baj nélkül
jöttünk át a hegyen, s itt belénk hajtott egy autó. Nem város az ilyen, ahol fele-
lőtlen sofőrök száguldoznak. Veled mi van ? Miért nem jössz már haza ? Hogy
újra ? Milyen hibát talált még benned ? Benned nincs semmi hiba ! Átkozott
ez a város...

A nagy, piros ember felesége lerakta az ételekkel tele csomagját, s azzal a meg-
hagyással távozott, lelkem, jól vigyázz magadra, várunk haza.

A nagy, piros ember sokáig ült az ágya szélén, magába roskadva. Egyszer
azt mondta csak úgy, magának, bizonytalanul: lehet, hogy csakugyan vörös a
haja...

Los Angeles grádicsai

A délutáni viszonylagos csöndességben besettenkedik a kórterembe egy szte-
toszkópos fiatalember. Messziről látszik rajta, orvosnövendék. Lelógó végű,
széles papírcsíkokat tart a kezében. Ezekről a papírcsíkokról azok a tézstala-
pok jutnak eszembe, amelyeket anyám készített a konyhai úthengerrel. Vagyis
a laskanyújtóval, hogy majd hosszú szálakat vágjon belőlük az ünnepi levesbe.

Azt hiszem, maga az újságredaktor, az ágya szemben van a bejárati ajtóval.
Így mondták, újságredaktor. Nem én találtam ki. Magáról itt most sokat be-
szélnek. Megengedi, hogy leüljek az ágya szélére, ide, a lábához ? Mondom,
van ott hely bőven, a lábam nincs begipszelve. –

Miért lenne a lába begipszelve, nem az ortopédián vagyunk...

Mondom neki, magából jó orvos még válhat, de kémnek teljességgel alkal-
matlan lenne. – Miért éppen kémnek nem lennék jó, ezt hogy érti ? Mondom
úgy, hogy tudomásom szerint a bőbeszédű emberek kémnek nem valók. Saját
magukat leplezik le, nem azokat, akiket megfigyelnek. Most egyetlen monda-
tával elárulta, hogy nem vásárhelyen nőtt fel. – Melyik mondatomra gondol
? – Arra, hogy azt mondta, miért lenne az én lábam begipszelve, nem az orto-
pédián vagyunk. Ebből látszik, hogy maga nem vásárhelyi. A begipszelt lábáról
egy igazi vásárhelyinek nem az ortopédia jut eszébe, hanem Kiss Laci.

Én még ilyet nem hallottam...

Minden idevalósi ember tudja, miképpen vigyázott Kiss Laci, a mi nagy színészünk a begipszelt lábára. Egy forgó csigát szereltetett szobájának mennyezetére, s ha csöngettek ajtaján a részeg barátai, hogy meglátogassák, ő megragadta a csigáról lelógó kötelet, s azzal a begipszelt lábát tovább tette. Mert nehéz a begipszelt láb, kötél nélkül nem tudta volna tovább tenni. Amikor megkérdezte tőlem, leülhet-e az ágyam szélére, ide a lábamhoz, ha csak annyit mondott volna, hogy én nem vagyok Kiss Laci, azonnal tudtam volna, maga vásárhelyi.

Erre azt mondja ez az orvosnövendék, igazam van, ő csakugyan nem idevalósi, annak a színésznek viselt dolgait nem ismerheti. De az én dolgaimra roppant kíváncsi. Különösen a betegségem lényege érdekli őt, s az a stádium, amelyben most vagyok. Az újabb műtétem előtt.

Mondom, nem tehetem meg, hogy kérdéseire tisztességesen ne válaszoljak, mert amikor engem ide beutaltak, aláírtak velem egy papírt, mely szerint alávetem magam az orvosok utasításainak, s az egész kórházi személyzet akaratának.

Az én betegségem roppant egyszerű betegség. A neve, hogy adenokarcinóma. A stádium pedig Los Angeles, 4. Lenne még egy grádics, az ötös számú, de azzal vége. Mármint az én életemnek. Mit mondjak még?

Azt mesélje el, ez a betegsége miképpen kezdődött...Hogy ezekre a papírokra följegyezzem az anamnézist. Remélem, tetszik tudni, mi az az anamnézis... Mondom, sajnos, tudom. Bár ne tudnám. Az egész úgy kezdődött, hogy sértáltam a főtéren. Mint más. És egyszer csak valami furcsa, kis mozgolódást éreztem a köldököm táján. A többit tudja...

A többit tudom, de mit érzett még a főtéren?

Mondom, a főtéren nagy jelentősége van az én életemben. Mert műtét után talákoztam egy barátommal. Alig ismert rám. Azt kérdi, mi bajom, mert úgy nézek ki, mint aki kifelé igyekszik ebből a világból. Mondom neki, mi az én betegségem. Erre azt feleli az én barátom, semmi okom a búslakodásra. Mert az ő apját pont azzal a betegséggel mütötték meg, amivel engem. És olyan jól sikerült az a műtét, hogy még élt utána két hónapig. Gondolhatja, mit éreztem akkor a főtéren...

Az orvosnövendék fészkelődni kezdett az ágyam szélén. Összehajtogatta papírjait és azt mondta, ebből sem lesz ma anamnézis...Tudja mit? Hagyjuk máskorra Los Angeles grádicsait. Mondjon nekem még valamit Kiss Laciról. Szeretnék én is vásárhelyi lenni.

Erről a Kiss Laciról vastag regényt lehetne írni. De a regények azért vastagok, mert írójuk megtölti a könyvét kitalált történetekkel. Ennekem olyan szegé-

nyes a képzeletem, nem tudnék semmit kitalálni. Kizárólag a valóságot szoktam néha papírra tenni. Úgy, ahogy. Minden esetre, ha lenne még időm erre a Kiss Lacira, a patkányait nem hagynám ki.

Bohém ember volt ez a Kiss Laci. Egyedül élt. Ritkán járt haza, mint általában a bohém emberek. Valahányszor belépett a szobájába, valósággal megrohanták a patkányai. Nem bántani akarták őt, azt lesték, hozott-e nekik valami ennivalót. Egy napon, amikor begipszelt lábbal feküdt otthonában, meglátogattam én is Kiss Lacit. Éppen a patkányokat kergették a részeg barátai. Seprűvel csapkodták a patkányokat, némelyik befutott az ágy alá. Egyszer rászólt Kiss Laci az egyik csapkodó barátjára, te, azt a fényesebbik patkányt ne bántsd, mert az nem az egységem. Ilyen ember volt ez a Kiss Laci...

A koldus estélyi ruhája

Mintha álmában beszélgetne a hozzám közelebbi ágyban lévő szomszéd. A gyergyói. Lapos párnám alatt megigazítom a kólásüveget, hogy magasabbról lássam, nincs-e valami baj a perfúziójával. Nincs. Csöpög szépen, mint idő a történelemben. Látom, nem alszik, tehát nem álmában beszél. Mondom, erősítse fel a beszélgetését, mert nem tudom kivenni halk szavainak értelmét.

Nagyon nem merem fölérősíteni, mert alszik a piros ember. Akinek vöröshajú orvosa van. Mélyen alszik. Nem akarom fölébreszteni. Ha megébred, azonnal nekifog az evésnek, s nekem most nem hiányzik, ha látom, eszik valaki a közelemben. Maga emlékszik, mit mondott nekem Bara doktor a gyomromról? Mert én azt már pontosan nem tudnám fölidézni. A pirulák miatt.

Bara doktor azt mondta, jó orvos az a csíkszeredai, aki magát ide irányította. Mert tele volt lyukakkal a gyomra. Mégpedig egészen furcsa lyukakkal. Szóval ripityára volt menve, valahogy így fejezte ki magát. Maga pedig azt kérdezte Bara doktortól, hogy akkor most már jól befoldozta azokat a lyukakat a doktor úr, s ép gyomorral mehet haza? Bara doktor erre azt válaszolta magának, hogy felejtse el a gyomrát, mert ő azt kidobta. Úgy, ahogy van. Maga kissé ijedten nézett a doktor úrra. És megkérdezte, most már akkor mi lesz, ha magának nincs gyomra. A doktor úr azt felelte, csinált mást helyette. A beleiből. Maradjon nyugodtan. Gondolom, eléggé hűségesen idéztem föl, mi a helyzet a gyomrával...

Nagy szerencsém, hogy magát ide helyezték, ebbe a kórterembe, a háromágyasba, -mondta a gyergyói ember. Nagy szerencsém van magával. Olyan tör-

téneteket mesél az orvosoknak, hogy teljesen megfeledeztem a gyomromról. Csak ezzel a Los Angelesszel nem vagyok tisztában. Mert én úgy tudom, ott kizárólag gyönyörű filmszínésznők sétálgatnak. Cifra ruhákban.

Nézzen csak oda a piros ember ágyára. Ott hever az ő virágdíszes házi köpönyege. Abban szokott végigmenni itt, előttem. Ez a cifra köpönyeg eddig nem is zavart engem, csak miután előhozatódott Los Angeles. Mert én ha véletlenül annyira helyrejövök, hogy fölkelhetek az ágyból, az sem lesz, amit magamra vegyek. Ennekem minden ruházatomat elvitték valahová, hogy megőrizzék, mialatt a műtőben voltam. Mert állandóan csörgött valamelyik zsebemben a mobiltelefonom. Hiába keresett a feleségem, nem volt aki válaszoljon. Mint egy koldus, úgy érzem magam. Gondoltam arra is, kölcsönkérem a piros ember köpönyegét, ha csakugyan föl tudok egyszer kelni innen. De hogy fogok én abban kinézni? Azt mondják majd a nővérek, né, itt ez a koldus, estélyi ruhában! Azt fogják mondani. Mit szól hozzá?

Mondom a gyergyói embernek, ez nem az a hely, ahol az ember kinézetével foglalkoznak. Nem látja, hogy nekem sincs semmi kórházba való ruházatom és minden vagyonom ez az kólásüveg? És az én történeteimben nem csak Los Angeles szerepelt eddig, hanem futkosó patkányok is? Azokat a gyönyörű filmszínésznőket pedig nyugodtan elfelejtheti. A kidobott gyomrával együtt. Mi csak maradjunk meg ameddig lehet a futkosó patkányoknál...Emlékszik arra a fényes patkányra, amelyiket a színész nem engedett bántalmazni a részeg barátai által? Mert az nem volt az övé? Ezt most csak azért hozom fel, hogy tudja: ezen a világon semmi fényes dolog reánk már nem tartozik...

A huncut mérleg

Fölébredt a nagy, piros ember, szeméből kidörzsölte álmai maradványait és sorba rakta ételekkel megtöltött üvegeit az éjjeliszekrénye mögött. Nagyság és fontosság szerint. Leült az ágya szélére és lógatta a lábát. Mintha egy fürdőmedence szélén ülne, valahol a Riviérán. Egyszer megszólalt, nekem címezve szavait: – Hallottam, amikor a sápítózó nővér azt mondta magának, félkézzel fölkaphatta volna, úgy lesoványodott a sok műtét miatt. Jó lenne most nekem is megméretkezni valahol, ne érjen meglepetés a második műtét után...

Mondom, ha kisétál, jobbra a folyosó végében van egy szép, fehér mérleg, az oszlop mellett. Direkt a betegek számára van odatéve. Az jó lesz, mondta a nagy, piros ember. Fölvette cifra köpönyegét, s a lábára bojtos papucsot húzott. Annak a talpán még ott volt felragasztva egy fehér papírdarab, a bolti árral.

Amíg méretkezett a nagy, piros ember, mondom a hozzám közelebbi szomszédomnak, a gyergyóinak : – Én azt a szép, fehér mérleget nagyon jól ismerem. Huncut mérleg. Pontosan tíz kilóval többet mér esztendőnk óta. Ha valaki méretkezik rajta, s egy nővér észrveszi, figyelmezteti a beteget a mérleg szokására. Ha úgy értékeli, hogy ezt a figyelmeztetést a beteg megérdemli. Ha pedig másként értékeli, nem szól semmit, megy tovább, a dolgára, hadd méretkezzék...

A hozzám közelebbi szomszédom azt mondja, nagyon kíváncsi arra, szól-e valaki ennek a nagy, piros embernek. Mert ő bizonyosan nem szólna.

Jön a nagy, piros ember, fogja a hasát és azt mondja : – Itt, ebben a tétlenségben valósággal meghízik az ember. Tíz kilóval vagyok súlyosabb, mint otthon. Tíz kilóval ! És hogyan fogok én az embereim elé állani, amikor kivezénelem őket sztrájkolni ? Mert ki kell vezényelnem. A legújabb törvények bevezetése ellen. Aki nagy hassal panaszkodik a szűkített bérezés ellen, arra nem figyelnek oda. A sztrájkolás csak sovány embereknek áll jól, nem a nagyhasúaknak. Ez így van az egész világon. Nem csak nálunk. Minden országban, minden kontinensen így van. És ő most milyen módszerrel tudná a hasát laposabbá tenni ? Mert azokról a jó ételekről lemondani nem tud.

Mondom a nagy, piros embernek, én ismerem a módszert, miképpen tudja a hasát laposabbá tenni. Úgy, hogy nem szabad hinni a mérlegnek. Sétáljon ki ismét, menjen tovább, forduljon balra és a másik folyosó végében is van egy mérleg. Próbálja ki.

A nagy, piros ember kissé kételkedve, de elindul a bolytos papucsában a másik mérleg felé.

A hozzám közelebbi szomszéd gyanúsan néz rám : - Maga annak a másik mérlegnek is ismeri a szokásait ? Mondom, persze, hogy ismerem. Pontosan tíz kilóval mér kevesebbet az ember valóságos súlyánál. Kipróbáltam. Többször.

Jön a nagy, piros ember, most már vidámabb ábrázattal : - Ez már más ! Így ki lehet állani az emberekkel a hatóság elé. Miért nem mondta nekem már az elején, hogy ez a jó mérleg ?

Mondom a nagy, piros embernek, szerintem sehol a világon nincs jó mérleg. Minden országban, minden kontinensen huncut mérlegek vannak. Úgy mérnek, ahogyan akarnak. Ez nem csak a kórházakban van így, hanem az egész társadalmi berendezkedésben így van. Én egyszer megmérletkeztem egy vidéki társadalmi mérlegen és az olyan eredményt mutatott, mely szerint roppant fontos és tehetséges ember vagyok. Aztán a sors fölkényszerített egy másik mérlegre. Ott mindenben híjával találtattam.

Fehér formák hava

Ez a gyergyói ember, akinek az ágya közelebb van hozzám, azt mondja a nagy, piros embernek, hogy ő nagyon furcsállja, ha valaki két műtét között, itt, ebben a kórházban is azon töri a fejét, hogy milyen testalkattal vezényelje utcára a beosztottjait. Szerinte egy betegnek itt az a dolga, hogy szó szerint betartsa az orvosok utasításait. Még az sem jó, mondjuk lelkileg, ha sebeit tapogatja és hibát keres a doktorok munkájában. Az viszont jó, ha eltereli figyelmét a betegségéről, mert azzal segíti a gyógyulását. Ő például azzal tereli el a saját figyelmét, hogy időnkint kinéz az ablakon. Illetve kinézne, ha az az ablak nem lenne befagyva. De így is jó neki az a jégvirágos ablak, mert meg tudja saccolni, odakint hány fok hideg van. Ez a hónap a fehér formák hava. Különösen Gyergyóban. A fehér, gyergyói formák között ott van az ő asszonya is.

Szegény asszony! - sóhajtja a gyergyói ember. Ma reggel megtelefonáltam neki, induljon el, keressen valahol egy lovasszekeket és vigyen ki a kertbe néhány szekér lóganét. És hintse rá a házukhoz vezető vízvezetékre, mert ha nem, víz nélkül marad az egész gazdaság. Megfagy a víz a csőben, ha nem így cselekszik. De lehet, megfagy ő is, amíg lovasszekeket kap, s azt is, amit elteríthessen, mert súrolja a hideg a húsz fokot. Én innen, ebből az ágyból most odalátok. Gyergyóba. Egy fehér formát látok, amint megy ki a hegyoldalra. Ő a feleségem.

A nagy, piros ember eltűnődik ezen a szomorúan megrajzolt gyergyói télen és azt mondja: - Szervezés kérdése minden. Ha maga jól szervezte volna meg az életét, most nem fagyna meg az a szegény asszony. Ő például mindent úgy szervezett meg, hogy bundában jár a felesége és taxival hozza neki az ételeket a hegyen túlról. Taxival. És nem fagy meg az ő asszonya. Úgy szervezett meg mindent.

Érzem a feszültséget a háromágyas szoba gyógyszerszagú levegőjében. Magasabbra állítom párnám alatt a kólásüveget. Azon töprengök, szóljak-e bele ebbe a feszültébe. Mert szívem szerint beleszólnék. Olyanformán, hogy megvédjem a gyergyóit, de a nagy, piros embert se sértsem meg. Talán azzal kellene kezdenem, hogy az ember nem tudja megszervezni, milyen lyukak keletkezzenek a gyomrán, jófélék-e, vagy erőszakosak. És nem mi döntjük el, hogy kihajítanak-e, vagy nem hajítanak ki belőlünk valamit a doktorok.

Nem szólok bele. Fölösleges. A folyosón most gödítenek végig egy ágyat. Egy nővér azt mondja a másiknak, exitált ez a szegény asszony. Nem látszott semmi rajta.

A háromágyas kórteremben csönd lesz. Vagy valami másféle feszültség költözik közénk. A gyergyói azt mondja a nagy, piros embernek, bocsásson meg, hogy az életvitelébe beleszóltam. A nagy, piros ember lehajtja fejét és így válaszol :- Ezeket a dolgokat valahol fönt szervezik meg, mi előre egy lépésünket sem tudjuk kiszámítani. Nem bántott meg semmivel.

Magunkra hajtjuk takaróinkat. Azt hiszem, mindhárman azt halljuk csupán : nem látszott semmi rajta. Fehér formák hava...

Zsebemben stockholmi levél

Ha engem elvisznek ebből a kórteremből valami újabb vizsgálatra, magára bízom a mobilomat, ne vesszen el, s tudjon beszámolni a feleségemnek. Ha hív. Erre kér a mellettem lévő szomszéd. Mondom, én megbízhatatlan, hanyag ember vagyok. Bízza egy nővérrre, vagy a vöröshajú doktorra, csak reám ne, mert erre én teljeséggel alkalmatlan vagyok. Higgyen nekem. Mondok egy példát a hanyagságomra :

Most is itt van a zsebemben egy stockholmi levél. Ezerkilencszázhetvenegy október tizennegyedikén bizta reám azt a levelet Fábián Zoltán, a magyar írószövetség akkori titkára, hogy másnap vigyem magammal Stockholmba, s adjam át Thinsz Gézának, a költőnek. Én is költő voltam abban az időben. Másnap azt mondja nekem Karinthy Ferenc, akit különben Cininek hívtak, menjek el véle Csepelre, olvassunk verseket az ottani munkás embereknek, mert neki most írni nincs semmi kedve. Mondom neki, Cini drága én egész életemben Svédországba szerettem volna menni. Mégpedig véglegesen. Épp oda indulok, s most menjek véled Csepelre ? Azt mondja, igen, menjünk Csepelre.

Útközben anyjáról beszélt, kit Böhm Arankának hívtak, s arról, hogy a sport a legszebb dolog a világon. Mondom, na és a te apád, Karinthy Frigyes nem érdemelne meg néhány szót, mert én éppen azért megyek most véled Csepelre, hogy róla is halljak valamit tőled... Cini hallgatott.

Csepelen egy nagy, piros asztal mögül elmondtam én is néhányat a verseimből, amelyekre emlékeztem. Bodzaillat volt ezekben a versekben, galagonyák színe, s talán a kökény természete. Megtapsoltak érte e csepeli munkás emberek.

Hazafelé menet azt kérdi Cini: te csakugyan svéd akarsz lenni, azért indulsz most oda? Svéd akarsz lenni véglegesen? Mondom, az, svéd akarok lenni. Majd szokérem festetem a hajam és megtanulok svédül és egész nap svédül beszélek. És lehet, verseket is írok svédül. Te majd szépen lefordítod őket...

Másnap már Hamburgban voltam. Elindultam a kikötő felé, hogy megnézzem a tengert. Látni akartam a nagy vizet, amelyen hamarosan átkelek és svéd leszek végérvényesen.

Részeg, bozontos fickók állítottak meg az éjszakában. Cigarettaért kértek. Az egyiknek odaadtam az egész dobozt. Megnézte és azt mondta, hogy merészelek elindulni néhány szál cigarettával, bele ebbe a hamburgi éjszakába, mert abban amennyi van, az kevés. És meg is fenyegetett. Azt mondta, azonnal menjek, s vegyek neki is cigarettát, mert különben baj lesz. Én akkor úgy elindultam cigarettáért, hogy a hazafelé vezető útra tértem és hajtottam veszettül, délre. A birodalmi úton. Svédország mögöttem maradt. Véglegesen.

Soha nem jártam Svédországban. És nem festettem szokérem a hajam. És verseket sem írtam soha svédül. Zsebemben stocholmi levél. És most kinek adjam át ezt a levelet? Aki küldte meghalt, s az is, akinek címezte...

Léha történetek

Maga rendes ember, – mondja a gyergyói. Ezt vegye dicséretnek. Azt is, hogy elismerem, a hanyag természetét szépen kiszínezve adta elő nekem. De mi már tisztáztuk, hogy én ács vagyok és megtanultam, ha valamiért megdicsérnek, utána azonnal hibát is találnak bennem. Olyan nincs, hogy egészen megdicsérje valaki a munkámat és azzal kész. Olyan nincs. Már előre tudom, mi következik. Az, hogy azért egy gerendát tehettem volna kicsit beljebb. Vagy akárhová, csak éppen nem oda, ahová tettem.

Magát én most megdicsértem azzal, hogy azt mondtam, rendes ember. Ahogy elnézem magát, az is. Rendes. Erre már akkor rájöttem, amikor Bara doktor leült az ágya szélére és ketten beszélgettünk. Arról, hogy milyen az élet. Maga azt mondta Bara doktornak, szíveskedjék ránézni arra a kanálra, amely ott van az éjjeli szekrény tetején. A doktor úr ránézett a kanálra és megkérdezte magától, mit nézzen rajta, az egy egyszerű, kórházi kanál. Maga azt válaszolta, na, látja doktor úr, egy kórházban annyit ér az ember élete, mint az az egyszerű, kórházi kanál. Ennyit ér a világ minden kórházában. Ha maghalok, nagy tudományos-

sággal azt mondják, exitáltam, elvisznek és kész.

A doktor úr nem tiltakozott. Egy szóval sem cáfolta a kemény állítását, hogy magának nincs igaza. Mert az orvosok mindent megtesznek az emberek életének megmentéséért. Csak annyit mondott, szerdán a műtőben találkozunk. Ha addig nem tűnnek el azok a csíkok a hasában.

Akkor jöttem rá, hogy maga rendes ember. És bátor is. Meg meri mondani, mennyit ér itt egy ember élete. Most pedig az következik, amit én megtanultam az ácsmesterségemből kifolyólag. Maga csakugyan rendes ember, de amit arról a zsebében lévő, régi levélről mesélt nekem, az nem egy beteg ácsnak való történet. Mert engem például egy csöppet sem érdekel, hogy ki volt az a Cini, s hogy hívták az anyját. Böhöm nagy asszony volt-e vagy pedig vézna és sovány. Az egésznek az volt a lényege, hogy maga nem adott át egy svédországi valakinek egy levelet. Mert el sem ment Svédországba. Miért nem tette postára azt a levelet, ha már nem ment el Svédországba? Ezt a hibát találtam én magában. Ez pont olyan, mint amikor azt mondják nekem, jó ács vagyok, de azt a gerendát azért tehettem volna beljebb...Szóval, maga a levelet azért utólag elküldhette volna...

Mondom a gyergyóinak, sok igazság van a bírálatában. De a pirulák miatt valószínűleg nem figyelt eléggé arra, amit mondtam. Mert ennek a Cini nevű írónak az anyja nem böhm nagy fehérnép volt, hanem a neve volt Böhm. Pontosabban, Böhm Aranka. És nem volt szó semmiféle böhömségről. – --- Látja, milyen az élet? Nem kell ahhoz ácsnak lenni, hogy megtanulja az ember, ha megdicsérik valamiért, azért dicsérik meg, hogy hibát is találjanak benne. Azt mondtam az imént, sok igazság van a bírálatában. Utána pedig azt, hogy nem figyelt eléggé oda. Vagyis megdicsértem magát, azután megtaláltam a hibáját. Hogy nem figyelt oda. Most pedig azt mondja meg nekem, milyen történeteket mondjak magának, míg lecsepeg a perfúzió? Mert azért valamiről mégis jó, ha beszélgetünk ebben a háromágyas kórteremben...

Tudja, milyen történetek érdekelnének most engem, ebben a nyomorúságos helyzetemben? Ácsokról szóló történetek. Hogy értsem őket. Vannak magának ácsokról szóló történetei? Ha nincsenek, nem baj. Érdekelnének még engem egészen léha történetek is. Remélem érti, milyenek a léha történetek. Mert maga rendes ember...

A szép Edith

Magának az a véleménye rólam, hogy rendes ember vagyok. És bátor. Meg merem mondani, amit sokan nem mernek megmondani. Lehet, hogy igaza van. Mert én most meg merem mondani magának, hogy én nem szeretem a léha történeteket. Amiket most szívesen hallgatna, még ebben a kidobott gyomrú, nyomorúságos állapotában is. Valósággal menekülök a léha történetektől. És a léha viccektől is. Mert azokat sem szeretem. A léha vicceket. Tudja, milyen történeteket szeretek én ? Vidám történeteket. És olyanokat, amelyekben van egy kis spiritusz. De nekem most semmiféle vidám történet nem jut eszembe, mert én is nyomorúságos állapotban vagyok. Még az a szerencse, hogy ennek a nagy, piros embernek a házi köpenye ott van az ágyára vetve. Az a virágos köpeny. Amelyről maga azt mondta, ha kölcsön kérné, s végigmenne véle a folyosón, megjegyeznék a nővérek, hogy né, ott megy a koldus, estélyi ruhában. Erről a virágos köpenyről jut most eszembe a szép Edith. Most azt mondom el magának, a szép Edith történetét. Ha akarja...

Már hogyné akarom, ha egyszer szép volt az az Edith ? De úgy mondja el a történetét, hogy tegye magasabbra a fejét azzal a kólás üveggel, mert minden szót akarok hallani, - mondja a gyergyói ember.

Ez a szép Edith a magyar követség titkárnője volt, Bukarestben. Rég, amikor én még ott éltem. Kincses Jóska, az én újságíró barátom udvarolni kezdett ennek a szép Editnek. De nehezen ment az udvarlás, mert szép Edith állandóan körül volt véve daliás diplomatákkal. Akiknek pénzük is volt bőven. Kincses Jóska csak akkora növésű volt, mint én, s pénze is annyi, amennyit másnapig kért kölcsön valakitől. Egyszer azt mondja Jóska szép Edithnek, hogy eljön hozzá holnap is, de késni fog, mert nehezen szárad meg az inge. Kérdi szép Edith, hogy miért nem vesz más inget magára, mindig ebben a fehérben látja, viselhetne olykor színesebbet is. Mert tavasz van. Erre azt feleli Kincses Jóska, gyere Edith, látogass meg engem. Legalább nézd meg a lakásomat. Azt neked látnod kell. Itt van a központban. És szép Edith elfogadta a meghívást. Azzal a föltétellel, ha Jóska előbb elárulja neki, mi néznivaló van az ő lakásában, hogy azt neki föltétlen látnia kell. Kincses Jóska azt mondta, először is van az ő lakásában egy olyan fogas, amilyent szép Edith soha nem láthatott. Mert olyan fogas még egy nincs ezen a világon. És van néhány értékes szőnyeg. Egy francia, egy német, egy valódi orosz, s néhány olasz. És persze, van ott egy különleges csillár.

Amikor nagy nehezen fölgyalogoltak a hetedik emeletre, – úgy emlékszem, a hetedikre, – Kincses Jóska kinyitotta szobája ajtaját és azt mondta szép Edithnek, most pedig vedd le a kabátodat, s csukott szemmel akaszd föl a fogasra. Az ajtó mellett jobbra. Csak tégy úgy, mintha fölakasztanád, s engedd el a kabátodat. Ne törődj azzal, hogy sötét van és nem látsz semmit. Szép Edith nem törődött azzal, hogy sötét volt és nem látott semmit. Úgy tett, mintha fölakasztaná a kabátját és elengedte. Kincses Jóska felgyújtotta a villanyt. Szép Edith egy csöppnyi, koszos szobában találta magát. A mennyezetről két szál dróton lógott a poros villanykörte, s jobbra, a földön hevert szép Edith kabátja. A gondosan vasalt. Szép Edith csak állt ott a nyitott ajtónak támaszkodva, aztán azt mondta Kincses Jóskának, ez a te lakásod ? Jóska azt válaszolta, ez az én lakásom Edith. Amikor belépek ide, levetem a kabátomat, s úgy teszek, mintha fogasra akasztanám. Itt nincs semmiféle fogas. Csak a csupasz fal van. Nem nézek oda, hogy lássam, miképpen hull a földre a kabátom. Jó helyen van ott, ahová esik. És most nézd meg a szőnyegeimet. Ez egy francia újság, egészen friss. Ez német. Ott a Pravda, az orosz. Mellette valami olasz hetilap. Egyik sem régebbi két hónapnál. Énnékem egyetlen ingem van, Edith. Ez a fehér, amit most is viselek. Minden nap kimosom, s csak akkor megyek el hazulról, miután megszáradt. Ez vagyok én, Edith. Gyere hozzám, elvonnék feleségül...

Na, mit mondott erre az a szép Edith ?- kérdi a gyergyói ember.

Erre azt mondta szép Edith Kincses Jóskának, hozzád megyek feleségül, Jóska. Mert rajtad legalább el lehet igazodni. És nem vagy részeges.

És csakugyan nem volt részeges a maga barátja ?- kérdi a gyergyói ember. Mondom, de az volt Kincses Jóska, részeges. De soha nem volt annyi pénze, hogy tisztességesen be tudott volna rúgni.

És tovább mi lett a sorsa szép Edithnek, s a maga barátjának ?

Szép Edith és Kincses Jóska összeházasodtak. És miután lejárt szép Edith küldetése, mindketten elköltöztek Budapestre. Végleg. Egyszer az a hír jött felőlük, hogy szép Edithet sokszor lehet látni a pesti utcán részegen kóborolni.

És mi köze van a nagy, piros ember színes köpönyegének ehhez a történethez, - kérdi a gyergyói ember. Mondom, csak annyi, hogy ebben a háromágas kórteremben sincs fogas. Mint ahogyan a Kincses Jóska lakásában sem volt. Ha én kérném kölcsön azt a színes köpenyt a nagy, piros embertől, akkor én nem vetném oda az ágyamra, hanem fölakasztanám a nemlétező fogasra. Hogy nyugodtan essék le a földre. Ahová éppen akar.

A harmadik Bolyai

Szóval, hoppon maradt a sok daliás diplomata, - szögezi le a történetem egyik tanulságát a hozzám közelebbi szomszéd. – Szép Edithnek egyik sem kellett. Csak ez a Jóska. Milyen kár, hogy később elrészegesedett ez a szép Edith ! Én a maga helyében nem hagynám, hogy megoperáljanak. Egy ilyen történet valóságos gyógyszer. Maga szépen meg fog gyógyulni. Időnként vessen egy pillantást a nagy, piros ember köpönyegére, idézze fel azokat a furcsa, Jóskás történeteket, s szépen meg fog gyógyulni. Ez százas ! Magának biztosan van még másfajta Jóskás története, azt mondta, barátok voltak. Nem mondana még belőlük, itt az időnkéből kitelik...

Énnekem annyi Jóskás történetem van, hogy ha azokat mind el kellene soroljam, itt kitavaszkodnánk. Mert ez a Kincses Jóska nagyon okos ember volt. Tulajdonképpen ő volt a harmadik Bolyai.

Már meg ne haragudjék, én egyszerű ács ember vagyok, de annyit tudok, hogy Bolyaiból csak kettő volt. Már mint tudós. Apa és fia. Aki azt állítja, hogy három is volt, nem mond igazat, akárhonnán is nézzük. Maga még tegnap tisztán megmondta, hogy kizárólag igaz történeteket mesél.

Akkor most elmondok magának egy más és igaz Jóskás történetet. Abból kiderül, hogy Kincses Jóska volt a harmadik Bolyai...

Ez a Kincses Jóska fényes családból származott. Anyja takarítónő volt egy fényes nagyváradi étteremben. Hét elemivel maradt összesen, anyjának pénze nem jutott a fia taníttatására. De ez a Jóska sem tanulni, sem dolgozni nem szeretett soha. Csak a mulatozó vendégek beszédeit hallgatta. Később meccsre járt, persze jegy nélkül, átugorva a kerítéseket. Egyszer nagyot ugrott. Mégpedig a társadalmi grádicson. Egyenesen Bukarestbe hívták. Az újsághoz. Hogy írjon pletykákat a futballistákról. Ott ismertem meg ezt a Jóskát, az újságnál. Nagyon jó sportújságíró volt ez a Kincses Jóska. Olyan futballmeccsekről is nagy részletességgel tudott beszámolni, amelyeket meg sem tartottak.

Egyszer jött egy káderes a központból. Azt a szigorú utasítást adta a főszerkesztőnek, hogy az újságnál csak egyetemet végzett emberek dolgozhatnak. Kivétel lehet a sportújságíró. Annak elég, ha van érettségije. A főszerkesztőnk azt mondta Kincses Jóskának, ha nem teszi le gyorsan az érettségit, fájó szívvel, de meg kell tőle válnia. Erre Jóska azt válaszolta, neki egy érettségi semmi, leteszi a jövő héten, ne fájjon a szíve miatta.

Abban az esztendőben itt voltam éppen, Vásárhelyen. Egy napon hajnalban csöng a telefon. Te vagy, Frici ? Itt Kincses Jóska. Kérem, mi történt veled, bi-

zonyosan nem tiszta a lelkiismereted, azért nem tudsz aludni ebben az órában... Azt mondja, jól figyeljek, mert fontos dolgról van szó. Hét órákor nyomd meg a csengőt ennél és ennél a háznál. Vár téged egy számtan tanár. Ő odaadja neked az érettségi tételt matematikából. Meg van beszélve. Te pedig fél nyolckor fölhívsz engem, s bediktálod a tételt. Hogy a repülőn legyen időm gondolkozni a megoldásán, mert kilenckor indul a gépem Vásárhelyre. Érettségizek.

Fölhívom Jóskát a megbeszélrt időben. És diktálom : két iksz a négyzetben, plusz 3 iksz, minusz....Nem tudtam folytatni, mert közbeszólt Jóska. Azt kérdi mi ez, milyen nyelven beszélek ? Mondom, ez egy egyenlet. Az érettségi tétel. Azt feleli, na jól van, ennyi neki bőven elég. Mondom, nem elég Jóska, ez idáig semmi, azt a tételt meg is kell oldani. Azt válaszolja, neki csak átmenő jegy kell, nem igényes az osztályzatra, a diktálást hagyjuk abba. Mert ő siet a röptérre.

Egy közös barátunk mesélte, miképpen vizsgázott számtanból Kincses Jóska. A tanár fölírta a tételt és kihívta Jóskát a táblához. Azt kérdezte, világos-e számára, amit fölírta a táblára. Jóska azt válaszolta, sajnos, a tétel hibásan van fölírva. A hiba ott van a zérónál. Mert azt a zérót úgy kellett volna fölírni, hogy annak a körnek a két vége összeérjen.

A tanár fogta a krétát és szó nélkül megrajzolta a szép, kerek zérót. És azt kérdezte, most tetszik-e, és meg tudja-e oldani az egyenletet. Kincses Jóska azt felelte, most már tetszik neki a zéró, de az egyenletet megoldani sajnos nem tudja, mert összerázta gondolatait a repülőgép. A tanár a legkisebb, de átmenő jegyet adta Jóskának, mondván, ha az egyenletet nem is oldotta meg, legalább volt benne igyekezet...

A sikeres vizsga után Kincses Jóska elment a legközelebbi fotográfushoz. És lefényképeztette magát a két Bolyai szobránál. Úgy, mintha ő is a két nagy matematikus közé tartozna. A fénykép alá oda volt írva : „A három Bolyai.” Ezzel a fényképpel, s az érettségi diplomával Kincses Jóska jelentkezett a főszerkesztőnél. A fényképet egyik munkatársunk kitette a szerkesztőség faliújságjára. Hogy lássa a káderes is, nem akárki ez a Kincses Jóska.

Kérj Pelétől autogramot

A gyergyói ember azt mondta a Kincses Jóska érettségi vizsgájára, hogy abban az időben mindent meg lehetett csinálni, ha valakinek volt megfelelő összeköttetése a felsőbb szerveknél. Még akadémikus is lehetett a fejes emberekből, tudomány nélkül. Ha odafönt úgy akarták. Olyan volt az a rendszer.- Most

pedig tudja, mi a megfelelő összeköttetés ? A pénz. És azt tudja, hogy most ki van odafönt ? Ugyancsak a pénz. Mert ilyen a rendszer. Ennekem olyan Jóskás történetet mondjon, amelyben nem számít a rendszer. Csak az számít, hogy volt-e valami jó ötlete Kincses Jóskának egy föladat kivitelezésére. Mert abból derülne ki az ő tehetsége...

Ezerkilencszázhetvenegyben, -ha jól emlékszem,- egy napon Kincses Jóska belenézett a legfrissebb és legnagyobb bukaresti sportújságba és fölkiáltott, szent Isten, itt van Pele. És rohant a főszerkesztőhöz, az újságot lobogtatva, hogy né, itt van Pele ! A főszerkesztő azt mondta Kincses Jóskának, hát ha itt van, akkor menj, kérj Pelétől autogramot. Az Ifjúmunkás olvasói megérdemlik, hogy lássák, milyen a sajátlezü aláírása ennek a Pelének.

Az Ambassador szálló portása jól ismerte Kincses Jóskát. Azt mondta, Jóska, ha te volnál maga a római pápa, s egy dupla lutzot csinálnál a vendéglő kel-lős közepén, hogy neked autogramot adjon érte Pele, akkor sem adna. Mert megmondta Pele még a röptéren, amikor megérkezett, hogy csak egyet ad, azt is a legnagyobb sportújságnak, s azzal slussz, őt ilyesmivel többé itt senki ne zavarja. Amit ez a Pele megmond, az meg van mondva.

Egy dibdáb újságíró ilyenkor föl hívná a főszerkesztőjét és jelentené, mi a helyzet az autogrammal. Talán még a római pápát is megemlítené, s a dupla lutzot is. De Kincses Jóska nem hívta fel a főszerkesztőjét. Megkereste a főpincért, akivel ugyancsak jó barátságban volt. És megtudta tőle, mikor és melyik szeparéban ebédel Pele az ő válogatott társaságával. Aztán leült egy sarokba, ahonnan jól lehetett látni a szeparé ajtaját. A főpincér megkérdezte, mit hozzon neki, ne üljön üres asztal mellett. Kincses Jóska azt mondta a főpincérnek, egy sört, de legfőképpen egy hírt hozzon. Amikor észreveszi, hogy Pele a szé-két hátra nyomja, hogy a vécére menjen, azonnal értesítse őt, mert életbevágó-an fontos dologról van szó.

Minden úgy történt, ahogyan azt Kincses Jóska eltervezte. Amikor Pele meg-állt a vizele előtt, megjelent Jóska is. Pont mellette. Kincses Jóska olyan moz-dulatot tett a saját nyaka körül, amiből Pele annyit értett meg, hogy itt akasztás lesz. Pele magára mutatott, mintha azt kérdezné, reá vonatkozik-e az akasztás. Jóska intett, hogy nem Pelére vonatkozik, őt akasztják, ha nem kap egy autog-ramot, közben eléje tartott egy fehér papírt, és azt ujjával bökdöste. És Pele aláírta a fehér papírt. Hogy legszemélyesebb dolgát nyugodtan végezhesse. Jós-ka ezt szépen megköszönte és visszaült az asztalához, hogy a sörét boldogan elfogyassza.

A főszerkesztő amikor átvette az autogramos papírt, nyomban el is olvasta. Az volt ráírva : „ Szeretettel üdvözlöm Kincses Jóskát !” Alatta az aláírás : Pele.

Mit csináltál ezzel a papírral Jóska, -kérdéze a főszerkesztő,- hát nem az olvasóinkat üdvözlí Pele, hanem téged ? Kincses Jóska azt válaszolta, most már írhattok még oda amit akartok, neki ennyi jutott az eszébe...

A nagyon fontos ember

Egy reggel terebélyes termetű takarítónő áll meg a háromágyas kórterem ajtajában. Törí a fejét, látom rajta, nem tudja, mit csináljon, pedig a lába előtt, a földön ott hever egy vattacsomó, s egy törött hőmérő. Azt kérdi tőlem, föl tudnék-e kelni egy pillanatra, mert az ágyamat el kell húzni. Van ott, bent a sarokban valami kis galacsin. Ha azt ő onnan ki nem veszi, baj lesz. Mert mindjárt jön egy nagyon fontos ember, akinek az a szokása, hogy átlépi a kórterem közepén lévő szemetet és kihúzz egy ágyat, hátha talál mögötte egy kis szemetet, port, akármit. Mondom, akkor húzzuk ki azt az ágyat, mert ilyenek a nagyon fontos emberek. A részleteket veszik észre, mert szerintük a részletekben van megbújva az ördög. Például abban a galacsinban, az ágyam mögött. Rengeteg ördög lehet még itt, az ágyak mögött...

A hozzám közelebbi szomszéd egyszer azt mondja, na, ezt a galacsin-ügyet is elintézték, az asszony észre sem vette a maga csípős megjegyzését a rengeteg ördögről. Ezek a kórházi fehérnépek be vannak oltva mindenféle csípős megjegyzés ellen. De az is lehet, inkább a nagyon fontos ember jövetelétől fél, a békességet választja, nem vitatkozik senkivel. Meg is dicsérem a hozzám közelebbi szomszédot, mondom, jó megfigyelő képessége van. Azt mondja erre a gyergyói, magának még nagyobb megfigyelő képessége lehet, mert volt akitől tanuljon, ha olyan barátai voltak, mint Kincses Jóska. Bizonyosan jól behintették magát lóporral...

Mondom, be. Jól be vagyok hintve én is lóporral. Most például a nagyon fontos emberek jutottak eszembe. És egy velük kapcsolatos csibészkedésem.

A hatvanas évek végén történt, hogy jön Dali Sándor, a főszerkesztő, mit tudjon csinálni, mert őt eszi meg a felesége. Hogy ilyen magas beosztása mellett sem tud két mozijegyet szerezni a Pátriába, ahol valami nagyon híres filmet vetítenek. Végigtelefonálta már minden ismerősét Bukarestben, de senki nem tud segíteni. Mondom, Sanyi, hívjad a feleségedet, máris indulunk a moziba. Minden el van intézve. Ő ebben kételkedett, de a felesége is. És azt mondták,

Frici, mi nem olyan emberek vagyunk, hogy csak úgy besurranjunk egy moziba, vagy valami ilyesmi. Csakis hivatalos úton vagyunk hajlandók bemenni. Mondom, hivatalosabb út nincs is annál, mint amit én kigondoltam.

A pénztárhoz érve mondom, jöjjetek utánam, ne nézzetek senkire. A jegyszedő emberhez hajoltam és bizalmasan a fülébe súgtam : „ Körünkben tartózkodik Dali elvtárs !” Románul mondtam : „ In mijlocul nostru se afla tovarasul Dali !”

A jegyszedő ember intett egy őrnek, kísérjen fel minket az emeleti páholyba, s hozzon kényelmes foteleket is. Mozijegyről szó nem volt. De arról igen, hogy az emeleti páholyba fölérve azt mondta Dali, ilyen kellemetlen helyzetben soha nem volt még. Sem pedig az ő felesége. De erről a kellemetlen helyzetről nem volt időnk tanakodni. Két markos legény jött, három fotellel. Mondom az egyiknek, a harmadik fotelt vigye vissza, én csupán kísérő vagyok, nekem nem jár. Hogy nézne ki Dali elvtárs és az ő felesége, ha fotelben ülne mellettük a kísérőjük is ? A protokoll, az protokoll, a szabályokat szigorúan be kell tartani... Aztán nekem is hoztak egy kopott, kis pótszéket.

Hazafelé menet azt mondta Dali Sanyi, ő azt nem állíthatja, hogy nem volt moziban, de fogalma sincs arról, milyen filmet látott. Mert az ő gondolatai végig ott jártak az én csibészkedésemen. És mi történt volna, ha valaki megkérdezi tőlem a pénztárnál, vagy fönt, a páholyban, tulajdonképpen ki az a Dali elvtárs ? Mondom, ilyesmit senki nem mer megkérdezni. Mert attól fél, hogy kiderül, nem ismer egy nagyon fontos embert. És akkor az ő jegyszedői állásának is lóttak. Mert egy nagyon fontos embert mindenkinek ismernie kell. Ha soha nem hallott róla, akkor is. Ez lélektan Sanyi, lélektan, nem főszerkesztés. Ennek az egész rendszernek a lélektana. Ha valahol azt mondják, „körünkben tartózkodik” valaki, akkor világos, hogy az a valaki nagyon fontos ember. Az én csibészkedésem pedig nem egyéb, mint ennek a varázslatos kifejezésnek az alkalmazása.

Fekete autó

Eljött az első boldogabb napja is ennek a gyergyói embernek, mióta itt fekszik a háromágyas kórteremben. Meglátogatta a leánya.

Na, most nézzen végig rajtam ! Egy ránc nincs az ágyamon, elsimította szépen ez a gyermek. Mennyire más a leánygyermek ! A fiú csak állana az ágyam előtt, esetleg megkérdezné, kívánom-e a pálinkát. Mind bolond az a férfit, aki

nem leánygyermeket akar magának, mind bolond, nem gondol öreg napjaira, sem pedig beteg állapotjára. Jóra való leány ez az enyém, az, jóra való. Maga észrevette, milyen szépen integetett az ajtóban, amikor búcsúzott tőlem, s biztatott, csak tartsak ki, jóra fordul minden. Csak éppen bírjam ki. Milyen szépen integetett, Istenem, milyen szépen...Most már nyugodtabb vagyok. Aztán mondjon nekem még valami érdekes történetet, amikor kedve van hozzá, mondjon még valamit...

Csakugyan szépen integetett a leánya magának, így csak leánygyermek tud integetni. Erről jut eszembe egy történet arról, hogy egyszer én is tanulgattam az integetést. De én nem a beteg apámnak integettem, hanem egy egész országnak. Legalábbis sok város és falu népének integettem, Bukaresttől egészen Sepsiszentgyörgyig. Egy nagy, fekete autóból. A főtitkárt utánoztam abból a nagy, fekete autóból, amit Király Károlynak küldtek, mert ő lett Szentgyörgyön az elsőtítkár. Egy tapasztalt sofőrt küldtek az autóért, aki jól ismerte az én Lazics nevű munkatársamat. Azt mondta Lazicsnak ez a ember, kísérje el, ne unatkozzék hazáig. Lazics azt mondta a sofőrnek, ő szívesen elkíséri, ha engem is elvisz, mert mi mindenfelé együtt szoktunk járni. Az igazság kedvéért jegyzem meg, hogy abban az időben mi csakugyan mindenfelé együtt szoktunk járni. Mert ha nekem azt mondta Lazics, fizessen nekem egy sört, akkor én soha nem utasítottam vissza, s nem róttam föl, ha a sör mellé még kért három deci erős pálinkát.

Úgy is indultunk neki az útnak, sörösen és pálinkásan. Ploiestiben azt mondta Lazics, a fekete mercedesből a főtitkár integetni szokott a népeknek, úgy illik, mi is kövessük az ő példáját. És fölállva, üdvözlő mozdulatokat tett az úton járó emberek felé. De nem sokáig, mert a pálinkától vissza is esett a bőrülésre. A tapasztalt sofőr figyelmeztette Lazicsot, hogy ilyesmit mi nem engedhetünk meg magunknak, ebből baj lehet, maradjunk szépen a fenekünkön. A népeket ezzel a sajtósággal integetéssel üdvözölni a főtitkár kiváltsága, még maga Király elvtárs sem engedheti meg magának az efféle gesztusokat. Olaj volt a tűzre ez a figyelmeztetés, Lazics kijelentette, Predealon álljon meg az első kocsmánál, ő leszáll ebből a fekete autóból, ha nem integethetünk a népeknek. A tapasztalt sofőr azt válaszolta, rendben van, de csak az integethet közülünk, aki józanabb és ritkábban esik vissza a bőrülésre. Így maradt rám az a nagy föladat, hogy a közismert karlendítéssel buzdítsam a reánk tekintő gyalogjárókat, csak tartsanak ki, jóra fordul minden, csak éppen bírják ki. Mint ahogyan a maga jóra való leánya is kifejezte magát búcsúzásakor az ajtóban. Én pedig úgy belejöttem a főtitkári integetésbe, hogy megérkezvén Sepsiszentgyörgyre, ezzel a mozdulat-

tal léptem át a Sugás vendéglő küszöbét. A főpincér azzal fogadott, hogy telefonon már értesítették a szerveket, miféle banda érkezik a fekete mercédesszel, de Király elvtárs lecsillapította a jelentőket. Azt mondta, jól ismeri azt a két részeges újságíró, nem veszélyesek a társadalomra, csupán politikailag képzetlenek, majd ő beszél a fejükkel, különben is egy Király tarthat magának két ártatlan bolondot. Lazics erre kért egy sört és hozzá három deci erős pálinkát.

Beszéljünk a halakról

–Tudja azt maga, hogy én mennyit gondolkoztam azon a fekete autón, kérdi másnap a hozzám közelebbi szomszéd. – Az a nyesett kézmozdulat, ahogyan maga integetett végig az úton, az magát egyenesen a tömlec fenekére vihette volna, nem gondolja ? Mert az biza ugyanvalóst politikai mozdulat volt. És tudja azt maga, hogy a főpincér is jól tudhatta, hogy maguk miről beszélgettek abban a Sugás nevű vendéglőben ? A maga hogy is hívták, na, a Lazics barátjával ? Főleg részegen. Mert részegen az ember többet szokott beszélni, mint amennyit józanul beszélne. Maguk ilyesmire nem gondoltak soha ?

Volt úgy, hogy nem gondoltunk semmire. De legtöbbször gondoltunk. Még részegen is. Ez a Lazics olyan ember volt, aki részegen is tudott józan gondolatokat leírni. Sőt, amikor nem volt józan, akkor mondta ki a legszebb igazságokat. Költőknek adott tanácsokat, részegen megmondta, melyik a jó vers és melyik a nem jó. És igényeseb volt részegen az újságírásban is. Ilyen ember volt ez a Lazics. Egyszer például azt mondta Kincses Jóskának, hogy lehetsz annyira lusta, te, Jóska, hogy nem teszed ki az ékezeteket az írásaidban? Ott vannak az ékezetek a géped billentyűin, én rakjam ki őket a cikkeidben ? Ez a Kincses Jóska akkor szépen leült az írógép mellé és két teljes oldalt megtöltött mindenféle ékezettel. Fél oldal vessző, fél oldal pont, a többi kérdőjel, kettőspont, felkiáltójel. Hogy azok se hiányozzanak. És azt a két oldalt a Lazics asztalára tette. Azt mondta Lazicsnak, róla mondhat akármit, csak azt nem, hogy ő lusta. Itt vannak az ékezetek, mindenféle jel, rakd őket oda, ahová éppen akarod. Ő számtanból lett híres, nem helyesírásból.

Politikából pedig olyan fejlettek voltunk, hogy vendéglőben soha nem politizáltunk. Ha valaki odaült a szomszéd asztalhoz, Lazics azt mondta nekem, beszéljünk a halakról. Hányas damillal érdemes csukára menni ? És én soroltam a damilok méreteit. Lazics időnkint ebbe belealudt, mert életében nem horgászott és nem érdekelte őt a damilok mérete.

Azért kérdeznék én most magától valamit. Tegyük fel, nem hívják el sehová a nagy, piros embert. Itt fekszik egész nap a sarokban, mint az első műtete után. Akkor is elmondta volna a fekete autó történetét azzal az integetéssel? Vagy inkább a halakról tartott volna kettőnknek előadást? Mert énnekem az a véleményem erről a nagy, piros emberről, hogy nem nézné magát jó szemmel, ha megtudná, csúfot űzött a főtitkárból azokkal az integetésekkel, hogy a népek valahogy bírják ki. Szóval mi lett volna a maga történeteinek a témája? Damil, vagy nem damil, erre feleljen. Kíváncsi lennék a véleményére.

Persze, hogy damil, -mondom a hozzám közelebbi embernek. -Beszéltem volna a halakról. Ha itt lett volna a nagy, piros ember. De még a vöröshajú doktor jelenlétében is inkább a halak természetéről beszélnék. És tudja meg, énnekem ez a terebélyes takarítónő is roppant gyanús. Aki kihúzta az ágyamat egy galacsin miatt. Ki tudja, mit tett be közben az ágyam mögé?

Miért nem a nagy, piros ember ágyát húzta ki? Mert ott aztán van galacsin bőven...

A hozzám közelebbi szomszéd sokáig hallgatott. Egyszer azt mondja: - Ugye hallotta, mit mondott Bara doktor a gyomromról? Azt, hogy úgy, ahogy van, belőlem kidobta. És csinált mást helyette. Azt vettem észre, az új gyomrom is működésbe lépett. Mindig elszorul, ha csak erre a nagy, piros emberre nézek. Annyit sem tudunk róla, mi a mestersége...

Látható világ

Különös mesterség a magáé. Mármost az újságírás, - mondta a hozzám közelebbi szomszéd. - Az újságíró állandóan járja a világot, sokféle emberrel találkozik, figyel, kérdezősködik, amit érdemesnek tart följegyzni a noteszébe, hogy azt az újságba beletéve mások is elolvashassák. Így lesz a valahol elejtett szavakból látható világ. Különös mesterség a magáé. Mert ugye, ha csak leírja, amit hallott és látott a világban, s abból valami érdekes dolgot nem tud kihozni, semmit nem ér az a látható világ. A világot mindenki látja, de érdekes dolgot nem mindenki tud belőle kihozni. Maga például miért nem írja le azokat a történeteket, amiket nekem eleddig mondott? Mert én a maga történeteit szívesen hallgatom.

Az újságírás semmivel sem különösebb, mint az ácsok mestersége, - nyugtatam meg a gyergyói embert, akiről már a legelső kórházi napon kiderült, hogy ács és szereti a mesterségét.

Egy Comenius nevezetű tudós az ezerhatszáz évesekben írt egy könyvecskét Sárospatakon, melynek címe „A látható világ”. Ebben az ácsokról nagy elismeréssel szól ez a tudós, még a szerszámaikat is részletesen felsorolja. Egy Szentmártoni Bodó János nevezetű, másik tudományos ember 1647-ben ezt írta : „Sok szép műveket az faragó rendnek, nézd elmélyeket ez Áts embereknek ... nagy tisztességben tartom az faragást, az eleiben tészem tsak az szántást”

Nem hiszem, hogy az újságírást a szántás elejébe lehetne tenni, ebben a mai világunkban sem. Mert ugye, minden onnan jó elő, a földből, ami élet, persze, a Nap segítségével,- toldottam meg a nézeteimet egy kis hevenyészett filozófiával.

Igen nagy magasságba röpitettük azt a témát, amit én éppen csak fölvettem, - mondta a gyergyói ember – én csak megkérdeztem, miért nem írja le a történeteit...

Megpróbáltam leírni is néhányat. Még egy ácsról is följegyeztem valamit, de nem tudtam semmi érdemlegeset kihozni belőle. Pedig minden szó igaz volt abban a történetben.

Ugyanbiza, mit jegyzett föl arról az ácsról ? Nem mondaná el nekem is ?

Valahol itt lakik a közelben egy furcsa ember, akit időnkint látni lehet, amint végigmegy az utcán egy hosszú léniával. Jól ismerjük egymást. Ha találkozunk, nem beszélgetünk. Ez a furcsa ember azért nem szól hozzám, mert néma. Én azért nem szólok hozzá, mert ez a furcsa ember süket. Egészen néma és egészen süket ez a furcsa, léniás ember. Azért jól megértjük egymást. A füle mögött mindig ott van egy lapos plajbász. Zsebében rongyos notesz. Leírja, ha valamit szeretne nékem mondani. Nemrég csak annyit írt a noteszébe : lépcső ? Odaírtam a lépcső alá : perfekt. Ettől a perfekttől kivirult az arca, intett a fejével, hogy jól van és ment is tovább azzal a hosszú léniával. Szóval, megbeszéltünk mindent.

Mesterségét tekintve ács ez a furcsa ember. Jó ács. Azért perfekt a padlásra vezető lépcsőm.

A minap, hogy találkoztunk, intett, hogy valamit szeretne mondani. Azt írta a noteszébe : nemsokára meghalok. Alája odaírtam : én is. Egy lapot fordított, s írta : hallottam, maga már meghalt egyszer. Odatettem : meg. Ő folytatta : van-e szakmai képzés a túlvilágon ? Odaírtam nagy betűkkel : ott minden van. Ennek a furcsa embernek most is kivirult az arca, intett a fejével, hogy akkor jó és ment is tovább azzal a hosszú léniával.

Ezt írtam én egy ácsról. És tudja, milyen megjegyzéseket fűztek hozzá az én

barátaim ? Hogy sokat nem ér, amit az ácsról fecsegetem. Az egyik ezt írta, szó szerint: “Ha az emberek tudnák s hinnék, hogy ott tényleg minden van, ó, hogy sietnének, hogy rohannának, vernék le egymást a lábukról, mint mifelénk a Kauflandban, ahol a legalacsonyabbak az árak, sőt, még annál is alacsonyabbak...” Ezt írta szó szerint. És valami igazság csak lehet ebben, mert ugye, nagyon mi sem sietünk a túlvilágra. Ha sietnénk, most nem itt feküdnénk ebben a kórteremben, arra várva, hátha egyszer mégis meggyógyulunk...

Azt hiszem, itt csak arról van szó, hogy viccelt az az ács, a süketnéma. És ezt nem vette észre a maga barátja. De az is lehet, hogy ezt a viccességet maga nem tudta jól előhozni az írásában. Látja, pont ezért különös mesterség az újságírás. Velünk, ácsokkal is megtörténik, hogy rosszul mérünk meg egy gerendát, s a végén nem passzol semmi. Gondolom, így van ez az írással is. Úgy kell írni, hogy minden passzoljon.

Ideges sírkövek

Bejön a terebélyes takarítónő, a galacsinos, megáll a nagy, piros ember vetetlen ágya előtt. Benéz az éjjeliszekrény mögé is. – És én most ezt a rengeteg élelmet hordjam át innen...

Kérdem, hol van a mi sarokbéli szomszédunk.

A sírkőfaragó ? A hegyen túlról ? Ott politizál a lovas barátjával a folyosó végében, a hátsó kórteremben. Egész nap. Ismeri azt a lovas embert ? Aki egyfolytában beszél a lovairól ? Mondom, én azt sem tudtam, hogy a mi sarokbéli szomszédunk sírkőfaragó. Azt hittem, politikus. – Lehet, hogy politikus is. Nagyon tájékozott ember, de a mesterségét tekintve sírkőfaragó. Nagy lábon él. A feleségének olyan drága nercbundája van, hogy megfordulnak utána a professzorok. Taxival közlekedik ebben a nagy télben. Nem olcsó manapság a taxi. Meg is várhatja magát a kórház előtt. Van ott pénz bőven. Jó mesterség a sírkőfaragás...

Miután a terebélyes asszony mind elhordta a nagy, piros ember fölhalmozott élelmét, megszólal a közelebbi szomszéd, a gyergyói : - Igaza van ennek az asszonynak, csakugyan pénzes szakma a sírkőfaragás. De én azt semmi pénzért nem tudnám csinálni. Idegesít, ha beleszólnak a munkámba. A sírkőfaragó dolgába mindenki beleszól. Hogy az kőből legyen-e, vagy márványból, s a tejetére angyalt tegyenek, vagy pedig valami madarat. Van, aki olyan sírkövet rendel, ami úgy néz ki, mint egy bütüjére állított téglá. Ez a legegyszerűbb.

Aztán az igényesebbek valami cifraságot képzelnek el a kő tetejére. De ezzel a cifrasággal soha senki nincs megelégedve. Amikor kész a munka, csak vakarja a fejét, hogy ezt ő nem így képzelte el. A fölírással is örökké baj van. Feketék legyenek-e a betűk, vagy aranyos csillogásúak. Akkor pedig jön a helyesírás. Ezek a sírkőfaragók nem ismerik a helyesírást. Azt mondják a megrendelőnek, írja fel a szöveget egy papírra, ő ahhoz tartja magát. De aki fölírja a szöveget egy papírra, sokszor az is téved, vagy rosszul írja. Minálunk egyszer egy régi sírkövön ilyen fölírás volt : Itt nyugszik pu. Sztabíró vót. Míg meg nem. Hót. Kész röhej. A pusztabírót kettőbe választotta, s még pontot is tett a közepére. Engem idegesítene, ha újra kellene véetni egy fölírást. Mert az egész követ át kell csiszolni egy eltévesztett betű miatt. Maga nem vette észre, hogy a temetőben is mindenféle csak ideges sírkövek vannak ? Azért düledeznek, egyik erre, a másik arra. Egy sem ül huzamosan egyenesen. Azt mondják, sülyed a temetői föld. Lehet, hogy sülyed. De a sírkövek is idegesek, az biztos. Szokott maga temetőkbe járni ?

Amikor muszáj. Én is észrevettem, hogy idegesek a sírkövek mindenféle.

Mi is idegeskedtünk az apánk sírköve miatt. Ő azt még életében szépen megcsináltatta a rugonfalvi kőfaragóval, ráíratta a saját nevét és születésének dátumát is. De az elhalálózásának évszáma egy-két éven át csak annyi volt, hogy 199. Amikor meghalt, négy év múlva, lementünk Rugonfalvára azért a négyes számért. Hogy jöjjön el a kőfaragó egy napon és vésse bele a márványba, a kilencesek után. De a kőfaragó nem jött, hogy belevesse. Öcsémnek kellett eljönnie Pestről, hogy nyomatékot adjon a kérelmünknek. Pedig meg volt fizetve minden. És megígérve is. Ilyenek a sírkőfaragók. Sok baj van a sírkövekkel... Még Amerikában is sok baj van, nem csak nálunk. Egyszer Cleveland városában járván, valaki elvitt engem egy magyar temetőbe. Ez ott volt valahol a Buckeye Roadon, egy öreg templom mellett. Azért vitt el, hogy lássam, milyen szépen gondozzák temetőjüket a kivándorolt magyarok. És mit láttunk abban a temetőben ? Azt láttuk, hogy az utcabéli idegen gyermekek kiszedtek a földből négy sírkövet, azokkal jelölték meg a kaput, ahová a gólt kell berúgni. Jól elrontottuk azt a napunkat. Még este is arról beszélgettünk, hogy abban a hosszú utcában kivándorolt magyarok építették a legtöbb házat, templomot. És most az őseik sírján futballoznak. Kiszedik a sírköveket, maholnap nyomuk sem marad. Még ott se, nemhogy itthon. Baj van a sírkövekkel...

Nem talál egy mondatot

Virágos orcával, lázasan aludt el a közelebbi szomszéd. A gyergyói. Semmit nem kérdezett tőlem, semmire nem kért meg engem. Arra sem, hogy meséljek neki valamit. Ilyen esténk még nem volt.

A nagy, piros ember hiányát is éreztem, mióta kiderült, hogy mesterségére nézve kőfaragó. Arra is gondoltam, átsétálok a folyosó másik végébe. Abba a kórterembe, ahol most valószínűleg a lovas ember beszél kiadós történeteket. A lovairól. Mert megmondta a terebélyes takarítónő, hogy a lovas embernek soha be nem áll a szája. Mindig a lovairól beszél a nagy, piros embernek, ha együtt vannak. Aztán lemondtam erről az átmenésről.

Eszembe jutott, miről beszéltek reggel az ápolónők. Azt beszélték, új beteget hoztak az ötvenkettes kórterembe, akinek holnap, vagy holnapután kicserélik a máját. Fiatalember. Költő. Kár érte, mondta az egyik ápolónő. Nagy kár, mondta a másik. Vele van a felesége is. A főorvos úr megengedte, hogy ott üljön a férje mellett ezekben a nehéz napokban. Rendes asszony ennek a költőnek a felesége. Rendes asszony..

Elsétálok az ötvenkettes kórterem előtt, hogy lássam a költőt. Látom. Nem ismerem. Ott fekszik az ablak melletti ágyban. Egy széken ül a felesége. Fogja a férje kezét.

Egy ismerős tanárnak tűnő, lábadozó beteg jön ki a kórteremből. Azt kér-di, ismerem-é a beteg költőt. Mondom, túlságosan fiatal hozzám képest, nem ismerem. – Képzelve, ez a beteg ember reggel óta még meg sem szólalt. Csak valami papírosakat rakosgat a térdén, s kezében egy ceruzát forgat. Itt valaki megkérdezte a feleségétől, miért nem beszélget a férjével, legalább elterelné a figyelmét a súlyos helyzetéről. A felesége azt válaszolta, az ő férjét nem érdekli a saját sorsa, nem törődik a súlyos helyzetével. Az ő férjét most csupán egy dolog foglalkoztatja. Az, hogy nem talál egy mondatot.

Maga mit szól ehhez ? hallott ilyet ? Holnap kidobják a máját, s neki most az a gondja, hogy nem talál egy mondatot...Ebben a kórteremben mindenki csak arról beszél, mi a baja, hogy kezdődött a betegsége, meggyógyul-e egyáltalán, van-e remény, ő pedig nem talál egy mondatot. Olyan nagy költő lenne ez a fiatalember ? Hogy a saját életével sem törődik ? Már képzeletében el is készült a szobra ? Na, halljon oda, nem talál egy mondatot...

Isten a megmondhatója, mi van egy költő fejében, – mondom, csak úgy, hogy én is szóljak valamit.– Sok költő volt a történelemben, aki már fiatalon leszámolt a saját életével. Miután nem talált egy mondatot...

Mielőtt lefeküdnék, kinézek a jégvirággal csipkézett ablakon. A kazánház kéményéből gőzfelhők szállnak a távoli, hűvös égbe. Mint valami imbolygó lelkék. Mögéjük sírköveket képzelek. Téglá formájúakat, egyszerűeket. Fehéreket és feketéket. Látok köveket, olajággal. Tetejükben angyal, vagy valami cifraság, amelyeket a nagy, piros ember faragott. A megadott rajznak megfelelően. Hogy legyen drága nercbundája a feleségének. És szinte hallom, amint a lovas ember végigbeszéli ezt az egész estét. Könnyedén. Mert megtalál ő minden mondatot.

A letagadott tű

Naponta többször elsétáltam az ötvenkettes kórterem előtt. Már csak azért is, hátha kiszivárog onnan valami hír a mondatot kereső költőről. De onnan az égvilágon semmi nem szivárgott ki. Még azt az ismerősnek tűnő, tanárforma beteget sem láttam többé. El is könnyeltem magamban, volt költő, nincs költő. Ha él még, bizonyosan azt a mondatot keresi, míg a nagy műtete után lecsepeg a perfúzió. Ha már nem él, akkor így marad a világ, ahogyan van. Egy jó mondat nélkül. Már éppen sajnálni kezdtem a világot, lám, szegényebb lett egy költővel. Anélkül, hogy tudná, mit veszített el. Egy gyönyörűnek ígérkező mondatot. Hirtelen furcsa, indulatos szavakat hallok az ötvenkettes kórteremből. – Pedig itt volt ! Itt ólalkodott a közelemben ! Ő volt, tudom, ő volt, maga az Isten. Neki is szöktem egy imádsággal. Hogy hallgasson meg. Neki is szöktem. De ő eltűnt a szemem elől. Hát miért kerül el engem ennyire az Úr ? Hogy énnekem mennyi dolgom lett volna még ezen a földön ! Ki fejezi be az új a házat ? Ki metszi meg a szőlőt, ha kitavasodik ? Ezek a gyöngye gyermekek úgy hagynak mindent. Elmennek valahová a nagyvilágba. Ha én már nem leszek. És leromlik a kerítés. Kidől a kapu. Gaz lepi el a kertet. Lóghatnak a szerszámok gazdátlanul a csűrben. Meg se hallgatott, eltűnt a szemem elől. Pedig én imádsággal szöktem neki, nem káromlással.

Kedves uram, ha nem haragszik, jöjjön velem, – szólít meg valaki a hátam mögül. – Ezt hallom naponta többször ebből az átkozott kórteremből. Hogy neki mennyi dolga lenne még ezen a földön. Hát ki ő, hogy mindent el akar intézni ezen a földön ? Nem mehet ő is el csöndesen, mint más ? Az a sok, ren-

des ember ? Mit szökdösik annyit az imádságával ? Hol van az a nővér ilyenkor, hogy adna neki egy injekciót ? Hogy elaludjék. Hogy neki mennyi dolga lenne még... Ezt kell magának is itt hallgatni ? Amikor magának is van baja elég ? Hallom, a maga betegsége is az utolsó stádiumban van. Pontosan tudom azt a stádiumot. Los Angeles, négy. Egy orvos mondta a másiknak, amikor kilépett a háromágyas kórteremből. Onnan tudom. Olyan sok ideje magának sem lehet hátra az életéből. Abban a stádiumban, amibe a betegsége jutott. Ugye, nem haragszik, hogy ezt most így mondom, egyenesen a szemébe...

Nézze, itt vagyok én. Annyit nem tudok elintézni ebben az életben, hogy fölmutassak egy tűt. Egy letagadott tűt ! Megműtöttek engem három évvel ezelőtt. És én három éve lázas vagyok. Most derítette ki valami drága gép, hogy bennem felejtettek akkor egy tűt. Attól vagyok lázas, mert az a tű állandó gyulladásban tartja a szervezetemet. Látszik a képen a tű. És azt a tűt most letagadja az az orvos, aki bennem felejtette. Három évvel ezelőtt. Annyit nem tudok elintézni, hogy legalább elismerje. Azt állítja, nem tű, ami a képen látszik. Holnap remélem fölvágnak engem is. És megtalálják azt a letagadott tűt. Hogy mutassak föl én is valamit. Amiben ha egyéb nincs, legalább igazság van. És ha már ide jutottam, vagyis az igazsághoz, most megmondom magának, miért szólítottam meg, amikor annak az imádkozós embernek a panaszát hallgatta. Hogy ő imádsággal ment neki az Istennek. Az én kórtermem pont szemben van az ötvenkettessel. Egyágyas kórterem az enyém. Nincs, akivel beszélgessek. Csak tűnődöm egész nap. Például azon, hogy mihez kezdjek ebben az életben, ha meg is találják bennem azt a letagadott tűt. Semmihez nem értek. Nincs mesterségem. De szépen rendben tudnék tartani egy udvart. Beültetném díszfákkal, virágokkal. Gruppokat csinálnék, szép, kerek gruppokat a virágoknak. Hogy illatozzanak, teljék öröme bennük, amíg még él. Olyan gyönyörű udvart csinálnék magának, hogy Isten is megcsodálná. Van magának egyáltalán udvara ?

Felborult folyosó

Épp ennek a letagadott tűjét kereső embernek a kérdésére akartam volna válaszolni. Hogy van nekem egy kicsi udvarom. De azt a számításaiból hagyja ki, mert árnyékos az az udvar, csak hitvány fű terem rajta, virágokról szó sem lehet. Se szép, kerek gruppokról. De karon fogott ez az ember, hogy menjünk tovább innen, de gyorsan.

Látja azt a görbe hátú, idős orvost, ott a folyosó végében ? Amikor én őt megpillantom, azonnal fölfut a vérnyomásom. Anélkül, hogy a bennem felejtett tűre gondolnék. Tegnap itt álltam az egyágyas kórterem ajtajában. Gondokba merülve ment el mellettem ez az orvos, nem vett észre engem. Pár lépésnyire tőlem magához intett egy formás, kis nővért. Azt mondja neki jó hangosan, hallgass ide, te leányka ! Mondd meg Monikának, hogy csókolja meg a fenekemet ! De nem pont ezt a szót használta arra, hogy mit csókoljon meg Monika, hanem azt a csúnyát, amelyben két gé betű van. Így nem beszélhet orvos egy kórházi folyosón. Nem lehet azon csodálkozni, ha bennünk felejtik a tűt. És azon se, ha letagadják. Ha így beszélnek egy kórházi folyosón. Ilyenkor fölfut a vérnyomásom. Magának mitől szokott fölfutni a vérnyomása ?

Énnekem a nagy, piros emberektől szokott felmenni a vérnyomásom. Ezen kívül a kövér lifthezelőktől, az ágyamat huzogató takarítónőktől. Hirtelenjében ezek jutnak most eszembe...

Tuja, mire jöttem rá ebben az egyágyas kórteremben ? Arra, hogy az olyan, mint egy kis tömlőc. Akármilyen szépen is legyen berendezve. Nem jó az embernek az egyágyas kórterem. Ott meg lehet bolondulni. Ma is olyasmik futottak át a fejemben, amikre normális ember nem is gondolhat. Például az futott át, ha tehetném, fölemelném ennek az épületnek az egyik sarkát, hogy erről a folyosóról lecsússzon minden, ami itt van. Ez a görbe hátú doktor kigurulna a kórház elé, egyenesen ott állana meg a bokrok tövében. Jönnének utána az ágyak a betegekkel és perfúziókkal, a tolókocsik, minden. Himbálózva és csörömpölve. Ott lenne egymás hegyén-hátán a sok beteg, a nővérek, a jókedvű borbély a pamacsával, legfelül ez az imádságos ember kérné valamire az Istent. Monika pedig azt kiabálná, márpedig ő meg nem csókolja annak a vén doktornak a fenekét, neki ne üzenjen effélet. Üzenje annak, akit ő nevelt föl. Ilyen dolgok futottak át a fejemben. Mondom, itt meg lehet bolondulni. És ne csodálkozzék senki, ha a kórházon kívüli világban is olyan nagy a rendetlenség. Mert ha egy ilyen fényes és fontos helyen le lehet tagadni egy ott felejtett tűt, hogyan várhatnók el a bankrablótól, hagyja abba a bankrablást ? Hogyan várhatnók el a házak és utcák népétől, éljen tisztességes életet ? Meg vagyok győződve, nem csak a kórházak vannak tele beteg emberekkel. Beteg az egész társadalom. Mintha mindenki egyágyas szobában élne. Bezárva az ő privát gondjával és kilátástalanságával. Vagy sokágyas szobában. Ahol csak jajgatnak és imádkoznak valamiért. Nem így gondolja ?

De. Így gondolom én is. Mintha mindenkinek meg volna üzenve, mit csókoljon meg. Mintha csakúgyan lázas lenne a világ. Mintha mindenkiben benne

felejtettek volna valahol egy tűt. És azt letagadnák. Így gondolom én is.

Tegnap még itt volt az ötvenkettes kórteremben egy fiatalember. Egy költő.

Azt mondják, nem törődött a saját életével. Csak valami papírokat rakosgatott a térdén, hallgatott és keresett egy mondatot. Jött valami hír erről a költőről azóta?

Semmit nem tudok róla. Lehet, véle csakugyan felborult a folyosó...

Belső elválasztású irigyek

Láthatóan ideges a terebélyes takarítónő. Rábízták a nagy, piros ember vissza-költöztetését ide, a háromágyas kórterembe. Hordja ismét a sok ennivalót, amit már egyszer elcipelt innen. Az éjjeliszekrény mögül. Még a hóna alatt is van egy befőttes üveg. Azt mondja, mindjárt jön a régi beteg. Meg sem kérdem, mi az oka ennek a hurcolkodásnak. Elmondja ő, amit el akar mondani.

El kell jönnie néki onnan, abból a kórteremből. A lovas ember sok, hangos beszéde miatt. Nincs nyugodalmuk az ottani betegeknek. Bizonyosan erre panaszkodtak a főnővérnek. Tudják, mi van a dolgok háttérében? Az van a dolgok háttérében, az irigység. Mert ennek a két betegnek rengeteg a közös megbeszélője. Ismerik egymást a hegyen túlról. Állítólag szomszédok is. Az irigység. Hogy ezeknek miért van annyi közös intéznivalójuk, nekik pedig nincs akivel valamit megbeszéljenek. Az irigység. És mi most hozzuk vissza, hogy a lovas embernek ne legyen akivel egyfolytában társalogjon. Irgyék az emberek. A betegnél nincs irigyebb és panaszkodóbb teremtség a világon. A betegnek semmi nem tetszik soha. Képzeljék, abban a kórteremben titokban belső választásokat csináltak a betegek. Arról, hogy mi lenne jobb nekik. Az-e, hogy a lovas ember maradjon velük továbbra is, vagy ez a barátja jöjjön el, akit innen vittek oda. A második műtete után. Belső választásokat voltak képesek csinálni arra a rövid időre vonatkozólag, amíg itt vannak a kórházban. Mindenképpen el akarták választani egymástól a két barátot. És ez sikerült is nekik. Ezért jön most vissza a maguk volt szobatársa. Az irigység miatt. Manapság mindenfelé belső választásokat csinálnak. Ez a divat. Benne van a demokráciában. Maguk itt ketten mikor csinálnak belső választásokat? Például arról, hogy melyikük ágya legyen közelebb a kaloriferhez? Kemény ez az idejé...

Mint egy örökre helyére tett mestergerenda, úgy fekszik ágyában a hozzám közelebbi szomszéd. A gyergyói ács. Szótlatlan nézi a nagy költözködést. Csak akkor fordítja kissé másfelé a fejét, amikor megpillantja a nagy, piros ember

virágos köpenyét. Azt ki nem állhatja.

Engem már nem zavar ez a virágos köpeny. Amióta tudom, hogy foglalkozására nézve egyszerű, kőfaragó a nagy, piros ember.

Miután szépen elhelyezkedik a régi ágyában, megkérdem tőle, hogy érzi magát a második műtete után. Mert én nemrég éppen a második műtétem miatt haltam volt meg. Nagy csoda, hogy nem egészen...

Azt mondja a nagy, piros ember, hogy valami egészen új betegségét fedezték föl, mióta nem láttuk egymást. Endokrin betegség. Idegen szóval ez a neve. Megtámadta a belső elválasztású mirigyait ez a betegség. Kérdem, fölvilágosították-e arról, mi ennek a betegségnek a lényege, mert szerintem ez roppant komplikált dolog. Azt mondja, a hátsó kórteremben majdnem mindenki ismeri ezt a komplikált betegséget. Csak ő nem. Pedig eléggé megmagyarázták. Egész nap arról volt szó, a belső elválasztású mirigyekről.

Aztán egy kis idő múlva megkérdem, jelen volt-e a terebélyes takarítónő, amikor a belső elválasztású mirigyekről beszélgettek. Mert nekünk azt mondta ez az asszony, abban a kórteremben belső választásokat rendeztek a betegek. Valahogy úgy fejezte ki magát, belső választás volt, irigység miatt. Hogy magával túl sokat és hangosan társalgott a lovas barátja. Azért is költöztették most vissza...

Na, látja, pont ezért ártottam bele magam a politikába is. A butaság miatt. Összevissza beszélnek az emberek. Senki nem tudja, mi a globalizáció, mégis csak róla beszélnek. Arról, amiről fogalmuk sincs. Mifelénk sokan azt állítják, az a globalizáció, hogy mindent ki kell dobni. Mások azt, hogy az a globalizáció, ahonnan minket fognak kidobni. Ez a takarítónő belső választásról beszél. Hogy úgy döntöttek abban a kórteremben, zavarja a betegeket a mi társalgásunk. Most már ülhetnek ott, abban a kínos csöndben, miután onnan eljöttem. Tudja, miért kellett nekem eljönnöm abból a kórteremből? Mert a fogarasi havasokban egy szikláról lezuhant néhány hegymászó. Hajnalban hozta őket ide a helikopter. Ott volt több hely. És kellett az én ágyam is. Én javasoltam, hozzanak vissza engem ide, különben is nekem itt az ágyam.

Ezért ártottam bele magam a politikába. A butaság ellen. Még hogy belső választásokat csináltak azok a szerencsétlen betegek...A sok buta beszéd miatt nem értik meg egymást az emberek ezen a jó, nagy, kerek földön...

Ez nem az a hely

Szóval, magát az emberi butaság jobban érdekli, mint a mestersége, vagyis a sírkőfaragás. Ezért lépett rá a politikai pályára, – mondta a nagy, piros embernek a hozzám közelebbi szomszéd. A gyergyói. Úgy mondta, mint akin látszik, nagyot lépett a gyógyulás útján. Mert eddig, ha csak tehetett, még a tőlem halott történetekhez sem fűzött semmit. Legfőntebb annyit szólt, na, ez érdekes... Most pedig már úgy érzi, bele kell szólnia mások dolgaiba, nem elég neki a saját betegsége.

A nagy, piros ember azt válaszolta, amire számítottam : - A sírkőfaragást nem szabad összekeverni a politikai pályára való lépéssel. Ez két, külön tézista. Mindent meg kell szervezni. A maga helyére kell tenni. A kőfaragásra találok segítséget. Fölvettem például egy inast, akit megtanítok a mesterségre. És ő elvégzi helyettem, amit eddig én végeztem. Legalábbis a nagyolást. De a politikát senkire nem lehet rábízni. A politika mindenkinek a legszemélyesebb dolga. Mindenki a saját fejével kell, hogy fölfogja, végiggondolja, mit és miképpen kell csinálni. Ez a lényege a politikának. Hogy a világot úgy alakítsuk, amiképpen a legjobbnak tartjuk. A kőfaragás a megrendelő elgondolásához igazodik. Mindent meg kell szervezni. Ez a lényeg. Különben, hagyjuk most ezt a témát. Elég, ha magunkkal törődünk. Ameddig a betegek társadalmához tartozunk...

Magából jó politikus lesz, szépen ki tudja fejezni a gondolatait, – mondta a hozzám közelebbi szomszéd. – És sokra is viheti még az életben. Ha nem betegeskedik és mindent meg tud szervezni. Lehet például miniszter...Csak azt nem értem, hogy lehet egyetlen egy embert kivezényelni. Hogy sztrájkoljon a szűkített bérezés ellen. Az imént mondta, egy inast vett föl a kőfaragáshoz. Néhány nappal ezelőtt, amikor méretkezni ment ki a folyosóra, azzal jött vissza, nem lehet nagy hassal a sokaság elé állani. Hogy a sztrájkolás csak sovány embereknek áll jól és ezért akarja a hasát laposabbá tenni. Most akkor hány ember van magának ? Egy-e, vagy pedig sok ?

Nekem egyszer van egy emberem. Az inas, akit a sírkőfaragáshoz felvettem. És van még sok emberem. A kőkitermelő vállalatnál. Mert én ott is dolgozom. A vállalatnál. Minden meg van szervezve. Most érthető ?

Most már igen. Érthető, – mondta a hozzám közelebbi szomszéd és magára húzta a takarót, mintha aludni készülne.

Mondom a nagy, piros embernek, még mielőtt a legfrissebb hírek meghallgatásához fogna, mint ahogyan szokott, kérdeznék én is valamit. Azt, hogy mit

tett volna az én helyemben. Mint jó politikus. Mert velem ma reggel különös dolog történt. Az orvos meghagyta, hogy csak egészen könnyű ételt fogyasztszak. Kérdem, mégis, mi legyen az az egészen könnyű étel. Azt monja, például aludttej, pici mézzel, langyos tea, ilyesmi.

Jön a konyhai asszony, a zörgő, nikkeles kocsival. Megáll az ajtóban, kérdi, mit adjon reggelire, mi az előírás a betegségem alapján. Én csak nagy kannákat látok a kochsi tetején. Mondom, valami egészen könnyű étel. De innen, az ágyból nem tudom kivenni, miből választhatnék. A nagy kannák miatt. – Akkor jöjjön ide és nézze meg, szólít föl a konyhai asszony. Kissé körülményesen, de fölkelek, s mert nem látok jól szemüveg nélkül, a nikkeles kochsi fölé hajlok, lássam, van-e rajta könnyű étel. Rámförmed a konyhai asszony, hogy mit képzelek, azért nem kell ráfeküdni arra a szekérre. „Ráfeküdni”. Így mondta, gúnyos hangszúllyal. Meg sem mondtam neki, nem látok jól szemüveg nélkül. Bántott az a gúnyos hanghordozása. Semmit nem válaszoltam, visszafeküdtem az ágyamba és a halántékomra tettem a kezem. Így szoktam ellenőrizni, mennyire megy föl a vérnyomásom. A konyhai asszony pedig legyintve vitte tovább a nikkeles kochsit a zörgő kannákkal. Annyit sem szólt, hogy azért mégis adna valami könnyű ételt, ne maradjak reggeli nélkül.

Nem szabad ilyen érzékenynek lenni. Ilyen sértődősnek. – mondta a nagy, piros ember. A beteg húzza meg magát, míg itt van, a fehérköpenyesek között. Ez nem az a hely, ahol meg szabad sértődni.. Én például egy szót sem szóltam a vöröshajú orvosnak, nem kérdeztem, miért kell engem kétszer is megműteni. Nem szabad ilyen érzékenynek lenni. Ez nem az a hely. Aztán ha kijutunk innen, el ne felejtse, mindent meg kell szervezni...

A légy árnyéka

Sok igazság van abban, hogy mindent meg kell szervezni, – mondtam jóváhagyólag a nagy, piros embernek. – Mert ha jobban megszervezem a nikkeles ételhordó kochsi szemlélését, nem maradok reggeli nélkül. Már az elején mindent elrontottam..

Csókolom a bársonyos kezét, milyen jól tetszik kinézni ezen a reggelen is, – efféle szavakkal kellett volna fölszereljem magam, amikor elindultam a konyhai asszony felé. Ezzel kellett volna kezdenem a kannák közötti kutakodást. Nem azzal, hogy nem látom, van-e valami könnyű étel, mondjuk aludttej, kis méz,

ilyesmi. Mit gondol erről, persze, politikailag, kérdem a nagy, piros embertől.

Erről azt gondolom, valahogy így kellett volna kezdeni. De a „bársonyos” szó nélkül. Mert maga nem láthatta, milyen keze van a konyhai asszonynak, bársonyos-e, vagy repedezett. A fehérnépek szeretnek mindent másképpen értelmezni. Most már teljesen mindegy. Gyakorlatilag. Az a jó politika, ami beválik gyakorlatilag. Ha csak annyit mond, csókolom a kezét, ennyi bőven elég. Az a „bársonyos” dolog olyan nüanszot vitt volna bele a kézcsókba, ami nem illik egy beteg emberhez. Ugye, érti, miről beszélek? A nüanszról...Az a legfontosabb a politikában. Az árnyalat.

A nagy, piros ember az órájára pillantott és azt mondta, lekéste a legfrissebb híreket. Félretette a mobiltelefonját, fölült az ágyában és előre hajolva folytatta :- olvasta maga azt a könyvet, hogy Ulysses? Mondom, olvastam. Nem is egyszer. Mert azt a könyvet nem elég egyszer elolvasni. Nehezen érthető.

Ha azt a könyvet többször is elolvasa, akkor mondja meg nekem, van abban olyan mondat, hogy egy légy nézi a saját árnyékát a falon?

Ilyen mondatra nem emlékszem. Maga olvasott benne ilyen mondatot? -kérdeztem, minden tapintat nélkül. Mintha vizsgáztatni akarnám az Ulyssesből.

Én azt nem tudhatom, van-e benne ilyen mondat, mert nem olvastam. Csak a födelére emlékszem. Nagy, sárga betűkkel volt ráírva a címe, hogy Ulysses. Egy nyáron ott vagyunk a feleségemmel a görög tengerparton. Oda szeret járni a feleségem. A görög tengerpartra. Sétálunk ketten a parti homokban. És milyen a véletlen..., ott fekszik a feleségem barátnője, a tanárnő, a parti homokban. Sütteti a hátát a görög nappal. És látom, hogy ezt a könyvet olvassa.

Csak úgy, megkérdeztem tőle, miről szól az a könyv, amit olvas? Izgalmas dolgok lehetnek benne, gondoltam, ha magával hozta, a görög tengerpartra. Azt felelte ez a tanárnő, most éppen ott tart az olvasásban, hogy a saját árnyékát nézi egy légy a falon. Erre én megjegyeztem, jó kis könyv lehet az... Amit magával hozott, ha benne egy légy nézi a saját árnyékát a falon... Na, ebben a megjegyzésemben ott volt egy végzetes nüansz. „Jó kis könyv lehet az”, így mondtam. Az a „kis”-szó volt a végzetes nüansz. Mert ez a tanárnő azóta nem áll szóba velünk. Úgy fogta föl a megjegyzésemet, hogy becsmérlem azt a könyvet, amit ő nagyra tart. Ha csak annyit mondtam volna, hogy jó könyv lehet, amit olvas, akkor lettem volna én jó politikus. De nem vettem figyelembe egy árnyalatot.

Ezt most csak azért hoztam föl, hogy lássa, miért nem tartom helyesnek, ha a „bársonyos kezét” említené a konyhai asszonynak. Csak azért hoztam föl.

De ha már idáig jutottunk, azt mondja meg nekem, miért tartja olyan nagyra

az Ulysseszt ez a tanárnő ? Hogy nem áll szóba velünk ? Mert én nagy hülyeségnek tartom, ha egy író azzal foglalkozik, hogy a saját árnyékát nézi egy légy a falon... Hát kit érdekel a légy árnyéka ?

Azt én sem tudom megmondani, kit érdekel a légy árnyéka. Azért mégis érdekes megfigyelésnek tartom, ha valaki észreveszi, hogy egy légy nézi a saját árnyékát a falon. Mondtam magának, azt a könyvet én már többször elolvastam. De ezt a legyet nem vettem észre benne. Pedig bizonyosan ott van, ha már az a tanárnő említette. Ki sem találhatta volna ott, a görög tengerparton a saját árnyékát néző legyet. Mert ez roppant éles megfigyelésre vall. Tudja, milyen részletre emlékszem abból a könyvből legjobban? Valaki azt állítja benne, hogy az Úristenen kívül legtöbbit egy Sekszipír nevű író alkotott.

Lassú méltóság

El szoktam menni a búsba, kifelé, amerre a szemem lát. Vagy behúzok egy decit. Mikor hogy...– Ezt mondta nekem a barátom, amikor megkérdeztem tőle, mit szokott csinálni, ha nagyon nyugtalan. De én most hogy menjek el a búsba ? Kifelé ? Amerre a szemem lát ? Egy decit sem szabad nekem behúzni. És nem is reggeliztem. Egy elrontott mondat miatt. Nem vettem elő egy csöppnyi kedveskedést. Még annyit sem, hogy kezét csókolom. Annyit sem mondtam annak a konyhai asszonynak. Nem lennék jó politikus...

Ezeket a szavakat a nagy, piros embernek címeztem, de a közelebbi szomszéd szólalt meg. A gyergyói. Azt mondta, ne törődjek semmivel. Ha nyugtalan vagyok, az elmaradt reggeli helyett mondjak még egy történetet. Mindegy, hogy miről.

A második műtetem utáni napokat egy különös természetű ember társaságában töltöttem. Ott feküdt a mellettem lévő ágyban. Ez az ember beszélni egyáltalán nem tudott. Csak integetni. Minden kis mozdulata tulajdonképpen egy mondat volt. Én minden mondatát megértettem. A szemével is segített nekem, hogy életben maradjak. Rokonaitól tudtam meg, egy közeli, kicsi falu tiszteletben álló öregje az én szomszédom. Ha nem mondják, viselkedéséből ítélve hihettem volna azt is, püspök, vagy egyetemi tanár. Bölcsesség és méltóság sugárzott róla.

Egy vasárnap, látogatási időben sokan vették körül az ágyát. Jöttek szépen öltözött, külföldi rokonai, unokái is. És kérdezték tőlem, hogyan bírja nehéz műtete utáni napjait az öreg. És én beszámoltam nekik mindenről, részletesen.

Ekkor történt, hogy engem is meglátogatott valaki. Ferhér köpenyben. Egy barátom. Orvos. Agysebész itt, ebben a kórházban. Épp erre járt és barátilag érdeklődött, hogy érzem magam. Elmondtam, hogy érzem magam. Részletesen. Amit mondtam, hallották a szomszédom látogatói is. Amikor a beszélgetést befejeztük, s a barátom kilépett az ajtón, a látogatók közül valaki megkérdezte a nővért, ki volt ez az orvos? A nővér mondta az orvos nevét és azt is, hogy agysebész. Egy látogató felsóhajtott, s reám mutatva, csodálkozva szólott a többiekhez: – Nézzétek meg ezt az embert! Ahhoz képest, hogy megműtötték az agyát, egészen normálisan beszél...Hát nem csoda? Egészen normálisan beszél! Ahhoz képest! Ez az orvos nagyon jó agysebész...

Vihették magukkal a nagy hírt Vásárhelyről a látogatók, át a határokon, hogy él itt egy híres agysebész. Nem tudhatták, hogy énnekem nem az agyamat műtötték meg. És nem ez az orvos műtött, hanem Bara professzor. Nem bántott, hogy tévedés történt. Az sem, hogy a látogatók szerint „ahhoz képest” beszéltem normálisan. Hogy átestem egy agyműtéten.

Amikor magunkra maradtunk, mondom a szomszédomnak, látja, milyen furcsa az élet. Tévedésből is lehet híres valaki. Ő intett, hogy nem baj, hadd legyen híres...Méltóságteljes volt a tekintete.

A történet után sokáig hallgatott a hozzám közelebbi szomszéd. A gyergyói. Egyszer azt mondja:

Rajtunk nem segít semmi. Csak a lassú méltóság. Úgy kell leélnünk további életünket, lassú méltósággal. Nem panaszkodva, nem háborogva. Nem megnyomorítva a hozzánk tartozókat. Ha föl tudunk kelni az ágyból, akkor keljünk föl. Ha lehet, ne segítsen nekünk senki. És ne foglalkozzunk politikával. Amúgy sem nekünk való a politika. Ulysses legyei csak röpködjenek. Vagy nézzék a saját árnyékukat. És az a Sekszpír ha csakugyan olyan nagyot alkotott, akkor ezért tiszteljük őt. Egyszerű ács vagyok. Akárcsak Jézus apja, József. Ha kinyitjuk a bibliát, azt látjuk, tele van szép történetekkel. A szép történetek éltetik az emberiséget. Engem ezekben a nehéz napokban az itt hallott, szép történetek éltettek. A maga történetei.

A dolgok odáig fajultak

Már úgy tűnt, megbeszéltünk mindent. Nem lesz egyéb dolgunk a minél hamarabbi gyógyulásnál. A hozzám közelebbi szomszéd fal felé fordulva próbált elaludni. A nagy, piros ember zavartalanul hallgatta a legfrissebb híreket. Én pedig a holnapi napra gondoltam, amikor nagy valószínűséggel kiderül, megműtenek-e harmadszor is, vagy nem.

Feldúlt ábrázattal lépett be a lovas ember. Aki onnan jött át, abból a kórteremből, ahonnan visszahozták a sírkőfaragót. Egy levelet lobogtatott a nagy, piros ember előtt, aki kivette füléből a hangszórókat és azt kérdezte, -mi az a levél, kinek van címezve? A lovas ember elébe dobta a levelet, nyakáig fölhúzta ingét és a hasára mutatott. – Látod ezeket a stráfokat? – kérdezte. – Látom. Miért firkáltad össze a hasadat? – kérdezte a nagy, piros ember. – Én nem firkáltam össze a hasamat. Csak megjelöltem azokat a helyeket, ahol végighúzta körmeit a vöröshajú doktor. Fehér csíkok maradtak a körmei után. Én pedig egy kék ceruzával végigmentem azokon a fehér csíkokon. Hogy lássam, hány műtétem lesz még. – Ahány csík, annyi műtét, – ezt mondta a vöröshajú doktor. Egszerre nem lehet sok helyen műteni. Csak egy helyen. És ennek vége nem lesz egyhamar. Itt fogok feküdni jövő nyáron is. Ezt én megüzentem a feleségemnek, a hegyen túlra. Hogy ne számítson rám egyelőre, mert itt fogok feküdni sokáig. Erre írta ő ezt a levelet. Tudod, mi van abban a levélben? Válni akar a feleségem. Minél hamarabb.

Csend lett a háromágyas kórteremben. A lovas ember az ingét fogta, a másik az ágyán lévő levelet pöcögtette ujjával. – És mit ír a feleséged, mivel indokolja, hogy válni akar? – kérdezte a nagy, piros ember.

A dolgok odáig fajultak, hogy semmivel. Szerintem arról van szó, hogy nem bír a lovakkal jövő nyárig. Sok baj van a lovakkal. A feleségem azt írja, csak annyit fog mondani a törvényszéken, jellembeli eltérések vannak közöttünk, – felelte a lovas ember. – Miért nem talál ki valami nyomósabb okot? Hallgass oda, most veszi észre, negyven évi házasság után, hogy közöttünk jellembeli eltérések vannak? – Maguk mit szólnak ehhez, kérdezte felénk fordulva a lovas ember, ingét szép lassan leengedve.

A hozzám közelebbi szomszéd sietett a válasszal: – Egy dolgot le lehet szögezni: a fehérnépeken nem lehet eligazodni...

És magának mi a véleménye, – kérdezte tőlem a lovas ember.

Nekem az, hogy sokszor rajtunk sem lehet eligazodni. Van nekem egy jó barátom. Színész. Úgy hívják, Tarr Laci. Volt neki szép, fiatal felesége, úgy hívták, Kakucs Klári. Egyszer azt mondja nekem Tarr Laci, ő el akar válni Kláritól. Kérem, miért akarsz te elválni Kláritól. Azt feleli, csak. De mit mondjon ő a törvényszéken, amikor megkérdezik tőle, miért akar elválni a feleségétől ? Mondom, hát azt, amit nekem mondtál. Hogy csak.

Így is történt a törvényszéken. Semmi más okot nem hozott fel ez a színész a válasra. Pedig faggatták. Kérték, mondjon valami elfogadható indokot. Ő mindenre azt felelte, csak. És hogy mit képzelnek róla ? Egy igazi férfi soha rosszat nem mond a saját feleségéről.

És elválasztották őket ? –kérdezte a lovas ember. Mondom el. De sok idő múlva. Amikor már a barátom is megbánta, hogy beadta a válópert. Azon is töprengett, melyik nyomós okot hozza fel. Mert a nyomós okok kezdtek szaporodni. A dolgok odáig fajultak.

A válás is nagy cirkusszal jár. Különösen, ha van vagyon, amit el kell osztani. Márpedig nálatok is van vagyon, – mondta a nagy, piros ember. –Van. Az van. Különösen a lovak, – felelte a lovas ember.

Ekkor jutott eszembe Kincses Jóska válási története.

Volt nekem egy barátom, akiről már többször beszéltem. Kincses Jóska. Szép Edith előtt volt neki felesége. Szép Edithnél is szebb. Ez a Jóska a friss feleségét üres lakásba vitte. Nem volt semmije. A szép feleség egy napon azt mondta Jósának, váljanak el, ha már úgy sincs semmijük. Váljanak el barátsággal. Mert a barátság többet ér a házasságnál. És tanakodni kezdtek, milyen okot hozhatnának föl a válasra. Éppen egy fehér, papír tányérból olajos halkonzervet ettek, szobájuk padlóján. Kényelmetlenül. Az asszonyka fölkapta a tányért, a padlóra csapta, s azt mondta, te, Jóska, még arra sem vagy képes, hogy kitálj egy rendes válóokot. Tőled csak egy teljesen hülye nő nem válna el. Jóska erre azt válszolta, már meg is van egy rendes válóok. Azt mondom majd a törvényszéken, nem tudom elviselni a te mániádat. Mert neked az a mániád, hogy minden nap földhöz vágysz egy porcelán tányért. –Jól van,– mondta az asszonyka,– én szépen beismerem a törvényszéken, hogy ez az én mániám. Hogy minden nap földhöz vágjak egy tányért. És hallgatok arról, hogy nekünk tulajdonképpen egyetlen porcelán tányérunk sincs.

Mennyit ér egy ló ?

Most is azt mondom, a fehérnépeken nem lehet eligazodni. Sokféle válasz van a világon. Ahány, annyiféle. De minden válasz onnan indul ki, a fehérnépektől, – szögezte le fontoskodva a hozzám közelebbi szomszéd. – És kérdek én valamit. Miért van az, hogy férfiak visznek virágot a nőknek? És nem fordítva ? Hát nem mi hordjuk nekik a virágokat, ha úgy adódik ? Olyan ez, mint utakon az egyirányú közlekedés. A válaszok onnan jönnek, a fehérnépek felől. Mi pedig nézzük a hasunkat, hibát keresünk magunkban. A válasz okát keressük magunkban. Mint maga most, az összefirkált hasával...És közben a lovakat hibáztatja. Hogy nem bír a lovaival a felesége. Jövő nyárig. Ha nem akarna elválni a maga felesége, eladná a lovakat és ejönne ide a hegyen túlról. Legalább meglátogatná. De meg sem látogatja. Volt itt a felesége, mióta itt várja, hogy megmútse az a vöröshajú orvos ? Ugye, nem volt...Na látja ? Mennyit ér ma egy ló ?– tette föl a kérdést a hozzám közelebbi szomszéd a lovas embernek.

A lovas ember leült a sírkőfaragó ágyára és gondokba merülve nézett ki az ablakon. Egyszer azt mondta : – Mennyit ér ma egy ló ? Ilyent csak olyan ember kérdezhet, akinek soha nem volt lova. Egy ló mindig annyit ér, amennyire szereti lovát a gazdája. Annyit ér. A ló nem lécs, vagy gerenda, hogy meg lehessen mondani, mennyi annak métere...

Ezt az utóbbi mondatot a lovas ember egyenesen a hozzám közelebbi szomszédnak címezte. A gyergyó ácsnak. Hogy értsen belőle. És folytatta :

Tudja, mi a helyzet a lovaimmal ? Semmi baj nincs a lovaimmal. Majd meglesznek valahogy az én lovaim. Amíg a dolgok rendeződnek. Mert rendeződnek...

Nem a lovakkal van baj, - mondta a nagy, piros ember. – A legnagyobb baj, hogy a maga felesége ide küldte a levelét. A kórházba. Beteg férjének. Hogy a műtete előtt vegye tudomásul a férje, válni akar tőle a felesége. Ide küldte a levelét. A kórházba. És maguk a lovokról beszélnek ! Hogy mennyit ér ma egy ló... Egy ilyen levél többet tud ártani a beteg embernek, mint egy elfuserált műtét. Egy félrekezelés.

Rossz kérdésre nem lehet jó választ adni. Ezt tanítja a politika. Ezért ártottam magam bele a politikába. Hogy ha fölteszek egy kérdést, akkor legalább jó kérdést tegyek föl.

Azt mondja, amíg a dolgok rendeződnek... Hát tudja meg, a dolgok soha nem rendeződnek. Csak átrendeződnek a dolgok a világban, de soha nem rendeződnek. Magának jó vagyona van. A lovai. Lehetne háromszor annyi lova is,

mint amennyi most van. A felesége akkor is elválna magától. És ha magát most az akasztófára vinnék, akkor oda írná a levelét felesége.. Az akasztófa alá. Hogy tudja meg, még akasztása előtt, el akar válni magától. Mennyit ér egy ló ? Én nem tudom, mennyit ér. Nincs lovam. De ha ilyen levelet kapnék a feleségemtől, akkor azt tudnám meg, mennyit érek én. Azt tudnám meg.

A lovas ember jól begyúrte ingét csíkos pizsamájának nadrágjába és úgy ment ki a háromágyas kórteremből, köszönés nélkül.

A hozzám közelebbi szomszéd azt mondta a nagy, piros embernek : – Maga jól föladta a leckét a barátjának. Lehettem volna én is kíméletesebb...Nem elég nekem az én bajom ? Gyomrom sincs és az érdekel, hogy mennyit ér egy ló...

Ki betege vagyok én ?

A kínos beszélgetés után szomorúan sétáltam ki a háromágyas kórteremből. Mintha valami szégyenletes dologt követtem volna el. Pedig hallgattam, nem szóltam bele semmibe. Ott ért az éjféli is, a folyosón. Sétáltam egyik saroktól a másik sarokig. És vissza. Minden fordulónál föl tettem magamnak a kérdést, csakugyan, mennyit ér egy ló ? Annyit-e, amennyire a gazdája szereti a lovát, vagy annál kevesebbet ? Vagy többet ?

Egy szolgálatos nővér sejtethet valamit a hitvány állapotomról. Úgy elmenőben megjegyzi, az úr nem tud aludni ? Mondom, nem, nem tud az úr aludni. – Meg tudná mondani nekem, mennyit érhet egy ló ? Azt feleli, hagyjam most a lovakat, hoz nekem egy altatót.

Egy számozott szobából kilép a görbehátú, idős orvos, aki azt üzente volt egy bizonyos Monikának, hogy csókolja meg az ő fenekét. Azóta ki nem állhatom ezt az embert. Lehet, azért, mert sokkal csúnyább szavakkal üzente. Most pedig megállít a folyosón és azt kérdi tőlem, ki betege vagyok én ? Mondom, én a saját, önpusztító szokásaimnak vagyok a betege. Még cigarettázom is. – Ebben az órában magának ágyban kell lennie ! És én nem azt kérdeztem, milyen szokásai vannak. Azt kérdeztem, ki az ön orvosa...

Nem akartam megmondani, ki az én orvosom. Föltettem neki is azt a kérdést, amit a nővérnek tettem föl : – Véletlenül nem tetszik tudni, mennyit ér ma-napság egy ló ?

Egy ló ? – kérdezte csodálkozva. – Egy ló, – mondtam.

Magának nem a sebészetben, hanem a pszichiátrián lenne a helye, – jegyez-
te meg és legyintve ment tovább. De úgy, hogy megismételte a kérdésemet:
– Mennyit ér manapság egy ló...És tőlem kérdi...

Lefeküdtem. De úgy, hogy én is megismételtem ennek a görbehátú, Monikás
embernek a kérdését. Ki betege vagyok én ? Csakugyan, most én kizárólagos-
an a Bara professzor betege vagyok ? Nem az édesanyám betege is? Nem a
feleségemé ? Vagy a gyermekem betege ? Nem azoké, akik engem szeretnek ?
Mert ugye, a ló is annyit ér, amennyire a gazdája szereti a lovát, nem annyit,
amennyit valaki adna érte. Ezt a lovas embertől tudom, aki összefirkálta a hasát
azokon a helyeken, ahol a vöröshajú doktor végighúzta a körmeit. Hogy hány-
szor kell őt megmúteni. Ő csak tud valamit a lovakról, azért lovas ember. Hogy
a fehérnépek természetéről kevés az ismerete, azt megmondta a hozzám köze-
lebbi szomszéd. A gyergyói. Szerinte a fehérnépeken nem lehet eligazodni. De
a nagy, piros ember is pontosan megjelölte, hol kell keresni a fehérnépek titkát.
Például abban a levélben, amit képes volt elküldeni ide, a beteg férjének. Hogy
ő el akar válni. Nem számítanak a lovak. Sem pedig az együtt eltöltött hosszú
évek nem számítanak. Nem lehet tudni, mi számít, ha egyszer egy asszony el
akar válni.

Hogy ki betege vagyok én ? Ilyen kérdést föl sem szabadna tenni, – morfon-
díroztam, a mennyezetet nézve. Ha azt a bizonyos mondatot kereső költőt kér-
dezték volna meg, kié lesz az a mondat, ha megtalálja, mit felelt volna ? Hogy
kizárólag az övé lesz az a mondat ? Senki másé ? Mit kezdett volna egyedül
azzal a mondattal ? Azt is megkérdezhetnék bárkitől, kié a virágok illata ? Kié
a felhő ? Kinek a tulajdonában vannak az ég madarai ? Kié a klorofill a zsenge
fűben ? Kié a hajnal és az alkonyat ? Kié az eső, kié a hó ? Kiért kél föl a Nap
és kiért tér nyugovóra ? Vagy ezen a földön minden valakié ? Mi az, hogy ki
betege vagyok én ? Még a betegségem sem az enyém. Amilyen betegségem
van, másnak is lehet olyan betegsége. Mindenki betegsége lehet mindenkié.
Ki betege vagyok én ? Mennyit ér manapság egy ló ? Ilyen kérdéseket föl sem
szabadna tenni.

Fölkelek és végignézek a folyosón, hozzák-e már azt az altatót...

A rosszul letett pohár

Most, így utólag elgondolom, milyen jó karikatúrát csinálhatott volna a háromágyas kórteremről kora reggel egy művész. Ha mondjuk, elrejtőzött volna a nagy, piros ember éjjeliszekrénye mögé, hogy onnan figyelje az eseményeket. Amikor belépett a terebélyes takarítónő, én épp be voltam bújva az ágyam alá, ő csak a fenekemet láthatta.

Maga mit keres az ágy alatt,– kérdezte csodálkozva a szigorú asszonyság, kezében egy seprűt tartva.– Beesett oda valami ?

Éppen azt nézem, beesett-e ide valami,– válaszoltam, s a rák mozgulataival igyekeztem onnan kijönni. – A minap is tele volt ez a kórterem mindenféle papírgalacsinnal, érthetetlen, maguk itt mit művelnek...

Azonnal megmagyarázom, csak éppen kerüljek ki innen, – mondtam, illedelmesen. Itt jegyzem meg, hogy a kórházi ágyak alól olykor nehéz kibújni a régi, agyonhasznált ágybetétek lelógó rugói miatt. Ezt én már rég tapasztaltam a kórházakban.

Nézze, kedves asszonyom, mi itt nem művelünk semmit. Mert amint látja, egyedül maradtam. A szobatársaimat már egy órája elvitték valahová, tolószékkel. Egyedül vagyok, teljesen egyedül. Még az az ócska, rosszul letett pohár is eltört, valószínűleg leszédült az asztalról, vigyázzon a lépéseire, tele van ez a kórterem üvegszilánkkal. És ha lehet, legyen hozzám türelmesebb. Én is türelmes voltam ahhoz az ócska pohárhoz. Verset írtam róla, verset, asszonyom ! Ha akarja, fejből elmondom magának :

„Ketten maradtunk a kórteremben, én, s egy rosszul letett pohár, kinek gazdáját elvitték örökre, még a hét elején. A rosszul letett pohár intett, hogy ég velem, leszédült a vasszekrényről, s e baljós mozdulattól elért a félelem.”

Ezt a verset írtam. De egy szó nem tetszett nekem ebben a versben, összegyűrtém, s elpöccintettem valahová. Gondoltam, írók helyette mást.

A papírgalacsinok sokszor nagyon fontos titkokat rejtnek, mondta a terebélyes asszony. Megmondom magának tisztán, én gyűjteni szoktam a papírgalacsinokat. Nem dobom őket a szemétkosárba, hátha jók lesznek még valamire...

Volt itt egy költő az ötvenkettes kórteremben. A sokágyasban. Azt beszélték róla, kiveszik a máját, s azt, hogy ő ezzel men törődött. Csak egy mondatot keresett. Legalábbis így mondta a felesége. Mit tud erről a költőről, mi lett a sorsa ?

Ameddig itt volt, annak a költőnek állandóan fogta a kezét a felesége. Ott ült az ágy szélén és nem nézett semerre. Csak a férje szemébe. Hallgattak. És néztek egymás szemébe. Nem is zavarta őket soha, senki. Ameddig itt volt az a költő. De az ő ágya körül soha nem láttam eldobott papirosokat.

Köszönöm, hogy türelmes volt hozzám, – mondtam a terebélyes asszonynak. – És azt is értékelem, hogy nem dobja el a papírgalacsinokat. Még jók lehetnek valamire. Amit én az imént az ágyam alatt kerestem, az egy vers volt. Eldobott vers. Ennek a szegény költőnek a feleségéről írtam. Aki fogta a férje kezét és a szemébe nézett. Rövid ez a vers. Ennyi :

„Vetköztess meztelenre,
minthogy szó nélkül nézz a szemembe.”

Ha véletlenül talál itt egy összegyűrt, eldobott papírt, amelyen ez a két sor olvasható, kérem, ne dobja el. Hátha jó lesz még valamire...

Utcán járkáló asszony

Az utcán járkáló asszonyt minden nap lehetett látni, hogy járkál az utcán. Ment lefelé és jött vissza. Semmit nem vitt magával sehová és semmit nem hozott magával sehonnan. Csak járkált az utcán. Ezért is nevezték őt utcán járkáló asszonynak. Ez a furcsa asszony soha, semmi rosszat nem csinált. Illedelmesen köszönt, akivel találkozott és ha jobb kedvében volt, csöndesen megkérdezte tőle, na, hogy van. A választ nem várta meg, ment tovább, mint akinek sok a dolga. Kíváncsi természetű gyermek voltam, ezért egy alkalommal meglestem ezt az utcán járkáló asszonyt. Hogy hová megy és miért megy oda, ahová elindult. Azért voltam kíváncsi, mert minálunk senki nem járkált céltalanul az utcán. Legfőntebb ünnepi napokon. Vagy vasárnap. Akkor is csak délután. Mert estefelé enni kellett adni az állatoknak, akár ünnepi nap volt, akár vasárnap.

Amikor meglestem ezt az utcán járkáló asszonyt, csak annyit vettem észre, hogy elmenőben egy ház előtt, benéz a kerítés vagy a kapu hasadékain. És megy is tovább. Ezzel le is mondtam a további leskelődésemről. Gondoltam, ilyenek az asszonyok. Benéznek egy udvarra, kertbe, rendben van-e minden, nem veszekednek-e éppen az ott lakók, vagy életben vannak-e a legöregebb vénasszonyok.

Egyszer bejött hozzánk ez az utcán járkáló asszony és azt mondta anyám-

nak, te, Emma, van-e néked tudomásod arról, hogy a ti Idátok nem normális. Anyám azt mondta, van, de te azt honnan tudod, hogy a mi Idánk nem normális? Az utcán járkáló asszony azt mondta, ő a közvéleményből tudja, hogy a mi Idánk nem normális. És ő is látta a saját szemével, hogy a mi Idánk egy nagy ollóval fölszabdalta a színesebb ruháit, azokat furcsa, pántlika formában magára aggatta és táncolt a hátsó udvarunkon. A fa alatt. Tiszta egyedül táncolt, pedig nézőközönsége nem volt neki. Márpedig aki úgy táncol, hogy senki nem látja, az olyan ember nem lehet normális. Erre anyám azt válaszolta, éppen te voltál az Ida nézőközönsége. Tehát a közvélemény is te vagy. Aki leskelődik a népek után. De a mi Idánkról keveset tud a közvélemény. Mert a mi Idánk nem csak nem normális, hanem valóságos bolond. Ida a mi udvarunk bolondja. És te pedig sokat ne leskelődj Idánk után. Még eltalál téged egy parittyakő a környező fákról, vagy a patak felől. Mert onnan dobálják a hitvány gyermekek mostanában a mi Idánkat.

Szóval bolond, valóságos bolond a ti Idátok, mondta az utcán járkáló asszony és behúzta maga mögött a kaput. Aztán ideges lett anyám, s szólt nekem, menjek, zavarjam el a csúfolódó gyermekeket az Ida közelében lévő fákról, s a patakunk partján nagyra nőtt, bokros helyekről.

Ettől fogva ilyen megbízatást sokszor kaptam anyámtól. Anélkül, hogy az utcán járkáló asszony a mi Idánkra nézve megjegyzést tett volna. De nem is tehetett megjegyzést, mert még az utcánkat is elkerülte ez a kíváncsiskodó asszony.

Kérdezd meg Idától

Egy szép, őszi napon átjött hozzánk az idősebb Gruel, aki francia származású ember lehetett, de erről soha nem beszélt. Időnként apám haját szokta nyírni egy Solingen ollóval. Zöld hokedlin ült apám az udvarunk közepén, fehér törölközővel körbevéve, hogy a lenyisszentett hajszálok ne hulljanak a nyakába.

Valahányszor ez az idősebb Gruel apám feje körül az ollóját csattogtatta, mindig előhozott valami történelmi témát. Hogy ne unatkozzanak. Nagyon szerette a történelem tarka kendőjét is kiteríteni ott, ahol valakinek a haját nyírta. Egyszer a második búr háború lepedője volt a beszélgetés tárgyául kiterítve. Abból is egy piciny rész. Mégpedig Churchill, aki elment haditudósítónak a második búr háborúba. És fölvetődött az az égető kérdés, hogy hány éves lehetett Churchill, amikor nekifogott az újságírásnak. Ehhez pedig azt kellett volna tudni, melyik esztendőben született ez a Churchill. Apám a fejét kezdte vakargatni, de az idősebb Gruel rászólt, az ilyen mozdulatokat hagyja abba, mert ha egy páciens a haját vakarja, ő nem tudja a hajnyírást folytatni.

Anyám egy szemtelen tyúkot hessentett el a hajnyírás színhelyéről, de csak azért, hogy közelebb kerüljön a férfiakhoz és beszélgetésüket hallhassa. Azt mondta apámnak, Ferenc, te pedig ne törd a fejed Churchill születésének idejéről, az ilyesmit úgyszem tudhatod. Kérdezd meg Idától. És meg is kérdezte apám Idától, mikor született Churchill.

Ida azt mondta, 1874 november 30-án született, mégpedig egy fényes kastélyban. De ez a Churchill nem született rendes időben, mert hét hónapra született. Azért szépen kikerekedett a gyermek Churchill, egész életében szivarozott. És ivott is eleget egész életében. Ilyen italozós természete volt Fedák Sárinak is, mert ez a Fedák Sári is szerette az italt és a multságokat. Egyszer ez a Fedák Sári...

Anyám intett Idának, jól van, ne mondja el most Fedák Sárít, mert másról beszélnek a férfiak. És Ida elhallgatott. Néztem Idát, nem sértődött-e meg, hogy abba kellett hagynia Fedák Sárít. Nem látszott semmi sértődés az arcán. Kezét ölébe téve elnézett valahová, a semmibe. Mosolyogva. Csöndesen feléje somfordáltam, s azt kérdeztem tőle, Ida, te honnan tudod, mikor született Churchill, mert ezt a faluban senki nem tudná megmondani. Talán még Udvarhelyen is kevesen tudnák, anélkül, hogy megnéznék a régi könyvekben. Erre Ida hosszasan nézett reám és azt mondta, kár volt néki Fedák Sárít előhozni. Mert még azt el szerette volna mesélni, hogy Churchill később, egy Ethel Barrymore nevű színésznőnek udvarolt, de az a színésznő nem ismerte föl Churchill sokféle tehetségét és nem törődött véle. Emiatt aztán Clementine Hoziert vette feleségül, pontosan 1908. szeptember 12-én. Ez pedig azért lett volna érdekes, mert Ferenc, a testvére, vagyis az én apám, akinek a haját most nyírják, éppen ebben az esztendőben született.

Fedák Sári titka

Egy arra alkalmas pillanatban azt kérdeztem anyámtól, miféle titok lengi körül ezt a Fedák Sárít. És mi köze van Fedák Sárinak a mi Idánkhoz. Mert azt vettem észre, ha valamit nem tudnak a kapunkon belül, megkérdezik Idától. És Ida minden kérdésükre pontos választ tud adni. De amint a Fedák Sári neve előjön, akkor félbeszakítják Idának minden válaszát. Erre azt a titokzatos feleletet kapom, hogy a mi Idánk nem közönséges bolond, hanem különleges. Bármit megkérdezhetnek tőle, ő mindent tud. Tíz, esetleg húsz percen át képes beszélni akármiről. Tudományosan, normális ember módjára. De amikor megemlíti Fedák Sárít, akkor a mi Idánk bolonddá válik és bolondságokat be-

szél. Olyankor a beszédét félbe kell szakítani, mert kinek van türelme, s kedve ahhoz, hogy bolondságokat hallgasson. Röviden az a helyzet, hogy Ida bolond is, nem is. Inkább bolond. Attól függ, mennyire szorítja a nyakát a betegség.

A falu asszonyainak fele bolond lenne, ha idejében meg nem operálták volna. A golyva nevű betegség uralkodott el a faluban, mert az ivóvízben nem volt elég jó. Ezt így magyarázták volt a tudományos doktorok. Ő, s neki minden testvére műtve volt. Még leánykorukban. Golyvával. De a mi Idánk nem engedte, hogy megoperálják. Makacs volt a mi Idánk. Ezen felül okos és tehetséges. Neki volt a legnagyobb színészi tehetsége a faluban.

Nálunk nagyon régen is voltak színházi előadások, a színészek pedig mind idevalósiak voltak. A mi Idánk egyszer az Aranyhíd című, énekes színdarabban akkora sikert aratott, hogy pecsenyére tapsolták tenyerüket a népek és sokáig ordították, „hogy vót, hogy vót”. Olyan tizenhét-tizennyolc éves lehetett akkor. És szép leány. Ez a szomszéd, a Jóska derék legény volt, el is vette Idát feleségül. De amint elvette, megparancsolta neki, operáltassa meg magát, mert ő nem hajlandó bolond feleséggel élni. Márpedig a tudós doktorok megmondták, az lesz belőle, bolond. A mi Idánk nem hallgatott Jóskára, kórházba nem ment. Ezért otthagya őt Jóska. Most már nem lehet azt tudni pontosan, ebbe a válásba bolondult-e belé Ida, vagy pedig a golyvába. Legvalószínűbb az, hogy mind a kettőbe. Előbb a válásba, utána a betegségébe. De az is lehet, abba bolondult belé, hogy nem lehetett belőle színésznő, primadonna. Ez a Fedák Sári titka, mondta anyám. És azt is hozzátette, bármit kérdezhetek Idától, amit ő mond, az biztosan úgy van, amiképpen mondja. Mindaddig, amíg elő nem veszi Fedák Sárít. Mert akkor ő valóságos bolond. Olyankor félbe kell szakítani Ida beszédét, mert magától nem tudja abbahagyni.

Két magányos ember

Két magányos ember élt sok éven át a hátsó udvarunkon. A patak felől. Az egyik Miklós nagyapám, a másik az ő leánya, a bolond Ida. Erről a Miklós nevű nagyapámról nem szívesen beszélek, mert ha elkezdem, arasznyi vastag könyv lenne belőle, s én nem szeretem a vastag könyveket.

Most elégedjünk meg annyival, hogy büszke ember volt. Egy időben vízimalom működött az udvarán, szeretett vadászni és különös dolgokat művelni. Egyszer fölültetett egy szekérre, levitt Székelykeresztúrra a közjegyzőhöz és azt mondta, reám íratja minden vagyont. Mert ő úgy döntött. Aztán ebből nem lett semmi. Volt úgy, elvágtam a kezem vagy a lábam. Ő azonnal jött és pál-cájával rámutatott egy vastag levelű növényre, hogy a sebet azzal kössem be.

Ez a művelet mindig a legnagyobb sikerrel járt, mert ő pontosan tudta, mely levélnek, sőt, fűszálnak mi a gyógyító hatása.

Csupán a saját lelkére nem talált soha, semmiféle orvosságot. Hosszú életet élt. Hol apám, hol én, felváltva vittük neki az anyám által főzött ételeket. Éveken át. Alig beszélgettünk, de az anyám főztjét megdicsérte mindég. És ő is alig beszélgetett a mi bolond Idánkkal. Akivel együtt lakott, sok éven át.

Ida naphosszat álldogált az udvaron, s magában halkán beszélgetett. Időnként gyöngéden leszakított egy magányos fűszálat, s azt hosszan nézegette. Volt, amikor beszélgetett a magányos fűszállal. Tavasszal, amint kidugta fejét az első hóvirág, leszakította, s gondosan a hajába tűzte. Aztán lassúdan, ráérősen sétált a kertben. Énnekem úgy tűnt, ez a hóvirágos sétája nem volt más, mint az ő megszemélyes, mindennapi fölvonulása. Ha eljött a forró nyár, ő akkor is kiállott az udvarra. A napra. Árnyékot nem keresett magának, hogy oda behúzódjék. Orcája sokszor leégett, de beteg nem volt. Még a fejét sem fájtatta. Legalábbis nem panaszkodott.

Anyám szerint beteg soha nem volt a mi Idánk. Amikor a falu gyermekei nagy ricsajjal eljöttek fürödni a patakunkba, azt a helyet szállták meg, mely épp ott nyúlt el a kertünk mellett. Ahol a legmélyebb volt a víz és nagyobb halak is voltak benne. Akkor még csöndesen, magában beszélt a mi Idánk, s a gyermekek sem csúfolódtak véle. Csak éppen megjegyezték, né, ott sétál a bolond asszony. Később egyre hangosabban kezdett beszélni, s olyan mozdulatokat tett, amilyeneket színpadokon szoktak a primadonnák. Ezt már a fürdőző gyermekek sem tudták szótlanul megállani. Felsorakoztak a kerítés mellett és csúfolódó szavakkal illeték Idát. És eljött az idő, amikor parittyakővel is illették, s mindenféle husángot dobáltak feléje, olyasmiket kiabálva, hogy hát énekelj is te, bolond asszony!

A fák metszett ágai

Egyszer véres orcával láttam sétálni kertünkben Idánkat. Kérdeztem tőle, mi történt veled, Ida. Csak annyit mondott, semmi, semmi. De én tudtam, hogy a seb az orcáján a csúfolódó gyermekek kődobálásától származik. A kukoricakas mögött nőttek azok a vastag levelű, sebre való növények, onnan szakítottam egy húsosabbat, s azzal bekötöttem Ida vérző sebet. És amíg a kötözéssel foglalkoztam, kértem Idától, te miért nem védekezel, amikor dobálnak téged azok a vásott gyermekek. Legalább elmehetnél tőlük távolabbra, hogy köveikkel ne érjenek el. Ida a legnagyobb nyugalommal azt válaszolta, ez az ő sorsa. És ugye, Jézust is megdobálták és föl is szegezték a keresztfára. Mert neki az volt a sorsa. De a Fedák Sári élete is elromlott...

Mondom, itt álljunk meg, mert amint látom, van még bekötözni való az orcáján.

A kődobáló gyermekek a kerítés nyílásain át végignézték az én sebkötöző kínládásomat, szépen elcsöndesedtek és rendre mind eloldalogtak valamerre. Miklós nagyapámat megpillantván a tornácon, egyenesen hozzá mentem és megállottam előtte. Mondom néki, miért tűri szótlanul, hogy ezek a neveletlen, átkozott csirkefogók kövekkel dobálják a mi Idánkat, amikor ő semmit nem vétett. Ő erre közönyös szavakkal válaszolt. Azt mondta, mindenkinek megvan a maga sorsa. Akit kövekkel dobálnak, álljon félre a kövek elől. Nem lehet ő mindenkinek őrizője. És ő lépni is alig tud már. És az ő sorsa az Ida sorsánál is kegyetlenebb sors. Mert néki lehetősége sem volt a sorsa elől félreállani.

Mondom erre, de hiszen nem kell néki mindenkit őriznie, ezen az udvaron csak ketten vannak. Azt mondja, ketten vannak, de mindkettőjük világa más világ. Ida a bolondok világában él és a bolondok világában más súlya van a szenvedésnek. Ő föl sem tudja fogni a saját szenvedését. Aki pedig nem a bolondok világában él, annak százszorosan fáj minden bántalom. Még egy idegen ember pillantása is. Bárcsak őt is kővel dobálnák meg, nem pedig idegen és megvető pillantásokkal. Ida pedig boldog lehet, hogy csak kövekkel dobálják meg. Ráadásul gyermekek dobálják, akik nem tudják, mit cselekednek. De a felnőttek tudják, mit cselekednek, amikor vádló pillantásokat vetnek reá. Mert azt vetnek. Mindenki vádló pillantást vet reá, aki csak elmegy a kapuja előtt. Pedig az ő bűne nem valóságos bűn, hanem a törvény tévedése. A népek pedig inkább a törvény szavában s ítéletében hisznek inkább, mint az egyes ember igaz vallomásában. Ezt jól jegyezzem meg.

És azt is jól jegyezzem meg, hogy az Ida sebei be fognak gyógyulni. Mert a testnek ez a tulajdonsága. Begyógyítja saját sebeit. Az emberi léleknek pedig más a tulajdonsága. Sebei nehezen gyógyulnak. És ha gyógyítja is valamenynyire az idő múlása a lélek sebeit, azok állandóan kiújulnak. Amiképpen a fák metszett ágai. Ha pedig nem hiszek abban, amit ő mond, nézzem csak meg a fák metszett ágait.

Az árnyék hossza

Ameddig a mi Idánk Miklós nagyapámmal lakott, valósággal az ő fennhatósága alá tartozott. Nekünk bebeszólásunk abba nem volt, hogy mit csinál a mi Idánk, magában beszél-e, vagy hangosan, s merre jár a hátsó udvaron. Én pedig valósággal kerestem az alkalmat, hogy Idával találkozhassek, mert sok-

szor olyan kérdések forogtak a fejemben, amelyekre nem találtam semmiféle megnyugtató választ. Márpedig anyám megmondta, hogy a mi Idánk mindent tud. És magam is tapasztaltam az apám hajának nyírásakor, hogy a Churchill születésének dátumát is pontosan tudta.

Egy esős napon, amint láttam, hogy ott áll, elázottan az udvaron, s nagyapám be van húzódva a házba, elmentem Idához. Gondoltam, valami könnyű kérdést teszek föl neki, hogy sok időt ne vesztegezzünk, s ő se törje a fejét ebben az esőben. Mondom Idának, te, Ida, itt nálatok én még soha órát nem láttam. Honnan tudod, hogy hány óra van. Ha véletlenül kíváncsi lennél, hogy mennyi az idő. Azt mondja a mi Idánk, a pontos időt mindig megmondja az árnyék hossza. Mert délidőben a legrövidebb az árnyék. A délelőtti és délutáni árnyéket pedig meg lehet saccolni könnyedén. Csak hozzá kell szokni. Ha pedig nem süt a nap és nincs árnyék, akkor az idő múlásával nem kell foglalkozni.

Ez a Fedák Sári sokszor úgy elmúlatta az idejét, azt sem tudta, hányadika van, nemhogy hány óra. Mert Fedák Sári nagy vendégségeket rendezett és belealudtak a végláthatatlan traccsolásba...

Mondom, énnekem most el kell mennem a lúdjaik után, a patakra, majd ezt a dolgot folytatjuk. Erre azt mondja a mi Idánk, azok a ludak megvannak, nagyon szeretik ezt az esős időt, valósággal mosakodnak a lehulló cseppekben, ne menjek utánuk. Ha nem akarom meghallgatni Fedák Sárit, akkor ő még mondana valamit arról, amit elkezdett, vagyis az árnyék hosszáról. Mondom, jól van, akkor mondd nékem valamit az árnyék hosszáról, nem megyek a ludak után.

És a mi Idánk szépen elmondta, hogy az árnyék hossza pont olyan, mint az ember élete. És minden teremtmény élete ezen a világon. Akárcsak a Nap fénye, föltűnik az ember élete, s egyre fényesebb lesz. Ez a gyermekkor. Legfényesebb az ember élete, úgy tíz óra tájban. Utána gondok jönnek és töprengések kerülnek az ember életébe. De ezek szép gondok és szép töprengések. Délidőben, amikor legrövidebb az árnyék, megsokasodnak az ember gondolatai, s a töprengései is. Néha annyira, hogy egészen elborítják. De az ember természete olyan, hogy azt hiszi, minden dolgának végére tud járni. Mert van még ideje rá. Ez az ember felnőtt kora. Aztán észre sem veszi, hogy egyre hosszabb az árnyék. Föl sem néz, annyi a tennivalója. És azokat végzi is, amennyire tudja. De az árnyék hosszának nyúlását fogyó ereje mutatja legjobban. És ettől szomorúbb napjai jönnek elő. És egyre sokasodnak a szomorú napok, mert ereje egyre inkább fogy. És akkor már a vénség hosszú árnyékát szemléli, s csodálkozik, milyen gyorsan elillant az élete. Legjobb, ha az ember megteheti, hogy ne nézze az órát. Sem a dátumot, sem pedig az árnyék hosszúságát... Mert ez a Fedák Sári is roppant nagy szegénységben halt meg...

Mondom Idának, köszönöm ezt a szép toldalékot, most pedig menj be szépen, legalább állj az eresz alá.

Aki füvet eszik

Mondom anyámnak, azért mégsem igazi bolond a mi Idánk. Azt kérdi, én ezt miből gondolom, mert le merné fogadni, most is kint áll a hátsó udvaron ebben a hitvány esőben. Ott álltam én is idáig, feleltem, beszélgettünk az élet folyásáról. Hogy milyen az ember élete. Pont olyan, mint azon a képen, ami ott van az alszegi, jobbik nagyapám házában. A kanapé fölött. Ha megfigyelte, az a bekeretezett kép úgy van megcsinálva, hogy vannak felfelé vezető lépcsők rajta és lefelé vezető lépcsők. Bal felől, az első lépcsőn egy csecsemő látható, a következőn egy fejlett gyermek, majd egy büszke kinézésű legény. És a tetőn áll egy magabiztos ember. Jobbra ismét lépcsők vezetnek lefelé, s minden foknál látszik, ahogy vénül az a magabiztos ember. A legelső lépcsőre kár is reá nézni, mert ott egy szomorú aggastyán áll összetöpörödvé. Éppen csak, hogy meg tud állani a lábán.

Ezt a képet a mi Idánk a saját szavaival és példabeszédével szebben lefestette nékem, mint ahogyan azon a festményen látható. S tette ezt kint, az udvaron, abban az esőben. Márpedig aki szavakkal jobban le tud festeni valamit, mint ecsetjével a festő, az olyan ember nem lehet bolond. Ezt beláthatja. Ráadásul a felhozott példát sem tudta nékem bemutatni, mert nem süt a Nap és nincs most árnyék. És a mi Idánk a példabeszédét éppen az árnyék hosszából mérítette. És jobban mérítette, mint igéjüket a jó papok a bibliából, midőn oly ékesen prédikálnak a magas szószékről. Erre azt mondja anyám, ha eláll az eső, menjek s nézzem meg Idát újra, mert akkor meggyőződhetek a mi Idánk bolond voltáról. Mert Ida eső után füvet szokott enni. És nem lehet normális ember az, aki füvet eszik.

Elállt az eső és én csakugyan láttam, hogy Ida füvet eszik. A hátsó udvaron. Kérdem, miért eszed azt a füvet Ida, amikor az nem embernek való. Ida kivett a szájából egy fűszálat és azt mondta, igazam van abban, hogy a fű nem embernek való. De ő nem eszi meg, csak rágja és kóstolgatja eső után a fűszálakat. Mert semminek nincs kellemesebb íze, mint a fűszálaknak eső után.

Erre én is letéptem egy vizes fűszálat, hogy kipróbáljam. Amint rágni kezdtem, a mi Idánk azt mondta, hogy ha ez a Fedák Sári legalább egyszer életében megkóstolta volna eső után a fűszálakat, bizonyosan nem lett volna olyan nyomorúságos élete öreg korában. Mert úgy halt meg Fedák Sári, nyomorúságos állapotban.

Ezúttal nem siettem el Idától hirtelen, hanem megkérdeztem, honnan ismeri ő ennyire a Fedák Sári életét. És mi köze van néki Fedák Sárihoz. És mesélni kezdett a mi Idánk a művészetek természetéről. Főleg a színészi mesterségről.

Amit elmondott, abból csak annyit jegyeztem meg, hogy a művészet az egyetlen mesterség, mely le tud menni az emberi lélek mélységeibe, s onnan csodálatos dolgokat képes felszínre hozni. De ez csupán az igazi művészeknek sikerül. És Fedák Sári igazi művész volt. Amikor meg akartam szakítani Idánk beszédét, épp arra szándékozott rátérni, hogy ő is igazi színész szeretett volna lenni. Ezt a szándékát abból következtettem, hogy fölnézett az égre, közben végigsimított a nyakán lévő jó nagy csomón, s talán egy könnyecsepp is kiesett a szeméből. Le, a vizes fűbe.

Az erős cölöp

Így teltek az évek. Amikor az én életem árnyéka körülbelül tíz órát mutatott, már sokasodni kezdtek a gondjaim. Ketten vezettük a gazdaságot anyámmal. Hol ő mondta meg nekem, mi a legsürgősebb dolog, hol én. De inkább ő. Mert az anyám természete erősebb volt az én természetemnél. Legjobban az bántott engem, hogy a kapun belül nem volt senki, akivel értelmesebb dolgokról hosszasan beszélgethessek. Anyám rövid és határozott mondatokban fogalmazta meg a tennivalókat. Olyanformán, hogy Feri, ezt ide kell vinni, vagy oda. Vagy: vedd magadhoz a villát, az ásót, s tedd ezt, vagy tedd azt. Ha csak egy rövid alkalom adódott, megkerestem Idát. Véle érdekes beszélgetéseket lehetett folytatni. Mindaddig, amíg elő nem hozta Fedák Sarit.

Vasárnaponként elvegyültem a fiatalok között. Jól éreztem ott magam. De sokszor megütötte a fülem egy olyan mondat, hogy például arra kell menni, ahol az a bolond asszony lakik. Át a keskeny hídon, s onnan balra. Ilyen alkalmakkor mindentől elment a kedvem. Egyszer otthagytam a társaságot, s elmentem haza. Ezzel elromlott az egész vasárnapom. Nehezen tudtam elviselni, hogy útjelző tábla gyanánt egy helyet úgy jelöljenek meg: ott van, ahol a bolond asszony lakik. Mármint a mi Idánk.

Szomorúan ültem a lépcsőnkön egy vasárnap délután. Anyám azt kérdi, mi a bajom, hogy ilyen szép vasárnapon itthon ülök, s szomorkodom. Miért nem megyek a fiatalok társaságába. Mint más. Mondom, onnan jövök éppen. A fiatalok társaságából. És énnekem semmi más bajom nincs, csak az, hogy a faluban mindegyre azt lehet hallani, valami ott van, ahol a bolond asszony lakik. Vagyis a mi Idánk. Miért nem jelölnek meg egy más helyet, mondjuk a keskeny hidat, vagy Grueléket, vagy a nagy akácfákat? Miért emlegetik mindig a bolond asszonyt?

Azt kérde anyám, hát nem emlékszem arra, mit mondott volt az utcán járkáló, leskelődő asszony? Nem hallottam, amikor bejött hozzánk és a közvéleményt említette? Hogy a közvélemény szerint nem normális a mi Idánk? És amire ő azt mondta néki, Ida nem hogy nem normális, hanem valóságos bolond? Nem hallottad? Mert azt vedd tudomásul, hogy ha a közvélemény egyszer mond valamit valakiről, az rajta van maradva az idők végezetéig. Ő ugyan azt mondta volt annak a járkáló asszonynak, hogy ő maga a közvélemény egyedül. Mert ő leskelődik be a kerítések résein, de hiába mondta. Mert az ő leskelődéséből alakult ki a közvélemény. És nincs olyan ember, aki a közvéleménnyel szembe tudjon menni. Mert hiába megy szembe, a közvélemény olyan, mint egy erős cölöp. Ha beverik valahová, ott van maradva. Még akkor is, ha később kivesszük azt a cölöpöt. Akkor azt mondja a közvélemény, hogy valami ott van, ahol az a cölöp volt. El kell fogadni, hogy a közvélemény természete a cölöp természetéhez hasonlatos és ellene tenni semmit nem lehet. Mondom én erre, hát akkor mi úgy kell leélnünk az egész életünket, hogy ott lakunk, ahol a bolond asszony lakik? Bizony, úgy kell leélnünk az egész életünket, mondta anyám, és keresett magának valami elintéznivalót.

Nagy nehezen rávettem magam és visszamentem a fiatalok társaságába. Kinéztem magamnak egy nagyobbacska gyermeket, akiről nem tudtam pontosan, hol lakik. És amikor jó sokan összegyűltünk valamin tanakodni, megkérdeztem ettől a nagyobbacska gyermektől, hát a ti házatok merrefelé van? Ő mondta, de tőlem is megkérdezte, én hol lakom. És én azt válaszoltam, ott lakom, ahol az a bolond asszony lakik. Erre többen kiigazították a házuk címét, azt mondták ennek a nagyobbacska gyermeknek, hát te nem tudod, Feri hol lakik? Ott, a keskeny hídnál, Grueléken felül, a nagy akácfáknál, ahol fürödni szoktunk.

Ez a barátságos kiigazítás olyan jól esett nékem, hogy nálamnál boldogabb ember nem is lehetett senki a faluban ezen a vasárnapon. Úgy is mentem haza ebből a kedves társaságból, boldogan. És mondtam anyámnak, na, tudja azt mama, hogy mi már nem ott lakunk, ahol az a bolond asszony lakik? Hát hová költöztettél el bennünket ilyen hirtelen, kérdezte anyám. És én büszkén mondtam néki, oda, ahol az a keskeny híd van, Grueléken felül. A nagy akácfáknál. Ahol a gyermekek fürödni szoktak.

Egy véka paszuly

Most pedig kihagyok egy vastag könyvre való történetet. Arról, hogy hazajött apám a hadifogságból, s Miklós nagyapámat is egy napon eltemettük. Pedig izgalmas idők voltak ezek. A régi házat, ahol nagyapám s Ida lakott, lebontottuk. Le a csúrt s az istállót is. Az egész hátsó udvaron szinte nem maradt semmi. Csak a régi, kicsi ház, ahol születtem, a kőből épített kapu, s a kút. Még azok a vastag levelű növények is kivesztek a kút mögül, amelyek sebeinket gyógyították. Idát elhozta anyám a régi udvarról, s ezzel ő a mi fennhatóságunk alá került.

Sokszor fájdalommal néztünk az üres udvarra, ahol régen vízimalom működött, s nagy, lapos köveken lehetett járni mindenfelé. Őcsém benépesítette egyszer ezt az udvart egy sor ribizlibokorral, s mindenféle furcsa, erdei fenyővel. Apám magasra növe fákat ültetett a patakunk martjára, hogy megkössék a beomló földet, megjavította a hosszú kerítést, s a régi kaput is. De ezen az udvaron már nem lakott senki. Csavargó, idegen ludak jártak be a több helyen föltépett kerítésen. Olykor lovak is nyerítettek, s részeg emberek is tántorogtak, hogy útjukat rövidebbre fogják hazafelé menet.

Egy napon azt mondta anyám, ő meggyógyítja a mi Idánkat. Mert ő most már a mi fennhatóságunk alá tartozik. Munkát ad neki. Mert a munkánál nincs jobb orvosság a világon. Mi ezen eléggé csodálkoztunk, mert miféle munkát lehet adni egy gyöngye és beteg asszonynak, aki egy fél életen át semmit nem dolgozott. Csak álldogált a hátsó udvaron, magában beszélt, vagy hangosan s csupán a fákkal és madarakkal társalgott. És mit fog szólni a falu közvéleménye ahhoz, hogy valaki dolgoztat egy bolond asszonyt? Anyám nem várta meg, hogy fölsorakoztassam minden ellenkező véleményemet, rámutatott egy ládára, s azt mondta, ott van egy véka paszuly. És hozott két tálat és két hokedlit. Hívta Idát és hívott engem, s azt mondta, ti most ketten szépen leültök ide, megválogatjátok ezt a véka paszulyt. Az ép szemeket ebbe a tálba teszitek, a hibásakat a másikba.

Eleget dolgoztam addigi életemben, de unalmasabb és utálatosabb munkát nem tudtam volna magamnak elképzelni annál, hogy ülök egy hokedlin és válogatom a paszulyt. Férfi ember létemre. Ida is láthatta arcomon a nemtetszésem, mosolyogva ült le a hokedlire, kezét ölébe tette és várta, hogy leüljek én is.

Kénytelen voltam elfogadni ezt a lealacsonyító, undok munkát, mert arról volt szó, hogy ezt az Ida gyógyulásáért kell végezni. Márpedig én mindent megtettem volna azért, hogy ép, egészséges legyen a mi bolond Idánk, s szemébe vághassam a járkáló asszonynak, na, tessék megnézni, nincs normálisabb

ember a faluban, mint a mi Idánk. És menjen Isten hírével, vigye a közvéleményt is magával. De messze.

Idegjáték

Nagy nehezen nekifogtunk ennek az idegtépő, teljesen hiábavaló, tömleci elítélteknek kitalált, vallatással fölérő foglalatosságnak. Anyám mindegyre megvizsgálta azt a tálat, amely az ép szemeknek volt rendelve. Előfordult, hogy kiemelt onnan egy paszulyszemet, s azt úgy mutatta föl nekünk, mintha egy tudományos fölfedezést tartana a két ujj között. Ez mi? - kérdezte szigorúan és beledobta a másik tálba. Mondtam, azt én dobtam oda, mert nem néztem meg annak a szemnek a másik oldalát is figyelmesebben. De ez többé nem fordul elő.

Ezt az ígéretemet abból a célból vettem elő, hogy bizalma legyen bennünk, s ritkábban ellenőrizze munkánkat. Mert engem különösképpen nem érdekelt, ha néhány hibás szem került az épek közé. De Idát kizárólag ez érdekelte. És megforgatott a vékony, gyöngye ujjai között minden paszulyszemet, s ha azt épek találta, úgy tette bele a megfelelő tálba, mintha drága üveggolyó lenne. Vigyázva, el ne törjék. Idának ez a komótos alapossága és ráéréses mozdulata teljességgel fölborította az amúgy sem nyugodt állapotomat. Mondtam, dobd már oda, ahová akarod, Ida. Mert ennek a válogatásnak így vége nem lesz soha. Erre azt mondja a mi Idánk, gyöngyeiteket ne hányjátok a disznók elé, hogy meg ne tapossák azokat lábaikkal, és néktek fordulván, meg ne szaggassanak titeket. Így mondja Máté és mi pedig fogadjunk szót Máténak, s Emmának is, mert nekik igazuk van.

Erre a megjegyzésére kissé lecsöndesültem, s figyelmesebben kezdtem válogatni a paszulyszemeket.

Láttam, amint anyám átmegy a szomszédba, valamiért. Kérdem Idától, honnan ismered te ilyen jól a bibliai mondatokat. Azt mondja, onnan, hogy volt a házban egy régi biblia, neki pedig volt ideje, hogy azt tanulmányozza, olyan sok esztendőn által. És nem is árt senkinek, ha tudja a bibliát, mert abban megfontolnivaló okosságok is vannak. Én ezzel a megjegyzésével nem vitatkoztam, pedig lett volna kedvem ahhoz, hogy próbára tegyem az Ida tudományát. Gondoltam, inkább fölteszek neki egy jó, csavaros keresztkérdést, s abból sok minden kiderülhet az Ida okosságáról és eszének épségéről. Azt kérdeztem tőle, szerinte a bibliának melyik részében van leírva, mikor született Churchill és kit vett el feleségül. Mert amikor a mi idős Gruel szomszédunk apám haját nyírta, erre a kérdésre te pontosan tudtál válaszolni. A mi Idánk nem lepődött

meg a kérdésem hallatán, azt mondta, a Churchill élete a hátunk mögötti nagy ládának abban a részében található, ahol a régi újságok vannak. Onnan olvasta a második búr háborút, s mindent, ami azzal kapcsolatos. A biblia pedig szent könyv, azt nem illik összekeverni ezekkel a gyűrött újságokkal.

Ettől a perctől kezdve éreztem, hogy én nem egy igazi bolonddal válogatom a paszulyszemeket, hanem egy igazi színésszel. Aki egész életéből egy hosszú színdarabot csinált, s azt szeretné végigjátszani, ha már sem a házassága, sem a színészi pályája nem sikerült. Ezt a fölfedezésemet vele nem közöltem, hanem úgy tettem, mint akit csak a paszulyszemek épsége érdekel. Mert azért arra gondoltam, okosan válaszolt a mi Idánk az én becsapós kérdésekre, de ha most is előhossa nékem Fedák Sárít, akkor ő mégis valóságos bolond. És akkor igaza van a közvéleménynek.

De Fedák Sárít meg sem említette a mi Idánk. Csak nagy gonddal válogatta tovább a paszulyszemeket és időnként cinkosan nézett reám.

Békességes kutatások

Másnap kérdelem anyámtól, van-e még válogatni való paszuly, mert nagyon megkedveltem ezt a foglalatosságot. Olyan jó érzés látni, amint különválnak a szép szemek a hibás szemektől és minden a helyére kerül... Anyám azt mondja, mi ütött belém, mert én életemben soha effélet nem csináltam. Egy muroknak sem tudom rendesen leszakítani a szárát. Ha pedig sokáig válogatom a paszulyt Idával, pont olyan leszek, mint ő, és maholnap én is Fedák Sáriról fogok meséket mondani. Attól pedig Isten őrizzen meg minket, neki elege volt a bolondságból. De azért hozott még egy véka paszulyt, ha már azt mondtam, megkedveltem ezt a foglalatosságot.

Elkezdtek hát az újabb véka paszuly válogatását. Idával. Én pedig azt figyeltem, merre jár anyám, mikor bukkan föl, hogy ellenőrizze, jól végezzük-e a reánk bízott munkát. Valósággal elfogott engem valami furcsa izgalom, mert attól féltem, egyszer megszólal a mi Idánk, és Fedák Sárít hozza elő. Márpedig akkor semmi értelme nem lett volna annak a cinkos nézésének, amivel utoljára elváltunk. Többször dobtam hibás szemeket az épek közé, nem tudtam figyelmemet a paszulyra összpontosítani. Az forgott a fejemben, miképpen tehetném olyan próbára az Ida gondolkodásának épségét, mely által biztosan meg tudnám állapítani, csakugyan bolond-e Ida, vagy csak színészkedik.

Egyszer kérdelem tőle, te Ida, szokott-e fájni néked az a golyvád? Azt mondja, nem szokott. Csak kellemetlen és csúnya dolog, hogy az ember egy nagy bogot viseljen a nyakán. Kérdelem, miért nem operáltattad meg magad, mint annyi

más leány a faluban, amikor annak ideje volt. Azt mondja, két okból kifolyólag. Az egyik, hogy abban az időben teljesen árván maradt, s a gyámja, akit Szőcs Gergelynek hívtak, nem lelkesedett az orvosi beavatkozásért, mert az pénzbeli kiadással járt volna. A másik pedig az, hogy műtét alatt, vagy azután, meghalt egy Szabó Anna nevű leány, aki itt lakott, nem messze tőlünk, a Bárgácban. Ettől a szomorú eseménytől ő nagyon megijedt és végérvényesen lemondott az orvosokról. Úgy döntött, ha megbolondul, akkor bolondként éli le az életét. Az még mindig jobb, mint meghalni. Különben is sok bolond ember él ebben a világban.

Sokáig hallgattunk. Aztán mondom néki, igazad van Ida. Csakugyan sok bolond ember él ebben a világban. De nem mindenki igazi bolond, aki annak látszik.

Ida megpróbálta földézni eddigi, bolondként leélt életét, azt mondta, szoktak neki kérdéseket fölteni a fák, fűszálak, s a virágok is. De arra nem emlékszik, hogy ő valaha is válaszolt volna a fák, fűszálak és virágok kérdéseire. Valamennyire megnyugodva álltam föl a hokkedliről, mert a Fedák Sári neve ezen a napon nem került elő.

(Volt egy író barátom, aki minden áldott esztendőben beutaltatta magát a vásárhelyi bolondok házába. Nagyon jó író volt és ezen felül roppant okos ember. Mégis szeretett bizonyos időt ott tölteni az igazi bolondok között. Egy reggel azzal állt a kezelő orvosa elé, hogy amikor ő borotválkozik, kérdéseket tesz föl neki a villanyborotvája. És arra lenne kíváncsi, hogy aki meghallja a villanyborotva kérdéseit, bolond-e az olyan, mert a bolond emberek sokszor különleges képességekkel rendelkeznek. A kezelő orvos azt mondta neki, az nem baj, ha kérdezősködik a villanyborotvája. Az lenne baj, ha ő válaszolna is a villanyborotva kérdéseire. Erre az író azt felelte, mit képzels róla doktor úr, hát lehet egy villanyborotvával beszélgetést folytatni? Az orvos helyesnek tartotta a választ és kijelentette, ezután csak akkor jelentkezék nála, ha véletlenül egy napon válaszolna a borotva kérdéseire. Mert ameddig nem válaszol, addig ő nem bolond...)

Ugye, megmondtam

Csöndes napok következtek. A paszuly válogatását befejeztük. De újabb házi és kerti dolgok következtek. Amint az falun lenni szokott. Egy napon anyám arra kérte a mi Idánkat, egy rövid, könnyű szőnyeget vigyen magával a patakra, s azt öblítse ki a szépen folyó, tiszta vízben. Semmi az egész, igyekezzék haza. Ezt a föladatot Ida pontosan teljesítette és jött is haza. Anyám azt mondta

Idának, most már ha ilyen szépen kiöblítette azt a szőnyeget, terítse is ki egy spárgára. A napra, hogy száradjon. És Ida azt a szőnyeget szóltanul kiterítette egy spárgára. A napra. Én ezt a bonyolult műveletet izgatottan néztem végig a favágó tőkéről. Arra számítottam, minden pillanatban előkerülhet Fedák Sári. De nem került elő...

Miután Ida a mi fennhatóságunk alá került, anyám ott vetett ágyat neki a nyárikonyhában. Mi pedig bent aludtunk, ahol szoktunk. Anyámék a középső szobában, én pedig az elsőben. Ida jelenléte nem borította föl a házi szokásainkat. Mindenki végezte a maga dolgát. Anyám örült is annak, hogy most már velünk van a mi Idánk, sok, fehérnépnek való dologban segítségére van egy asszonyi kéz.

Este, amint lefeküdtünk, anyámék egy ideig még beszélgetni szoktak a másnapi teendők sorrendjéről. És én ezt az első szobából mindig jól hallottam. Egyszer azt mondja anyám apámnak, ugye, megmondtam, hogy a bolondságra a legjobb orvosság a munka. Látod-e Ferenc, ez a mi Idánk, mióta dolgot adtam neki, még nem hozta elő Fedák Sárít. És magában sem beszél. Végzi a dolgát, amire megkérem. Teljesen megváltozott. Már nem is lehet észrevenni rajta, hogy bolond.

Apám erre csak annyit mondott, ezzel az ügyel még várjunk, mert a bolond emberen nem lehet eligazodni. Akármelyik pillanatban kiütközhet Idából a bolondság. Még volt úgy, évekkkel ezelőtt, hogy Ida egy egész héten át úgy viselkedett, mintha normális lenne, aztán egyszer kiütött rajta a betegség és magában kezdett beszélni. Félig hangosan, később pedig erősebben. A macskákkal pedig úgy társalgott, mintha azok a macskák emberek lettek volna. Szóval ezzel a dologgal még várni kell. Az idő kiforogja, mi a helyzet a mi Idánkkal.

Sokáig nem tudtam elaludni. Apámnak egyszer igazat adtam, máskor pedig nem adtam igazat. Mindegyre azon töprengtem, ha csakugyan nem bolond a mi Idánk, csak színészkedik, miképpen tudott annyi éven át bolond szerepet játszani. Mert nem lehetett könnyű az a szerep, amit ő játszott, ha normális volt a mi Idánk. Olyan helyzetekre gondoltam, amikor nagy hidegek voltak, s ő kint állt az udvaron, abban a nagy hidegben. Vagy nyáron nem keresett magának árnyékot. Ott állt a napon, órákon át. És eltúrte, hogy csúfolódjanak véle. Azt is, hogy a hitvány gyermekek megdöbálják. És bolondnak nevezzék őt.

El is képzeltem magam az ő helyében, meddig bírnám, hogy engem kövekkel dobáljanak és bolondnak nevezzenek. És arra a következtetésre jutottam, hogy nem sokáig bírnám. Esetleg egy hétig. De az sem biztos. Mert én, ha egyszer azt hallanám, hogy énekelj is te, bolond, akkor én éneklés helyett fölkapnék egy jókora husángot és végig kergetném a csúfolódó gyermekeket a Nyikó mellett, le, egészen Keresztúrig, s ott még meg is pökdösném őket. Ilyen gondolatokkal aludtam el és jól emlékszem, azon az éjjelen rémálmokat láttam.

A kocka fordulása

Egy reggel, amint fölkelek, hallom, hogy anyám Idával veszekszik. Azt mondja neki, te, Ida, hogy voltál képes engem azzal fogadni ezen a szép reggelen, hogy Fedák Sári több, mint egy évtizeden át vadházasságban élt Molnár Ferencsel? Nekünk most a legkisebb gondunk is nagyobb annál, hogy Molnár Ferencsel foglalkozzunk. Mert a tegnap lekaszált füvet el kell rázni a kertben, hogy tudjon megszáradni. És nekünk mi közünk van ahhoz, hogy ez a Fedák Sári előbb elvetette magát feleségül, s csak azután volt hajlandó Molnár Ferencet szabadon engedni, hogy Molnár Ferenc elvehessen egy fiatal színésznőt? És az pedig ugyancsak nem reánk tartozik, hogy Fedák Sári terhes lett-e Molnár Ferencről, vagy nem lett terhes. Nem veszed észre, hogy éppen eléggé terhes a mi életünk? Minden napunk csupa teher és kínlódás. Nem veszed észre? Milyen szépen kiválogattátok azt a két véka paszulyt! Semmi panaszom nem lehet rád, de én ezt a Fedák Sárit már nem tudom elviselni...

Egy világ omlott össze bennem, amint mondani szokás, e szavak hallatán. Azt mondtam magamban, nincs mit csinálni, igaza volt apámnak. A bolondság akkor jó elő az emberből, amikor akar. Mert megint itt van Fedák Sári. Kimentem az udvarra, s kerestem egy villát, hogy azt a lekaszált füvet elrázzam a kertben. Látom, a mi Idánk is talált egy villát, s jön utánam. Egy kis félelem azért átfutott rajtam, tudván, hogy villával jó mögöttem egy bolond. De ezt a félelmet azonnal elhessentettem magamtól, mert a mi Idánk soha, senkinek egy ujjal nem ártott. Még a hátára fordult cserebogárnak is segített lábára állani, s a hangyákat is sokszor átvezette egy fűszálon. Hogy ne kínlódjanak. Lehangolt lélekkel, unottan ráztuk a vizes füvet Idával. Semmit nem kérdeztem tőle. Ő sem kérdezett tőlem semmit. Én elkönnyveltem, hogy ő csakugyan bolond, és ő is elkönnyvelte, amit rólam gondolt.

Amikor a dolgunkat befejeztük, s a villáinkat helyükre tettük, jött anyám, s azt mondta, Idánkkal megint baj van. De ő nem adja föl, amit eltervezett. Vagyis a munkával való gyógyítást. Mert annál jobb orvosság nincs. És eljő az idő, hogy nem veszi elő többé Fedák Sárit a mi Idánk és normális ember lesz belőle. A munka varázslatos hatása által. Gondoltam, azért elvégzek egy kis próbát a mi Idánk észbeli képességéről. Ezért megkérdeztem anyámtól, szerinte ebbe a golyva nevű betegségbe bele lehet-e halni, vagy el lehet viselni egy életen át. Anyám azt mondja, biza, abba bele lehet halni. Hát nem belehalt itt, a szomszédban, a Bárgácban egy Szabó Anna nevezetű, szép leány? A mi Idánk is belehalhatott volna, mert az ő gyámja, Szócs Gergely sajnálta az Ida műtétére kiadni a pénzét, amikor arra szükség lett volna. A gyám, az gyám. A szülő, az szülő, mondta határozottan anyám.

És akkor nekem eszembe jutott, hogy a paszulyválogatás idején ezt a Szabó Annát és Szócs Gergelyt a mi Idánk pontosan így adta elő. Tehát az Idánk észbeli épségével nagy baj nem lehet. Csak éppen ne kezdte volna el megint ezt a Fedák Sárít. Mert attól féltem a legjobban, hogy egyszer elkezd, s akkor ezzel együtt előjön az ő bolondsága. Arra is gondoltam, egyszer egy napot arra kellene szánunk, hogy végighallgassuk Idát, mondjon el mindent, amit tud Fedák Sáriról, s ha már nem lesz amit mondjon róla, el sem kezdi többé az ő történetét. De ez a gondolatom csupán egy futólagos elképzelés volt. És teljes-séggel reménytelen. Mert hol van olyan ember, aki a mi Idánk lassú, unalmas beszédét egy egész napon át végig tudná hallgatni. Fedák Sáriról? Kit érdekel minálunk éppen Fedák Sári élete? Aztán kételkedni kezdtem az anyám orvos-ságában is. Hogy a munka lenne a legjobb orvosság minden betegségre. Mert hány dologkerülőt lehet látni a világban, aki pattan ki az egészségtől...

Különleges nap

Már lassan kezdtem beletörődni abba a gondolatba, hogy egész életemet úgy fogom leélni, egy bolond társaságában.

Valami malacot venni ment apám, s anyám Keresztúrra, a barompiacra. Ketten maradtunk Idával. Gondoltam, ez jó alkalom arra, hogy egy kicsit beszélgessünk, az ő bolondságáról. Nem zavar senki. Azt kérdeztem tőle, miért nevezi őt bolondnak a falu népe, amikor ő tulajdonképpen nem igazi bolond. Hanem inkább igazi színész. Mert én ezt rég észrevettem rajta. Erre a mi Idánk arca valósággal kivirult és fölhozott egy roppant egyszerű példát. Azt mondta, ha valaki csak egyszer is betör egy bankba, azt az embert betörőnek, vagy rablónak nevezik. Akkor is, ha soha többé nem tör be semmiféle bankba. És ő azóta bolond, amióta valaki megleste, amint színes pántlikákba öltözve táncolt az udvaron. Amiképpen a primadonnák szoktak táncolni. Éppen csak kipróbált egy szép fordulatot a hátsó udvarunk friss fűvén. És ezért őt bolondnak nevezték.

A bankrablóval pedig az a helyzet, hogy ha van benne egy csöppnyi önérzet, akkor több alkalommal is betör a bankba. Hogy legalább rászolgáljon a bankrabló vagy a betörő névre. Ha már egyszer úgy nevezik. És benne is volt annyi önérzet, hogy bolondságokat művelt ott, a hátsó udvaron. Hogy ne minden ok nélkül nevezzék őt bolondnak. Először halkán beszélgetett magában, később hangosabban. Aztán fákkal, füvekkel, madarakkal társalkodott. És színészi mozdulatokkal is mulattatta az arra járókat. És ő is mulatott azon, hogy mások mulatnak rajta. És lassan egy nagy, nyitott színpaddá változott körülötte az egész udvar. És jól érezte magát ezen a nagy színpadon.

Sajnos, túlságosan is jól érezte magát, mert neki nehéz munkát nem adott többé senki. És ő megszokta, hogy nehéz munka nélkül is lehet vidáman élni. És jobb bolondnak lenni, mint normális embernek. Mert egy bolondnak elnézik az ő bolondságát. De ez a vidám élete nem tartott sokáig. Mert az emberek rosszak. Aki nem olyan, mint más, azzal másképpen bánnak. Vele sokan annyira másképpen bántak, hogy kezdett elviselhetetlen lenni az élete. Csúfolódtak vele és megdobálták. Így élt sok éven át és megbarátkozott azzal a gondolattal, hogy ő csakugyan bolond. Ráadásul az a golyva is szorította a nyakát. Szeme kidülledt, és ha tükörbe nézett, egy igazi bolond asszony képét látta. Amilyenek az orvosi könyvekben vannak. Gondolkodását sokszor próbára tette, ellenőrizte emlékező tehetségét is és mindent rendben talált. De valahányszor megszólította őt valaki, mindig bolondságokat mondott. És ő is bolondságokkal válaszolt. Aztán eldöntötte, örökre megmarad bolondnak.

Nehéz kérdés

Mondom Idának, te, Ida, amit nekem most elmondtál, csupa nehéz kérdés. És hihetetlen is. Azt kérdi Ida, mi abban a hihetetlen. Mondom, főleg egy csomó apróság. Például mit jelentsen az, hogy ha téled bárki megkérdez valamit, mondjuk azt, mikor született egy híres ember, vagy egy régen meghalt falunkbéli ember, te arra mindig pontosan válaszolsz. De néhány mondatod után azonnal Fedák Sárít emlegeted. Amikor Churchill került szóba, akkor is helyesen válaszoltál. Miért tetted oda a válaszod után Fedák Sárít? Mert azt egy normális ember azonnal észreveszi, hogy ez már bolond beszéd. És többé nem figyel arra, amit még mondani szeretnél. Erre azt válaszolja Ida, ezzel én pontosan a szög fejére ütöttem. Mert ha nem tette volna oda Fedák Sárít, akkor azonnal kiderült volna, hogy ő nem valóságos bolond. És ő már ezt a bolondszerepet annyira megszokta, hogy másképp élni sem tudna. Jó bolondnak lenni, mondta nekem a mi Idánk.

Kiadós szünetet tartottunk. Aztán megkérdeztem Idától, miért tartja jónak bolondnak lenni. Azért, mert bolond embernek nem adnak nehéz munkát? Te pedig lusta vagy és kerülöd a nehéz munkát? Vagy pedig azért, mert bolond embernek mindent elnéznek?

Azonnal éreztem, ez tőlem túlságosan durva, faragatlan kérdés volt, de elnézést nem kértem, vártam a válaszát. Azt mondja Ida, amit én föltételezek róla, abban semmi igazság nincs. És ő most megmondja nekem a tiszta igazságot. Azért jó bolondnak lenni, mert bolond ember jelenlétéről nem vesznek tudomást a népek, amikor egymás között beszélgetnek. És nem törődnek azzal,

hogy ő is ott van a közelükben és hallja, amiről beszélnek. Ezért ő a valóságról sokkal többet tud, mint amennyit a normális emberek tudnak. Mert a normális emberek egymásnak mindent nem mondanak el. Amiképpen már említette, az emberek rosszak. Aki nem hallja, mit beszélnek róla a háta mögött, el sem hinné, milyen rosszak az emberek. Ha semmi baj nincs valahol a világban, akkor ott csinálnak valami bajt. Nem láttam soha embereket, akik élvezettel kínozzák állataikat? Akik számára gyönyörűség leszúrni egy ártatlan bikát? Vagy megnyúzni egy ártatlan bárányt? Nem láttam soha mások kínján röhögni normálisnak tekintett embereket? De ha ezektől el is tekintünk, nézzek bele a történelembe. Egyebet sem találni a történelemben, mint azt, hogy ki ölt meg valakit valamiért. Célokért ölik meg egymást az emberek. Mert a célok előbbre való dolgok az emberek szemében, mint maga az élet. Bolond ember legfontosabb dolgot művel. És maga is szórakozik a saját bolondságán. És szebb dolog szórakoztatni embereket, mint megölni őket. Szebb dolog. Ezért jó bolondnak lenni. És ő, ha valami helyes választ tud adni egy neki föltett kérdésre, ezt szívesen megteszi. És utána előveszi Fedák Sárít, nehogy normális embernek tekintse őt valaki. Mert a normális emberek többet ártottak a világon, mint a bolond emberek.

Kiderült, hogy király voltam

Egyszer, amikor csak ketten voltunk, azt mondtam a mi Idánknak, most jól figyelj reám, Ida. Mert én néked fontos dolgot szeretnék mondani. Meg vagyok győződve arról, hogy te nem vagy valóságos bolond. Nehezen győződtem meg erről. A te Fedák Sáríd miatt. De meggyőződtem. És bármi is történjék ezután a mi sorsunkkal, ha a nevedet megemlítik további életünk során, akkor én azt fogom mondani, te nem voltál bolond soha. Mert kiderült, hogy színész voltál. Mégpedig nagy színész. Ezt én derítettem ki rólad. Mert te az egész életedet ennek a mesterségnek szentelted. És szenvedtél érte egész életeden át. Mert néked szent meggyőződésed volt, hogy egyedül a művészet az a mesterség, mely képes csodálatos dolgokat hozni elő az emberi lélek mélységeiből.

Az élet értelme, hogy csodálatos dolgokat hozzunk elő az emberi lélek mélységeiből.

Így látom én ezt, Ida. Ha valaki ezt elhiszi, az jó. Ha pedig nem hiszi el, az az ő dolga. És a döntésem ettől a pillanattól kezdve maradjon közöttünk. Én meghagyom néked a te döntésedet, hogy téged bolondnak lássanak a népek. Felőlem bármikor emlegetheted Fedák Sárít. De ha csak mód van reá, az én jelenléteemben ne említsd többé Fedák Sárít. Előfordulhat, hogy ott vagyok én

is, amikor néked elő kell hoznod a Fedák Sári nevét. Hogy bolondnak lássanak téged. Én nem futhatok el onnan minden ilyen alkalommal. Feltűnő is lenne, ha én mindig elfutnék a közeledből, ha meghallom a Fedák Sári nevét. De én úgy teszek, mintha nem is hallanám ezt a nevet. Mert tudom, miért vagy kénytelen az ő nevét említeni. Maradjunk ebben. Ha te is jónak látod.

Észrevettem a mi Idánk arcán, hogy teljességgel megkönnyebbült e szavak hallatán és normális ember módjára nézett reám. Kissé elgondolkodva. Egyszer megszólalt. Azt mondta, nem baj, ha csupán egyedül énnekem van tudomásom arról, hogy ő nem bolond. Neki bőven elég, ha legalább egy ember tudja róla az igazságot. Mert minden ember egy világ. És én is egy világ vagyok.

Idának ezt a választ gyönyörű válasznak tartottam. Egyszersmind igaznak is. Mondtam neki, Ida, te szépen fogalmaztad meg, hogy minden ember egy világ. A te világod most már teljességében látszik énelőttem. De én, a saját világot nem látom teljességében. Tulajdonképpen nem is tudom, hogy én ki vagyok. Erre a mi Idánk azt mondta, ő most már az én életemet is teljességében látja. Aki az ő rejtett világát föl tudta fedni, ezzel önmagát is kitakarta. Most már tisztán lát engem. Mert rólam kiderült, hogy király voltam. Mondom a mi Idánknak, megint bolondságokat beszélsz, Ida. Hogy mondhatasz rólam olyasmit, hogy én király lettem volna? Hát láttál te valaha a mi udvarunkon királyt? Azt mondja a mi Idánk, igen, látott a mi udvarunkon királyt. És az a király most is éppen itt áll előtte. Mert előtte én állok. A magam teljességében.

Mondom Idának, te úgy beszélsz, mint egy próféta. Aki mindent tisztán lát. Szeretném, ha gondolataidat bővebben is megmagyaráznád. Mert számomra teljességgel érthetetlen, amit rólam mondtál. Ida széttárt karokkal rámutatott az udvarunkra, s a kertünkre is vetett egy pillantást. Azt mondta, ez az én birodalmam. Ez az udvar, s a kert. És még a hátsó udvarunk is az én birodalmamhoz tartozik. Az én udvaromnak van egy keleti tartománya és van egy nyugati tartománya. Ez az én birodalmam. Ez a két tartomány. Ha pedig gondolatban végignézek a történelmen, láthatom, hogy minden valamirevaló királynak volt udvari bolondja. És nekem az is van már. Udvari bolondom. Aki nem más, mint ő. És én roppant szűk látókörű, gyöngé király lennék, ha őt nem fogadnám föl udvari bolondomnak. Ilyesmit föltételezni is nagy vétek lenne. Mert egy királynak sok a dolga és rendes udvari bolondot nehéz találni egy birodalomban. De nekem könnyű a dolgom. Mert a királyságomhoz a két legfontosabb feltétel készen van. Nézzek szét, mondta Ida. Ott van a birodalom. A két tartományával. És nézzek rá, ő az udvari bolond. Mi kell még egy királysághoz? Majdnem semmi. Jól van, mondtam Idának, ezen még gondolkodom.

Falusi királyság

A mi Idánknak az a javaslata, hogy legyenek király, s őt udvari bolonddá léptessem elő, szép játéknak tűnt. És hasznos játéknak. Mert legalább így Idának is lett volna elfoglaltsága. Anélkül, hogy anyám irányította volna őt, mikor, mit kell elvégeznie az udvarunkon. Vagy a kertünkben. Éjjeleken át nem aludtam. Azon törtem a fejem, milyen is lehet a királyi mesterség. Ez a fejtörés játék volt ugyan, de én tudtam, nincs komolyabb dolog a játéknál. Először is abból indultam ki, hogy nem lehet nagyon nehéz a királyi mesterség, ha például Mátyásból király lett, amikor még alig töltötte be a tizenötödik életévét. Én pedig jócskán betöltöttem. De amikor arra gondoltam, hogy a királyság nagy ceremóniával jár, kissé megszeppentem. Mert honnan szerezzek magamnak bíbor palástot, fénylő ékszereket, szolgálókat, a birodalmamat őriző, megbízható embereket? Amikor nékem a ruházatom is eléggé póriás. Hogy ne nevezem porosnak. Pedig az volt legtöbbször, poros. Ezt a dolgot egyelőre függőben hagytam és rátértem a kötelességeimre. Mert gyöngé király nem szerettem volna lenni, ezt leszögeztem. Gyöngé királyokról épp eleget olvastam. Lelki szemmemmel arra tekintettem, hogy nékem ezután okos döntéseket kell hoznom. Nem követhetek el nagy tévedéseket, mert akkor széthull a birodalmam. Akármilyen kicsiny. Széthull. Amit tulajdonképpen nem is én szereztem, hanem örökltem. Az öröklött dolgokra pedig illik vigyázni, mert hamar megszólják az embert. Különösen faluhelyen. Aki eltékozolja szüleitől öröklött vagyonát, arra azt mondják, hitvány, tékozló ember. Még arra sem tud vigyázni, amit kézszen kapott. És meg is állapítottam, falun királynak lenni nehezebb mesterség, mint városban. És fölmerült egy ennél is komolyabb kérdés is. Az hogy tudok-e mindig helyesen választani az igaz és a hamis dolgok között. Ilyenkor Idára gondoltam, mert néki az ilyen dolgokban nagyobb tapasztalata volt, idősebb is lévén. És okos is volt a mi Idánk. És én éppen az Ida okosságában bíztam legjobban. Mert soha nem volt olyan király a történelemben, aki oktalan embert választott volna magának a király bolondja elnevezésű beosztásba. A jó királyok a legokosabb embert választották ki és minden léhaságot és bolondságot megengedtek neki. És a király bolondja szemébe mondhatta a királynak, ha nem jól cselekszik valamilyen ügyben. És a kellemetlen igazságokat is bátran megmondhatta. Mert csak így tudhatta meg a jó király, mi az igazság az ő birodalmában.

Nagy nehezen régi könyveket szereztem és elbújva olvastam őket, hogy lássam, miben áll tulajdonképpen a királyi mesterség. Megtudtam, hogy ha egyetlen személy gyakorolja a hatalmat, akkor őt királynak nevezik. Vagy csá-

szárnak. Vannak még ezen kívül hercegek, szultánok is, de ezeket az elnevezéseket nem tartottam magamhoz illőeknek. De találtam egy olyant, hogy sah. A perzsáknál. Ez nekem kedvemre való lett volna, mert sakkozni elég jól tudtam. De perzsának lenni furcsa dolog lett volna az én falumban. Mert ott senki nem volt perzsa. És ha én beállok perzsának, akkor még jobban meggyűjtöm a bajomat. Mert egy igazi perzsa nem tűri el, ha fölötte nem perzsa király uralkodik. Valamelyik könyvben azt találtam, hogy vannak alkotmányos monarchiák is, de azokban a király hatalmát az alkotmány korlátozza. Márpedig az én birodalmamban csak gyöngé alkotmányok voltak. Megroggyant állapotban volt az isztálló, s a csűr is. Most honnan szerezzek jó alkotmányt? És főleg miért, amikor én nem tudnám elviselni, hogy az én királyságomat korlátozzák. Szóval, már a legelején megsokasodtak a gondjaim ezzel a királyi mesterséggel.

Amire nem gondoltam

Minél beljebb kerültem a régi könyvek olvasásában, annál inkább elment a kedvem a királyságtól. Kiderült, hogy létezik parlamentáris monarchia is. Ez a fölfedezés egyenesen mellbe vágott engem. Mert az ilyen királyságban az uralkodó a parlamentnek van alárendelve és nem úgy kormányozza birodalmát, ahogyan akarja. Hanem úgy, amiképpen a parlament jónak látja. Az ilyen monarchiában a király egy nagy, díszes semmi. Tele aranyos ékszerekkel és övekkel. De egy szava sincs birodalmának irányításában. Csak ül egész nap egy hatalmas fotelben és pipázik. Ha engedik. Mindössze arra való, hogy ha unalmas vendégek jönnek a birodalomba kíváncsiskodni, akkor azokat az unalmas vendégeket legyen aki fogadja. És beszélgessen velük unalmas, jelentéktelen dolgokról. Kormányozni a világon semmit nem kormányozhat az ilyen király. Legfőntebb a tolösztékét kormányozhatja, ha van neki, ameddig erejével bírja. Ez a lehetőség engem nagyon elkeserített, mert anyám, milyen határozott és erőszakos teremtmény volt mindig, egyedül betöltötte volna a parlament szerepét is. Sőt, mérgében egy valóságos parlamentet fölosztatott volna. Ha valami kis oka lett volna rá. És nekem az is eszembe jutott, hogy az én birodalmamban mindig is anyám uralkodott. Nem apám, s nem én.

Egy este például, lefekvés után hallom, amint azt mondja anyám apámnak, Ferenc, ezt a közfalat egy fél méterrel arrább kell tenni. Mégpedig minél hamarabb. Apám, aki a házunkat építette, szelíden, szinte félve megkérdezte anyámtól, miért kell azt a falat egy fél méterrel arrább tenni. Anyám azt mondta apámnak, Ferenc, azt a falat azért kell egy fél méterrel arrább tenni, hogy a rakott csempekályha mellett jobban elférjen az a láda, amiben a tűzifát tartjuk.

Mert így szorosságban van a láda és annak a födelét nehéz fölemelni. Apám csak sóhajtott egy jó nagyot, jelezvén, hogy az mégis csak túlzás, hogy ő egy közfalat fél méterrel tovább tegyen egy semmi, kis láda miatt. Én pedig magamra húztam a paplant az első szobában, hogy legalább a röhögésemet ne hallja anyám. Ilyen körülmények figyelembe vétele mellett semmi módját nem láttam annak, hogy én ebben a birodalomban valaha is király lehessek.

Egy alkalmas pillanatban mondtam is Idának, hogy az én királyságom elégé bizonytalan, s ezzel együtt az ő „Király bolondja”-címe is veszélybe került. Mert ebben a birodalomban anyámé a kormányzás, nem az enyém. Erre a mi Idánk csak annyit mondott, mint amennyit más alkalmakkal szokott. Hogy néztek szét jobban a történelemben. Mert a királyságok általában föl szoktak borulni, mint az eltörött tengelyű szekerek. És emlékeztek arra az időre, amikor apám fogságban volt, s anyám a kórházban. És egyedül én vezettem az egész gazdaságot. Mégpedig szinte gyermek fővel vezettem. És jól. És semmit sem kell elsietni, mert az idő kiforogja mindenkinek a sorsát. Még a birodalmak sorsát is az idő forogja ki.

A birodalom neve

Egy reggelen mondom Idának, fésülködjön meg szépen, tegye rendbe a haját, mert ilyen bozontos fejből nem tudnak ép gondolatok előjönni. Márpedig nekünk most ép és ötletes gondolatokra van szükségünk. Mert semmit nem tudunk kezdeni a birodalommal, ameddig annak nincs neve. Még egy egyszerű fogónak is neve van. Az egyik harapófogó, a másik csípőfogó, aztán laposfogó is van, s így tovább. Pont egy birodalomnak ne legyen neve? Ida azt mondja, a névadás a legnehezebb dolgok közé tartozik. Mert mifelénk egy tenyérnyi földnek is már századok óta neve van. Például Tanórok, Gátrétje, Ferde, Likat, Szorosrét, Albükk, Cserehát. Fölsorolni sem tudnók a dülők neveit.

Mi lenne, ha egyszerűen azt adnók a birodalom címének, hogy Feriföld. Mert az ő tudomása szerint ilyen még nincs. Sehoh a világon. Mert ugye, Fokföld, az van. Tűzföld is van. De a mi kertünk nincs fönt, valaminek a fokán. És a tüzet ne is említsük, mert a tűztől mentsen meg mindenkit az Úr. Lehetne Ferencföld is. De Ferenc-József csatornánk, az már van az Alba pataka mellett. De annak a csatornának csak az egyik fele Ferenc, a másik fele József. Nem lenne helyes egy fél csatornát egy egész birodalommal összecsapni. Ha pedig olyan szerencsétlen valaki, hogy nevet sem tud adni a birodalmának, akkor inkább mondjon le, ne kacagtassa magát. Mert ő tudja, mit jelent, ha a falu népe kacag valakin. Abba bele lehet bolondulni. Sokszor érezte ő is, hogy belebolondul a

sok csúfolódásba, a feléje röpülő kövekről és husángokról nem is beszélve.

Mondom Idának, jól van, legyen a birodalmunk neve Feriföld. Ahogy mondd. Jó ez a név a mi birodalmunknak. Azért jó, mert a mi kertünknek nem nagy a kiterjedése. És én nem is lennék képes egy hatalmas kiterjedésű birodalomnak királya lenni. Nálamnál nagyobb uralkodók is abba buktak belé, hogy nem voltak megelégedve a meglévő birodalmuk nagyságával. Ezért állandóan mások földjét akarták az ő földjükhöz hozzácsapni. Ott van Nagy Sándor, vagy a kicsiny termetű Napóleon példája! Minek kellett egy kicsiny termetű embernek akkora nagy birodalom, amikor azzal sem tudott tisztességesen foglalkozni, ami neki volt.

Azt mondja erre a mi Idánk, helyesen gondolkodom a névadást illetően, de azért ő hibát talált a birodalomban. Kérdem, mi lesz később, ha már ebben is hibát talált. Azt mondja, ebben csak annyi hibát talált, hogy „birodalmunk”-nak neveztem Feriföldet, tehát a király bolondját is a tulajdonoshoz, vagyis a királyhoz soroltam. Márpedig még nem volt a világon olyan király, aki a birodalmát az ő bolondjával megosztotta volna. Még a saját gyermekével is nehezen osztotta meg ezen a földön sok király. Mert ilyenek a királyok. Nézzek csak jobban szét a történelemben.

Mondom, igazad van, Ida. Ilyenek a királyok. De az én királyságom a te ötleted volt, nem az én ötletem. Még annak a nevét is te találtad ki. Hogy legyen Feriföld a neve. És te tártad szét a karjaidat, amikor rámutattál a kertünkre, hogy az jó lesz birodalomnak. Én, a saját fejemtől ki sem találtam volna. Miért ne lehetne kettőnké az a birodalom? És arra sem gondoltam soha, hogy én valaha is király legyek. Márpedig te mondtad azt nekem, kiderült, hogy király voltam.

A mi Idánk azt mondta, akárhogy is forgatjuk ezt a dolgot, legjobb, ha mindenki megmarad a saját mesterségénél. És neki semmiféle birodalomra szüksége nincsen. A bolondság, az más. Az neki legalább jól áll. Annyira jól, hogy abban még a közvélemény sem tudna hibát találni. Tehát én leszek egyedül a király és ő lesz a király bolondja.

Botlásaim Feriföldön

Egy tapodtat sem tudnék most tovább menni anélkül, hogy a legelső botlásomat meg ne említsem. Feriföldön. Ennek a botlásomnak pedig maga a földrajz volt a kiinduló pontja. Mert az én birodalmam földrajzilag nem volt a környék legalkalmasabb helye a kormányzásnak. Negyed részét körbe vette a Nyíkö pataka. Annak természete bolondabb volt az Ida bolondságainál. Csak gondolt

egyed a patakunk, s elárasztotta vizével az egész birodalmat, sőt, a szomszédos országokat is. Le, egészen alszegig. Volt olyan esztendő, hogy apám háromszor is elültette a kukoricát, s a víz háromszor öntötte el a mi kertünket. Minden évben pontosan május tizenkettedikén ültette el a kukoricát, ahogy az szokás, de volt eset, még júniusban sem kelt ki a harmadik ültetés.

Hányszor tárgyaltuk meg apámmal, milyen jó lenne a szomszéd faluban, Medeséren lakni. Mert ugyan ez a Medesér csak egy jó hajításnyira van tőlünk, de olyan jóságos hegyek veszik körül azt a falut, hogy a májusi cseresznyék épebbek ott és szebbek, mint a leányok orcája. Nem is beszélve arról, hogy Medeséren a dió is megterem. Minden esztendőben. Nálunk kifagynak a diófák. Nincs dió. És az én legelső botlásom pontosan a dió miatt következett be. Feriföldön. Mert anyám Segesvárról hozatott diót, s hogy az Idánk orvoslását munkával folytassa, elővett egy fél zsák diót. Hogy azt törje meg. Már mint a mi Idánk. És gondosan szedje ki a dió belét. Mert drága a dió.

Anyám nem szólt nekem, hogy segítsek Idának, csak annyit, hogy adjak neki egy jó kalapácsot. Nem szólt, mert tudta jól, hogy én a paszuly válogatásánál is bonyolultabb és idegölőbb munkának tartom a diótörést. Adtam hát egy jó kalapácsot Idának, s ott is hagytam, hogy törje a diót a mi szegény Idánk. Aztán egy kis idő múlva megsajnáltam, s elővettem magamnak is egy kalapácsot. És leültem melléje. Hogy legalább beszélgessünk. Mondom Idának, azért jó nevet adtál te ennek a birodalomnak. Mert ha például angol turisták látogatnak meg minket, akkor nem kell kínlódnunk a birodalmunk nevének lefordításával. Azt mondjuk, Feriland. Így máris érteni fogják, mi az a Feriföld. És nem is csúnya az a szó, hogy Feriland. Talán még szebb is, a Feriland, mint a Feriföld.

Amint kiejtettem azt a szót, hogy Feriföld, megjelent anyám és azt kérdezte, miféle Feriföldről beszélgetünk mi ketten Idával. Ilyen gyorsan még soha nem váltott az agyam, mert azonnal azt válaszoltam anyámnak, hogy Fedák Sári szeretőjéről, Molnár Feriről váltottunk néhány szót. Mert az a Molnár Feri azért roppant érdekes ember volt. Talán a legjobb író ezen a földön. Így aztán szépen elboronáltam a Feriföldet Molnár Ferivel, s a földdel is. Anyám csodálkozott, hogy én a diót töröm, de a mi Idánk is meglepődött az én találékony-ságomon.

De nem csak meglepődött, hanem még szemrehányást is tett azért, hogy mi nek kellett nekem hazudnom anyámnak. Mert ő elő sem hozta Fedák Sári nevét. Mondtam Idának, nem baj. Sőt, az lenne jó, ha ő is ritkábban emlegetné a Fedák Sári nevét. Mert minél ritkábban ejti ki a Fedák Sári nevét, anyám annál gyakrabban gondol arra, hogy jól találta ki a bolond embereknek munkával való gyógyítását. Erre a mi Idánk fejét csóválva mondta, mi ketten nem abban állapodtunk meg, hogy neki ki kell gyógyulnia a bolondságából. Mert ő

a közvélemény előtt meg akar maradni bolondnak. Az a kettőnk titka, hogy ő tulajdonképpen normális. Mint más.

Feriland és a turisták

Nem volt olyan nap, hogy ne ízlelgettem volna azt az idegen és mégis jól hangzó szót, hogy Feriland. Elegáns és nagystíliú szó a Feriland. Sokkal szebben hangzik, mint azt, hogy Feriföld. Főleg az ö-betű zavart ebben a saját szavunkban. Hogy minek kell abba a szóba az az ö-betű... És persze, elképzeltem az ide látogató turista népeket is, akik ki sem tudnák ejteni a Feriföldet. És az az igazság, hogy én régen is sokszor gondoltam idelátogató turistákra. Mert szép ősök idején gyönyörűnek láttam a mi udvarunkat. S a kertünket is. Egyszer, egy szép ős idején még fogalmazást is írtam kedvtelésből a mi udvarunkról. Itt, a falra fölfutó szőlőlevelek árnyékában. Amikor már hosszúra nyúlt az árnyék. Gondoltam, ha úgy adódik, bele is teszem azt a fogalmazást egy kicsi könyvecskébe. Az lett a fogalmazásom címe, hogy Papsajt.

Elmegy ez a nyár is, a Hargita felől már üzent az esti szél, hogy valahol köszörülnek a jégcsapokat. De amiként a ruhát illik beszegni egy varrással, a friss szántást egy ekenyommal, a járdát egy sor kockakövel, szeretném még egyszer beszegni, körbejárni egy gondolattal ezt az elmenő nyarat, el ne felejtse a mi udvarunkat. A szakképzett turista csak röhögne rajtam, hogy egy szürke, kis udvarról fecsegek az elmenő nyárnak, mikor ő mindent megjárt immár ezen a széles világon. Röhögne rajtam, és azt mondaná, mit akarok, hiszen nem tudnék néki felmutatni semmit, se egy jókora gombát, se egy fagyöngyöt, se egy merész fölvetelt a sziklák csúcsairól. Még egy utolsó szál árvalányhajat sem tudnék néki adni. Igaz. Csakhogy a mi udvarunk a legszebb hangulatú táj: papsajt nő rajta, s a bugyuta kicsi récék sietésükben orra esnek. Virágot, szőlőt nevel, eljönnek ide a méhek, a darazsak is, akár a pletykás vénasszonyok, vagy a szomszéd gyerekei. Az alma is úgy hull le a fűbe komótosan, nem gurul tovább. Itt szereti. Tavasszal fecskék köröznék fölötté, ősszel csillog az ökörnyal, mint a harmat. Vagy mint a gyémánt. Nekem mindegy a kettő. Van, akinek nem mindegy, de az se baj. Még az ég is jobban látszik innen. S a Hold is. A nyár ismeri ezt az udvart, nem kell néki különösképpen lefesteni. Csak fölemlítem a hangulatát, el ne felejtse. A szakképzett turistán csak mosolygok ilyenkor, mert csakugyan, mit is fényképezne a mi udvarunkon, ha egyszer ide tévedne. A bugyuta kicsi récéket, amint sietésükben orra esnek, vagy a méheket, vagy azt, hogy nő a papsajt?

Ezt fogalmaztam. Most pedig a birodalmamra gondolok. Aminek már neve

is van. Feriföld. És elképzelem, csakugyan, miképpen hangzana, ha egy ide tévedő turista azt mondaná az udvarunkra, s a kertünkre nézve, hogy ez a birodalom Feriland. És színes pántlikákkal földízítve megjelenne s valami üde táncot lejtene előtte a mi Idánk? Azért később beláttam, ilyen birodalomnak királya nem szeretnék lenni. Mert még a végén igazi bolondnak nézné valaki az én udvari bolondomat. Aki normális és okosabb, mint sok más ember a falunkban.

A kert nem fut el

Lassan annyira komolyan vettem ezt a szép játékot, a birodalom alapítását, hogy ha időm engedte, naponta körbejártam a kertünket és a Nyugati tartományt. Vagyis a hátsó udvarunkat. Megvizsgáltam, helyükön vannak-e a hártárt jelző kövek és megszámláltam, hány új vakondtúrás jelent meg az előző naphoz képest. Néhányszor átnéztem a szomszédok felé is, nem került-e birto-kunkhoz közelebb a kerítésük.

Borbélyekkel nem voltam megelégedve. Kerítésük nem jött hozzánk közelebb, de a trágyadombjuk egy része valósággal be volt suvadva az én birodalmamba. És akkor elképzeltem, miféle királyság az, amelynek birodalmába be van suvadva egy idegen tartomány trágyadombja. Már jött, hogy átszóljak Borbélyékhoz, hogy ezt a rondaságot szüntessék meg. De azonnal, mert én itt egy olyan birodalom megalkotásán fáradozom, amelynek még a közelében sem lehet semmiféle trágyadomb. És vigyázzanak magukra, mert itt én leszek a király. A közvetlen szomszédjuk. És egy királynak messzire nyúlik a karja. Még a szomszédokon is túlra. De erről azonnal le is mondtam. Attól féltem, másnap rólam is azt fogja mondani a közvélemény, hogy a bolondságot elkaptam a mi Idánktól, mint amiképpen a gyermekek kapják el egymástól a himlőt. Megfelelő alkalom adódott és én tanácsot kértem Idától, mivel is kezdjem a birodalom alapítását. Említettem, hogy bejártam mind a két tartományt, s a kertet is. A mi Idánk röviden és okosan annyit mondott, a kert nem fut el. Ez azt jelentette, hogy most ne a kertünkkel foglalkozzam s a vakondtúrásokkal, hanem előbb a külügyekkel.

Mondtam is Idának, milyen nagy igazságot szólott. Mert egy birodalom sorsa a szomszédaitól függ. A történelem is azt mutatja, ha egy ország nincs jó viszonyban a szomszédaival, akkor az az ország nemhogy haladni nem tud, hanem még helyben topogni is alig. Mert nem hagyják békében. A rossz szomszédok minden okot megkeresnek arra, hogy sötét színekkel fessék le a velük vitába keveredett birodalmakat, és akkor megbénul a kereskedelem, a turiz-

mus, a kultúra, tudomány, egyszerűen minden. Mondom, akkor ott fogjuk kezdeni, a külügyekkel.

Nagykövetünk már van is, mondtam Idának. Mert az én öcsém, Károly haza szokott látogatni Pestről anyánkhoz, és ha legközebb jön, akkor én megkérem őt, képviselje külhonban a mi érdekeinket. Mert ez a Károly nem egyszerű, pesti lakos, hanem a világjáró ember is. Nemrég jött vissza Délafrikából, nagy lehet az ő befolyása a világ dolgaiba. A mi Idánk erre a szájához emelte kezét, hogy ne lássam a kacagását. De én láttam, hogy kacag a mi Idánk. Kérdem, mit tudsz te ezen mulatni, mert komoly dolog, ha valaki megjárja Délafrikát. Azt mondja Ida, biza, ő hallotta, jól megjárta a mi Károlyunk azt a Délafrikát. A festményeivel ment oda, hogy azokat ott kiállítsa, s olyan hitvány társaságba keveredett, szinte agyon is verték. Örült, hogy onnan épségben haza tudott jönni. És ő nehezen tudja elképzelni, hogy ez az én öcsém valaha is a mi ügyeinket képviselni tudná Délafrikában.

Röpködő ötletek

Mondom Idának, akkor felejtjük el ezt a Délafrikát. De Károlyt ne felejtjük ki a számításainkból, mert nem Délafrikából áll a világ. Ott van például Siklód. Ida ismét a szájához tette a kezét, épp csak ki tudta mondani, milyen birodalomalapítás az, ha egy királynak annyira röpködnek az ötletei, hogy Délafrikából egyenesen ide tud szökni Siklódra. És mit lehet kezdeni ezzel a hegyek közé eldugott faluval, Siklóddal, ahová még szekérrel is nehezen lehet eljutni esős időben. Miképpen tudná Siklód képviselni az én birodalmam külügyeit, amikor a saját baját is nehezen intézi az a falu. Mondom, az lehet, hogy a saját baját nehezen intézi az a falu, de az én öcsém az ő pesti barátjával, Stefanovits Péterrel olyan kazettás mennyezetet festett a siklódi templomnak, hogy annak csodájára jártak. Messzi földről eljöttek a művelt népek. Filmezték, fényképezték azt a mennyezetet és csak csodálkoztak az ő nemes cselekedetük láttán. Szóval, ne hagyjuk ki Károlyt. Nem is beszélve arról, hogy ennek a Károlynak akkora életrajza van leírva, hogy alig fér el egy könyvben. És neki is sok barátja van. Még Amerikában is van barátja.

És milyen jó, hogy eszembe jutott Amerika! Emlékszel a te testvéredre, Miklósrá? Aki Johnson elnök idejében itthon járt? Olyan repülőgéppel utazott át a tenger fölött, amilyen az amerikai elnökök járnak a világban. Ennek a repülőnek három számból van a neve. 747. És tudod te azt, hogy én is utaztam egy pont ilyen repülőgépen? És láttam magát Nixon elnököt is a maga élő valóságában? Éppen mellettünk suhant el az ő fekete autóján. Az is lehet, fékezett, ami-

kor engem meglátott. Kezet nem fogtunk, ez igaz, mert nékem akkor sürgősen el kellett mennem egy moziba. De láttam őt. És ez nem kicsiny dolog. Mert nem mindenki látta ezt az elnököt a mi falunkból. A maga élő valóságában...

Mondod, hogy röpködő ötleteim vannak. Tudd meg, hogy nem árt, ha szökődösik az ember képzelete. Mert attól az ember képzeletének nem lesz semmi baja. Ha szökődösik. Erre mondok néked egy példát, Ida, hogy jobban megértсед, mit akarok mondani. Mert egy udvari bolond nem maradhat ki semmi fontos tudományból. Képzeletben az ember elmehet egészen a forró Nap legbelsejébe és attól nem perzselődik meg a képzelete. És elmehet a legnagyobb jéghegyek közé és nem fagy meg az ember képzelete. Persze, én tudom, hogy te ezeket a dolgokat mind egy szálig ismered. Mert egy jó királynak csakis okos bolondja lehet, s te okos vagy, Ida!

De említettem az imént a testvéredet, Miklóst. Az igaz, hogy ő csak házmester San Franciscóban. De azt tudnod kell, hogy a fontos dolgokat nem minisztériumokban intézik az okos emberek ebben a világban, hanem kapusokkal és házmesterekkel. És honnan tudhatnók, hogy hány fontos ember lakott éveken át abban a nagy házban, amelynek intézője volt ez a Miklós?

Mert a házmesterek tudják legjobban a náluk lakó, fontos emberek viselt dolgait és ezáltal szerteágazó kapcsolataik vannak. Énnekem például Cleveland városában olyan fontos beosztású barátom is volt, akire azt bízták, hogy az úrhajók tartósságát számítsa ki. Hogy ne hulljanak darabokra az úrhajók. Ezt az embert Gyékényessy Györgynek hívták. Sajnos, elment a föld színéről. De él a fia. Aki szintén Gyuri. Ez a fiatal Gyuri egy tömlecnek az őrizője most abban a városban. És nem árt jó barátságban lenni a tömlecek őreivel sem. Azt mondom néked, Ida, a mi, eljövendő birodalmunk külügyi dolgai jó kezekben vannak.

Közvetlen szomszédok

Engem egy csöppet sem izgatnak a külügyi dolgaink, mondom Idánknak. De mit csináljunk a közvetlen szomszédainkkal? Mert ott vannak ezek a Borbélyék. És az ő trágýadombjuk egy része be van suvadva a mi birodalmunkba. Ami teljességgel túrhetetlen. Azt mondd meg nekem Ida, milyen módszerrel közelítsük meg a mi közvetlen szomszédainkat, hogy meg ne haragudjanak reánk. Azt mondja a mi Idánk, közvetlen módszerrel kell megközelítenünk a mi közvetlen szomszédainkat. Más megoldás nincs. Ne is törjem ezen a fejem, mert más módszer erre soha nem is volt. Mondom, jó ez az ötlet. De te is jól tudod, hogy én milyen ideges, bolond ember vagyok. Főleg, ha a szomszédok

szemetének az eltakarításáról van szó. A magam szemetét könnyen elviselem, de semmiféle szomszéd szemetével nem foglalkozom. Különösen, ha király leszek.

Hogy néz ki egy király, aki a szomszédok szemetével bajlódik, s nem az ő birodalmával? Ezt mondd meg nékem, Ida! Erre azt mondja Ida, hogy ezt a dolgot ő könnyedén el tudja intézni. Harag és veszekedés nélkül. Mert neki van egy nagy segítsége, akinek a nevét nem meri kimondani, mert csak ketten vagyunk.

Mondom, akkor a te segítséged nem lehet más, csak egyedül Fedák Sári. Eltaláltam, mondja Ida, ő a legnagyobb segítsége, de a nevét nem mondja ki, mert nincs senki a közelünkben, s mi abban megegyeztünk már, mikor mondhatja ki azt a nevet, s mikor nem. Mondom Idának, Ida, náladnál okosabb udvari bolond nincs is a világon. De azért nagyon kíváncsi vagyok a te közvetlen módszeredre.

Aztán ez a mi Idánk tett még egy érdekes megjegyzést. Azt, hogy miért mondom azt magamról, hogy én ideges, bolond ember vagyok. Mert szerinte ilyesmit nem szabad kimondani, még abban az esetben sem, ha csakugyan így gondoljuk. Mert annak a bolond szónak olyan nagy hatalma van, hogy könnyen eluralkodik az emberen, ha nem vigyázunk. Rajta is eluralkodott. A kimosni való ruhákkal is így van. Hiába áztatja be őket előre az ember és hiába pazarolja reá a sok szappant. Olyan foltok is előjönnek száradás után, amiket kivenni onnan csak ollóval lehet. Éppen ezért azt a szót, ha csak lehet kerüljem el. Messze.

Egy napon, amikor ismét körüljártam a hátsó tartományt s a kertünket, azt látom, hogy a Borbélyék trágyadombja már nem olyan, mint amilyen volt. Előtte szép, bokros bodzafa zöldellt, s a domb felénk besuvadt része eltűnt onnan, ahol volt. Az udvarunkon találkoztam Idával, kérdem tőle, hogyan került oda az a szép, bokros bodzafa. Azt mondja, az ő közvetlen módszere által került oda. De nem ő ültette, hanem maga az öreg Borbély. Mégpedig a saját jószántából. És semmi haragról nincs szó. Hanem inkább a legnagyobb békesség uralkodik most már a birodalomnak abban a fertályában. Idát nem is faggattam tovább az ő módszeréről. Örültem, hogy legalább egyet léptünk előbbre, nem csak szavakban, hanem a valóságban is.

Ismeri a járást

Egyszer mondom Idának, te Ida, szerintem nem nekem való a királyi mesterség. Igen sok vesződéssel jár. Huzatos helyen van a birodalmunk. Vannak esztendőök, amikor még a szilva is megfagy a fákon, nem úgy, mint Medeséren.

Egy királynak kell legyen katonasága is, nem csak királysága. Anyám elég ka-

tonás teremtés, de őt nem állíthatjuk oda, hogy őrizze a birodalmunkat. Mert ha odaállítjuk, ki rendezi a tyúkokat, mert ugye, tyúkra is szükség van. És a disznók is állandóan csak ennének. Azért is nevezik őket disznóknak. De vannak disznó emberek is, akik valósággal letörlik a kerítésünket, hogy ne legyen nekünk se kerítésünk. Ha már nekik nincs. Egy királyság pillanatok alatt úgy tönkre tud menni, hogy semmi nem marad belőle. Volt már erre is példa a történelemben.

Itt, a faluban is. Élt a patakon túl egy ember, de akkora módban, mint egy király. Ez a gazdag ember egyik napról a másikra valami bank miatt elvesztette minden vagyonát. És szégyenében el is ment a faluból. A fiával együtt. Kóboroltak ketten falvakon és erdőkön át. Eljött egy hűvös este és az ember azt kérdezte a fiától, mi most mit eszünk, mert semmi ennivalónk nincs már. A gyermek azt felelte, mit eszünk, de hol hálunk, azon gondolkozzék, apám. Ez a mondás fönmaradt a falunkban. Annyira, hogy ha valaki hirtelen nagyon leszegényedik, nem azt mondják, leszegényedett, hanem azt, hogy mit eszünk, de hol hálunk helyzetbe került. Ezt most azért hozom elő, mert nekünk enni-
valónk még van, de te a nyárikonyhában hálsz és egy király bolondja nem szokott nyárikonyhában hálni, hanem ő is kényelmes lakosztályban. Mikor lesz itt néked kényelmes lakosztályod a mi királyságunkban, Ida?

Annyi apró intéznievaló van egy királyságban, hogy azt mi ketten nem bírjuk az idegeinkkel. Én már érezni kezdtem, baj van az idegeimmel. Hiába szedem a pirulákat, fáj a fejem.

Ezért mondom, hogy nem nekem való a királyi mesterség. S a király bolondja tisztség neked sem való. Mi lenne, ha ezt a játékot mi abbahagynók, amíg még nem késő. Mert számíthatunk a közvéleményre is. Egy napon csak megjelenik a házunk előtt a járkáló asszony, benéz a kapunkon, vagy a kerítésünk résein és nekünk végünk. Máris kialakul rólunk az újabb közvélemény. És ha egyszer a közvélemény szerint ezen az udvaron nem egy, hanem két bolond is van, akkor mi itt nézhetjük egymást. És kóstolgathatjuk eső után a füvet. Nem az lenne a jó megoldás, hogy én megelégednék azzal, hogy király is voltam, te pedig szépen elfelejtenéd ezt a Fedák Sárít? És véle együtt az egész bolondságodat.

Azt mondja Ida, úgy veszi észre, keveset olvastam én a történelmi könyvek bizonyos fejezeteiből. Könnyen megfutamodom és szeretek félreállani a bajok elől, ha megsokasodnak bajaim. Például a túlélésről keveset olvastam. Pedig a nehéz helyzeteket túlélni sokkal érdekesebb, mint egyszerűen csak élni. Aki egészséges, annak élni nem nehéz. Vannak, akik csak élnek, s egyszer csak azt veszik észre, megöregedtek. Átsétálnak az életükön, valamit csinálnak, s annyi az egész. Bújnak is be a földbe. Ő nem szereti az ilyen egyszerű életet. Nincs is hozzászokva az egyszerű élethez. A túléléshez szoktatta őt az önként vállalt,

immár hivatásos bolondsága. Ezt a királyságot feladni könnyű, mert jóformán még el sem kezdtük. Csak egy zöldellő bodzafát tudnánk fölmutatni az eddigi uralkodásunkból. Az pedig szinte semmi.

Mondom, ismét okos dolgokat hallok tőled, de ezek engem nem nyugtatnak meg. Azt várnám el az én udvari bolondomtól, hogy helyettem kiutat találjon ebből a reménytelen helyzetből. Amibe kerültünk. Erre könnyedén azt feleli Ida, sokat nem kell várnom, ő ismeri a járást. Vagyis a kiutat. Szerinte időnként egy kicsit meg kell bolondulni.

Meg kell bolondulni

Látod-e Ida, mondtam Idának, látod-e, miket beszélsz. Nem te mondtad, mekkora ereje van annak a szónak, hogy bolond? És hogy azt nem szabad kijteni, még akkor sem, ha úgy érezzük, csakugyan megbolondulunk. És nem te hoztad fel azokat a kimoshatatlan foltokat, amelyek előjönnek a ruhákból száradás után? Ebben a faluban a népek többször ejtették ki a szájukon azt, hogy meg kell bolondulni, mint ahányszor a Miatyánkot. Egyebet sem hallottam anyámtól, ha valamibe belebotlott az életünk, csak azt, hogy meg kell bolondulni. Én most ebbe a játékból kitalált királyságomba botlottam bele, s te azt mondod, ismered a járást. Hogy kiutat találsz a reménytelen helyzetből. Miféle járást ismersz Ida, amikor te évtizedeken át ki sem tetted a lábad a kapunkon? Csak sétáltál a kertben, az udvaron, s lehajoltál a fűszálakért és virágokkal foglalatostkodtál. A túlélés szépségéről beszélsz, amikor néked csupán a bolond életed leélése volt az egyetlen és mindennapi dolgod. Azt sem tudod, mi a munka. Arról pedig fogalmad sincs, mit jelent a hiábavaló munka. Amikor semmi nem sikerül és mindent újra kell kezdeni.

Mit tudhatsz te azokról az időkről, amikor anyám gyöngye, beteges asszony létere füstös vonatok tetején utazott Bukarestbe, kölcsönként pénzen vett disznólábat vitt, hogy azt eladja ott és kenyeret vegyen nekünk? Hogy éhen ne haljunk. Mert nehéz idők jártak akkor. És mit tudsz arról, hogy a Férde nevű dülőben gyermeki erőmmel szedtem össze és hordtam el onnan a nehéz és nagy kövek sokaságát. Hogy teremjen ott valami. És mit tudsz Középlábról, ahol csak sás volt azelőtt, és azt apámmal termővé tettük. És nem tudhatod, hogy őszök idején bejártuk a mezei utakat mind és azoknak köves martujairól lekaszáltuk az otthagyt, megvénült füveket. Amiket levágni is nehezen lehet. Hát arról, hogy cséplések idején házról házra jártunk kalákába és mi, gyermekek cipeltük a nehéz zsákokat. És amikor örülnünk kellett volna a termésnek, akkor jött a hatóság és elvette tőlünk a termést.

De a hatóság a kezét sem tette rá a zsákokra. Nekünk kellett azokat cipelnünk a kijelölt helyekre is. És amikor termővé tettük földjeinket, elvették a földjeinket. Mit tudsz te ezekről a dolgokról, hogy azt mered mondani, ismered a járást? És miféle beszéd az, hogy időnkint egy kicsit meg kell bolondulni? Mert szerinted ez a kiút, az egyetlen megoldás. Ennekem nem kellett sokat forgatnom a történelmi könyvek lapjait ahhoz, hogy tudjam, mi az a túlélés. És itt vannak a véletlenül életben maradt, örökké üldözöttek. Akik a saját bőrükön tanulták meg a túlélést. Nem a könyvekből.

Nekik is azt a tanácsot adnád, hogy időnként egy kicsit bolonduljanak meg? Hogy a véletlenül megmaradt életüket vidámabbá tegyék? Hát tudd meg, nem fognak megbolondulni. Egy kicsit sem. Látom őket, nyugodtak és bölcsök lettek. Megtapasztalták a túlélés módozatait. De ezt most ne vegyük elő. Mert ezt a témát ezer esztendőkön át tárgyalhatnók, végére soha nem jutnánk.

Azt mondod, nem vagy hozzászokva az egyszerű élethez és az egyszerű élet nem is tetszik néked. Mit gondolsz, ki van itt ebben a kitalált birodalmunkban hozzászokva az egyszerű élethez? Senki. Sokszor még arra sem volt időnk, hogy megnőtt körmeinket levágjuk a lábujjainkról. Igaz, erre nem is volt szükség. Mert drága zoknijainkat nem lyukasztották volna ki a megnőtt körmeink.

Emlékezz arra, mit mondtál, amikor nehéz kérdéseket tettem föl néked a normális és a bolond emberekről. Azt mondtad, a bolond ember a valóságról sokkal többet tud, mint amennyit a normális emberek tudnak. Mert a normális emberek egymásnak mindent nem mondanak el. Ezt akkor én igaz beszédnek ismertem el. De te azt is mondtad, hogy jó bolondnak lenni. Mert a normális emberek többet ártottak a világon, mint a bolond emberek. Akkor most arra felelj, te milyen birodalmat képzeltél el magunknak, hogy arrafelé menjünk. Ha már ismered a járást. Amiképpen magad mondtad. Normális emberek birodalmát hozzuk-e tető alá, vagy pedig bolond emberek birodalmát? Mert én azon nem tudok eligazodni, hogy éljünk is túl mindent, de időnként egy kicsit bolondok is legyünk. Még akkor sem tudok ezen eligazodni, ha arra gondolok, ezt a birodalmat most játékból találtuk ki.

Isten is fázhat tavaszig

A világban járva sokszor lát az ember félbehagyott házat. Talán nincs is szomorúbb látvány egy félbehagyott háznál. Cserepek helyett többnyire műanyagból való lepedőkkel vannak befödve a félbehagyott házak. Ha fúj a szél, a lepedők lobognak a szélben. Madarak sem szállanak oda, mert a lobogásoktól félnek a madarak. Gondolom én. És azt is elgondolom, miért is maradhat-

tak félbe ezek a házak. Persze, csak találgatom. Elfogyott a pénz. Itt hagyta ezt a földi világot a gazda. Vagy csak összeveszett a feleségével. Például egy semmiségen. Hogy milyen legyen majd a szélkakas a ház tetején. Kicsiny csőre legyen-é neki, vagy jó nagy. Aztán belenyugszom valamelyik lehetőségbe. Mindegy. Nem az én dolgom.

De ez az én birodalmam az én dolgom. Amibe játékból belekezdtem. Mégis olyan, akár egy félbehagyott ház.

Szerencsére eljött a tél, a nagy fehérség. Kertünk szép havát nem akartam lányomaim éktelen foltjaival telerakni. Ezért ki sem nyitottam a kert kapuját. Havat takarítottam az udvarunkon, fát vágtam, vagy bent ültünk a házban és fejtettük a kukoricát. Idát is beköltöztette anyám a nyárikonyhából. Jó fekvőhelye volt neki egy heverőn. Napközben annak szélén üldögélt, vagy segített a fejtésben. Lassan, komótosan.

Egyszer, amint fejtjük a kukoricát, mondom anyámnak, milyen szomorúak a félbehagyott házak. Nincs, aki ezeket befejezze. Anyám azt mondja, majd valaki azokat csak befejezi. De vannak félbehagyott templomok is. Födelük sincs. Isten is fázhat tavaszig.

Erre megszólal a mi Idánk, halkán és tétován. Azt mondja, lassan tönkremegy minden. A világ így van elrendezve.

Ha nem kérdezték, ritkán szólalt meg a mi Idánk. Ezért ezen az önkéntes megjegyzésén csodálkoztam is. De úgy látszik, anyám nem csodálkozott, hanem azt mondta, tönkrement a Fedák Sári élete is. Vénységére. És nagy nyomorúságban élte öreg napjait. Te, Ida, mitől is ment úgy tönkre a Fedák Sári élete, hogy nagy nyomorúságban töltötte öreg napjait? Te ezt jobban tudod, mint én...

A mi házunkban soha nem fordult elő, hogy anyám elismerje, más jobban tud valamit, mint ő. És az sem fordult elő, hogy Fedák Sárít éppen ő hozza elő. Ne a mi Idánk. Azt vártam, hogy Ida most már részletesen elmeséli Fedák Sári egész életét. Mert azt számtalanszor elkezdte és mindig leintették, ne mondja tovább, azzal csak az ő bolondsága jó elő.

Ida könnyedén összecsapta Fedák Sári életét. Mint aki már elmesélni sem szeretné. Azt mondta, olyan volt, mint egy fénylő csillag. Nő létére még János vitézt is eljátszotta. Bő gatyában állt ki a színpadra, s kezében ostort suhogtatt. Röhögtek rajta. Ez bolondságnak számított, de a közönség nagyon megtapsolta. És sokáig emlegették a színházba járó népek, hogy bolondsága által lett nagy és elismert színész Fedák Sári.

Sok pénzt keresett. Neki volt a városban a legelső urak közt autója. És nagy vacsorákat adott és drága prémeket vett magára. Molnár Ferenc íróval élt sokáig, de egy Darvas Lili nevezetű leányzó, a szép színi növendék elvette tőle Mol-

nár Ferencet. Aztán Fedák Sárinak nem volt elég a hírnév, beleártotta magát a politikába is. Bécsbe menekült. Ott sem volt nyugta. Még tömlöcbe is zárták. Volt neki szép háza, azt elvették tőle, mert kellett a kollektív gazdaságnak, s adtak helyette egy egyszobást. Abban tengette életét. Barátai adományából. Valami betegségben halt meg ,54-ben, de csak néhány sort írtak róla az újságok. Hogy meghalt Fedák Sári. Sok híres ember tanulhatna az ő sorsából. Főleg azt, hogy nem kell a hírnév kalapjába a politika virágait is odatűzni. Mert abból csak baj szokott lenni.

Anyám erre valami olyasmit mondott, hogy Ida, olyan szépen mondtad el a Fedák Sári életét, hogy Isten is ideállhatna most közénk, melegedni.

Hosszú tél

Nem akart ez a tél elmenni. Mindenki megunta. Egyedül nekem kedvezett a hosszú tél. Jó volt legalább töprengésre. Képzletben naponta alakítottam valamit az én birodalmam beosztásán. Olvastam valahol, hogy minden birodalom alapja a gazdaság. Amiből él az ember. Azután jönnek a cifraságok. Mint amilyen a kultúra, a turizmus, iskolák, sport, tűzoltóság, satöbbi. Elő is vettem a legfontosabb gazdasági tennivalókat, de beláttam, ez az apám és anyám dolga. Ők döntenek el, mit termesszenek a kertben, s mi legyen a termés sorsa. Még játékból sem ültethetnék el sehová egy kisebb cseresznyefát. Mert ha el is ültetnék egy kisebb cseresznyefát, azonnal kérdőre vonna anyám, miért tettem pont oda, ahová tettem. Mert annak nem ott a helye. Ilyesmivel már sokszor próbálkoztam. Főlösképpen. Aztán ott volt a mi Idánk. Aki a gazdasági ügyekben nem volt járatos. Az Ida kedvenc területe a filozófiai kérdések napirenden tartása volt. És mindenféle művészet ápolása. Legelől a színház, utána az irodalom, majd a divat. Rábízhattam volna a környezetvédelmi minisztériumot is, mert szerette a fákat, füveket, madarakat. A bogarak, lepkék, méhek és darazsak világában is otthonos volt a mi Idánk. Ami engem illet, a szavak egymáshoz rakogatását tartottam a legüditőbb foglalatosságnak, ami nem érdekelt senkit. Mondjuk, Idán kívül.

Játék az egész birodalom, mondtam magamban és egy napon magamhoz ragadtam a művelődési tárcát. Gondolatban.

Nem volt nehéz. Ennek a tárcának nem volt gazdája a mi birodalmunkban. Kivéve öcsémet. Mert ő azért megtöltötte a hátsó udvarunkban lévő kicsi házat, amelyben születtem, mindenféle művészi rajzzal, festménnyel. Még szobrok is voltak benne, faragott kövek és furcsa növésű fagyökerek. Főként a saját műveivel töltötte meg. És megtöltött még egy szép kicsi pálinkás üveget. Pá-

linkával. Ráírta a dátumot, s meghagyta, senki ne nyúljon hozzá, hogy legyen belőle régi pálinka. Sokáig ott állt az a kicsi üveg a falba mélyesztett polcon. Amelynek még ajtaja is volt.

Ezen a kicsi üvegen egyszer egy cédulát találtam, melyre az volt írva, hogy itt járt és megkóstolta a pálinkát Farkas Árpád. És néhány barátja. Így költözött be az irodalom a kicsi házba. Lassan könyvek is kerültek egy apró szekrényre. Kevesen jártak ide, de aki belépett, azt hihette, ez egy házi múzeum. És az is volt, egy házi múzeum. Öcsém egy nyáron kinevezte műteremnek. De nem sokat művészkedett benne.

A nyitott ajtón bejöttek a szemtelen házi legyek, s nem lehetett bírni ezekkel a szemtelen házi legyekkel. Direkt Pestről hozott öcsém ragacsos, papírból való légyfogót s fölsegezte a gerendákra. Én ezeket a lelógó, ragacsos légyfogó pántlikákat ki nem állhattam. Amikor huzat jött be a házba, csak lengedeztek, néha a homlokunkra ragadtak. A legyek ügyetlenebb fajtáit megfogta, az ügyesebbeket nem. Mondtam is öcsémnek, nincs a világon hitványabb találmány ezeknél a rusnya légyfogóknál. Anyám szerint a régi, békebeli időkben azért tudtak jó légyfogókat csinálni. Ma már azt sem tudnak, jó légyfogót csinálni. Ida szerint nem is akarnak. Mert elromlott minden. A világ is elromlott egészen.

Ezeket a hosszú, téli napokon képzeletben átszerveztem a kicsi ház teljes berendezését. Megtehettem. Enyém volt a művelődési tárca.

Ebben a nagy átszervezésben eszembe jutott, amit Ida mondott a túlélésről. Mert ezt a hosszú telet is ki kellett bírni. Úgy mondta Ida, időnként egy kicsit meg kell bolondulni. Jókor jutott eszembe, mert a gerendákról még lógtak a tavalyi légyfogók. Gondoltam, valahonnan fehér papírdarabokat tépek ki és írok rájuk egy csomó haikut. És fölragasztom a ragacsos légyfogókra. Hadd fújja a szél, amikor huzat van, és csak lengedezzenek ezek a versikék a huzatban. Szándékomat közöltem Idával, de ő azt mondta, nem tudja, mi az a haiku. De akármik is legyenek, ha nem libegnek szépen a légyfogókon, akkor inkább ne is ragasszak rájuk semmit. Maradjon ott az a néhány, odaragadt, tavalyi légy. Mondom Idának, az a haiku japán találmány. Kicsi vers a haiku, három sor az egész. Nézd, itt van egy haiku:

*Nincs rossz fű. Nincs szél,
ami ne jól fújna. Nincs
hamis madárfütty.*

Ezt a kicsi verset egy Fodor Ákos nevű költő írta. Tetszik neked ez a vers, Ida? Azt mondja a mi Idánk, neki nagyon tetszik. Mert igaz. És ragasszuk tele ilyen

versikéssel az egész házat. És azt a hátsó udvart is. Egyik fától a másik fáig. Egy ilyen vers megér egy egész birodalmat. Pedig csakugyan kicsi. Szinte semmi.

Az első fűszál

Elment a hó. Ahogyan elment máskor is. A tavasz pedig úgy született meg, ahogyan falun szokott megszületni a tavasz. Mint a gyermek. Mocskosan. A macskák egy ideig kerülgették a pocsolókat, aztán átugorták és megrázták magukat. A napsütésben párolgó kerítések tövében kibújt az első hóvirág. A mi Idánk is szétnézett az udvaron. Azt vártam, meglátja az első hóvirágot, leszakítja és föltúzi a hajába. Mint minden esztendőben. Meglátta. Nézte is hosszan. De nem szakította le.

Mint általában minden érdekesnek tűnő apróságból, ebből is következtetést vontam le magamnak. Ez nekem régi mániám. Hiszem, hogy minden apróságnak jelentősége van. Ennek az, hogy ezen a hosszú télen Ida is megváltozott. Legalábbis annyira, hogy a hóvirágos szokását elhagyta. Örültem is, hogy ezt a szokását elhagyta a mi Idánk. Közelebb álltam hozzá, mondom neki, látod Ida, nincs szél, ami ne jól fújna. Szépen elfújta ezt a telet a szél. És hamarosan madárfüttyöt is hallunk. Ida erre azt mondja, kihagytam azt a sort, hogy nincs rossz fű. És jobban is összerakhattam volna azt a japán találmányt. A haikut. Mert nem pontosan úgy van az leírva. Mondom, nagyon örvendek annak, hogy te ezt észrevetted és nem felejtetted el, miképpen hívják azt a rövid verset. Mert nem sokan tudják a falunkban, mi az a haiku. Talán senki sem tudja. Csak mi ketten tudjuk.

Azt mondja a mi Idánk, lenne még valami, amit csak mi ketten tudunk. Mondom, van. A birodalom. És én most nagy gondban vagyok. Már le is akartam mondani róla. Nem tudom eldönteni, normális emberek birodalmát alapít-suk-e meg, vagy pedig bolondok birodalmát. A mi kertünkben s az udvarunkon.

Ne legyen olyan nagy gondban, mondja Ida. Mert ez az egész csak játék. De hogy a mi játékunkat eltúrja anyám, s elnézze nekünk, ha bolondozunk, ahhoz előbb őt próbára kell tenni. Ha eljutunk odáig, hogy anyám is egyszer füvet egyék, akkor hozzá is foghatunk a birodalomhoz. Mégpedig egy olyan birodalomhoz, melyben jól érzi magukat a normális emberek és a bolond emberek is. Mondom, én tökéletesen értem, mire gondolsz, Ida. Akkor jó, mondta a mi Idánk.

A tavasz nem sokat teketóriázott, mint én a birodalmammal. Amint ereje nőtt a napnak, azonnal nekifogott a saját királyságának. Az utolsó jégdarabokat is

eltakarította udvarunk árnyékos zugaiból, langyos szelek suhogó seprűivel végigfutott a kertünkön, s a hó alatt megfáradt fák ágaira is itt-ott reácsapott. Szálltak a rozsdás levelek mindenfelé. Még a Borbélyék kertje mellől is elhordta mind az otffelejtt kórót és mindenféle szemetet. Amint annyira fölszáradt a föld, mondom Idának, gyere velem, sétáljunk egyet a birodalmunkban, séta közben az embernek sok minden eszébe juthat. Márpedig nekünk most sok jó ötletre lenne szükségünk. Ha példát akarunk venni a tavasztól, s mi is nekifogunk a mi elképzelt királyságunknak. Azt kérdi Ida, hát csakugyan nekifogunk? Mert az a szép, ha nem hagyja félbe az ember, amit eltervezett. És jó, hogy hosszú telünk volt. Mert kicsi tervekhez elég a kicsi idő, de nagy tervekhez nagyobb idő kell. Mondom Idának viccesen, magamtól reá sem jöttem volna, hogy kicsi dolgokhoz kicsi idő, nagyobbakhoz nagyobb idő kell. Ezért van szüksége egy királynak okos udvari bolondra. Mert mindent egy király sem tudhat.

Sétálunk Idával a kertben, s hát jó anyám is. Azt mondja, azért mindent ne járjunk össze, mert itt-ott már nő a fű, kár lenne letaposni. Mondom, igaza van magának, mama, ilyenkor kell legjobban vigyázni a fűre. Még gyöngék a zsenge fűszálak, épp, hogy csak kibújtak a földből, s ha ilyenkor letapossák, még meggondolják magukat, s nem nőnek tovább. Lehajoltam, s letéptem pár fűszálat. Mondom anyámnak, emlékszik, amikor még voltak pipéink, hogy szerették csipdesni ezeket a zsenge fűszálakat? Azok a pipék is tudták, mi a jó nekik. De lehet, embernek sem árt meg egy pár fűszál, mondtam, és néhányat magam is rágni kezdtem. Anyám letépett kis csokornyit egy vakondtúrás mellől és megkóstolta ő is. Azt mondja, így, tavasszal, majdnem mindenféle növény orvosság. Ez a fű is. És anyám jóízűen rágta a zsenge füvet. Mi pedig csak néztünk egymásra Idával. A győztesek tekintetével.

Jó hír messziről

Másnap szebben sütött a nap. És bennem is kezdett szépen nyiladozni a remény. Hogy most már csak lesz valami abból a mi királyságunkból. Mondom Idának, mi tegnap átestünk a nagy próbán. Anyám füvet evett. Azt mondja a mi Idánk, azért ezen a próbán nem úgy estünk át, ahogyan ő gondolta. Mert anyám orvosság gyanánt rágta azt a néhány zsenge fűszálat, s ki is köpte hamar. Ő, amikor füvet szokott rágni eső után, soha nem gondol arra, hogy az a fű orvosság. Csak rágja, minden cél és meggondolás nélkül. És közben elmélázik az idő múlásán. Ilyenformán van ez a szerelemmel is. Nem jó jel, ha az ember nagyon megfontolja, miért szereti azt, akit szeret. Vannak dolgok, amiket jó

megfontolni, s vannak, amiket nem kell. Anyám még meg is magyarázta, hogy tavasszal majdnem minden orvosság, ami a földből kinő.

Ez a próba szerinte sokat nem ér. Ha pedig nagy fontosságot tulajdonítunk ennek az anyámféle füvésnek, csak magunkat csapjuk be. Kérdem Idától, mit tudsz te a szerelemről, amikor abba még jóformán bele sem tudtál kóstolni. Hát nem otthagytott Jóska már az elején? Azt mondja Ida, a szerelem a bolondságnál is bolondabb tünemény. Olyan, mint a nagyon ritka madár. Elég, ha csak egyszer megpillantja az ember és soha többé nem felejt el szárnyának villanását. De ő a szerelemről nem szívesen beszél. Az ő szerelmének ritka madara régen be van zárva egy kalitkába, s annak a kulcsa elveszett. Már csak álmodozni szokott ő a szerelemről.

Semmi kedvem nem volt ahhoz, hogy szerelmi dolgairól faggassam a mi Idánkat. Azt kérdeztem tőle, mikről szoktál te álmodozni, Ida? Azt mondja, sok minden furcsaságról szokott álmodozni. De azokat el is felejt. Csak hóvirágról nem álmodott soha. Pedig az első hóvirágot minden tavasszal föl szokta tűzni a hajába. Az lenne az ő boldogsága, ha egyszer hóvirágról is álmodna. Mondom, miért lenne az olyan nagy boldogság, hiszen az idei hóvirágok még nem hervadtak el, ott vannak a kerítés tövében, magad is láthatod. Azt mondja Ida, azért szeretne hóvirágról álmodni legalább egyszer, mert az álmoskönyvek szerint a hóvirág azt jelenti, jó hír jön messziről. És ideje lenne már, hogy ő jó hírt kapjon. Messziről. Kérdem, nagyon messziről várod a jó hírt, Ida? Azt mondja, nagyon messziről. Onnan várja, ahol az ő épségben megmaradt gondolatai vannak. Azokat várja. Az épségben megmaradt gondolatait. Mert amik most vannak a fejében, nem mind ép gondolatok. Bolondságokkal vannak összekeveredve. És a legnagyobb baj, hogy ezeket az összekeveredett gondolatokat nem mindig tudja egymástól szétválasztani.

Mondom Idának, nagyon jó jel, ha valaki képes fölfedezni, mit tud és mi az, amit nem tud. Te azt fedezted föl, hogy nem tudod szétválasztani az összekeveredett dolgokat. A régi bölcsök is följegyezték, a bölcsesség azzal kezdődik, hogy fölismeri az ember, mi az, amit nem tud. Te pedig bölcs vagy, Ida. És eljő az idő, hogy szét tudod választani az összekeveredett dolgokat.

Tarajos gőte

Jól benne voltunk már a tavaszban, amikor egy napfényes délután elsétáltam a hátsó udvarunkba, hogy lássam milyen állapotban van a kicsi ház, megvan-e még azok a lelőgő légyfogó pántlikák, vagy megették őket az egerek. Egér is járt ott bőven. Szép, régi, kőből faragott lépcsők voltak a kicsi ház előtt.

Amikor odaértem, megpillantottam egy gyönyörű tarajos gőtét. Sütkérezett a napon. De amint észrevettem engem, sietve húzódott be egy ház alatti repedésbe. Gyermekkoromban mindig féltünk mindenféle gyíktól, tarajos gőtétől. A kígyótól különösképpen. Ez a szép tarajos götte most nem ijesztett meg engem. Inkább ő ijedt meg tőlem. El is szaladt, pedig szerettem volna közelebből is megfigyelni ezt a tarka, értelmes állatot, akiről sokat olvastam a Brehm könyvéből. Főleg azt, hogy okos ügyes és nem kell félni tőle. Mondogattam is magamban rímelni való szavakat, valahogy ilyenformán, ej, götte, götte, csak egy ember, aki itt jár, miért félsz te tőle, mégcsak nem is király...

Én ezeket a rímelő szavakat addig forgattam, nyújtottam, kurtítottam, szinte vers lett belőlük. El is tűnődtem azon, vajon volt-e még olyan király ezen a földön, aki versfaragással kezdte volna a királykodását...

Bent, a belső szobában minden úgy volt, amiképpen hagytuk. Békésen lógtak a légyfogó pántlikák, s a könyvek is szorgalmasan nyomták egymást a kicsi szekrény tetején. Gondoltam, legalább letörölöm róluk a port. Ha már itt vagyok. És kezembe kerül egy vaskos könyv, melyen ott az írás: Goethe. Nézegetem a szép fedőlapot, s mondom, ej, götte, götte... Kinyitom, valahol látok benne egy verset. Báthori Csaba fordítása. Olvasom:

„Hogy megül a remény egy-egy kobakban, / Mely firtat, de csak csip-csup dolgokat / S mohón kincsek után kutat, / És boldog, ha a sárból egy kukac kipattan!”

A Faustból valók. Pont engem talál el ez a kicsi vers. És benne minden mondat. Mint megannyi hegyes nyíl. Mert csakugyan megült a remény a kobakomban. És semmi, kis dolgokat firtattam. Kincsek után is kutattam, de nem ott, ahol kincsek vannak. És ha nem is a sárból kipattanó kukacoktól lettem boldog, hanem a tarajos gőténk láttán, mégis jól írja a költő, amit ír. Ilyen az ember, állapítom meg, fontoskodva.

És látom, jó a mi Idánk. Mondom, elkéstél Ida. Itt sütkérezett a lépcsőn egy szépséges tarajos götte, de megijedt tőlem és elfutott. Azt te ma már meg nem láthatod. De itt van a kezemben ez a könyv. Aki írta, az is götte. Csak úgy írják, Goethe. Ilyenek ezek a németek. Leírnak egy szót, s másképpen olvassák, mint ahogyan leírták. Hallottál te erről a német költőről valamit? Mert te sokféle könyvet olvastál. Azt mondja Ida, erről a német költőről keveset hallott. Csak annyit, hogy nagyon szerette a színházi dolgokat. És szépen is rajzolt. De a tarajos gőtéről sokat mesélhetne. Pedig a tarajos gőtéről mondhatni semmit nem olvasott. Volt ideje megfigyelni viselkedését, szokásait, hosszú, magányos napokon.

Mondom Idának, én éppen eleget olvastam a tarajos gőtéről, s általában a szalamandrákról. És csodálkozom is sokszor, milyen érdekes tulajdonságaik van-

nak. A barlangi vakgőtének nincs szeme, mert ahol él, ott örökös sötétség van, és ahol amúgy sem lehet látni, fölösleges szemet is növeszteni. Ez nagy okosság a részéről. És ahhoz is nagy okosság kellett, amivel kitalálta ez a barlangi vakgőte, miképpen lehet megélni tíz évig is élelem nélkül. Ezek az állatok olyan dolgokra képesek, amelyeket emberi ésszel föl sem lehet érni. Teljességgel értelmetlen, miért vannak úgy oda az emberek az emberi ésszel. Annyit sem lehet fölfogni véle, miért pont olyan egy kecskebéka, mint amilyen. De még amit emberi ésszel föl lehet fogni, abból is kevesen veszik ki maguknak a tanulságot.

Ez a híres német költő, például egész életét annak áldozta, hogy megfejtse, mi az emberi élet célja és értelme. Hosszú éveken át írta fő művét, a Faustot. Abban arra a következtetésre jutott, hogy életünk értelme szabad földön, szabad néppel, munkával alakítani a valóságot. Szépen megfogalmazta. De azt nem lehet előre látni, hogy jó irányba alakul-e a világ. Nem lehet látni, Ida.

Te azt mondtad nékem, jobb bolondnak lenni. Ez a te tapasztalatod. Nálunknál híresebb emberek szerint a szabadság mindennél előrébbvaló. Van, aki azt mondja, azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Aztán valaki szerint úgy kell cselekednünk, hogy megmaradjunk. Mi is kitaláltunk valamit, Ida, míg beszélgettünk ketten normális emberekről, bolondságokról, színészetről, az élet furcsaságairól. Azt mondtuk, az élet értelme, hogy csodálatos dolgokat hozzunk elő az emberi lélek mélységeiből. Ez is valami, Ida! Nem sok. De legalább szépen hangzik.

Még a tarajos gőtétől is lehet tanulni, ha valaki akar. Főleg egy királynak van a legtöbb tanulnivalója a szalamandrától. Mert egyes fajták képesek saját színiük és egész kinézetük megváltoztatására. Ilyen tulajdonságokra nagy szüksége lehet egy királynak. Legalábbis amiképpen azt a történelem mutatja.

Hagytam, hogy menjen

Már éppen arra akartam rátérni, hogy megkérdezzem az én udvari bolondtól, szerinte milyen tulajdonságokat lenne érdemes eltanulnom a tarajos gőtétől. Általában a szalamandrától. Hogy talpraesett, ügyes, jó király legyen belőlem. Azt mondja a mi Idánk, neki most sürgősen el kell mennie, mert épp megy le a nap.

Mondom, bizonyosan kifárasztottalak ezzel a német költővel, s főleg az élet értelméről való találgatásokkal. Azért akarsz elmenni, nem a lemenő nap miatt. Azt feleli, okosságból is megárt a sok, de most másról van szó. Arról, hogy napnyugta idején segítenie kell anyámnak, ellátni az állatokat, nem lenne szép reáhagyni az esti tennivalókat a tarajos gőte miatt. Elnézést kért, hogy ő most itt hagy engem, s elindult az első udvar felé.

Hagytam, hogy menjen.

Soha nem fordult még elő, hogy valami házi munkát fölkérés nélkül végezzon el. Például oda sem figyelt, hogy legalább a megszáradt ruhát beszedje a spár-gákról, ha elkezdett az eső cseperészni. Hányszor hallottam anyámtól, te, Ida, hogy nem veszed észre, mit kell tenni, ha látod, közeleg az eső? Hát nem kell beszedni a megszáradt ruhát? Ilyenkor csak annyit mondott a mi Idánk, csakugyan be kell szedni a megszáradt ruhát. Volt úgy, anyám megkérdezte Idától, ha tudod, mit kell tenni, akkor miért nem csinálod? Ida az ilyen kérdésre röviden válaszolt: ez az, mondta, és folytatta Fedák Sárival. És ezzel minden el volt intézve. Most pedig azt mondja, napnyugta idején segítenie kell anyámnak, nem lenne szép reá hagyni az esti tennivalókat a tarajos götte miatt. Anélkül, hogy erre bárki is fölszólította volna, elindult az első udvar felé. Anyámhoz, hogy segítsen neki.

Hagytam, hogy menjen. Elnéztem, amint határozott léptekkel elindul az ösvényen, mint aki tudja, mi a dolga.

Goethe könyvét visszatettem oda, ahol volt. Bezártam a kicsi ház ajtaját. Megálltam a lépcsőn, ahol nem sokkal azelőtt a tarajos götte a napon sütkezett. Innen jól lehetett látni az egész kertet, Borbélyéktől a patakunkig, s az első udvarig. Számbavettem sorra mindent. A régi kaput, a rozzant kerítést, a mohás kövekkel befödött kutat, a szilvafákat és kicsi fenyőket. Mint máskor, most is megállapítottam, szép ez a kert. Így, ahogyan van. És szép a kicsi ház is. A régi. Úgy, ahogyan van.

Ida elmenése teljességgel összezavarta a birodalom alapításának különben is csak nagyjából elképzelt terveit. Mi lesz az én királyságommal, ha udvari boldom nem hallgat reám, oda megy, ahová akar és akkor, amikor kedve tartja? Kinek parancsolok és kitől kérek majd tanácsot? Mert minden királyság és hatalom létezése ezen a két pilléren nyugszik. A parancsolás és a tanácskérés oszlopán.

Ida határozott elmenése újabbnál újabb kérdéseket vetett föl. Legelőször arra gondoltam, bizonyosan hóvirágot látott az éjjel álmában, s ez azt jelenti, meg is érkezett a jó hír. Messziről. Ahonnan várta. Vagyis megkerültek az ő épségben maradt gondolatai és ezután szét tudja választani az összekeveredett dolgokat. Ez volt a legfőbb vágya a mi Idánknak. És nékem is ez volt. Hogy legyen vége az ő boldonságának. Legyen olyan, mint más. Vagyis normális ember. A közvélemény szerint is. De ha így van, miért nem szólt nékem még reggel, hogy hóvirágot látott álmában, mert én tudtam volna, ez mit jelent. Vagy miért nem jelezte, amikor a tarajos gőtéről beszélgettünk, s az emberi élet értelmét is fesegettük. Jól van, tegyük fel, meglepetésnek szánta a hóvirágos álmát. Gondolta, rögtön észreveszem rajta, mit álmódott, amikor határozottan bejelenti, neki dolga van, most el kell mennie. És nékem nem lesz más választásom, csak az:

hagyom, hogy menjen. És ez így is történt. Hagytam, hogy menjen.

Aztán arra gondoltam, mi lesz azzal a régóta megszokott, bevált életmóddal s a felfogásával, mely szerint jó bolondnak lenni. Le tudna mondani bolondságáról könnyedén? És arról is le tudna mondani, hogy többé meg se említse Fedák Sári nevét? A primadonnáét, akiért rajongott fiatal korában?

És előjöttek olyan apróságok, hogy mit szól majd a leskelődő, utcán járkáló asszony a mi Idánkhoz. Ha észreveszi, véle normálisan lehet beszélgetni. Ha elterjed a hír a mi Idánkról, hogy kigyógyult a betegségéből, s a közvélemény is megváltozik róla. Mert én nem felejtettem el, mit mondott nékem, amikor kiderítettem, nem igazi bolond a mi Idánk.

Azt mondta, nem baj, ha csupán egyedül énnekem van tudomásom arról, hogy ő nem bolond. Neki bőven elég, ha legalább egy ember tudja róla az igazságot. Mert minden ember egy világ. És én is egy világ vagyok.

Hagytam, hogy menjen.

Egy jegy sem kelt el

Sétáltam le s fel a kertben, belerúgtam minden második, utamba eső vakondtúrásba. Majd végigjártam a patakunk partját. Lassan beesteledett. Úgy feküdtem le, szinte szót sem váltottam senkivel. Mint máskor, most is hallottam, miről beszélgetnek a szüleim, lefekvés után. Apám azt mesélte el anyámnak, milyen szokásai vannak a református papnak, aki közeli szomszédunk volt.

Nem lehet normális az az ember, mondta apám, nem lehet normális egészen. Ma szántott éppen a kertben, a lovát egy legényke vezette, ő pedig fogta az eke szarvát. Minden fordulatnál jól összeszidta a legénykét. Hogy nem jól vezeti a lovat. Kérdi a gyermek, mit vétettem, tiszteletes úr. Azt mondja a pap, azt vétetted, fiam, hogy amikor azt mondd annak a lónak, hogy hó, akkor álljon is meg az az állat. A legényke azt mondja, hát tiszteletes úr, mindig megáll az a ló, valahányszor rákiáltottam, hogy hó! Én nem mondom, hogy nem áll meg az az állat. Azt mondom, még egyet lépett, miután te rákiáltottál, hogy hó, mondta a pap. A legényke hiába magyarázta, ha nem élőlény, hanem gép lenne az a ló, akkor sem tudna egyből megállani. Mert eltörne benne egy fogaskerék, vagy tengely, akármi. Olyan nincs, hogy azt mondjuk, hó, és még egyet ne lépjen az a ló. Ha meg tudna állni, akkor ez ellentmondana a természet törvényének. Mert még egy földhöz vágott kalapács is ugrik egyet, csak azután csendesül el.

Szóval, kár ezért a papért, mondta apám, mert jó gazdaember, rendben tart mindent az udvarán, de nem normális egészen.

Anyám erre azt mondja apámnak, az a pap annyira normális, amennyi normálisságra egy papnak szüksége van. Hagyd, hogy úgy szántson, ahogy neki tetszik. Törődj inkább a mi dolgainkkal. Mert a mi Idánk például ma olyan normálisan viselkedett, mint ahogyan még soha. Kérés nélkül segített mindenben, pontosan úgy látta el az állatokat, mint bárki más, normális ember. Mondtam én neked, hogy a munka a legjobb orvosság. A bolondságra is. Egyedül a munka. Ez az egész esti dolog úgy zajlott le, mintha egy láthatatlan rendező irányította volna a mi Idánk minden mozdulatát. Nem kellett súgni neki, mint ahogyan a színi előadásokon súgnak a színészeknek, akik nem tanulták meg jól a szerepüket, magyarázta részletesen az eseményt anyám. Hogy érthetőbb legyen.

Másnap mondom Idának, ha van kedve, eljöhetne velem, hogy egy kis tavaszi rendet teremtsünk a kicsi házban, mert a tegnapi délutánt elbeszélgettük. A góttékkal.

Ahogy megyünk egymás mellett végig a kerten, mondom Idának, anyám szerint te az este jól szerepeltél. Nem kellett súgjon néked, mit kell csinálni az állatokkal. Sajnálom, hogy elcsatangoltam a patakunk partján, későre értem haza, nem láthattam a szereplésedet. Erre azt mondja a mi Idánk, kár, hogy nem láttam az anyámmal való közös fellépését. Mert az csakugyan nagy békességben és rendben zajlott le. Azért kár, mert egy jegy sem kelt el. És nincs is nagyobb bánata egy színésznek, mint az, ha üres a nézőtér.

Mondom Idának, te Ida, néked úgy vág az eszed, mint a beretva. És jó a humorod is. De most gondold vissza arra a napra, amikor színes ruháidból pántlikákat vágtál, s azokat magadra aggatva táncot lejtettél a hátsó udvaron. Bánod-e, hogy akkor volt nézőközönség? Mert ha több nem is, legalább egy jegy elkelt. Meglátta valaki a táncodat, és abból lett a közvélemény, hogy nem vagy normális. És erre ment rá eddigi életed. Szomorú, szerencsétlen életed volt néked, Ida... Meglátszik az arcodon. Aki soha, semmit nem hallott felőled, de most megpillantaná a te arcodat, látná rajta, keserű, elrontott életed volt néked, Ida.

Azt mondja a mi Idánk, mi ezt már megbeszéltük. Csak a magány körmeiről nem szóltunk eddig. Pedig a magány körmei csúfították el az ő arcát, nem másfajta szenvedésnek nyomait látni rajta. De most is fönntartja azt a véleményét, mely szerint jó bolondnak lenni. És nem bánja, hogy akkor volt neki nézőközönsége. Csupán azt bánja, hogy engedte nagyon messzire úszni képzeletének papírhajóját a hírnév csillogó taván. És azt mondja a mi Idánk, azért jó, hogy hóvirágos álmok nélkül is megkerültek a normális gondolatai. Amelyek elmentek egyszer. Messze. De időnként azért egy kicsit csakugyan meg kell bolondulni. Ha nem is a szó orvosi értelmében, de legalább annyira, amit a

legegyszerűbben bolondozásnak szokás nevezni. Mert bolondozás, művészet, játék nélkül a normális élet sóltan, unalmas és kibírhatatlan.

A kicsi ház előtt mondom Idának, gyere, ülj le ide, szembe vélem, hadd nézzem meg jobban a te arcodat.

Egy tekintet éghajlata

Egy emberi arcot, egy tekintetet úgy is nézhetünk, akár egy tájat. És amiképpen minden tájnak van éghajlata, az emberi tekintetnek is lehet éghajlata. És van is. Csak reá kell nézni valaki orcájára, a nézésére, homlokának redőire. Csak észre kell venni, mi bujkál a szája szögletében, mosoly-e, vagy csüggedés. Csak meg kell figyelni, ástak-e árkokat a könnyek maguknak, s ha igen, mennyire mélyek azok az árkok. Már is láthatjuk annak a tekintetnek az éghajlatát.

A mi Idánk tekintetének éghajlata változó. De nem szeszélyes. Arcának mezején ugyanazon a csapáson jártak a bánat passzátszelei. Suvadásos arc az Idánk arca. Azért a hitvány hangulatok ciklonjai és hurrikánjai nem ástak mély árkokat belé. Mondhatni egykedvű, közömbös tekintet az Idáé. Most, ha szeme sarkában véletlenül egy könnycsepp jelenne meg, semmit sem mondana az a könnycsepp. Csak annyit, amennyit közönséges vízcsepp mondhat egy idegen ablak üvegén. Soha nem láttam sírni a mi Idánkat. Nem tudok elképzelni egy könnynek megfelelő helyet a mi Idánk arcán, mely bánatot fejezne ki. Egyszerűen nincs ott igazi könnynek való hely. Csak egyszerű, vízcseppnek való hely van.

Kacagni sem láttam soha a mi Idánkat. Csak mosolyogni. Sokféle mosolya volt Idának. Együttérző, örömet sugárzó, kaján, kárörvendő mosolyára is emlékezem. Legtöbbször a bölcs ember visszafogott, sokatmondó mosolyát fedeztem föl rajta. Olyankor valósággal sugárzott a tekintete a vélt vagy valóságos igazától. Ilyen volt a mi Idánk tekintetének alapvető éghajlata. Legtöbbször hallgatott. Ha nem kérdezték, nem beszélt. Csak ritkán. Nagyon ritkán. Akkor is rövid mondatokban. És Fedák Sárít nem felejtette el megemlíteni, ha nem akart folytatni egy már elkezdett történetet.

A mi Idánkat soha nem láttam sóhajtani. Panaszkodni sem. Úgy tűnt, számára minden úgy van jól, ahogyan van. A bántások, megaláztatások leperegtek róla. Családunk reánk mért csapásnak tekintette a mi Idánkat. Nem szégyelljük őt, de büszkék sem lehettünk rá. Részvétet valamennyien éreztünk iránta, de ezt egyikünk sem mutatta. Sokszor szerettünk volna az ő helyében lenni. Nem törődni az olykor megoldhatatlannak tűnő gondokkal. Amikkel a mi Idánk soha nem törődött. De helyzetét mégsem irigyeltük.

Gyermekkoromban keveset beszéltünk a mi Idánkról. Talán azért, hogy ne halmozzuk a családi tragédiákat. Ida egy betegség tünete volt inkább. Egy gyógyíthatatlan, de nem halálos betegségé.

Amint az anyám fennhatósága alá került a mi Idánk, fordulat következett be hangulatában. Mert a mi Idánk ugyan szeretett bolondnak lenni, de tudta, az élet alapja mégiscsak a munka és nem a bolondoskodás. Lehet, anyámnak igeza volt abban, hogy dolgot kell adni Idának, a munka megváltoztatja őt. Lehet. De bizonyos vagyok abban, hogy az én játékos leleplezési kísérleteim jártak nagyobb sikerrel Idánk valódi, s egyben vállalt betegségének gyógyításában. A Churchill-ügyre gondolok. Majd a paszuly válogatására. Főképpen pedig arra, amikor nyíltan megmondtam Idának, hogy ő nem bolond. Hanem színész. Ez volt az ő tehetségének első elismerése, mely kimozdította megátalkodottságából. Sikerélmény volt ez az elismerés. Ez vezetett oda, hogy belementünk egy szép játékba. Amelyben én lettem a király, s Ida a király bolondja. Játéknak fogtuk föl a kitalált királyságot, s ezzel a játékkal egy más birodalomba jutottunk. Abba, amit a mi mindennapi valóságunknak nevezünk.

Nézem a mi Idánk arcát. Űgy vizsgálom az ő tekintetét, amiként egy tájat néz az ember. Otthonos éghajlatú ez a táj. Változó, de nem szeszélyes. Ezen az arcon végigmentek a bánat passzátszelei, de a könnyek nem ástak mély árkokat belé. Mondhatnám, nyugodt, mosolygós ez az arc. Talán csak az bántó, hogy igazi könnyeknek nincs helye ebben a tájban. Pedig a tekintet éghajlata lakható.

A feketeruhás hölgy finom ujjai

Mint valami izlandi sál

A minap azt mondja a fiam, na, Tati, most pedig elmegyünk fürödni. Hát most voltunk, fiam, nincs annak több, mint negyven esztendeje. Tudom, Tati, te moziban is most voltál, nincs annak több, mint harmincöt esztendeje. Az Oblomovot nézted meg, ezerszer hallottam már.

Így kezdődött, hogy elindultunk nyaralni, mégpediglen autómobillal, asszonyainkkal, unokával olyan fürdőhelyre, ahol soha nem jártam. Szép helyre.

Ott található a Duna mellett, nem mondom meg, hogy mi a neve, mintha orvosság lenne. Mert az orvosságnak sem írják fel a nevét mostanában, csak azt, hogy miből van összerakva. Hogy az a fürdőhely, ahová megyünk, miből van összerakva, azt az egyszerű, magamfajta ember eszével föl sem foghatja, ezt vettem ki a fiam szavaiból. A fiam szavain pedig általában el lehet igazodni, ez tulajdonképpen nem ide tartozik.

Az tartozik ide, hogy ott nem csak szálloda, hullámfürdő, csúszda, heverő,

a masszírozók hada vár reánk, hanem olyan szobák is, ahol óriási nagy csönd van, s az ember ha elnyújtózik egy pamlagon, meghallgathatja azt a mélységes csöndet is, ami valósággal kiveri fejünkből a sötét gondolatokat, azok úgy eltakarodnak onnan, mint a huzat, nincs ebben semmi túlzás. Aztán van ott olyan gyógyszoba, amit röviden úgy lehetne leírni, hogy füstből van. Olyan füstből, amit be kell szívni, jó mélyen a tüdőnkbe. De innen átmehetünk egy másik helyiségbe is, ahol gőzt szívhatunk be, s ha kimegyünk a szobából, kiereszthetjük magunkból a gőzt, akár a régi mozdonyok.

Bevallom, nehezen vettem rá magam erre az utazásra, de azért azt a sok, sötét gondolatot, ami a fejemben van, mégis jó lenne onnan elzavarni, ez jutott eszembe, na meg a füstből való szoba is vonzott, a gőzről nem is beszélve, mert időnként az is jó, ha a gőzt kiereszti magából az ember, akár a régi mozdonyok. Egyedül a csúszda nem vonzott még egy csöppet sem, el szoktam én csúszni minden apróságon, de azért a csúszdát is bekalkuláltam a kirándulásba, mert amint említettem, az unokámat is vittük magunkkal.

Zászlók lobogtak a szélben a szálló előtt, amikor megérkeztünk, elfoglaltuk a szobánkat, benéztem a szekrénybe, minimálbárba, csak az ágy alá nem néztem be, de nem azért, mert nem voltam kíváncsi, mi van az ágy alatt, hanem azért, mert fájni szokott a derekam akkor is, ha le kell hajolnom valami semmiségért, ez kizárólag az én bajom.

Minden ragyogott a tisztaságtól, a törülközők oly fehérek voltak, mint a szi-bériai friss hó, meg is jegyezte a feleségem, vajon ezek mivel mosnak, mivel fehérítenek, mert ilyen fehéret még ő sem látott. Aztán akár egy hivatalos küldöttség, elindultunk oda, amiért jöttünk, vagyis a fürdőbe, vállamon mint valami izlandi sál, ott fehérlett a hanyagul odavetett hófehér törülköző, erről meg is jegyezte a fiam, hogy azt a szobában kellett volna hagynom, ha lehet, ne sokat lobogtassam, messziről látják rajtam, mennyire silány az én fürdőzési kultúráim, ahová megyünk, ott mást adnak mindenkinek, szóval megkaptam az első rosszalló megjegyzést a viselkedésemmel kapcsolatosan.

Megérkezvén a kristálytisztá vízzel megtöltött medencékhez, azt mondta a fiam, mielőtt nekifognék a fürdőzésnek, bemutatja nekem, hogyan is néznek ki azok a csodálatos, mesébe illő termek, zugok, barlangok, ahol mint említettem, vagy nagy a csönd, vagy sűrű a füst, a gőzből pedig lehet válogatni, akárcsak a füstből, illatokból. Még a mennyezetről lelógó színes lámpákat is mind meg lehet csodálni, mert úgy vannak megalkotva, hogy valósággal magukhoz ragadják az ember tekintetét. Körülnéztem én itt alaposan, s azt kellett megállapítanom, hogy innen csak azok a bizonyos népi tömegek hiányoznak, akik úgy látszik, egyébbel voltak elfoglalva ezen a gyönyörű, fürdőzésre roppant alkalmas napon. Ketten voltunk csupán e csodálatos világban, s amikor a fiam

megkérdezte, lenne-e kedvem egy kis időt tölteni valamelyik gyógyteremben, kajánul jegyeztem meg: majd később, ezt a nagy tumultust nem kedvelem. Ezt feleltem neki, persze, igazságtalan voltam, mint annyiszor.

A fürdés könnyen ment, fürödtem én a Nagy- vagy Csendes-óceánban is, úgy, hogy a hullámfürdőbe könnyedén szálltam be, mintha minden reggel ezt csinálnám fölkelés után, hogy jobb étvágyam legyen. Oda se figyeltem, merre ússzak, hol pancsoljak, merre melegebb a víz, az érdekelt inkább, kié lehet ez az egész, ez a luxus, ez az ezerszer átgondolt fedett épület, amelyben hibát találni szinte nem is tud egy képzetlen, magamfajta turista. Nem is találtam, pedig eléggé kerestem valami piciny hibát legalább, hogy elmondhassam majd valahol, ezt én vettem észre, ne legyen az, hogy én közömbösen el tudok menni a legszebb dolgok mellett is.

Szóval hibakereséssel foglalkoztam éppen a fürdőmedencében, amikor a hatalmas teremben megjelent egy feketeruhás hölgy, köszönt annak a néhány fürdőzőnek, akikkel együtt magam is lubickoltam a medencében, köszönt a feketeruhás hölgy, akiről messziről lehetett látni, hogy nem fürödni jött, hanem bennünket köszönteni és egy-két hibát találni, ha már megtisztelt bennünket az ő megjelenésével, én legalábbis így vettem észre. Azt már a megpillantásakor láttam, hogy ez a nő nem egy csaj, aki csak úgy betévedt ide, vagy egy spiné, aki mindenütt ott van, ahol szükség van rá, hanem az a valaki, aki nélkül itt nem működne semmi. Ebben a vélekedésemben az is megerősített, hogy egy sarokban végighúzta finom mutatóját, ahol én semmi hibát vagy tisztátalanságot nem láttam, de nyomban megjelent egy fehéreköpenyes férfi, aki egy speciálisnak tűnő tisztító eszközzel végigsimított azon a helyen, ahol a hölgy a finom mutatóját végighúzta. Ez pontosan így történt.

Ezt a feketeruhás hölgyet nem véletlenül vettem be a történetembe. Mert amikor ahhoz a medencéhez ért, ahol éppen én voltam, ez a hölgy engem is köszöntött, s miután viszonztam köszönését és a fürdözésemre vonatkozó jókívánságait is megköszöntem, a világ legtermészetesebb hangján, csak úgy megkérdeztem tőle, tessék mondani, kié ez az egész fürdő, s a szálloda, szóval úgy kérdeztem, oly könnyedén, mint aki azonnal meg is akarja venni, csak épp a vízből kell kiszállnia, hogy a lajbizebéből kifizesse. Bizony, ez a feketeruhás hölgy meglepődött, láttam rajta, amikor meglepődött, egy picit talán gondolkodott is, mit válaszoljon, s hogy egyáltalán válaszoljon-e, mert nem hiszem, hogy valaki valaha ilyesmit kérdezett volna tőle. Megállt előttem az ő feketeségében és némi büszkeséggel ennyit mondott: ez egy magyar emberé. Ennyit mondott és ment is tovább, hogy valahol még végighúzhassa az ő finom ujjait. Mert hogy nem azért jött ide, hogy ezt a fürdőt szállodástól nekem eladja, az szinte bizonyos.

Leültem a medence szélére, s mint akit fejbeverték ezzel a szűkszavú válasszal,

azon töprengtem, vajon az ő helyében én mit válaszoltam volna. Vajon részleteztem volna, hogy ki az a magyar ember, akinek ekkora, s ilyen gyönyörű vagyona van? S hogy honnan volt rá annyi pénze? Kitől örökölte, ha örökölte, vagy ha nem, akkor hány évig kapált cukorrépat, vagy legalább hány percig gondolkodott érette zseniálisan, hány számát húzták ki a lottón, vagy hány hektár erdő tűnt el a ködben az ő megrendelésére, vagy ha nem erdő, akkor mi tűnt el a ködben, mert csak úgy, magától, a semmiből ezt megépíteni lehetetlen. Szóval egy magyar emberé...

Ültem a medence szélén és már kezdtem félni ettől a magyar embertől, nem is tudom, miért. Lehet, azért féltém, mert nem volt fölírva az épület falára, valahová a bejárat közelében ennek az embernek a neve, hogy lássam, mindez az övé. Senkinek nem volt fölírva a neve, hogy tudjuk, kié a csobogó víz a medencében, a mélységes csönd e csöndes szobában, kié a gőz, a tervbe vett füst, a légben szálló illatok, név nélkül nem volt orcája ennek a hatalmas építménynek, mert még a csillagoknak is nevük van, utána lehet nézni. A nagy dolgok sem lehetnek ennyire titokzatosak, nem rám tartozik, kié, egy fityingembe sem került ez az egész, kedvesen fogadtak, fehéren világítottak a törülközők is, reám se szóltak, miért viszem magammal a fürdőbe, elnézték tudatlanságomat, mi közöm nekem ehhez az egészhez, ha nem vagyok vevő rá, ha esetleg nem is eladó, s ha a lajbizsemben sincs annyi picula, amennyi ide illenék.

Lefekvés előtt, a szállodai szobámban végignéztém, milyen szolgáltatások vannak itt még egyáltalán, mert egy csomó dolgot kifejejtettem, a svédasztalt például, a finom ételekről és italokról nem is szóltam, de csoda-e ha nem szóltam a bágyasztó gőz, az illatos füst, a mélységes csönd, a hullámverés kiverte fejemből a fontos dolgokat, csak annyi maradt benne, hogy kié ez az egész, egy városé, vagy egy egész tartományé... Mert az, hogy egy magyar emberé, nekem nem volt eléggé jó válasz a feketeruhás hölgy fogalmazása. Arra gondoltam ugyanis, hogy létezik az, hogy az én falumban, ahol időtlen idők óta élnek magyar emberek, még soha, senkinek nem sikerült ilyen, vagy ehhez hasonló magasztos dolgot megvalósítania. Ennyire tehetetlenek, tehetségtelenek, dologkerülők lennének mind az én falumban az emberek? Vagy egyszerűen csak arról van szó, hogy az én falumban nincs és nem is volt soha termálfürdő, tehát nem volt értelme termálfürdőt építeni oda, ahol nincs hozzávaló gyógyvíz. Mert azt ugye semmiképpen sem fogadnám el, hogy az itteni „egy magyar ember” tehetségesebb lenne, mint az én falumban élő, ugyancsak magyar emberek. Azt semmiképpen nem fogadnám el. Még akkor sem fogadnám el, ha az a feketeruhás hölgy ott húzná végig finom ujjait az én homlokomon. Mert ugye az én falum magyarjai azért nem ültek karbatett kézzel ezerháromszáztól

errefelé, mert amire volt lehetőségük, azt megépítették. Például építettek templomot, kettőt is, mivelhogy volt a fejük fölött hely elég, egészen a csillagos égig.

Ott hagytam abba a gondolatom menetét, hogy lefekvés előtt végignéztem az asztalon heverő fényes papírokra nyomtatott, színes füzeteket, amelyekből olyan okosságra tettem szert, hogy azt az én falum legokosabb embere is megirigyelné. Azt nem is említem, hogy például ha belenézek a tükörbe, s látom, hogy a szemöldököm össze van borzolódva, vagy félreáll az egyik szemem fölött, akkor itt léteznek olyan alkalmazott, fizetett szakemberek, akik a szemöldökömet azonnal megigazítják, mert ez az ő foglalkozásuk, vagyis a szemöldökigazítás. Én úgy el vagyok maradva, hogy erről a szakmáról nem is hallottam, csak arról tudok valamicskét, hogy Móricz Zsigmond szerint Rózsa Sándor is összevonta szemöldökét, arra pedig nem emlékszem, hogy valaki az ő összevont szemöldökén igazított volna. Erről talán még a regény írójának sem volt tudomása.

Szóval ilyesmiket tanultam azokból a színes füzetekből lefekvés előtt. A legokosabb dolog, amit tanultam, most következik: azt olvasom, hogy ha kinézek szállodai szobám ablakán, azt a kinézést külön meg kell fizetni. Mégpedig nem úgy, hogy tessék, kinéztem, s fizetek, mert nem mindegy, merre néztem ki, a Duna irányába-e, vagy a domboldal irányába, ahol a parkoló is van. Nem mindegy, mert ha például a szobám ablakából a Duna felé lehet látni, akkor az drágább kinézés, mintha a dombok irányába néznék ki. Ezt fundálta ki ez a magyar ember, aki semmi esetre sem lehet falumbeli, mert nálunk eddig senki ki nem találta a kinézés eladásának eme furfangos módozatát. Azonnal mondtam is a fiamnak, te, itt valami nem stimmel, mert ha én például a szobából semerre sem akarok kinézni, csupán aludni szeretnék egy kicsit a nagy fürdőzés után, vagy nincs is kedvem semerre se nézni, csak a lábam elé, hogy a nagy, rojtos szőnyegbe bele ne botoljak, amíg az ágyamhoz megyek, akkor is ki kell fizetnem a kinézést? Persze, ez csupán egy példa volt a sok lehetséges helyzet közül. Erre azt mondja a fiam, Tati, ezt nem kinézésnek nevezik az ilyen helyeken, hanem látványnak, a látványt pedig mindenütt meg kell fizetni, te ezt nem érted.

Szóval itt meg kell fizetni a látványt, amit látni sem akarok, s úgy látszik, el is tudják adni, na, ez csakugyan nagy tudomány, legalább olyan nagy, mintha a cipőm talpalását kellene megfizetnem, amit el sem vittem a suszterhez, hogy megtalpalja. Ez olyan rossz példa, hogy meg sem merném említeni a fiamnak. Magamban mondom csak, míg nagy bajjal lefekszem, s próbálok kinézés helyett elaludni, de azt veszem észre, még az elalváshoz sem értek, pedig rop-pant fáradt vagyok, nem tudok elaludni, csak azt a feketeruhás hölgyet látom magam előtt becsukott szemmel is, aki épp felém tart, hogy jó éjt kívánjon, s ráncos homlokomon végighúzza az ő finom ujjait.

A világirodalom is tévedhet

Említettem már, hogy amikor a feketeruhás hölgytől csak úgy, önféjűleg megkérdeztem, kié ez a pompás létesítmény, azt a kurta választ kaptam, hogy ez egy magyar emberé. Azt is említettem, hogy ezzel a válasszal nem voltam meglegedve, mert a feketeruhás hölgy (bizonyára roppant helyesen és diplomatikusan) nem nevezte meg ezt a magyar embert, holott még a kolozsvári káposztának is van neve, szóval nem voltam meglegedve. Egyszerűen azért, mert most Önt, a tulajdonos magyar embert nem tudom megszólítani, pedig mondani szeretnék egy-két apróságot.

Nem tudom, Ön miképpen áll az algebrával, én ki nem állhatom az algebrát, lehet, pont azért, mert az algebrában is örökké arról volt szó, hogy x és y plusz ez, meg az, nem láttam értelmét, se hasznát soha az algebrának, gondolom, Ön sem látta értelmét, míg megépítette ezt a gyönyörű fürdőt ott, ahol azelőtt csak a sárga föld volt, egyéb semmi, ha eltekintünk attól a forrástól, ahonnan feltört az a bizonyos forró víz. Ez az első alkalom, amikor egy tapodtat sem tudok lépni algebra nélkül, mert valahogyan meg kell Önt szólítanom, s erre úgy látom, az algebra a legnagyobb segítségem, mert például el tudom nevezni Önt x -nek, s nem vagyok kénytelen minduntalan egy magyar emberről beszélni.

Nos, kedves x úr, töredelmesen bevallottam, hogy képzetlen vagyok a svédasztal dolgában, fel is sütem alaposan, mert már az otlétünk első estéjén észrevette az egyik pincér, hogy én süteménnyel eszem a vadásbélszint, nem kenyérral, jött is azonnal és szívélyesen megmutatta, hol, mely asztalon találok kenyeret, mégpedig sokféle kenyeret, hagyjam a süteményt későbbre, szegény pincér azt sem tudta hirtelen, miképpen adja tudtomra tévedésemet, hogy sértődés ne legyen, szerencsére ezen valahogy átestünk mind a ketten, s békében folytathattam vacsorámat.

Látja, kedves x úr, így jár az, aki az élet dolgait csak írások alapján ismeri, s nem a gyakorlatból, mint magam is. Ezt azért említem, mert azért a svédasztalról tudok egyet s mást, például azt, hogy a svédasztal tulajdonképpen nem is svéd, hanem amerikai találmány, a harmincas években fundálta ki egy leleményes nevijorki ember (apám hívta így New Yorkot, Isten nyugosztalja békében, másképp nem volt hajlandó e város nevét kimondani). De az a nevijorki svédasztal úgy volt megalkotva, hogy az asztal teteje körbe forgott, a fele mindig bent volt a konyhában, s a szakács pontosan látta, mi hiányzik róla, így könnyen tudta az ételeket frissíteni, a hiányt pótolni, ez nagy találmánynak számított akkor, főleg azért, mert pincéereket lehetett így megspórolni.

De ezt nem csupán azért mondom, hogy tudományomat fitogtassam, hanem azért is, mert azon az estén, amikor Önnél vacsoráztam észrevettem: egy szép,

nagy, fehér tálról rohamosan fogy egy tojás alakú sütemény, s már csupán két darab maradt, szóltam is a menyemnek, menjen, s hozza el magának azt az utolsó két darabot, nagy sietősen kijött a konyhából egy fürge leányzó és elvitte a tálat azzal a két utolsó süteménnyel. Meg is jegyeztem nyomban, hogy ilyesmi is csak velem történhet meg - András, a fiam egyik legjobb barátja szokta ezt mondani -, mihelyt észreveszek valami fontos dolgot, valaki mindig megelőz engem, például most is, hát nem elvitte a leányzó a két legutolsó darabot? Már éppen készültem fölháborodni, kárhozatni a sorsomat, amikor ismét megjelent a konyhai leány azzal a nagy, fehér tállal, s hozott rajta tízszer annyi tojásalakú süteményt, mert úgy látszik, szemmel tartotta a konyhából, mily étel van fogytán, szóval kedves x úr, ismerje be Ön is, hogy a nevijorki lelemény mégis tökéletesebb volt, mégpedig a harmincas években, mert nem kellett senkinek a szeme sarkából figyelnie, mi történik a svédasztalon, az félig állandóan bent volt a konyhában.

Berta néném, aki székely leány lévén Budapesten szolgált (Isten nyugosztalja őt békében) még akkor, amikor Budapest úgy, ahogy van, Erdélyhez tartozott (így mondta volt Berta néném), elmesélte nekem egy fényes vasárnapon, mi kell ahhoz, hogy egy svédasztal kinézzen valahogy, ezt nálánál jobban talán senki se tudta, mert szolgált ő Bukarestben is, attól függ, mikor hová tartoztunk, szóval kellett lennie azon a svédasztalon például fenyőmagos csibepástétomnak, barna kenyérben sült libamájnak, fűszeres lazac terinnek, jércemellnek gesztenyével töltve, kapros tengeri hal terinnek, parajos pulykatekercsnek vörös lencsekrémmel, szárnyas májas hajdinafelfújtnak, pulykaforgácsnak aszaltszilvával töltve, tönkölybúzás vadpástétomnak gyümölcsökkel, vargányás fácánpástétomnak, pikáns kacsaragu-levesnek burgonya gombócokkal, ananászos csirkemellnek, bélszíncsikoknak Stroganoff-módra párolt zöldséggel, borjúszeleteknek spárgával és sajttal sütvé, egész sültmalacnak, fogasfilének fokhagymás, fehérboros mártásban, grillezett pulykamellnek brokkolival, szeletelt mandulával, mézes kacsamellnek gyömbérrel, ropogós kacsamellnek, párolt vörös káposztával, Wellington bélszínnek gombával és vajastésztaival, sajtkrémmel bélelt fasírtoknak, angolos hátszínnek márványsajttal, füstölt főtt marhanyelv-szeleteknek tormahabbal, borjúpaprikásnak, korhelylevesnek füstölt csülökkel, nem akarom most részletezni, nincs is most hozzá fényes vasárnap, mint régen, amikor amint mondtam, egész Budapest hozzánk tartozott, legjobb, ha rövidebbre fogja mondandóját az ember, csupán érzékeltetni akartam Önnel, hogy a spanyolviaszk rég ki van találva, akár a hörpölés.

Na, ez az, a hörpölés! Az Ön fényes konyhája falára nincs kiírva, például az, hogy „for experienced people only”, vagyis az, hogy nem nekem való ez a gazdag svédasztal, hanem a beavatottnak való, a gasztronómiában járatosoknak

való, a kilátás imádóinak való, nem azoknak, mint például amilyen én vagyok. Se az nincs kiírva, hogy például „hörpölni szabad”, ez sincs kiírva. Pedig én ha valamit szeretek, az nem más, mint a hörpölés. Imádok hörpölni jóízűen, mintha otthon lennék. Én ezt nem szégyellem, kedves x úr! Itt egy emlékezetes példa:

Lakodalom volt éppen nálunk, a gyermekeknek külön terítettek, s láttam, csak kínlódnak az evéssel a gyermekek, szégyelltek hörpölni, valaki úgy tanította őket, ne hörpöljenek az asztalnál, egyenek csöndben, úgy is ettek, csöndben, de az nem volt jóízű evés, csak egymást figyelték, s a leves lefolyt a szájuk szélén, le sem nyelték, pedig finom, sárga tyúkhúsleves volt kis úszkáló, arany hólyagocskákkal s vékonyra vágott tésztaival, nem volt az jóízű evés, mondtam is nekik viccesen, hát mi van veletek, ti nem tudtok hörpölni se. Ha véletlenül úgy hozza a sors, hogy valami úri helyre kerültök, s észreveszik az urak, hogy ti még hörpölni sem tudtok, az lesz a nagy szényen, ezt ők komolyan vették, s úgy megették a sok levest, hogy a felnőtteknek alig maradt valami a nagy edények fenekén. Megették jóízűen, mert ők is szerették a hörpölést, kedves x úr, ilyen az élet. Azért nem rovom fel Önnek, hogy nem volt kiírva a falra: hörpölni szabad, bizonyára Ön is szeret hörpölni, akárcsak úgy általában az emberek, minél jobban lenézik a hörpölő embert, annál nagyobb a táboruk, de ez csupán az én megfigyelésem, ne vegye készpénznek, amit mondok, azt vegye készpénznek, ami a kasszában összegyűl. Ön már valószínűleg doktorált készpénzből, nem úgy, mint sokan mások, akik állandóan a zsebükben kotorásznak, s az árat nézegetik, mint én fönt, az Ön szállodai szobájában, ahol a Dunára nézhettem volna, ha lett volna hozzá hangulatom (ándung), a látvány kedvéért legalább, amit ugye, mindenütt meg kell fizetni. A készpénzt hoztam szóba az imént, erről pedig minden tapasztalatomat nagybátyámtól tanultam San Franciscoban, ahol ő házmester volt. Egy alkalommal kora hajnalban direkt kizavart az ágyból, s elvitt ama gyönyörű város központjába, azt mondta, ilyenkor, vagyis hajnalban kell egy várost megnézni, megismerni, nem nappal, ilyenkor látszik tisztán a városok igazi arca, hát volt is mit látnom, a fényes, nikkeles kilincső bankok közelében, a szemetes kukákból akkor másztak ki a szegény emberek, az otthontalanok, a földönfutók, na, ez túlzás, elég lassan másztak ki ezek az emberek a kukákból, nem futottak, nem siettek sehová, nagyon unott és kialvatlan volt az ábrázatuk, ráérősek voltak, bátyám szerint arra vártak, hogy kinyissanak a közelben valami kocsmafélét, ahol ingyen kosztot kaphattak, azt mondta még a bátyám, na, nézd meg ezeket az embereket, sokuknak bizonyára tele volt egyszer a zsebe pénzzel, de azt elitták, mert valamiért nehéz volt a lelkük, s ami esetleg a bankokban volt, azt a pénzt a bankok vitték el, mert ő jól emlékszik, volt idő, amikor egymás után mentek csödbe

a bankok, a szomszédjában is volt egy bank, este még megvolt, reggelre már csak a pora ha látszott, parkolót csináltak belőle, de jártak így templomok is, nem csak bankok, ilyeneket mondott azon a hajnalon a bátyám, neki csak anynyi pénze lehetett, amivel még eltemettetni sem tudta volna magát, de azt a kicsi pénzt is három bankban tartotta a biztonság kedvéért. Egy napon el is vitt az egyik bankjába, így mondta, a „bankjába”, mintha az övé lett volna az a bank, de hát annak a banknak még a kilincse sem lehetett volna soha az övé, de elvitt engem és megmutatta azt a biztonságos fiókot, amelyben egy szimpla Doxa órát tartott, s ha jól emlékszem, egy Solingen beretvát, ezeket is csak azért, hogy ne legyen teljesen üres, azt mondta a fiókra mutatva, mely nyilván páncélból volt csinálva, nem pedig fenyőfából, hogy ebben a fiókban tartaná a pénzét, ha volna, a biztonság kedvéért. Ezt most csak azért említem, mert azt remélem, hallgatja a rádiót, kedves x úr.

Mert most, valamelyik reggelen azt hallottam a rádióból, hogy Amerika is bajban van, nem csak a sok, szegény, apró ország, akkora bajban van, hogy a Fehér Ház rózsakertjét már senki sem gondozza, szélnek eresztették a gondozókat, hogy egy kicsit spóroljanak az emberekkel, akár a harmincas években a pincérekkel az elmésen megalkotott svédasztalokkal, de szerintem ez a hír nem állja meg a helyét teljes egészében, mert sok példát tudnék felhozni arra, mivel nem spórol ma sem Amerika, ugye, ezt Ön is jól tudja, mint amiképpen Ön sem spórol a saját éttermében a pincérekkel. Azért szíveskedjék megfontolni, amit most mondok, fogyatkozóban az élelem az egész világon, még az is megeshet, egyetlen svédasztal lesz a föld, pincérek, igazgatók nélkül, mindenki onnan vesz valami ennivalót, ahol talál, s ahol lesz amit hörpölni is, mindenki azt mondja másnap, amit hallott a rádióból, szóval ne vegye egészen komolyan a figyelmeztetésemet, de olykor nem árt figyelni a magamfajta képzetlen emberekre is, akik nagyon helytelenül még azt tanulták a világirodalomból, hogy az a szép dolog, ha a szegények pártjára állunk, nem pedig a gazdagok pártjára. Én például biztosra veszem, Ön is ezt olvasta ki az irodalomból, vagyis, hogy a szegények mellé kell állni, de nézze, a világirodalom is tévedhet, én a felnőtté érésem előtt öt perccel még azt hittem, komolyan kell venni, amit állít a világirodalom, miszerint a szegények pártjára kell állani egy becsületes embernek, de öt percre rá, hogy felnőtt lett belőlem, reá kellett jönnöm, ez nem ilyen egyszerű, mert mindent a pénz irányít, még a szegény emberek gondolkodását és viselkedését (attitűd) is. És azt is figyelembe kell vennünk, hogy bizony sokszor illetlenül viselkednek a szegény emberek, ahelyett, hogy gyönyörködnének egy látványban, mint én itt, az Ön birodalmában, nem néznek semerre, esetleg a semmibe néznek, ahol bizony, nincs semmi, sőt, ezek a szegény emberek olykor még bűdösek is, érezni rajtuk a szegénység szagát, remé-

lem, Ön ezt nem érezte rajtam ottlétem idején, legfőntebb a feketeruhás hölgy ha érezte, akinek finom ujjai voltak, de ő is nehezen érezhette, mert én a víz alatt voltam, onnan szólítottam meg a feketeruhás hölgyet, kérem, most nézze el nekem, ha fecsegésnek tűnik, amit mondok, de van úgy, hogy zseniális ötleteim támadnak a fecsegéseim idején, például volt úgy, hogy amit kitaláltam, fölfedezészámba veheti az emberiség. Az egyik találmányom szerintem igazi fölfedezés, mert megfejtettem, mi a határ a város és a falu között. Önnek most elárulom, nem vagyok annyira önző, hogy el ne áruljam, szóval a város ott kezdődik, ahol idegennek már nem köszönnek. Ez röviden az én találmányom, ne vegye semmiségnek ezt a találmányt, még akkor se vegye, ha ezek szerint az Ön fürdője nem is városon van, hanem falun van, mivelhogy a feketeruhás hölgy, akinek finom ujjai voltak, nagyon szépen, illedelmesen köszönt ott, a fürdőmedencék mellett, mégpedig idegeneknek köszönt, ezt biztosan állítom, mert engem például életében nem látott, mégis köszönt nékem, mint ahogyan egy rendes faluban szokás.

Szóval, falusi lenne ezek szerint az ön híres fürdője, kedves x úr, ha én mondom, akkor biztosan falusi, ezt vegye kitüntetésnek, mert falusinak lenni nem szégyen, még Önnek sem szégyen, kedves x úr, majd reájön Ön is erre a nagy igazságra, mert úgy döntöttem, legközelebb meghívom Önt az én otthonomba, viszonzásképpen persze, mert ugye, a vendége lehettem.

Felnőtté érésem előtt öt perccel

Eléggé egyoldalúlag döntöttem úgy, hogy meghívom Önt, mintegy viszonzásképpen, de addig is jó, ha jobban megismerjük egymást. Az én részemről, amint látja, már tettem is lépéseket ebbe az irányba, amikor elárultam magamról, hogy sokáig a szegények pártján álltam, mert így olvastam ki a világirodalomból, bevallom, még most is ott állok titokban, még akkor is, amikor ez nem divat már, mert ki figyel arra, mit írt a jó Kosztolányi a szegényekről, idézem most Önnek ennek a jóságos költőnknek néhány sorát, amiket még gyermekkoromban jegyeztem meg véletlenül:

Te elfelejtéd, hogy délben mit ettél,
kivel beszéltél tegnap, ki az ellenséged, barátod,
mert gazdag vagy s feledékeny.
Ugy elhagyod élményeid, mint kiolvasott
újságaid a gyorsvonatok hálófülkéiben,
s robogsz tovább,
köszönve ennek, mosolyogva emerre,
igen szórakozottan.

De a szegények még most is tudják,
mit mondtál te nekik öt évvel ezelőtt,
hogy végimentél a budai utcán,
s megsimogattad szőke kisfiuk fejét,
ki azóta
ott porlad a tabáni temetőben.

Bizony, így állunk, kedves x úr, ön ért e szavakból, hiszen magyar ember, érdekes, ezek a sorok pontosan ott jutottak eszembe az ön fényes szállodájában, míg olvastam a szolgáltatásaik ismertetését, pontosabban azt, hogy milyen jót tesz az emberi szervezetnek az a terápia, amit Önök végeznek az emberség hasznára, az egészség építésére. A mozgásszervi gyógymódokról olvastam éppen, s az jutott eszembe, egy kis viccbe illő segítséget tőlem is kaphatna ez a megdicsért terápia, azáltal, hogy elárulom, a legbiztosabb gyógymódja a mozgásszervi bajoknak éppen a szegénység, például az, hogy amikor elfogy a pénzünk az önök gyógytermeiben, az ember azonnal szól az asszonynak, na, mozgás, innen azonnal el kell mennünk, mégpedig az árak miatt, mert azért ismerje el, az Ön árai az efféle mozgást is nagyban elősegíti. Tudom, mindezt egyszerűbben is megfogalmazhattam volna, valahogy úgy, hogy ez nem szegény embernek való hely. Csakhogy azonnal magamra terelném a figyelmet az efféle megállapításokkal, sőt, sokak megvetését is, akik szerint, mit keres itt egy olyan ember, mint én, hogy a szegény szót ne is használjam. Mit keres? Így vetnék fel némelyek a kérdést, mit keres, ha nincs reá elég pénze? Az igazat megvallva, ezeket csak megemlítem, nem vagyok én annyira szegény, mint azt a rosszmájúak gondolják.

Mert ha jól meggondolom, majdnem mindennel rendelkezem otthon, a lakásomon, amivel Ön rendelkezik ebben a fényes szállodában és fürdőközpontban. Azt viszont elismerem, hogy a hófehér törülközői egyszerűen lenyűgöztek, a feleségemet pedig nemkülönben. És lenyűgözött a fürdővíz is, mely ott bugyogott és hullámzott a hatalmas medencékben. Ez a két dolog teljességgel hiányzik a mi otthonunkból. Hanem az a csöndterápiás szoba nem hiányzik, nálunk akkora csönd van a kétszáz éves, vastag falú lakásunkban, hogy meg lehet unni azt a nagy csöndet. És csepegés is van, ha elromlik a vízcsap. Mert ugye, az Ön csöndterápiás szobájában is állandóan csepeg a víz egy csapból, direkt a gyógyítás érdekében, énnekem otthon csak annyi dolgom lenne, hogy nem javíttatom meg az elromlott vízcsapokat, s akkor tökéletes a csöndes szoba csöndje, s a monoton vízcsapcsepegés összhangja. Gondolja el, mennyivel praktikusabb a mi otthoni csöndterápiás szobánk, mint az Öné, ha mindazt, amit Ön nagy munkával megépített, én úgy érem el, hogy a kicsiny ujjamat sem kell ezért megmozdítanom. De menjünk tovább a példákkal: itt, maguknál, ebben

a gyógyközpontban az egyik legcsodálnivalóbb az aromaterápiás szoba. Arról beszélek, ahol magam is jó mélyen a tüdőmbe szívtam a levegőt, illetve az aromát, úgy szívtam magamba, mint ahogyan más issza a fröccsöt, vagyis elegyítve. Minálunk, otthon ezt az egész eljárást (procedúra) egyszerűen reabíztuk a huzatra. Pontosabban a kereszthuzatra, mely a télire eltett káposzta illatát, aromáját egyfolytában felhozza a pincéből a szobánkba. Éjjel-nappal érezni lehet lakásunkban a káposzta illatát, tiszta ingyen, gondolom, ezt a módszert azért Ön is értékeli. Különösen most, ebben a gazdaságilag hanyatló időben, amibe belekerültünk (recesszió), s amin már talán az a feketeruhás hölgy sem tudna segíteni, az ő finom ujjával.

Aztán itt van a fényterápia. Mi ezzel is ragyogóan állunk, ugyanis eléggé megromlott a szemünk (öregségből kifolyólag), ezért rengeteg lámpát égetünk egész esztendőben, Ön valószínűleg megdöbbenne, ha látná, milyen pompával jönnek hóvégeken hozzánk a villanyóra-leolvasók, kettésével, hármásával jönnek, egymást ellenőrzik, hogy csalás ne legyen. Volt rá eset, hogy heten is jöttek, mint a gonoszok, igaz, nem számoltam őket, de sokan voltak, az bizonyos. Akárcsak Önnél, a szállóban, s főként a fürdőben, s az étteremben, mikor ott voltunk, épp akkor történt egy bizottság bevonulása, mi ennek tanúi voltunk. Talán emlékszik még, megírtam már, hogy zászlók lobogtak a szélben a szálló előtt, mikor megérkeztünk, könnyen meglehet, ezek a zászlók épp annak a bizottságnak lobogtak, mely látogatóba érkezett Önökhöz, szóval nem nekünk lobogtak, ezt most már biztosra is vehetjük, nem nekünk lobogtak.

Uram, ön most joggal tehetné föl nekem a kérdést, rendben van, egyben-másban hasonlítunk egymáshoz, hogy úgy mondjam, megvalósításilag, de mi a helyzet nálunk a hangulatterápia végtelen nagy területén, amit Önöknél látványnak neveznek, én pedig a magam részéről ablakból való kinézésnek. Szóval azt a kérdést tehetné föl nekem, milyen látnivalóval szolgálhatok Önnek, ha elfogadja szerény meghívásomat. Nos, alig vártam, hogy föltegye nekem ezt a kérdést. Alig vártam, mert ebben a részletkérdésben vagyunk mi itt a legerősebbek. Nem mondom, Önök sem szűkölködnek látványban, ott a Duna, reátekinteni is jó érzés, ha csak nem gondolunk arra, milyen a Duna vizének a tisztasága, de ez a kérdés szerintem meghaladja mindkettőnk tehetségét, úgy, hogy maradjunk annál a látványnál, amit Ön fölemlégethet, ha majd alkalma nyílik rá. Az a helyzet, hogy itt, nálunk, pontosabban a házunktól nyolc méterre a tenger hullámain láthatja, igen, a tenger hullámain!

Mert az nem semmiség, a tenger hullámai messzire el szokták vinni az ember képzeletét (fantázia), szóval látványban valósággal bővelkedünk. De ezt azért egy kicsit megmagyarázom, nehogy félreértés legyen: a házunktól nyolc méterre emelkedik a szomszédék ugyancsak régi háza, melynek tűzfala húsz

méter hosszú, tizenöt magas. Ezt a tűzfalat lemeszelte nékem Nagy István, a székeklykái születésű, borszerető, ügyes legényember, akinek ha egyebe nincs is, neve azért van, mert meg is említettem. Úgy meszelte le, hogy föl sem há-gott valamire, hogy elérje a fal felső fertályát, állt az udvaron és egy hosszúnye-lű meszelővel úgy tett, mint aki az utcát sepri, csak függőlegesen, mivel a fal is függőleges szokott lenni, a pisai tornyot most félretéve. Megszáradt a mész a tűzfalon, s olyan hullámos lett az egész fal, hogy megróttam miatta Nagy Istvánt, akinek ha egyebe akkor sem volt, de neve azért volt, mondtam néki, fesse újra az egészet, mert ezeket a hullámokat nézni sem tudom, ez maga a fu-serálás szimbóluma. Éreztem, ezt a szimbólum szót ő nem nagyon ismeri, de a válasz azért a kisujjában volt, mert ezt felelte igen talpraesett módon: - Feri bácsi, járt maga már tengeren, tudhatná, hogy a tengerben épp az a gyönyörű-séges, hogy hullámozik, hát ez a fal is azért szép, mert hullámos, nem gondol-ja? Reáhagytam, miért szép a tenger, újrameszelés nem lett, megszoktam ezt a tűzfalat, bármikor nézek rá az ablakomból, az udvarról, csakis a hullámozó tenger jut eszembe róla, vagyis az a látvány, amit annyiszor megcsodáltam. Már nem is engedném senkinek, hogy újrameszelje azt a falat, amelyről csakis a tenger jut eszembe, ahányszor reája pillantok. Gondolom, Ön sem szívesen engedné, hogy lefesse valaki azt a szállodai ablakot, amelyen át a Dunára lehet látni, s amelyért még egy kis felárat is felszámítanak. Önnek. Mert nekem a fal látványáért senki nem adna egy fityinet se, persze, nem is kérném, ez itt nem divat. Még.

Milyen állat ez a bácsi?

Szóval ezennel meghívom Önt, ezt vegye készpénznek, meghívom, nincs mit teketóriázní, miért ne hívnám meg, ha már ez az ötletem támadt? Hanem azért egy kis bökkenő mégis van, mert, meg sem tudom Önt tisztességesen szólítani, ezt már kifejtettem, nem akarom magam ismételni, csak éppen any-nyira, hogy ugye, az algebrához kellett folyamodnom, de már nagyon meg-untam azt a megszólítást, hogy x úr, nem illik ez hozzánk, falusi emberekhez, most hirtelenjében nem is tudom, minek nevezzem, hogyan szólítsam Önt, ha csakugyan eljön hozzánk, x úrnak semmi esetre sem szólíthatom, látja, egy semmiség, egy név, egy formáság mennyi fejtörést okoz az embernek ?

Az a fekete ruhás hölgy milyen egyszerűen oldott meg egy csomó fontos dol-got az ön birodalmában, csak végighúzta a finom ujját valahol, s máris ro-hantak oda, hogy rendbe tegyék, amit kell, egy szót sem szólt, mindent meg-oldott a finom ujaival, akár a nagyhatalmak vezetői, amint egy tollvonással

elintézték népeket érintő, sorsokat meghatározó dolgokat. Országhatárokat tologattak erre-arra, mint amikor römizik az ember és két ujjal fölemel egy kockát, s reápillant, jót emelt-e, vagy nem, hát ha meg nem sértem, a továbbiakban, mondjuk Kovács úrnak fogom nevezni, a telefonkönyvekben is annyi a Kovács, mint a rostalika, most már ha még egy Kováccsal több lesz, az meg sem kottyán, akárcsak a nagyhatalmak vezetőinek, amikor egy tollvonással ide, vagy oda tettek egy országot. Az nekik meg se kottyant, tehát nem lesz nékem lelkifurdalásom, ha hirtelen x úr helyett Kovács úrnak szólítom, vegye úgy, mintha mi sem történt volna, a nagyhatalmak vezetői is úgy vettek mindent, mintha mi sem történt volna, oda sem figyeltek, hogy tollvonásaik nyomán hol, milyen zászló lengedez majd a közintézmények tetején.

Erről jut eszembe, az Ön szállója bejáratánál is zászlók lengtek a szélben, amikor megérkeztünk, eléggé megzavartak engem azok a lengedező zászlók, először azzal, hogy azt hittem, miattunk tették ki őket oda a magas rudak tetejére, s a végén kiderült, tévedtem, másodszor pedig azzal, hogy úgy tapasztaltuk, legalábbis mi, erdélyiek, hogy sok galibát okoztak már a zászlók a történelem folyamán. Hogy ne menjek messze példáért, az én falumban sokan rejtegettek zászlót padláson, pajtában, szénakazalban, addig rejtegették, míg megváltozott valamilyen rendszer, vagy fennhatóság, s akkor úgy vették elő őket, s tűzték ki házaikra a népek, olyan ábrázattal, mint akik épp abban a pillanatban nyertek meg egy háborút, de volt úgy is, hogy késtek a változások, s a zászlót az egerek ették meg. Nagypám is egész életében várta az angolokat, nem jöttek, s ha később jöttek is néhányan, elmentek a tengerre fürödni, oda, a Feketére. Érdekes, anyám kilencvenöt éves, s még nem látott tengert, jó egészségnek örvend hálstennek, ezek a természetgyógyászok csak csodálkoznak, hogy lehet egészségesen élni ennyi ideig tervszerű sütkezézés nélkül. Csak vakarják fejüket az orvosprofesszorok is, amikor ilyen esetekről hallanak, mint az én anyám esete, Kovács úr, most ha észrevette, elkanyarodtam egy kicsit a témától, de ezt én szándékosan tettem, reájöttem ugyanis arra, hogy társalgás közben jó, ha eltérünk a témától, ez az eltérés felfrissíti a beszélgetést.

Egy festő barátom is azt mondta nekem, amikor véletlenül észrevettem, lefolyt festés közben vásznáról a festék, ezt ő szándékosan hagyta úgy, lefolyva, szóval szándékosan, mert így modernebb lett a kép, de én olykor valóban szándékosan térek el a témától. A minap is azt mondja nekem a háziorvosom, miután beadott a hátsó felembe egy injekciót, hogy most már ne beszéljünk tovább orvosi témáról, a betegnek nem az a dolga, hogy állandóan arról beszéljen orvosával, amiről egész nap szó van a rendelőjében, hanem az a dolga, hogy gyógyuljon és beszéljen amiről akar, csak ne orvosi dolgokról. Egy politikus ismerősöm szerint a parlamentben is azért szoktak elbóbiskolni a képviselők,

mert a felszólalók ugyanazt mondják, nem térnek el a témától. Kovács úr, nem szeretném, ha unatkozna nálam töltendő ideje alatt, amiatt, hogy nem térnék el a témától, vagyis egyfolytában az Ön fürdőjéről beszélnék, bizonyosan az Ön könyökén jön ki már ez a téma, vegye majd kirándulásnak azt, ha kitérőket tesztek beszélgetéseink során.

Például szeretném elmesélni Önnek azt az esetet, amikor az Ön szállójának éttermében vacsora közben megkérdezték tőlem, miféle állat vagyok, mert megkérdezték, egy nagyon rokonszenves kétéves forma fiúgyermek, név szerint Donáth kérdezte meg, midőn az én ugyancsak kétéves forma unokámmal, Dorkával beszélgettek olyasmikről, hogy melyik ruhájukon van zsiráf, vagy oroszlán, a mormota is szóba került, de a mormotáról nem hallott ez a Donáthgyermek, s ezért fordult az asztaltársasághoz, azt kérdezte reám mutatván, hogy milyen állat ez a bácsi, gondolta, ha mormotához hasonlítok, akkor máris tudni fogja, körülbelül milyen állat a mormota. Csak mellesleg jegyzem meg Önnek, hogy én emiatt nem sértődtem meg, a fiúgyermek kérdését helyénvalónak találtam, s különben is szeretem a mormotákat, mert füttel figyelmeztetik társaikat, ha veszélyben vannak, mégpedig úgy, hogy abból a füttből a veszély nagysága és fajtája is benne foglaltatik.

Mert én szép jellemvonásnak tartom, ha figyelmeztetik az embert bármiféle veszedelemre, ugye, Ön is így látja ezt a témát, amiért egy kicsit elkanyarodtam, miért ne látná így? S ha már itt tartunk, azért is szeretem a mormotákat, mert szeretnek aludni. Einstein is nagyon szeretett aludni, valószínűleg azért, mert tiszta volt a lelkiismerete. Napóleon nem szeretett aludni, inkább izgett-mozgott napestig, valószínűleg az ő lelkiismerete... szóval azt kérdezte Donáth, milyen állat ez a bácsi (itt jegyzem meg, hogy Donáthnak is van neve!), szegény Dorka, az unokám sem tudott Donáthnak válaszolni, pedig csakis vele szeretett volna tárgyalni, nem a felnőttekkel, a menyem szerint ennek az a tudományos magyarázata, hogy mi emberek, valamennyien azokkal szeretünk tárgyalni, akikkel körülbelül azonos magasságban vagyunk, mondjuk, szellemileg. Ebben sok igazság rejtőzik, nem azért, mert a menyemtől hallottam, mert látja, Kovács úr, én nagyon szeretek Önnel beszélgetni, mert én Önt abban a magasságban képzelem el, ahol magam is vagyok, pontosan abban a magasságban, például amit Ön megépített, azt a gyönyörű fürdőt, én észre is vettem, részletesen elemezni is tudnám minden porcikáját annak az építménynek, a zász-lórudaktól egészen a feketeruhás hölgy finom ujjáig tudnám elemezni. Mert amint említettem, mindent észrevettem, ez a legfontosabb, hogy vegyük észre a dolgokat, ne menjünk el közömbösen a világ dolgai mellett, tegyük szóvá, ha lelkesedünk valamiért és tegyük szóvá, ha nem lelkesedünk, hanem inkább lesújtó véleményünk van, észrevenni és szóvátenni - ez a titka az emberiség

gyarapodásának. Persze, szellemileg, ez az eszmefuttatás nem teljesen az én találmányom, bár az is lehetne, nézze, én nem tartom számon a találmányaimat, mint sokan, mert manapság, ha jól megfigyelte, megszorodtak azok az embertársaink, akik számontartanak magukról mindent, mert pályázni akarnak valamire, ugye, tetszett hallani a pályázatokról, mert vannak, akik csak ahhoz értenek, hogy pályázatokat írjanak, megpályázzák a más pénzét, a más idegrendszerét és jószágát, hiszékenységét és fáradozásait, mindent megpályáznak, ez a divat manapság. Ezért tartják számon az építészek a lerajzolt terveik sokaságát, az írók a könyveik számát tartják számon, s azt, hol jelentek meg azok legelőbb és legutóbb, kik és hányan írtak az ő műveikről. Nézze, szerintem már túlságosan sok a mű, szójátékkal keverve, maholnap mindenből mű lesz, nem csak az irodalomból, képzőművészetből, hanem például az aszaltszilvából is műaszaltszilva lesz, a minap mesélték, hogy a szalmakrumplit is úgy készítik bizonyos vendéglőkben, hogy valami port beleöntenek egy tartályba, mint a malomban szokás, alul pedig kijön a szépen fölszeletelt szalmakrumpli, ne higgye, hogy nagyon eltértem ismét a témától, nézze, megváltozott a világ, ma már nem a tanítók verik a gyermekeket, hanem fordítva, ugye, hallott a tanárverésekről, magyarverésekről. Na ez az utóbbi nem a legjobb példa, mert a történelem amiképpen jött errefelé, mindig voltak magyarverések, tehát ez nem az új dolgok közé tartozik, olyan magyarverésekről is olvastam már a történelemkönyvekből, amelyekre büszkék lehetünk, én ezt nem értem, lehet Ön is furcsállaná, ha kikap a kedvenc futballcsapata, s azt győzelemként könyvelik el, pedig ez is megtörtént már. Itt van például ez a kedves és okos gyermek Donáth, most esténként talán azon tűnődik, hol alusznak a villamosok, vagy megkérdezi, milyen állat ez a bácsi, réám mutatva, persze, holnap, holnapután esetleg hasbarúgja a tanárát, hogy nevét emlékezetessé tegye, majd megirat valakivel egy pályázatot, látja, nem megy ki a fejemből ez a pályázat-ügy, apám szerint (nyugodjék békében) mindenért a nagyhatalmak a felelősek, ő is persze a maga magasságában gondolkodott, vagyis úgy, mint mások a falumban.

Képzelve, azt mondja nekem egy falusi ember, teljességgel megváltoztak a méhek is, csak csodálkoztak, amikor a határból eltűnt a baltacín, kirepültek, s csak csodálkoztak, hogy nincs sehol baltacín, pedig volt eleddig évezredek által, most mihez fogjanak, csak keringtek a levegőben céltalanul, úgy megváltozott a világ, s még hozzátette azt a változást is, hogy az ember igyekszik megtanulni a gombák fajtáit, melyik mérges, melyik nem, hát hiába tanulja, van, ahol a törvény egyenesen megtiltja a gombaszedést, akkor minek megtanulni a gombákat, a törvényeket kell megtanulni, hogy meg ne büntessék az embert. Csak-hogy ehető törvényt még nem találtak fel, látja, vannak dolgok, amiket észre kell vennie mindenkinek a maga magasságában, amiképpen én észrevettem,

amikor az ön fürdőjében egy kis folton, pókhálón, vagy valami semmiségen az a bizonyos feketeruhás hölgy végighúzta finom ujjait, egyszersmind ezennel biztosítom Önt arról, hogy ha csakugyan elfogadja meghívásomat és meglátogat, semmiféle zászló nem fog lengeni a szélben a kapum közelében, csupán egy hatalmas orgonafa fogja Önt köszönteni, mégpedig a magunk magasságában, ahol nyugodtan elbeszélgethetünk, s kitérőket is tehetünk, ha kedvünk tartja, csak egyre kell vigyáznunk, arra, nehogy észrevegye valaki, túlságosan a szegények pártján állunk.

Van egy olvasóm

Látja, Kovács úr, csupa jó dolgot, jellemvonást tételezek fel Önről, azt mondtam, mindketten egyazon magasságban vagyunk. Pedig én Önt egyáltalán nem ismerem, soha nem láttam, soha szót nem váltottunk, könnyen meglehet, épp ezért beszélek ilyen fölszabadultan, közvetlenül, mert meghallgat engem, nem szól közbe, eltúri, ha olykor ironikus hangon beszélek, vagy teljességgel tévedésben vagyok, amikor azt föltételezem, hogy velem együtt Ön is a szegények pártján áll, ahogyan a világirodalomból tanultuk, lehet, tévedek, amikor tanácsot adok Önnek a bankokat illetőleg, vagy valami hibát találok a munkájában, akár az a feketeruhás nő az ő finom ujjával. Az a gyanúm, ő ott is hibát talált, ahol valójában semmi hiba nem volt, de maga az a mozdulat, midőn valahol végighúzta az ujját, már az fölért egy figyelmeztetéssel, azt akarta talán kifejezni, azért lehet ott is hiba, ahol ő nem veszi észre, ami pedig engem illet, én is szeretek hibát találni, arra reámutatni, esetleg megbocsátani, ez írói jellemvonás szerintem, nézze, az írók is tévedhetnek, akár a világirodalom, amit annyiszor emlegettem már. Tévedhetek, mert az író is ember, bevallom most Önnek, maradjon közöttünk, írónak tartom magam, mert nemrég kiderült rólam, már van egy olvasóm, egyetlenegy olvasóm van, az is a messzi távolból jelezte nekem, hogy szívesen olvassa írásaimat, Kanadában él az én egyetlen olvasóm, Pusztai Péternek hívják, neki is van neve, sőt, hírneve is van ennek a Péternek, pedig Kanadából is csak egy falut választott ki magának lakhelyül.

Nem érdemes titkolózni, amúgy is minden kiderül, képzelje, ez a Pusztai a minap egy egész mezőnyi piros tulipánt küldött nekem a világhálón, egy gyönyörű fényképet, amit ő készített, szakmájából kifolyólag, hogy így fejezzem ki magam, tudja mi az érdekes ezen a fényképen? Az, hogy a tengernyi piros tulipán között két fehér tulipán is látható. Ezt vette észre szerintem ez a Pusztai, akinek azért is van hírneve, mert észreveszi a lényegét, unalmas lenne, ha minden tulipán piros lenne, vagy fehér, vagy sárga. Egy híres filozófustól tudom, hogy ameddig mondjuk a piros tulipán föltétlen piros akar lenni, addig nincs

semmi baj, csak akkor van baj, ha a piros tulipán egy napon azzal az igénnyel lépne föl, hogy minden más színű tulipán is pirossá változzék, mert ő így akarja, akkor van baj. Persze, az a híres filozófus nem pontosan így fejezte ki magát, de mondanivalójának ez az értelme, vagyis az, hogy ne akarjunk másokat is a magunk képére változtatni, valahogy viseljük el egymást ezen a Földön, tűrjék meg egymást a piros, a fehér, a sárga tulipánok, ne szidja, ne ócsárolja, ne feketítse be egyik a másikat annak tudtával, vagy a háta mögött, ez a Pusztai szerintem az emberiség egyik legnagyobb problémáját mutatta föl a tulipános fényképével, ezen nincs is mit vitatkozni, mert ugye, naponta tapasztaljuk, azért van ennyi baj a világban, mert képtelenek vagyunk elfogadni egymást úgy, ahogyan vagyunk, úgy, amilyenek vagyunk.

Remélem ebben egyetértünk. Látja, büszke lehetek arra, hogy van egy olvasóm, mert vannak írók, akiknek több a könyvük, mint ahány olvasójuk van. Gondolom, ebben az ügyben is egy magasságban vagyunk, kedves Kovács úr, már röstellem is, hogy a büszkeségemről beszélek, nem erről volt szó, azt szeretném inkább megemlíteni, hogy ha e sorokat elolvasná az a feketeruhás hölgy, bizonyára végighúzná finom ujjait a mondataimon, hibát találna bennük, ha más nem, hát akkor a szerénytelenségemet föltétlen fölroná nekem, amiben néki nagy igazsága is lenne, ha nem láttam volna annak a bizottságnak a bevonulását az Ön csakugyan gyönyörű birodalmába, ahol két napot töltöttem. Mert az a bizottság úgy vonult be a lengedező zászlók alatt, hogy messziről lehetett látni, annak a bizottságnak szinte valamennyi tagja külön embernek tartja magát, mint amilyen bárki ezen a tájon, sokkal különbnek, holott szerintem az Ön kisujját sem érik fel ezek a fontoskodó emberek, ezek az erőszakos tulipánok, ha egyáltalán szabad őket tulipánoknak nevezni. Most mondjam azt, hogy dölyfösök voltak, bizonyos hivatali magasságból néztek alá, az éppen itt dolgozó emberekre? Nem mondom, nem ítélek, Ön bizonyára jobban ismeri őket, mint én, nekem csak annyi dolgom volt itt, hogy eleget tegyek fiam kívánságának, hogy fürödjek meg egyszer én is egy hullámfürdőben, s szívjam tele a tüdőmet gyógyító aromákkal, szerintem ennyit megérdemlek, szóval Ön jobban ismeri őket, én csak annyit tudok, s azt is a történelemből tudom, hogy az ilyen dölyfös emberek miatt nem vagyunk a legjobb viszonyban szomszédainkkal, talán még azok a bizonyos magyarverések is miattuk vannak. Az én falumban az a tapasztalat alakult ki az idők folyamán, hogy a szomszédal kell jó viszonyban lenni mindig, a szomszédoktól függ az ember közérzete, nyugalma, biztonsága, nem sorolom, a mi magasságunkban ezt mindketten jól tudjuk, különösen, hogy önfejlőleg ugyan, de Önt is falusi embernek tituláltam.

Nem szeretem a dölyfös embereket, még akkor sem, ha bizottságokba tö-

mőrülnek. Elárulom most önnek, hogy az ön pincérjei sem kedvelték ezt a bizottságot, mert azt mondta az egyik a másiknak, te, ezeknek, holnap hová terítsünk asztalt, mire ennyi volt a válasz: hát lehet azt tudni? Ezeket soha nem lehet eligazodni. Szóval így vélekedtek a pincérek is, akik köztudomásúlag jó emberismerők, így vélekedtek. És tudja, még mit vettem észre, kedves Kovács úr? Azt, hogy ez a bizottság roppant otthonosan viselkedett a svédasztalnál, minden tagja pontosan tudta, milyen ételekkel kezdje az evést és azt mivel fejezze be, közülük senki nem tévesztette össze a kenyeret a süteménnyel, mint én, aki ugye süteménnyel ettem a marhabélszínt, s amire a pincérjei finoman figyelmeztettek, szóval nem először étkeztek svédasztalról, azt biztosra veszem. Persze, azt belátom nyomban, hogy ezt az otthonosságot nincs jogomban, sem szándékomban fölírni semmiféle bizottságnak. Mert úgy is föltehetnők a kérdést, hogy egyáltalán mihez ért egy bizottság, aki még enni sem tud rendesen, egyáltalán mihez ért? Ugye, így is föltehetnők a kérdést, s joggal tehetnek fel. Én mégis amellettt vagyok, hogy bizonyos főntartásokkal fogadom azt az embert, aki ugyancsak roppant otthonosan érzi magát a kaszinókban, a játékbarlangokban, a pókertermekben. Azért mondom el most ezeket a megjegyzéseimet, mert volt alkalmam ilyen és ezekhez hasonló szórakozóhelyeken járni, igaz, nem szándékosan mentem, hanem úgy, hogy az az autóbusz, amely hetvenhárom órán át vitt New Yorkból Los Angelesbe, direkt megállt az ilyen helyek közelében, az ottani vendéglőkben étkeztek a sofőrök (föltételezem ingyen, vagy olcsón), épp azért, hogy vigyenek látogatót is, ha már ez az ő útvonaluk. Még svédasztalról is ettem ezekben az útmenti fényes megállóknak, igaz, csak körítést vettem az asztalról, ugyanis az volt ingyen, a flekkenért például fizetni kellett, s én ettől természetemnél fogva idegenkedtem. Nem a flekkentől idegenkedtem, félre ne értse, hanem a fizetéstől.

Látja, én most Önnek bevallom, sőt, felmutatom ama jellemvonásaimat is, amelyek nem vetnek reám olyan fényt, amelyre büszke lehetnék. Gondolom, ebben az ügyben is ketten egy magasságban vagyunk, úgyannyira, hogy annak a feketeruhás hölgynek sem lenne különösebb oka arra, hogy finom ujjáival reánk mutasson. Kiváltképpen akkor, ha azt is bevallom, bár nem szeretem, el sem ítélem ezeket a kaszinókat és játékbarlangokat, mindössze arról van szó, hogy ez nem az én világom, remélem, Ön is így van ezzel, nyugtasson meg engem kedves Kovács úr, nyugtasson meg abban, hogy egy magasságban vagyunk. Ha nem is a bankok ügyében, de a világirodalom tanulságai, a tulipánok s a szomszédokkal való jó viszony dolgában egy magasságban.

Nagy luxus lenne, ha még magázódnánk is

Éjjeleket nem alszom kedves Kovács úr, éjjeleket, mert nem tiszta a lelkiismeretem, akárcsak Napóleonnak, aki állandóan izgett-mozgott, nem tudott aludni a sok hadjárat miatt, meg amiatt is, hogy ha észrevette, leszakadt egy gomb valamelyik katonájának zubbonyáról, talán még ennél is apróbb dolgok is idegesítették, így vagyok én is. Most például itt állok egy buszmegállóban, szép idő van, álldogálhatnék gondtalanul, önfeledten ebben a megállóban, de csak oda térek vissza gondolatban az Önnél töltött két napra, mert annyi emlék, annyi elmesélnivalóm gyűlt össze, hogy félek, nem lesz már időm azokat kibeszélnem magamból. Kurta az élet, Kovács úr, nézze, nagyon zavar engem ebben a mesélésben már az is, hogy nem tudom Önt tisztességesen megszólítani, ugye, az algebrahoz is folyamodtam, azért az ikszért, most pedig kovácsurazom, és önözöm Önt, nagyon meguntam ezeket a megszólításokat, úgy érzem, eltávolítanak bennünket egymástól, nem pedig közelebb hoznak. Emlékszem, egyszer egy nagy összejöveten egy diák fölvetette a kérdést az épp jelen lévő, híres költőnknek, tessék mondani, Gyula bácsi, helyes dolog az, hogy mi, magyarok tegezzük egymást, az időseket is tegezzük, az ismeretlent is, mi erről a véleménye, hát Gyula bácsi erre azt válaszolta, fiam, olyan kevesen vagyunk, mi, magyarok, hogy nagy luxus lenne, ha még magázódnánk is, valahogy így mondta, így maradt meg az emlékezetemben, erre emlékszem itt, a buszmegállóban, és elgondolom, mi lenne, ha többé Önt nem kovácsuraznám, hanem adnék Önnek egy rokonszenvesebb nevet. Nézze, nem egyszerű kérdés, amit most fölvetek, nemsokára várja a menyem a második gyermekét, még azt a könyvet is beszerezte, amelyben az elfogadott nevek szerepelnek, ezt a könyvet heteken által tanulmányozta, s még most sincs véglegesen leszögezve, mi legyen a leányka neve, mert azt a tudománynak köszönhetően már tudjuk, hogy leánygyermek lesz-e, vagy pediglen fiúgyermek. Csak a nevét nehéz kijelölni, mert arról mindenkinek saját ízlése szerint kell döntenie, ugye, amikor megszületik egy gyermek, más gondjai vannak, nem az az első, hogy milyen neve legyen, hanem hogy egyáltalán tudjon levegőt venni, tudjon sírni legalább, ilyesmik, s különben is akkor még túl korai lenne önmagának nevet adni.

Mi lenne, ha mi is tegeződnénk, ezt azért merem javasolni, mert bizonyára idősebb vagyok, mint Ön, általában az a tapasztalatom, hogy majdnem mindenkinél idősebb vagyok, szinte naponta ez derül ki rólam, már röstellem is olykor, hogy mindenkinél idősebb vagyok, a minap is úgy állt fel székéről egy jól nevelt iskolás gyermek, hogy egy pillanatig sem habozott, pont engem választott ki az utazó közönségből, akinek azt a széket föltétlenül át kell adnia, a székről jut eszembe, hogy az Ön vendéglőjében direkt gyermekeknek való szé-

kek is voltak, ezeket úgy hozták a pincérek, mintha mindenik szék egy trón lenne, s valóban, egy gyermeknek való szék hasonlatos a trónhoz, csak meg kell figyelni, milyen tartással, milyen büszkeséggel foglalják el a gyermekek az ő székeiket, azokat a termetükhöz mértén készített székeket, mint amilyenről a már általam említett Donáth is fölvetette a kérdést, reám mutatva, hogy milyen állat a bácsi, de visszatérve a névadáshoz, ez az ügy egészen újkeletű gondja az emberiségnek. Az én gyermekkoromban az anyák nem sokat törték a fejüket, ha fiú született, legtöbbször adták az apja nevét, ha leány, akkor az anyját, vagy valamelyik ősük nevét adták, legtöbbször csak úgy, kapásból, az én családomban például mindenki Ferenc, a nagyapámat kivéve, még az ükapám is Ferenc volt, szép, fekete márvány hirdeti az ő nevét, nyugodjék békében, szóval ez a névadás sem egyszerű dolog, itt szeretnék elmondani egy esetet az édes öcsémről, akitől valamilyen alkalommal egy hatósági közeg, aki épp azon fáradozott, hogy kitöltsön egy hivatalos okmányt, megkérdezte, mi volt a neve születésekor, az öcsém azt felelte, születésekor neki egyáltalán nem is volt neve, később adtak nevet neki, amikor már kiderült, hogy fiú gyermeknek született, sajnos, Károly nevet adtak neki, nem pedig egy olyan szép nevet, ami ott lett volna a család keze ügyében, például azt, hogy Ferenc.

Érdekes, valahogy nem tudom Önt tegezni, megpróbáltam az előbb, de nem ment, valósággal visszapattant az ujjam az írógép billentyűjéről, úgy pattant vissza, mint némely felhőszakadás idején a jégdarabok pattannak vissza a kövezetről, maradjunk egyelőre a magázásnál, tudja, ami nem megy, azt nem kell erőltetni, az idő kiforogja, mi a helyes, általában mindent az idő old meg és mindent az idő bonyolít. Érdekes, itt állok ebben a buszmegállóban, már több tucat hét múlt el azóta, hogy Önnél fürödtem, ahol az a feketeruhás hölgy végighúzta finom ujjait a falakon, itt állok a megállóban és arra gondolok, tulajdonképpen mi becsaptuk Önt ottlétünkkel, pusztá megjelenésünkkel csaptuk be, mert több alkalommal fürödtünk meg azokban a csodálatos medencékben, mint ahány alkalommal ott aludtunk az Ön szállójában, ahonnan a Dunára lehetett volna látni, ha azt nem takarták volna el az ablakunk előtt lévő bokrok, de hát ez csak egy semmiség ahhoz képest, hogy csakugyan úgy érzem, becsaptuk az egész vállalatát, olyankor érkeztünk, úgy délidőben, hogy már érkezésünk napján megfürödhettünk, s elmenésünk napján is fürödtünk még egyet, anélkül, hogy ott aludtunk volna. Azt hiszem érti, mire célzok, én ezt a kérdést ott helyben fölvettem a feleségemnek, de ő azzal nyugtatott meg, én az ilyen dolgokhoz nem értek, ez az egész kirándulás, ez a fürdőzés és szállás előre meg volt beszélve telefonilag, ez tulajdonképpen egy csomag, ugyanis vannak két napos, öt napos, két hetes, vagy egy hónapos csomagok is, attól függ, kinek mennyi a gazdasági tehetsége, hogy tudományosan fejezzem ki magam.

Ezek csak úgy eszembe jutnak itt a buszmegállóban, sőt, el is tűnődöm egy csomó, számomra érthetetlen dolgon, vagy azon, hogy tulajdonképpen ez a fürdőzés sem volt egyéb, mint egy csomag, vagyis Önök csomagként kezelik azt a nagy eseményt, hogy én itt egyáltalán megfürödhetek, ebben a gyönyörűségecs medencében, Önöknek úgy látszik, én egy szám vagyok csupán a statisztikában, egy szám az egész családom, ami rajta volt a szállodai szoba kulcs-tartóján, valamiért idegenkedem attól a gondolatától, hogy egy szám vagyok csupán, holott, ha jól meggondolom, talán még szám sem vagyok, egy senki ha vagyok, még annak a követelménynek sem felelek meg, hogy szám legyek, amivel valakinek el kell számolnia míg élek, ugye említettem, csupán egyetlen egy olvasóm van, hát szám az egy, még szorozni sem lehet velem, hát szám az, tessék mondani...

Úgy mennek el az autóbuszok, hogy föl sem ülök rájuk, úgy mennek el, mert nem figyelek oda, az emlékezéseim miatt nem figyelek, képzelje, észre is vette egy mellettem álló falusi asszony, hogy valami baj van velem, ott állt mellettem, egy nagy, tulipánnal megrakott kosár volt a kezében, egyszer azt mondja nekem ez a falusi asszony, mit gondolok, kibírják-e, vagy nem bírják ki elhervadás nélkül az ő tulipánjai, hogy a temetőig érjen, mert oda igyekszik, már mindenkije ott van a temetőben, azért is visz annyi tulipánt, hogy mindenkinek jusson, ne maradjon egyetlen rokona se virág nélkül, se szomszédja, tulajdonképpen a férjéhez viszi a nagyobbik részét a tulipánnak, a férje harangöntő volt, ritka jó ember, kár lenne, ha elhervadnának a tulipánok ebben a nagy melegben, hirtelen nem is tudtam, mit válaszoljak, a tulipánhervadást eddig nem tanulmányoztam, erről teljességgel megfeledkeztem, de azért nem hagytam szó nélkül, mondtam az asszonynak, szép magától, hogy a szomszédok sírjait sem felejtí ki a számításból, hát hogyan lehet azt kihagyni, válaszolta, mert mondom, nem hagytam szó nélkül, volt eset arra is, hogy nem kellett volna azonnal válaszolnom, képzelje, egy alkalommal feleségemmel együtt ott vagyunk a liftben, belép még vagy három idegen, az egyiktől megkérdezi a feleségem, hányadik emeletre megy, hogy azt a gombot nyomja meg, erre nem az idegen, hanem én válaszolok a feleségemnek, mondom neki, a hatodikra, most mit szól az ilyen dolgokhoz, ugye, nem kell mindjárt azonnal válaszolni, előfordul, jobb, ha a egy picit hallgat az ember, mielőtt válaszolna, nevetségessé váltam a felvonóban, mert a saját feleségemmel közöltem, hogy hol lakunk, ugye, milyen zsenáns tud lenni egy ilyen helyzet, ez megtörtént eset volt, nem én találtam ki, ki sem lehet találni az ilyen jó dolgokat, az élet hozza magával.

Szóval néha gondolkozni is kell, mielőtt valamire válaszolna az ember, ugye, Ön is észrevette például azt, hogy ha egy politikustól kérdez valamit egy riportter, a politikus legtöbbször így válaszol: ezt a kérdést két részre kell bontani...

szóval voltaképpen gondolkodik, mit válaszoljon, hogy baj ne származzon a válaszából, ne váljék neveltség tárgyává, mint én a liftben, azon gondolkodik, mit is válaszoljon, ezt a módszert meg kell tanulni, az a feketeruhás hölgy, akinek finom ujjai voltak, jól ismerte ezt a módszert, tulajdonképpen semmit sem mondott azzal, amikor kérdésekre, hogy kié ez a fürdő, azt válaszolta, ez egy magyar emberé, a tulajdonos nevét ki sem ejtette, tőle tanultam, hogy én se ejtsem ki az Ön szállodájának a nevét, mindig tanul az ember, még ebben a buszmegállóban is sokat tanultam ettől a falusi asszonytól, főleg azt, hogy a szomszédokat soha nem szabad kihagyni a számításból, s hogy mielőtt valamire válaszolna az ember, előbb mondjon valami fontosnak tűnő semmiséget, nézze, engem most senki nem kérdezett, de azért mondok egy fontos semmiséget, mert megnéztem a térképet, olyan közel voltunk onnan, az Ön szállodájától egy másik ország határához, hogy egy falumbéli, jó pipás ember odáig tudna köpni, ha akarna, olyan közel, mondanom sem kell, azok a pipás emberek, ha csak tehetik, nem köpdösnek, különösen más országok felé, erre mérget lehetne venni. Az az igazság, kedves Kovács úr, hogy ideje lenne megtanulnunk nem csupán angolul, hanem szomszédul, családul, barátul, megbecsülésül, ha egyáltalán vannak ilyen szavak a magyar nyelvben, szerintem nincsenek, de ha nincsenek, az még nem nagy baj, fontos, hogy értsük, miről beszélek, arról, hogy meg kell tanulnunk egymást, mint egy tantárgyat az iskolában, meg kell tanulnunk gyermekeinket, asszonyainkat, barátainkat, szomszédainkat, még a távoli népeket is meg kell tanulnunk, s hogy el ne felejtsem, bizony, meg kell tanulnunk magyarul, s azt, hogy legalább nevünk legyen, ha már a hírnevünk fogyatkozásban.

Granada gyöngye volt az a fekete lány

Egy fontos dolgot elfelejtettem, de meglehet, nem is akartam említeni Önnek, mivelhogy csupán nekem fontos, az életemről van szó, azért is vitt el a fiam, hátha jól érzem magam a gyógyfürdőben, s eljövök ide máskor is, gyógyulni, persze, mert beteg vagyok Kovács úr, nagyon beteg. Képzelve, egy éjjel az a ropant eredeti ötletem támadt, hogy semmilyen betegség nem egészséges dolog, én ezt így, ebben a megfogalmazásban még nem hallottam és nem is olvastam. Szóval elmenni készülök, Kovács úr, ez a legfinomabb fogalmazás az én helyzetemre, még egy versikét is megírtam azon az éjjel, ha esetleg érdekelné Önt, ide másolom, bár nem tudom, szereti-e Ön a verseket, úgy másolom, mintha nem is vers lenne, íme:

Így, amikor az ember elmenni készül, s szoktatja szemét a feketéhez, nem angolul tanul már, hanem sötétül, így, amikor az ember elmenni készül, s ra-

gaszkodna mindennek feléhez, beérné végül a maradék-élet negyedével, így, amikor az ember elmenni készül, s barátkozik a szürkeséggel, hálát ad annak is, ha mint a gyertya-csonk, lobogás nélkül, csöndben ég el.

Ez hát a versike, nem nagy dolog, de tudja, én szeretem, mert ez a válogatott verseim közül való, ugyanis ellentétben más íróemberekkel, én nem úgy dolgozom, hogy megírom az összes műveimet, majd kiválogatom annak javát és úgy nevezem el, hogy válogatott írásaim, szóval én egyenesen a válogatottakat írom meg, ez a módszerem, említettem már, hogy jó úton járok, mert már van egy olvasóm, könnyen előfordulhat, Ön lesz a második olvasóm, hiszen amint jeleztem, föltételezésem szerint egy magasságban vagyunk.

Bizonyára észrevette, a sötétséggel foglalkozom, a feketével, a szürkeséggel, szóval szoktatom magam, most arra gondolok, hátha azt a feketeruhás hölgyet is a ruhája miatt vettem észre fürdözésem idején, nem a finom ujjai miatt, most bánom is, hogy észrevettem őt, mert telefonon megjegyzést fűzött írásomhoz a fiam, mondván, hogy valami nem stimmel azzal a címmel, hogy feketeruhás hölgy, nem illeszkedik a mondandóhoz, ezek a hölgyek tulajdonképpen menedzserek, ruhájuk nem ékes, nem cicomázott, nincsenek rajtuk rojtok, csokrok, lelógó pántok, úgy is mondhatnók, hogy praktikus egyenruha, a minisztereknek is nagyjából elő írva, milyen ruhában illik nekik megjelenniük bizonyos eseményeken, szóval, valami nem stimmel, s állítólag a fekete színű munkaruha is egy előírás bizonyos helyeken, lehet ebben az esetben pont Ön volt az, aki néki előírta, miképpen jelenjék meg a munkahelyén. Ezt Ön tudja.

Azt viszont én tudom, miért foglalkozom annyit mostanában a feketével, a sötéttel, maholnap elfelejtem, hogy vannak más színek is, nem csak a feketék, tudósok szerint nincs is fekete szín, mások szerint a fekete segíti a befelé fordulást, kegyelmet, békét hoz az embernek, ezekre van nékem szükségem most, amikor már befelé fordulva élek, érdekes, egy időben, gyermekkoromban, jól emlékszem apám legkedvesebb nótájára, dolog közben is sokszor dúdolta, hogy Granada gyöngye volt, az a fekete lány, ezt dúdolta az én apám, ki tudja, mi vitte rá, hogy ezt a nótát énekelje, ugye, nálunk a gyász színe a fekete, ezt nem kell részleteznem, csak megemlítem, nálunk a vasárnapoknak is fekete volt a színük, feketébe öltöztek a fehérnépek, s a férfiakon is fekete volt a kabát, a lajbi, a kalap, de ha kilépünk egy pillanatra a régi, falusi világból, s mondjuk a cilinderre gondolunk, akkor is a fekete jut eszünkbe, nem tudom, olvasta-e Ön a nagy orosz költő, Szergej Jeszenyin versét, aki így ír: Cilinderben nem divatból járok, / Ily hívságos szenvedély nem éget, / Hasznát veszem, hogyha megkínálok / Arany zabbal roskatag gebéket. Elment a költő, kiment a divatból a cilinder, s vele ment az a fekete is, amit cilinder-feketének neveznék el, mert erről a feketéről sokat lehetne beszélni.

Hogy milyen fajta fekete volt az a ruha a finom ujjú hölgyön, gondolom, arról is lehetne beszélni. Mert állítólag fekete a gonoszság, az ördög, s talán az Isten is. Filozófusok szerint. Szerintük fekete szín nincs is. Vagy ha van, az nem valódi. Azt mondják, a türkiz, a bíbor és a sárga keveréke a fekete, de az sem tökéletes. Márpedig az a hölgy, a feketeruhás, akinek finom ujjai voltak, valódi volt, s talán tökéletes is, amennyire csak lehetséges, hiszen beszéltem vele. És gonosz nem volt, sem ördög, hanem diplomata volt. És karcsú! Ez az! Akik értenek a feketéhez, azok tudják, hogy a fekete ruha karcsúbbá teszi a nőt, mint amilyenek a valóságban. Meglehet, hogy ez a hölgy, akivel szót váltottam a medence szélénél, pont a karcsúságért volt feketében. Meglehet. De ki tud eligazodni a nőkön? Esetleg Ön, ha el tud igazodni, Kovács úr, esetleg Ön. S a feketén is csak Ön. Ne értsen félre, vannak, akik szerint a fekete a semmire gondolás, a vágytalanság színe. Ilyesmit Önről nagy tévedés lenne állítani. Úgy gondolom. Akárcsak Stendhalról, aki megírta a Vörös és feketét. Nem találja furcsának, hogy ebben a regényben a piros színről alig esik szó, s ha igen, csak akkor, ha a templomokról ír. A főhős, Julien, fekete. Milyen is lehet egy papnövendék, ha nem fekete. Főként abban a korban! És itt van például a gyémánt. Mondjuk, a Fekete gyémántok című Jókai regény. Miért pont a gyémánt feketeségét vette észre ez a mi Jókaink, s nem annak a keménységét? Ön mit gondol erről Kovács úr? Csak kérdezem.

Egy szellemes filozófus úgy határozta meg a feketét, hogy az a végtelenség színe, csak annál is sokkal feketébb. Látja, én az efféle mondatokat szeretem. Végtelenség... Most például végtelenül csodálkozom azon, hogy az Ön birodalmáról megemlékezvén, teljességgel kifelejtettem, hogy ott voltaképpen fényterápia is szerepelt a kínálatban. Bizony, szerepelt, s láttam is azokat a furcsa színű lampionokat a mennyezetről lelógni, amikről szót kellett volna ejtenem legalább, ha nem is voltak reám nagy hatással. Azért nem voltak, mert én ott is csak a feketét kerestem, azt vettem volna észre, olyan volt a hangulatom. Beteges hangulat volt, ez igaz, de legalább hangulat volt, nem céltudatos keresgélés.

Tudja Ön azt, hogy a fekete szín a mélabú, a művésziesség színe is? Számos festőt ismerünk, akik a feketének több száz árnyalatát keverték ki palettáikon, de a nézők legnagyobb része nem veszi észre a sokfajta fekete közti különbségeket. Sokszor megfigyelhető a feketének a hígulása is, olyannyira tud hígulni a fekete, hogy szürke lesz belőle, a szürke pedig nem fekete. A szürke csak úgy tesz, mintha fekete lenne, máskor pedig úgy, mintha fehér volna, a szürkén nem lehet eligazodni és nem is érdemes. Esetleg az éjszaka feketeségének árnyalatairól mondhatnók el, hogy érdemes figyelni rájuk, mert mélység van azokban és titokzatosság. Akárcsak abban a feketeruhás hölgyben, akinek finomak voltak az ujjai... Azt hiszem, a fekete szín is változik az idő múlásával,

mint minden, hol van manapság az ébenfa feketesége? Talán elfér egy fekete műanyag-dobozban. Hamissá válnak a fekete színek is, mint annyi minden ezen a világon. Az én anyám kilencvenen túl már nem talált magának egy valamirevaló fekete fejkendőt, pedig nagyon szerette volna viselni olykor, ha senki nem látja, akkor is. Úgy mondta, ne legyen tiszta fekete, legyenek benne babirkák. Nem pöttöket mondott, nem kicsiny kockákat, vagy vonalakat, babirkát mondott, soha nem tudtam meg, mi az a babirka. Csak sejtettem, valami olyan nyomokat jelent, mintha valaki festés közben ujjaival végigtapogatta volna azt a kendőt, valami olyan nyomokat jelent. Lehet, ő sem tudja. Csak azt tudja, hogy szürke ne legyen, csak fekete és babirkás. Hát nem érdekes ez a téma, Kovács úr?

Rengeteg feketére gondolok mostanában, Kovács úr, állapotomból kifolyólag... Gondolok például ünnepi feketére, mely maga az összhang, a harmónia, a koromfeketére, mely erős és nyers, a puha feketére, mely bolyhos egy kicsit, a szurokfeketére, mely ragadós talán és csillogó, gondolok a felhőfeketére, a gomolygó feketére, mely villámokat rejteget, a bársonyfeketére, mely ugyancsak rejteget valamit, talán titkokat, de legtöbbit a feketeruhás hölgyre gondolok, akinek finom ujjai voltak, s akinek a körmét nem láthattam a medencéből, s akiről annyit sem tudok, mint a körmöm feketéje, mégis azt hiszem, ő uralta az egész birodalmat, amint végigsimított a falakon az ő finom ujjaival. Azért gondolok rája annyiszor, vajon, ha még egyszer arra járnék, s domináns, határozott, de egyszerű megjelenésével tudna-e rajtam segíteni valamit, hogy még egy napra legalább ne lássam ennyire feketének ezt a való világot. Mert annak látom, kedves Kovács úr, feketének. Okos emberek például már azt is kitalálták, hogy a szülő jól teszi, ha már zsenge korában megfigyeli gyermekét, papírt, ceruzát ad a kezébe, s rajzolásra bírja azt a zsenge gyermeket, így derülhet ki róla, milyen lélek lakozik benne, mert ha csupa fekete vonallal rajzol egy kutyaólat, vagy egy macskát, mondjuk, fekete macskát és a körvonalak közti teret is csupa feketével rajzolja tele, akkor baj van azzal a gyermekkel, nagy baj. Akkor búsongó, szomorú, lehangolt, makrancos az a gyermek, s ha teheti, örökösen hitványságon jár az esze, nem pedig a színes játékokon, amelyek derűt, boldogságot sugároznak. Mert mi is lehet egy olyan gyermekből, aki másfél évesen feketének rajzol le egy fekete macskát? Hát kedves Kovács úr, ezek az okos emberek, ezek a ravasz és számító emberek azt mondják, csakis bankrabló, szélhámós, ember lehet az ilyen gyermekből, ezért kell őket már korán megfigyelni, s piros ceruzákat, lilákat, zöldeket, rózsaszínű ceruzákat kell adni piciny kezükbe, hogy jó emberek váljanak belőlük, vidámak, jóindulatúak, szófogadók, akik örülni tudnak az életnek, akkor is, ha az éppenséggel szürke vagy fekete. Mert szerintük jó pénzért jó embereket tudnak ők nevelni

gyermekeinkből, ugye, milyen talpraesettek ezek a ravasz emberek...

Látja, én az efféle dolgokat nem szeretem, kedves Kovács úr, főként a megfigyeléseket nem szeretem, különösképpen azt, amikor nem a rablókat figyelik meg, hanem a zsenge gyermeket, az ártatlan, élni is alig tudó, jámbor embereket figyelik meg és nem azért, mert ez jó valakinek, hanem pusztán a megfigyelésért. Ezért is idegenkedem a megfigyelő kameráktól, amelyek manapság már valósággal behálózzák a földet, a tereket, az utcákat, a házakat, s általuk meg lehet figyelni például azt is, mikor száll le mondjuk a Kreml vagy az Eiffel torony tetejére egy varjú. Mindent meg lehet figyelni, s meg is kell, ezt tartják helyesnek ezek az örökké figyelők, nyilván rejtékhelyükről követik a világ dolgait, elbújva, elrejtőzve, nehogy őket is valaki lefigyelje. Mert azt ők nem szeretik, ha figyelik. Ők figyelni szeretnek. Látja, szerintem ezek az igazi fekete emberek, lelkiileg, persze, öltözhetnek rikító színekbe, akkor is feketék.

Annyit mondanék még, hogy remélem, az Ön feketeruhás hölgye nem tartozik a megfigyelők közé, ő épp arra hivatott, hogy eltüntesse finom ujjaival a zavaró, a tisztátalan fekete foltokat a környezetéből, mert azt Ön így írta elő neki, ha magától esetleg nem találta volna ki az a fekete hölgy, hogy mi a hivatása. De szerintem kitalálta, mert az ő fekete ruházata oly egyszerű csakugyan, oly mindennapi és mégis elegáns, mint ő maga. Lelkiileg persze, ezt hangsúlyozom. És nem lehet igaza a fiamnak, amidőn azt állítja, valami nem stimmel azzal a címmel, amit írásom fölé tettem, s amelyben a fekete színt is gondosan elhelyeztem. Nem lehet igaza már csak azért sem, mert megszoktam, hogy általában nekem van igazam. Megszoktam, de meglehet, ilyennek is születtem. Ilyennek, aki szereti, ha igaza van, akkor is, ha esetleg nincs igaza. Maradjon közöttünk, kevés az olyan ember, aki nem szereti, ha igaza van. Kevés. Akár a fehér holló.

A nagy, fekete sasmadár

Üldözési mániában szenvedek, kedves Kovács úr, ugye, az is betegség, így mondják, az is. A minap például fejembe vettem, hogy Amerika is üldöz engem. Legalábbis a világhálón üldöz. Nem engedi, hogy hozzáférjek a világháléhoz. Azért nem engedi - gondoltam -, mert amint azt Önnek is megírtam, bizony romlik a világ, még Amerika is bajban van, pont a Fehér Házat említettem, ahol a gyönyörű rózsakertet már nincs aki gondozza, elbocsátották a dolgozókat, s különben is baj van a biztonsággal, mióta az a két magas torony összeomlott, sokan félnek, nehogy újabb bajok történjenek, s ebben van is igazság bőven, mert ma már Amerika nagyon nem szereti azokat, akik Amerikát nem szeretik. Hát ebből indultam én ki, pontosabban abból, hogy aki valami rosszat ír Amerikáról, arról föl lehet tételezni, hogy nem szereti Amerikát, eb-

ben van valami logika, csak éppen igazság nincsen, mert én sok mindent szeretek Amerikában, azért is szoktam olykor odalátogatni.

Látja, kedves Kovács úr, ilyenkor hiányzik mellőlem az a feketeruhás hölgy, akinek finom ujjai voltak, aki egy szempillantás alatt eloszlatná üldözési mániámat, valószínűleg azzal, hogy reámutatna az én egyik legrosszabb tulajdonságomra, nevezetesen arra, miszerint eltúlzom a jelentőségemet. Hogy is jövök én ahhoz, hogy föltételezzem, reám figyel egész Amerika, az én firklásaimat figyeli, más dolga nincsen, leállnak a metrók, a papok nem hirdetnek ígét a templomokban, s autót sem gyártanak.

Mondja, Kovács úr, önnel soha nem fordul elő, hogy eltúlozza saját jelentőségét? Mondjuk, amikor azt a fényes fürdőt építette, nem abból indult ki, hogy ha ezt Ön nem hozza tető alá, akkor az emberekkel mi lesz, hol fognak fürödni, hol gyógyítják ki őket sokféle nyavalyáikból, hol lesz svédasztal százféle finomsággal, hová vonul be majd a bizottság, amelynél fontosabb talán nincs is, hogy a látványról ne is beszéljünk. Mert miféle látvány az, ha az ember csak megáll az út szélén, vagy egy dombon, s onnan néz le a piszkos Dunára, hát látvány az olyan? Mert ha véletlenül ebből indult ki, amikor a nagy munkának nekifogott, akkor bizony Ön is eltúlozta a saját jelentőségét.

Én például néha olyan hangulatban vagyok, hogy behunyom a szemem és elképelem, ha most egy nagy fekete sasmadár fölkapna engem, s eltűnne velem, eltűnne nyomtalanul, mi változna meg a hiányom miatt ezen a Földön? Semmi. Semmi sem változna meg, menne tovább minden a maga útján, járnának az autóbuszok, zuhogna tovább a Niagara, talán még autókat is gyártanának, s az a feketeruhás hölgy is olykor végighúzná finom ujjait valahol, ha nem ott, ahol megláttam, akkor egy másik feredőben, már a változatosság kedvéért is...

Szóval nem változna meg semmi, még akkor sem, ha éppenséggel Önt kapná föl egy nagy, fekete sasmadár. Még akkor sem. Mert bizony, por és hamu vagyunk, kedves Kovács úr. Amiképpen írva vagyon. Azt hiszem, sokan vagyunk így, eltúlozzuk saját fontosságunkat, ezért is mondjuk azt, hogy az én orvosom, az én falum, az én hazám, az én igazgatóm, nem gondolva arra, hogy ezek valójában nem a mi tulajdonunk. Érdekes, az égről nem szoktuk azt mondani, hogy az én egem, sem pedig a temetőről, hogy az én temetőm... A nyelvészek valószínűleg azzal magyaráznák e jelenséget, hogy ezek a fogalmak így alakultak ki az idők folyamán... Persze, ez így túlságosan egyszerű magyarázat lenne, mert például a tyúkszemről is állíthatjuk, hogy úgy alakul ki az idők folyamán, de hát ez nem magyarázat. Sok mindennek nem tudjuk a magyarázatát, kedves Kovács úr, annak sem, hogy miért hajlamos az ember eltúlozni önmagát.

Most pedig föltehetnők azt a kérdést is, hogy milyen összefüggés van az üldözési mánia és a magunk jelentőségének eltúlzása között. Mert ha van vala-

milyen összefüggés, akkor ez az utóbbi, a magunk jelentőségének eltúlzása is betegségnek számít, s akkor a feketeruhás hölgy, akinek finom ujjai vannak, hiába fáradozna azon, hogy kigyógyítson az üldözési mániából, mert ha ki is gyógyít, azonnal belesuppanok egy másik betegségbe, az eltúlzásba. Roppant furcsa dolgok ezek, kedves Kovács úr, némelyiken csak az igazi nyelvészek tudnak eligazodni, úgy, hogy hagyjuk is e kérdést a nyelvészekre.

Ami a furcsa dolgokat illeti, azért elmondok egyet, mert érdekesnek találom. Nemrég történt, hogy egy vonat felügyelet nélkül maradván, elindult magától Székelyudvarhelyről Segesvár felé, nem volt vezető rajta. Elüthetett volna bárkit, aki nem tér ki útjából harminc kilométeren át haladva. És kit ütött el ez a magányos vonat, mit gondol Kovács úr? A saját mozdonyvezetőjét ütötte el. Mert ő is eltúlozta, nem mérte fel helyesen az erejét és jelentőségét, egyedül próbálta megállítani a saját mozdonyát. Addig rohant a vonat mellett, hogy fölkapaszkodjék a mozdonyra, s meghúzza a féket, amíg a mozdony alá került. Ebbe halt bele ez a mozdonyvezető, vagyis abba, hogy több erőt és tehetséget tételezett föl saját magáról, mint amennyi valójában volt neki. Bár meglehet, ez a példa nem hasonlatos az én példámhoz, aki rendszerint eltúlozom a magam jelentőségét, inkább az önfeláldozáshoz hasonlít, vagy pedig a meggondolatlansághoz.

Vannak sokan, kedves Kovács úr, akiknek szobrot emelnek, akikről utcákat neveznek el, sőt, csillagokat, ezt önnek nem kell magyaráznom, csak azt jelzem, hogy talán ezekről a hírességekről is elmondhatjuk, hogy valamilyen vonatkozásban eltúlozták a saját jelentőségüket, ezért sikerült nekik kimagaslani az egyszerű halandók közül, de ezt nekik ritkán szokták fölírni, mert ritkán történik meg, hogy ők maguk nem veszik észre, ha feltűnően eltúlozzák saját személyük jelentőségét. Aki ugyanis képes eltúlozni önmagát, az arra is képes, hogy belássa, hol van az ő túlzásának határa. Szerintem ezért van az, hogy ezek az emberek sokszor szerénységükről is híresek lesznek. Ezek az én szerény megfigyeléseim.

De hányszor halljuk, némelyek azzal kérkednek, hogy egy padban ültek valakivel, akiből híresség lett, vagy épp abban a városban, vagy faluban születtek, ahol az a nagynevű másik, hányan meglegédnének azzal is, ha egy iskolába járhattak volna, pláne egyazon osztályba, mint például a „nyolcadiké”-be Désen, ahová a mester, Moshu is járt! Ön, kedves Kovács úr, nem ismeri Moshu mestert, majdnem biztosra veszem. Én sem. Csak akkor kerültem levélbeli kapcsolatba vele, amikor hogy úgy mondjam, bografutottak a világháló azon szálai, amelyekkel eddig jó kapcsolatban voltam, akkor. Őhözám folyamodtam, mert már az idegszálaim is kezdtek összebogozódni, mindenféle hitvány-ságra gondoltam, főleg arra, hogy megharagudott rám egész Amerika, csak

nekem tiltotta meg a világhálón való járkálást, senki másnak a világon, aztán kiderült, nem Amerikával volt a baj, sem pedig a Mesterrel, nem tiltott Ő meg semmit tőlem, hanem én túlzom el a jelentőségemet, nekem van üldözési mániám.

Erről jut eszembe, Önnek nincs olykor üldözési mániája? Nem szégyen, nekem bevallhatja, egy magasságban vagyunk. Például akkor sem volt, amikor az a fontos bizottság bevonult a lobogó zászlók alatt? Akkor sem? Ön szerencsés ember, lehet, épp azért szerencsés, mert az a feketeruhás hölgy mindent el tud simítani az ő finom ujjaival. Persze, nem csak szerencse kell az élethez, hanem ügyesség, talpraesettség, találékonyság is, mert különben a szerencse hamar elpártolna tőlünk. A szerencse olyan esély, amit az Úr olykor fölkinál nekünk, s ha nem jól sáfarkodunk vele, vissza is vonja. És akkor nézhetjük magunkat. Ön minden bizonnyal ügyes ember és szerencsés is. Ezt onnan sejtem, hogy az Ön teraszáról néztem a tájat egy fényes reggelen és azt láttam, hogy nem messze, egy erdős hegyoldalban nagy port kavarva dolgoztak a földvájó gépek és daruk, s a mellettem állók azt beszélték, Ön épít oda is valami csodás vendégfogadót, nem lehet tudni mit, de valamit nagyon építenek ott is. Szóval Önnek építenek, nagy port kavarva, amint említettem, mert most épp a porról szeretnék szólni. A porról és Amerikáról. És az emberi ügyességről.

Történt, hogy egy alkalommal épp ott voltam Kaliforniában, amikor kitört egy tűzhányó. Tele voltak a reggeli újságok a vulkáni hírekkel, de déltájban már a boltok is tele voltak a vulkáni porral. Leleményes emberek gyufásdoboz nagyságú piciny zsákocskákat töltöttek meg vulkáni porral és azt árulták a boltokban. Emlék gyanánt árulták e zsákocskákat, vették is a turisták, mint a cukrot, vitték, hogy valahol fölmutassák, ott voltak ők is a nagy esemény idején, ott voltak, s ezzel a ténnyel, s a kézzel fogható bizonyítékkal, a vulkáni porral önnön magukat is fölmutassák, ők sem akárhik, hiszen ott voltak, jelen voltak.

Szóval a port is el lehet adni, ha ügyes az ember, ha találékony, ezt akartam mondani csupán e történettel, a port is. Ön persze, jól tudja, hogy az a por, ami ott a hegyoldalban szállt föl az erdők fölé, nem alkalmas arra, hogy a boltokban árusítsák, mert annak a pornak is meg kell legyen a maga különlegessége, ugye, a vulkán pora az nem hasonlítható ahhoz, amit én arról a teraszról láttam. Ezt Ön is nagyon jól tudja, mert senkit sem láttam sietni, hogy a földkotró gépek porát piciny zsákocskákba csomagolja. Majd, ha kész lesz az építmény, majd Ön bizonyára látvány formájában fogja becsomagolni az egész tájat, úgy fogja eladni, s ebben nagy segítségére lesz az a feketeruhás hölgy is, az ő finom ujjaival. Ha élek még addig, megígérem, vetek majd egy pillantást arra is, hogy elmondhassam, ennek a Kovács úrnak egyszer a vendége voltam.

Beszéljünk a nőkről

Most pedig leporolom magamról a port, s azt mondom magának, kedves Kovács úr, beszéljünk valami komolyabb témáról, fontosabbról, a mi magasságunkban úgy illenék, ne fecsegjünk, mondtam már, rövid az élet, beszéljünk például a nőkről. Nem tudhatom, Ön miképpen áll nők dolgában, csak annyit tudok, hogy ott van magának az a feketeruhás hölgye, persze, az ő finom ujjával, ugye, Ön sem tud meglenni nők nélkül, amiképpen én sem tudok. A franciák sem tudtak meglenni, ezért találták ki azt a híres mondást, mely szerint keresd a nőt. Ön roppant ügyes ember, meg is találta azt a feketeruhást, van, aki eligazítsa, segítsen magának kitűzött, nemes céljai elérésében, hogy patétikusan fejezzem ki magam. Látja, efféle nő kellett nekem is, mégpedig vezérfonalnak, ugye észrevette, kénytelen vagyok az ön feketeruhás hölgyét használni vezérfonalként ebben a kicsiny írásomban is, ő nekem az a cérna, amelyre fölfűzhetem mondataimat, mert különben a szavaim széthullanának, akár a gyöngy, ha nincsenek felfűzve, mondjuk, egy madzagra.

A feleségem, negyvenöt esztendeje van mellettem, igaz, nem a mondataim vezérfonalként van ott, hanem egy semmiségért, egy parányi ügyet vett magára, az életemet, Kovács úr, az egész életemet vette magára, azt vigyázza ennyi éven keresztül, mintha ez olyan fontos lenne. Azt vigyázza.

Az én anyám soha nem látott tengert, soha nem fürdött híres feredőkben, mint amilyen például az öné, kedves Kovács úr, talán csak egyszer fürdött, amikor elvitte őt öcsém egy budai fürdőbe, akkor is ott felejtette a szemüvegét, ezért arról sincs a legjobb emléke anyámnak. Nincs, mert nem volt abban a budai fürdőben egy olyan feketeruhás hölgy, akinek gondja lett volna az anyám szemüvegére. Nem volt. Ezért van az, hogy nem nagyon szokta emlegetni azt a budai fürdését, többet foglalkozik azzal, miért tojnak sárgább tojást a falusi tyúkok, mint a városiak, vagy államiak, mindegy, hogyan nevezi meg őket, azok fehérebb tojást tojnak. Pedig szerinte ott van a tudomány városán, ott kellene kitalálnia valakinek, hogy szép, sárga tojást tojjanak a tyúkok.

Nehogy azt higgye, Kovács úr, hogy a tojás sárgájáról beszélni semmiség, nem illik hozzánk, akik egy magasságban vagyunk. Főleg önnek lehetne semmiség ahhoz a hatalmas építkezéshez képest, amelynek még a fölszálló pora is megszire ellátszik és azt hirdeti, fontos ember, aki ilyesmivel foglalkozik, sokkal fontosabb annál, mint aki a tojás sárgáját kémleli. Látja, ha véletlenül ön ezt hiszi, akkor szerintem Ön téved, oly nagyot téved, hogy azt még az a feketeruhás hölgy is azonnal észrevenné. Bizonyára Ön is jól tudja, nem sok Nobel-díjat osztogattak a hullámfürdőkért, vagy azért a találmányért, hogy egy ablakból való kinézést látványként el lehet adni, nem sokat... Mit is mondhatnék most

magának, Kovács úr, hiszen a nőkről annyit írt már a világirodalom, hogy azt elolvasni sem vagyunk képesek. Mi csupán arra vagyunk képesek, hogy megmozdítjuk a hegyeket is értük, mint ahogyan abban a hegyoldalban is teszik az Ön építői, vasutakat, viaduktokat, felhőkarcolókat, nagy hajókat építünk, szobrokat faragunk a nőkről és verseket írunk hozzájuk, szerelmes verseket, akár viszonzózzák szerelmünket, akár nem, mindent megteszünk a nőkért, ugye, Kovács úr, még a nyakkendőnk is megigazítjuk, ha az tetszik nekik. És talán még azt is megteszük, hogy olykor meghallgatjuk őket, bár egy általam kedvelt filozófus azt mondta: ha nő szól veled, mosolyogj és ne figyelj oda. Ezt mondta.

Mintha a falaknak beszélnek

Eléggé egyoldalú ez a mi társalgásunk, kedves Kovács úr, voltaképpen csak én mondom a magamét, Önnek még szavát sem vettem eleddig, csak annyit tudok Önről, amit a feketeruhás hölgytől hallottam, azt tudom csupán, hogy egy magyar úrral beszélgetek, s ha csakugyan így van, akkor Ön valóban úriember módjára viselkedik, nem szól közbe, nem zavarja meg a gondolatmenetemet, ez jó nekem, mert ha megzavarná, úgy elkalandoznék, hogy csak feleségem kerekedne ki az egészből, a semmiről beszélgetnék akkor, bár meg kell hogy mondjam, a semmiről sokszor jó dolog beszélgetni, ez volt a véleménye a világirodalom egyik legnagyobb gondolkodójának, Wilde Oscarnak is, aki szó szerint ezt mondta: „Imádok a semmiről beszélgetni, ez az egyetlen téma, amit egy kicsit ismerek.”

Ezt mondta ez a nagy gondolkodó, aki azok közé a szellemi nagyságok közé tartozott, akik életüket könyveiknél fontosabb alkotásoknak tartották, így olvastam valahol, az egészen más kérdés, hogy adjunk-e igazat néki, vagy ne adjunk.

Ami engem illet, nem hinném, hogy ez a nagy ember csupán a semmit ismerte volna egy kicsit, mert azért a művei azt bizonyítják, az életről is sok fontos dolgot ismert, a fenti kijelentése szerintem csak önirónia, egy szellemi bukfenck volt, hogy magára vonja mások figyelmét, a cirkuszban is sokszor látni olyan bukfenckeket, amelyeknek semmi más értelme nincs, csak az, hogy a nézők figyelmét magára vonja az, aki véghezviszi, valami efféle kijelentése volt ennek a nagy embernek az is, amikor azt mondja: „Szeretek a falaknak beszélni. A fal az egyetlen, ami soha nem mond ellent nekem.”

Most valahogy így vagyok én is, kedves Kovács úr, mintha a falaknak beszélnek, ne vegye rossz néven, hogy ezt mondom, nincs szándékomban Önt falnak nevezni, bár a mi zágoni Mikes Kelemenünk se átallotta egyenesen káposz-

tának nevezni az ő kitalált „édes néném” leveleit, nem átalotta, mert nagyon szerette a káposztát, s a csevegést is nagyon szerette, ilyen volt a természete, s volt is ideje negyvennégy éven át csevegni Törökthonban, ahonnan leveleit írta. Bizonyágképpen teszek ide néhány sort a Törökországi levelekből:

„A káposztát akarám mondani, de nem mérém, nehogy azt mondja kéd, hogy a káposztához hasonlítottam a kéd levelit (de meg ne haragudjunk). Ha szinte ahhoz hasonlítanám is, mit vétenék véle. Csak azért is azt mondom, hogy a szépen írt levél az elmének úgy tetszik, valamint a szemnek a kapros és téjfellel béborítatott káposzta, amely távulrul úgy tetszik, mint egy kis ezüsből való hegyecske, amelyről ha leveszik azt a lágy ezüst fedelet, alatta drága fűet lehet találni...”

Most csak arra kell vigyáznom, nehogy úgy tűnjék, mintha egyenesen Wilde Oscarhoz, vagy zágoni Mikes Kelemenhez akarnám magam hasonlítani, nehogy úgy tűnjék, eszem ágában sincs, csupán a módszerről van szó, arról, hogy nem én találtam ki ezt a módszert, vagyis a falaknak beszélést, vagy azt, hogy csevegni szeretek a semmiről, valamit csak ki kell hozni ebből a fürdőzési emlékből, különben az a feketeruhás hölgy is végighúzná finom ujjait a mondataimon, s akkor semmi értelme nem lenne ennek a beszélgetésnek.

A módszerről szoltam föntebb, voltaképpen arról, hogy miképpen tudnám némely megfigyelésemet fölmutatni, s egyszersmind magamról is szólni, bár én önmagamot nem sorolom a természet nagy megvalósításai közé, néha az az érzésem, elfuserált engem a Teremtő, félvállról kezelte a teremtetésemet, nem volt jó hangulatban, egyéb, fontosabb dolgai akadtak.

Lehet, épp egy ibolyán dolgozott, hogy jó illatú legyen az az ibolya, vagy a pingvineket formázta meg éppen, Ön is elismerheti, kedves Kovács úr, gyönyörű teremtetések a pingvinek, én már azon is mosolyogni tudok, ha elnézem a pingvinek járását, számtalan csodálatos teremtményről beszélhetnénk, de nincs rá időm, mint Mikesnek, már azon is csodálkozom, hogy az Önnél töltött két napomról képes voltam beszámolni, nézze, az emberek között is óriási különbségek vannak, ez a Szolzsenyicin Nobel-díjas regényt tudott írni egyetlen napról, Iván Gyeniszovics egyetlen napjáról, vannak írók, akik egy óráról, vagy egy percről is fontos dolgokat tudnak elmesélni, énnekem nem adatott meg ez a tehetség, már csupán annak is örülhetek, hogy a feketeruhás hölgyet észrevettem, főleg azt, miképpen húzza végig valamin az ő finom ujjait.

Föltételezem, kedves Kovács úr - látván fényes szállodáját és feredőjét -, hogy ráérősebb, ihletett hangulatában teremthette Önt a Teremtő, nem fuserálta el, mint engem, Neki sincsenek mindig egyforma hangulatai, én már azon sem csodálkozom, ha a Teremtő hangulatai is változnak, ezt a megfigyelésemet az egész teremtetett világ igazolja, ha annak részleteit megvizsgálni képesek va-

gyunk. Márpedig azok vagyunk, mert ugye, az Írásból tudjuk, saját képére és hasonlatosságára teremtett minket az Úr.

Ha megfigyelte, kedves Kovács úr, eleddig példákat hoztam föl arra nézve, ha valamilyen igazságnak vélt kijelentésemet igazolni akartam, ezért is idéztem Mikes Kelemtől, Wilde Oscartól, nem akartam egyedül maradni saját véleményemmel, s arra is gondoltam, hátha nagyobb súlya lesz annak, amit mondok, ha más, nagy tehetségű írókat is segítségül hívok. Nos, említettem Szolzsenyicint is, akitől egy sort sem idéztem, csak annyit mondtam, hogy egyetlen napját írta meg valakinek, s attól az egyetlen naptól, annak megírásától lett Nobel-díjas. Hogy ne tartozzak, úgy illene, idézzek valamit ettől az írótól is, épp ezért egy mozzanatot ragadok ki abból a híres regényből, olyan mozzanatot, amit Önnel is összefüggésbe lehet hozni.

Valami nagy épületet kellett fölhúzniok a raboknak, rengetegen dolgoztak azon az építőtelepen, persze, a szibériai sztyeppén, a celziusról most ne is szóljunk, hát tudnivaló, hogy ezek a rabok nem voltak szakemberek, alig akadt egy valamirevaló ács, kőműves pedig úgyszintén. Az volt a parancs, hogy amikor délben megkondul egy hatalmas vasrúd, akkor ebédre kell mennie mindenkinek, de azonnal, minden szerszámot nyomban le kell tenni, nem a helyére, hanem oda, ahol épp állt a rab és el kell indulni sorakozni. Azon a napon, mely semmiben sem különbözött a többitől, Iván Gyeniszovics, aki foglalkozására nézve sok mindenhez értett valamennyire, kitanulta a kőműves mesterséget is, amennyire egy ilyen büntetőtáborban ki lehetett tanulni, s úgy végezte munkáját, mintha saját magának dolgozna, olyan becsületesen. Sőt, még a takarékosagra is gondja volt, holott ezt neki itt meg nem parancsolta senki. Az alábbiakat Suhov mondja, aki nem más, mint maga, Iván Gyeniszovics, a regény főhőse:

„Kint a hideg egészen kibírható. Ma jól megy majd a falazás. Ott ballag Suhov a letaposott ösvényen, és egy letört fűrészpengedarabot pillant meg. Bár egyelőre fogalma sincs róla, mire használhatja fel, de ki tudhatja előre, mire lehet szüksége, felveszi a pengét, és a nadrágzsebébe dugja. Majd elrejtí valahol a Hőerőműnél. A takarékoság többet ér a vagyonnal.”

Hogy mi az a mozzanat, amit Önnel szeretnék összefüggésbe hozni? Hát épp az a mozzanat, midőn ez a Suhov lehajol és fölveszi azt a fűrészpengedarabot, bár fogalma sincs, mire tudná azt fölhasználni ebben a szibériai munkatáborban, ahol az égvilágon senkinek nem volt gondja arra, hogy bármit is fölhasználjon ittléte alatt, csupán arra volt gondja, hogy kiszabaduljon ebből a pokolból, csupán arra.

Erről a mozzulatról apám jut eszembe, aki soha nem tudta megállani, hogy föl ne vegyen a földről egy rozsdás patkószeget, akármit, ami hányódott ép-

pen, fölvette, hátha jó lesz az még valamire... Meg is telt otthon a léckerítés Fordson-traktorok apró alkatrészeivel, drótokkal és szegekkel, s bizony, volt eset rá, hogy hasznát is vettük ennek a gyűjtögetésnek, ha úgy adódott, mert milyen az élet, kedves Kovács úr, mindig adódik valami, ameddig él az ember.

Szóval, a takarékoság többet ér a vagyonnál, ezt mondta Suhov. Bevallom, én is jól szétnéztem az Ön szállodája s fürdője körül, direkt azt figyeltem, mi az, ami teljességgel fölösleges ebben a birodalomban, nem azért, mert szükségem lett volna mondjuk egy eldobott, ottfelejtett patkószege, csupán a kíváncsiságért tettem, s azt is el kell ismernem, nem találtam semmi kivetnivalót, ami a takarékoságot illeti, úgy láttam, mindenre szükség van itt, ebben a fényűzőnek tervezett gyógyközpontban, már azt sem tudom, miképpen nevezzem, úgy látszik, az a feketeruhás hölgy minden ottfelejtett semmiséget fölszedett már az ő finom ujjaival, s gondolom, nem azért, mert szüksége lett volna valamire, amit más eldobott, vagy ottfelejtett, hanem azért, mert nem volt odavaló, szemét volt, csupán azért.

Hanem amikor indultunk haza, úgy elmenőben még visszanéztem, s akkor fedeztem föl, mi az, amit Kovács úr a takarékoság jegyében még megtehetne. Még csak le sem kellene hajolnia, talán csupán egy madzagot kellene meghúznia, hogy az a szélben lengedező sokféle zászló szépen leereszkedjék. Mert azokra szerintem semmi szükség nincsen. Ha ez csakugyan megtörténne, akkor azt mondhatnám, a zászlókkal együtt Ön is leereszkedett az egyszerű emberekhez, az olyanokhoz például, mint én, aki úgy éreztem eddig, hogy egy magasságban vagyunk. Remélem, sejtí, kedves Kovács úr, nem is az egyazon magasságért mondom, amit mondok, hanem inkább azért, mert jól tudhatja a történelemből, mennyi civódást, bajt hoztak ránk eleddig a szélben lobogó zászlók...

TARTALOM

Bekameron
Isteni szemmérték
Átszállás Kocsárdon
A pénzfogyott ember
Közepes stádium
Baráti érzelem
Milyen gyártmány ez a világ?
A tyúkketrec alapkövének ünnepélyes elhelyezése
Kacsalábon forgó kunyhó
Felmosott padlójú kocsmá
A villanykapcsoló hazafias kezeléséről
Szünet
Hozzáadott érték
Autostop
Szakmai képzés a túlvilágon
Négylevelű lóhere
Áhitatos vadak
Nemzeti kérdés
Fényűzetés
Repedések
Éktelen bibircsók
Csak meg ne vénüljete !
Éjszakai buszmegálló
Fölösleges fölfedezések
Aranyhegyű Parker
Classic Printing
Az én olvasatomban
Legjobban a rózsaszínű pirulákat szeretem
Mondják
A legjobb mesterség
Laló
A túl hosszú vastagbél fölösleges
Regény
Kiállhatatlan ember vagyok én

Vezércsikk a nonstop büfében
Ha kiteszem a lábam
Életkoromnak támaszkodva
A virágszagoló gép
Egy templomot nem lehet fiókban tartani
Tavasz van és nyílnak az irodák
Egy hektár újság
Hogy nekem mik jutnak eszembe...
Szigifikáns
Lópatkolás
Makk ász
Nehogy véletlenül
Csak azt várom, megkérdezzék, hány óra
Tudósítás a ló túlsó oldaláról
Súrolom a hülyeség határát
Királyság
Messzire kimagaslik az ökrös szekér
Egy jó búsulás mindent megér
Maga mindent kell, hogy tudjon, Zsóka
Mintha konyhában élnék napestig
Óriási tudással rendelkezem
Tilda elveszítette Japánt
Visszafelé én vezetek
Egyhangúlag, hogy biztos legyen
A tú foka
Doktorálni tudnék idegességből
Anyám hatalomra tör
Apám durcás titkárnője
Feriforma ember
Legyetek csöndben
Tekintettel arra...
Locsogás, könnyedén
Akár a pásztorok
Szöges ellentétben
Molekula a lerben
Kiállítás
Síkraszállók
Szempont
Tatárjárás egy falevélen

Hegyibeszéd egy fa tetején
A kicsi zsidó ember
Meghalok minden szombaton
A filozófus
Kényelmes levelek
Négy apáca, zuhogó esőben
Írjatok Mamának!
A nagy készülődés
A kapu
Pestről jött levél
Körömvágás
A mi utcánk
Utólag elsirattalak
Akkor jó...
A legjobbak mennek el
Sokféle honvágy
Hallottakról csak jót
Peltán
A sápadt ember napjai
A kígyó feje
Francia tyúk lábujjhegyen
Másnapos állapot
A nagy csomag
Fejfájós hadsereg
Úgyis esik az eső
A harmadik hallgatás
Milyenek a német káromkodások?
Németül van becsavarva
Éjjeli sakkozás
A méreg nyelve
Emlék a fagyos világból
A dikics
Lóri
Fegyvernek látszó feleség
Gyomorideg
A hibátlan Fülöp
Levél Petrarca asztalára
Hogy ez a kölyök
Részlet egy készülő magasugrásból

Tegye csak szépen a szívére a kezét!
Elhagyott táskák
A teremtés ára
A vasárnapi sakkmester elméletei
Az élet és a törtek
A bokán rúgott ember
Birodalmi kör
Hány órakor érkeznek a rablók?
Alkotó erő
Az a kis lökötség
Mint egy török basa
Mohás kövek
Ablak
Régi macskák
Laokoón
Féltekék a fejemben
Lelombozottak
Milyen nap az ilyen?
Idővel paloták
Nevada
A svájci egészség
Lillácaska pedig szépen lehajtja fejecskéjét
A százdolláros ing

Vándorló fájdalom

Az eltérített felvonó
Három ágyas kórterem
Bizonytalan káromkodás
Lapos párna
Ismernek engem az angyalok
A harmadik szomszéd
Los Angeles grádicsai
A koldus estélyi ruhája
A huncut mérleg
Fehér formák hava
Zsebemben stockholmi levél
Léha történetek
A szép Edith

A harmadik Bolyai
Kérj Pelétől autogramot
A nagyon fontos ember
Fekete autó
Beszéljünk a halakról
Látható világ
Ideges sírkövek
Nem talál egy mondatot
A letagadott tú
Felborult folyosó
Belső elválasztású irigyek
Ez nem az a hely
A légy árnyéka
Lassú méltóság
A dolgok odáig fajultak
Mennyit ér egy ló?
Ki betege vagyok én?
A rosszul letett pohár

Utcán járkáló asszony

Kérdezd meg Idától
Fedák Sári titka
Két magányos ember
A fák metszett ágai
Az árnyék hossza
Aki füvet eszik
Az erős cölöp
Egy véka paszuly
Idegjáték
Békességes kutatások
Ugye, megmondtam
A kocka fordulása
Különleges nap
Nehéz kérdés
Kiderült, hogy király voltam
Falusi királyság
Amire nem gondoltam
A birodalom neve

Botlásaim Feriföldön
Feriland és a turisták
A kert nem fut el
Röpködő ötletek
Közvetlen szomszédok
Ismeri a járást
Meg kell bolondulni
Isten is fázhat tavaszig
Hosszú tél
Az első fűszál
Jó hír messziről
Tarajos götte
Hagytam, hogy menjen
Egy jegy sem kelt el
Egy tekintet éghajlata

A feketeruhás hölgy finom ujjai

Mint valami izlandi sál
A világirodalom is tévedhet
Felnőtté érésem előtt öt perccel
Milyen állat ez a bácsi?
Már van egy olvasóm
Nagy luxus lenne, ha még magázódnánk is
Granada gyöngye volt az a fekete lány
A nagy, fekete sasmadár
Beszéljünk a nőkről
Mintha a falaknak beszélnék